

ВОДИЧ ЗА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ У СТВАРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА ЗА РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ И ПРУЖАЊУ СИСТЕМСКЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉИМА

Водич за локалне самоуправе у стварању подстицајног окружења за рани развој деце и пружању системске подршке родитељима

Аутори	Весна Пиперски Туцаков Никола Рибарић др Мирјана Живковић Шуловић Милена Михајловић Славица Милојевић Тибор Домонкош Зоран Кртинић Тамара Пауновић Срђан Васиљевић Маја Кнежевић Ромчевић Соња Вујин
Издавач	Стална конференција градова и општина – Савез градова и општина Србије Македонска 22, 11000 Београд
За издавача	Никола Тарбук, генерални секретар СКГО
Лектура	Ивана Андрић
Дизајн	Растко Тохол
Издање	Београд, 2024.
ISBN	978-86-80480-80-0

Захвалност

Овај водич развијен је у оквиру програма „Подршка подстицајном родитељству кроз игру”, који спроводи УНИЦЕФ са партнерима – Сталном конференцијом градова и општина, Конзорцијумом институција и организација који чине Градски завод за јавно здравље Београд, Републички завод за социјалну заштиту, Савез удружења медицинских сестара предшколских установа Србије, Центар за подршку раном развоју и породичним односима „Хармонија”, Институтом за психологију Универзитета у Београду, Институтом за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”, у сарадњи са Владом Републике Србије, а уз подршку ЛЕГО фондације.

Промене на нивоу политика, мера и услуга подршке на локалном нивоу, у оквиру овог Програма, а кроз пројекат „Подршка локалним самоуправама за ширење добрих политика и пракси подршке родитељству”, уз подршку Сталне конференције градова и општина и УНИЦЕФ-а, водиле су 34 локалне самоуправе: Бор, Бачка Паланка, Бачки Петровац, Бела Паланка, Бољевац, Велико Градиште, Владимирци, Врање, Врбас, Вршац, Жабал, Земун, Зрењанин, Инђија, Кикинда, Кнић, Крагујевац, Краљево, Крушевац, Лозница, Мионица, Нова Варош, Нови Пазар, Нови Сад, Палилула — Београд, Пријеполје, Рашка, Стара Пазова, Свилајнац, Сврљиг, Сјеница, Темерин, Тител, Ћуприја. Ове локалне самоуправе носе велике заслуге за системску подршку раном развоју и подстицајном родитељству кроз игру у својим срединама кроз унапређену интерсекторску сарадњу.

Заслуге за националну подршку у ширењу добрих пракси и политика подршке припадају Националном интерсекторском Управном одбору за подршку раном развоју и подстицајном родитељству: Министарству здравља, Министарству просвете, Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарству за бригу о породици и демографију, Министарству државне управе и локалне самоуправе, и тиму задуженом за Агенду одрживог развоја 2030. при кабинету премијера Републике Србије.

Најискренију захвалност дугујемо свим породицама мале деце које су заједно са практичарима у области раног развоја градиле боље прилике за подстицајно родитељство кроз игру у својим срединама.

САДРЖАЈ

Скраћенице	6
УВОД	8
1 ФОРМИРАЊЕ МЕЋУСЕКТОРСКОГ РАДНОГ ТЕЛА	11
2 АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА У СИСТЕМУ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ У ПРВИМ ГОДИНАМА ОДРАСТАЊА ДЕТЕТА	16
2.1. Преглед и анализа постојећег стања у систему подршке родитељству у првим годинама одрастања детета	17
2.2. Анализа подршке која се пружа у различитим областима	19
2.2.1. Почетна анализа стања у систему здравствене заштите	19
2.2.2. Почетна анализа стања у систему предшколског васпитања и образовања (ПВО)	20
2.2.3. Почетна анализа стања у систему социјалне заштите	21
2.3. Почетна анализа међусекторске сарадње, сарадња са родитељима и невладиним сектором	22
2.4. Почетна анализа процеса буџетирања система подршке родитељству у локалној самоуправи	24
3 ДЕФИНИСАЊЕ ПРЕПОРУКА И МЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ СИСТЕМА	25
3.1. Дефинисање препорука	26
3.2. Планирање мера	28
4 ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ МЕРА ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ	30
4.1. План реализације мере	35
5 ФИНАНСИРАЊЕ МЕРА И АКТИВНОСТИ ИЗ ОБЛАСТИ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ И РАНОМ РАЗВОЈУ ДЕЦЕ	37
5.1. О програмском буџету	38
5.2. Финансирање мера и активности из области подршке родитељству и раном развоју деце	41
6 ЈАЧАЊЕ МЕЋУСЕКТОРСКЕ САРАДЊЕ	46
7 СТРАТЕГИЈА КОМУНИКАЦИЈЕ ЗА РАЗВОЈ И ДРУШТВЕНУ ПРОМЕНУ И ДИЈАЛОГ ЗА РОДИТЕЉСТВО	51
7.1. О Стратегији комуникације ЈЛС за развој и друштвену промену до заједнице у којој је родитељ увек у центру пажње	52
7.1.1. Шта је стратегија комуникације за развој и друштвену промену?	52
7.1.2. Шта је стратегија комуникације из угла локалне самоуправе?	53
7.1.3. Зашто су нам потребни стратегија комуникације за друштвену промену и процес њене израде?	55
7.2. Дијалог о родитељству (локалне мреже за унапређење подршке родитељству и развоју у раном детињству)	58
7.2.1. Развој дијалога за родитељство кроз међусекторску сарадњу	58
7.2.2. Развој дијалога о родитељству кроз укључивање родитеља у процесе доношења одлука	59
7.2.3. Јачање међусекторске сарадње и партнерства са родитељима — модели и могућности	61

8	ПРАЋЕЊЕ И ПРОЦЕНА НАПРЕТКА У ОБЛАСТИ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ	64
8.1.	Праћење спровођења мера	65
8.2.	Праћење напретка система подршке родитељству у периоду раног развоја детета	65
8.3.	Организација праћења извештавања	67
9	ПРИЛОЗИ	71
	Формирање међусекторског радног тела	72
	Модел решења о формирању међусекторског радног тела	72
	Пословник о раду радног тела за подршку родитељству и развоју деце	75
	Анализа постојећег стања система подршке родитељству у првим годинама одрастања детета	80
	Модел анализе стања у области система подршке родитељству у првим годинама одрастања детета за град/општину...	80
	Дефинисање препорука и мера за унапређење система	106
	Препоруке за унапређење подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце у ЈЛС	106
	Планирање и програмирање мера подршке родитељству	116
	Модел матрице за програмирање мере	116
	Финансирање мера и активности из области подршке родитељству и рани развој деце	120
	Буџетски календар локалних власти	120
	Упутство за израду програмског буџета — Анекс 5	121
	Примери програмираних мера са финансијама	122
	Програм Разиграно родитељство: Разиграни простори	137
	Јачање међусекторске сарадње	151
	Модел протокола о сарадњи локалних институција и ЛС у области подршке родитељству и развоју деце	151
	Стратегија комуникације и дијалог за родитељство	154
	Модел документа о стратегији комуникације града/општине за развој и друштвену промену до заједнице у којој је родитељ увек у центру пажње	154
	Стратегија комуникације Града Бора	166
	Праћење и процена напретка у области подршке родитељству	177
	Алат за праћење система подршке родитељству	177

Скраћенице

ДЗ	дом здравља
ЈЛС	јединица локалне самоуправе
МСРТ	међусекторско радно тело
НВО	невладина организација
НСМЕДЕ	Новосадска мрежа за децу
ОЦД	организација цивилног друштва
ПВО	предшколско васпитање и образовање
ПУ	предшколска установа
ЦОР	Циљеви одрживог развоја
ЦСР	центар за социјални рад

ВОДИЧ ЗА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
У СТВАРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА
ЗА РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ И ПРУЖАЊУ
СИСТЕМСКЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉИМА

УВОД

Доносиоци одлука и истраживачи на глобалном нивоу слажу се да су стратегије подршке раном развоју деце једна од најделотворнијих и најефикаснијих јавних политика за општи развој друштва¹. Успех програма подршке деци на раном узрасту заснива се на правовременом и свеобухватном деловању: деци се пружа подршка током најранијег узраста, што је период када се људски мозак развија брже него у било ком другом тренутку живота и када је мозак најпријемчивији за интервенције².

Дечији развој у првим годинама живота, поред биолошких фактора, зависи и од окружења у којем дете одраста, а улога родитеља³ односно старатеља и окружења у коме оно одраста је од непроцењиве важности. Доказано је да, када деца имају прилику да одрастају уз родитеље који су топли, подржавајући, подстицајни, који и сами имају задовољене потребе и довољно подршке у окружењу, онда деца у потпуности остваре своје потенцијале. Са друге стране, негативна искуства доживљена у детињству могу утицати на то да наше тело буде подложније стресу током живота, са дуготрајним негативним последицама по физичко и емоционално здравље, академска постигнућа, економску продуктивност, друштвене односе и опште благостање⁴.

Досадашња истраживања показују да улагања у унапређење раног развоја деце могу да произведу повраћај средстава у просечном износу 4 до 5 пута већем од уложеног, а у појединим случајевима је тај повраћај и много већи (док, на пример, овакви интервентни програми у адолесцентном узрасту постижу сличне ефекте, али уз значајно већа улагања)⁵.

Програми за подршку развоју деце који су фокусирани на оснаживање родитеља, и који родитеља стављају у центар пажње — његове вештине, знања и компетенције за квалитетну бригу о детету, показали су се као најуспешнији и најефикаснији за развој здравља и благостања деце. Квалитетна брига о детету није само брига о добром здрављу, исхрани, безбедности и сигурности, већ она подразумева и вештину родитеља за старање усмерено на потребе детета, вештину препознавања сигнала и праћења иницијативе детета, вештину задовољења потреба детета, како из домена физиолошких, тако и из домена емотивних, социјалних потреба, потреба за интеракцијом и топлим односима, као и из домена потреба за учењем кроз игру. Ову вештину, односно сет вештина, описујемо као **респонзивносћ**. Респонзивност родитељи уче у интеракцији са бебом још у трудноћи, па током целокупног родитељства, а директно је условљена родитељском способношћу да се носи са стресом, изазовима, променама које развој детета доноси. Дакле, што је родитељ више подржан и оснажен, то је већа вероватноћа да ће се окренути подстицајним родитељским праксама у бризи о свом детету.

Универзитет Харвард је послао недвосмислену поруку доносиоцима одлука и пружаоцима услуга — да би политике и услуге за подршку развоју деце биле максимално ефикасне, потребно је:

1. обезбедити подршку респонзивним односима деце и одраслих;
2. ојачати основне вештине одраслих за планирање, прилагођавање променама, постизање циљева;

¹ Позив на акцију Владе Републике Србије, 2018 — Подршка развоју деце у раном детињству — Оптимални услови за развој сваког детета и друштво у целини.

² Idem.

³ Када говоримо о родитељима, у даљем тексту подразумевамо како биолошке родитеље тако и старатеље односно одрасле који се непосредно брину о детету и његовим потребама.

⁴ Center on the Developing Child at Harvard University (2021). Three Principles to Improve Outcomes for Children and Families, 2021 Update. <http://www.developingchild.harvard.edu>

⁵ Позив на акцију Владе Републике Србије, 2018 — Подршка развоју деце у раном детињству — Оптимални услови за развој сваког детета и друштво у целини.

3. смањити изворе стреса у животима деце и породица⁶.

Резултати Истраживања вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији — MICS (2019) јасно указују на то:

- » да су социјалне неједнакости међу децом и даље велике, као и
- » да је родитељима у Србији, као и родитељима широм света, потребна системска подршка у родитељству, пре свега у пружању адекватног одговора на развојне потребе и превенцији грубог поступања са децом.

Ослањајући се на глобалне препоруке и национална сазнања о родитељским потребама, знањима и праксама, а како би се адресирале опстајуће неједнакости, Дечији фонд Уједињених нација (УНИЦЕФ) је са партнерима, у сарадњи са Владом Републике Србије, а уз финансијску подршку ЛЕГО фондације, 2019. године, покренуо програм „Подршка подстицајном родитељству кроз игру”⁷. Како би се подстакле промене на нивоу политика, мера, услуга на локалном нивоу, 2020. године је, у оквиру овог програма, покренут пројекат Сталне конференције градова и општина (СКГО) и УНИЦЕФ-а „Подршка локалним самоуправама за ширење добрих политика и пракси подршке родитељству”, који је оснажио чак 34 локалне самоуправе за системску подршку раном развоју и подстицајном родитељству кроз игру.

Овај пројекат је препознао важну улогу јединица локалне самоуправе, које имају јединствену позицију када је реч о сагледавању потреба родитеља и деце, осмишљавању стратегија и мера за превазилажење неједнакости и пружању правовремене подршке породицама. Локалне самоуправе су оснивачи или пак имају важну улогу у координацији установа које се са различитих аспеката баве родитељима и децом: предшколских установа, домова здравља, центара за социјални рад, као и школа. Такође, оне пружају различите услуге грађанима, а њихова је улога и да подстичу и финансијски подржавају цивилни сектор. Надаље, локална самоуправа, заједно са осталим локалним актерима, има значајну улогу у сагледавању потреба заједнице, планирању, реализацији и праћењу мера и услуга намењених родитељима и деци у периоду раног развоја.

Захваљујући стручно-техничкој подршци СКГО-а и УНИЦЕФ-а, 34 локалне самоуправе су развиле и испробале методологију⁸ засновану на холистичком приступу која се базира на успостављању и оснаживању међусекторске и међуресорне сарадње приликом дефинисања јавних политика и мера с циљем подршке родитељима у првим годинама развоја детета. Кроз овај процес су прошле све ЈЛС укључене у пројекат, а он је резултирао увођењем нових мера и услуга, као и алокацијама средстава у локалним буџетима са циљем јачања системске подршке родитељима на локалном нивоу. Другим речима, кроз овај пројекат је креиран систем на локалном нивоу за различите програме подршке родитељству који су важни за децу, родитеље и цело друштво и снажан су механизам за смањење друштвених неједнакости.

⁶ Center on the Developing Child at Harvard University (2021). Three Principles to Improve Outcomes for Children and Families, 2021 Update. <http://www.developingchild.harvard.edu>

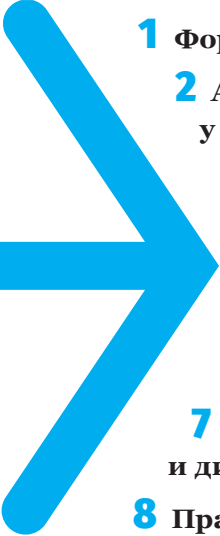
⁷ Програм спроводи УНИЦЕФ Србија уз финансијску подршку ЛЕГО фондације у склопу глобалног програма подршке подстицајном родитељству кроз игру, а укључује рад у пет земаља на различитим континентима. Програм је у Србији покренут 2019. године уз подршку тада актуелног Кабинета министарке без портфеља задужене за демографију и популациону политику, а у сарадњи са Министарством здравља, Министарством образовања, науке и технолошког развоја, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, као и Министарством државне управе и локалне самоуправе. УНИЦЕФ као главне партнере у процесу спровођења програма који се фокусира на јачање система и услуга подршке родитељству и раном развоју детета у 34 јединице локалне самоуправе убраја: Сталну конференцију градова и општина, Конзорцијум институција и организација које подржавају програм подстицајног родитељства кроз игру, као што су Градски институт за јавно здравље Београд, Републички институт за социјалну заштиту, Савез удружења медицинских сестара у предшколским установама Србије, Хармонија — Центар за подршку раном развоју и породичним односима, као и Институт за психологију Филозофског факултета Универзитета у Београду.

⁸ Основ концепта је документ „Оквир подстицајне неге за развој деце раног узраста”, који представља оквир и мапу пута за креирање политика, програма и услуга у друштву које на најбољи могући начин подржавају родитеље, породицу и друге неговатеље да пружају подстицајну негу деци.

Лекције научене кроз овај процес преточене су у „Водич за локалне самоуправе у стварању подстицајног окружења за рани развој деце и пружању системске подршке родитељима”. Водич укључује конкретне кораке и активности које је потребно спровести на нивоу локалне самоуправе како би се покренула иницијатива и оснажио процес усмерен на унапређење подршке родитељству⁹ у првим годинама одрастања детета. Процес обухвата активности у вези са јавним заговарањем, унапређењем капацитета за доношење одлука засновано на информисаности и пружањем услуга у складу са савременим приступима у области здравства, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања, преносом добрих пракси и искустава, успостављањем/јачањем међусекторске и међуопштинске сарадње, оснаживањем родитеља и заједнице и јачањем дијалога са родитељима.

Сврха водича је да олакша, односно учини ефикаснијим и ефективнијим процес планирања, реализације и праћења политика, програма и услуга усмерених на подршку родитељству у локалним самоуправама. Смернице дате у оквиру овог документа нису статична, непроменљива категорија и њихов развој и промене заснивају се на искуству које се стиче ширењем примене концепта подстицајне неге и прилагођавањем локалном контексту. Водич даје сажет приказ корака у процесу унапређења подршке родитељству и деци у периоду раног развоја. Структуриран је у два дела: први део се односи на кораке у процесу унапређења подршке родитељству и деци у периоду раног развоја, а у другом делу су дати предлози модела докумената који су настали током реализације пројекта.

КОРАЦИ У ПРОЦЕСУ УНАПРЕЂЕЊА ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ У ПРВИМ ГОДИНАМА ОДРАСТАЊА ДЕТЕТА У ЈЛС

-
- 1** Формирање међусекторског радног тела
 - 2** Анализа постојећег стања у систему подршке родитељству у првим годинама одрастања детета
 - 3** Дефинисање препорука и мера за унапређење система
 - 4** Планирање и програмирање мера подршке родитељству
 - 5** Финансирање мера и активности из области подршке родитељству и раном развоју деце
 - 6** Јачање међусекторске сарадње
 - 7** Стратегија комуникације за развој и друштвену промену и дијалог за родитељство
 - 8** Праћење и процена напретка у области подршке родитељству

⁹ Када говоримо о родитељима, у даљем тексту подразумевамо како биолошке родитеље тако и старатеље односно одрасле који се непосредно брину о детету и њиховим потребама.

1

ФОРМИРАЊЕ МЕЂУСЕКТОРСКОГ РАДНОГ ТЕЛА

ВОДИЧ ЗА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
У СТВАРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА
ЗА РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ И ПРУЖАЊУ
СИСТЕМСКЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉИМА

Локална самоуправа има важну улогу у стварању подстицајног окружења за рани развој деце и креирању односно унапређењу универзалне, таргетиране (посебне) и интензивне (индиковане) системске подршке свим родитељима, са посебним фокусом на најосетљивијим породицама. Њена улога је кључна у сагледавању потреба родитеља у првим годинама родитељства и баријера са којима се суочавају, повезивању и унапређивању сарадње и дијалога различитих заинтересованих страна, институција, ресора и дисциплина који се баве родитељима и децом, а који су у њеној надлежности, како би родитељи имали прилике, ресурсе, подршку, време за квалитетно старање о деци.

Први корак у унапређењу међусекторске сарадње и развоју дијалога локалних актера је формирање **међусекторског радног тела за подршку подстицајном родитељству у периоду раног развоја детета**. Радно тело треба да омогући представницима различитих институција, као и родитељима да у континуитету и на јасно дефинисан начин планирају ове политике, учествују у њиховом спровођењу и прате њихову реализацију.

Међусекторско радно тело се **формира као саветодавно радно тело извршне власти или скупштине општине/града**. Дакле, у складу са Законом о локалној самоуправи¹⁰ и прописима које доноси локална самоуправа, саветодавно тело могу да оснују **скупштина или градско/општинско веће**.

Састав и структура међусекторског радног тела (МСРТ) пре свега зависе од описа послова/задатака и циљне групе према којој су ти послови и задаци усмерени. Требало би да у структури МСРТ буду како доносиоци одлука из локалне управе, тако и представници релевантних институција односно пружаоци услуга, пре свега из области здравства, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања. Требало би да МСРТ буде састављено од највиших представника управе и локалних институција, који утврђују кључне приоритете деловања у области чије активности су усмерене ка деци и њиховим родитељима. Веома је значајно да се одабир чланова спроведе пажљиво, уз консултације са руководством надлежних институција на локалном нивоу.

Препорука је да међусекторско радно тело чине:

- 1) председник општине/градоначелник (или, као алтернативе, члан општинског/градског већа задужен за друштвене делатности);
- 2) директор или представник предшколске установе;
- 3) директор или представник дома здравља;
- 4) директор или представник пружалаца услуга из области социјалне заштите (државних и приватних пружалаца услуга);
- 5) директор или представник центра за социјални рад;
- 6) представник организација цивилног друштва;
- 7) директор или представник Института за јавно здравље (уколико организациона структура и расподела то омогућава) и др.

У складу са циљном групом и дефинисаним задацима, у МСРТ могу бити укључени и други релевантни актери (представник савета родитеља, приватних предшколских установа, представник актива основних школа, приватног сектора и сл.).

Пример:

Као пример одговорне политике и жеље да се унапреди област родитељства, Скупштина Града Новог Сада, као највиши орган града, који врши основне функције локалне власти утврђене Уставом, законом и статутом, 2021. године основала је стално радно тело за разматрање питања из области подршке родитељству на територији града Новог Сада.

¹⁰ Прецизније утврђивање надлежности локалне самоуправе садржано је у члану 190. Устава Републике Србије. Устав одређује надлежности општине, као основне јединице локалне самоуправе, предвиђајући истовремено да град има надлежности које су Уставом поверене општини, али и да му се законом могу поверити и друге надлежности. Једна од дефинисаних надлежности је да се општина стара о задовољавању потреба грађана у области просвете, културе, здравствене и социјалне заштите, дечије заштите, спорта и физичке културе.

Ако се има у виду препорука да МСРТ чине претежно руководиоци из органа управе, организација и установа, који због других обавеза често нису у могућности да активно учествују на састанцима, требало би да постоје **заменници чланова**, који долазе из редова запослених у тим истим органима управе, организацијама, институцијама или установама. Међусекторско радно тело треба да чини тим посвећених људи, који су спремни да, уз своје свакодневне обавезе, уложе додатни напор како би реализовали потребне кораке у процесу стварања подстицајног окружења за родитељство и децу.

Препорука:

Постоји могућност да се прошири надлежност МСРТ тако да не обухвата само циљну групу родитеља и деце током раног развоја, већ и током школског периода. У том случају, чланови радне групе треба да буду и други актери релевантни за ову циљну групу, на пример, представник актива директора школа и сл. Градови Нови Пазар и Крагујевац су примери ЈЛС које се основале управо таква радна тела, чији је циљ подршка родитељству и развоју деце старије од 6. година.

Препорука:

Према ономе што смо учили приликом формирања МСРТ у ЈЛС које су учествовале у пројекту дајемо неколико практичних предлога, насталих на основу досадашњих искустава и примера добре праксе:

- ✓ Доносиоци одлука треба да буду укључени у рад МСРТ. Уколико нису чланови, требало би бар повремено да присуствују састанцима.
- ✓ Невладине организације имају важну улогу у различитим сегментима заштите и подршке породици и деци у локалној заједници, те је значајно и њихово укључивање. Важност њихове улоге огледа се, пре свега, у разлозима економске ефикасности и предностима увођења конкуренције, која омогућава обogaћење понуде, али и побољшање квалитета услуга. Невладине организације углавном поседују флексибилност и ефикасност које не поседују ни централне, а ни локалне власти и институције, и често пружају јефтиније и квалитетније услуге од других. Оне могу да имају значајну улогу у досезању до најугроженијих група, у мапирању потреба родитеља, развијању различитих сервиса и услуга за родитеље, афирмацији позитивних порука о родитељству, ширењу знања, повећању капацитета родитеља у подизању детета и мењању васпитних пракси итд.
- ✓ Ради ефикасности у планирању и програмирању мера и њиховог повезивања са финансијским оквиром / програмским буџетом, у састав МСРТ треба укључити и представника Одељења за буџет и финансије.
- ✓ Јавност треба да буде информисана о раду и активностима МСРТ. Рад међусекторских радних тела треба да буде видљив, а резултати његовог рада треба да доприносе унапређењу квалитета у области родитељства.
- ✓ Приликом израде стратешких и планских докумената на нивоу ЈЛС и праћења активности из донетих планова, међусекторско радно тело треба да буде консултовано, али треба да буде и проактивно и да иницира своје учешће у наведеним процесима.
- ✓ Институције и организације треба да предложe стручњаке и професионалце који су мотивисани и желе активно да раде и допринесу раду међусекторских радних тела. Заједничке активности треба да буду усмерене и ка мењању друштвених, економских и спољних услова који могу да допринесу креирању подржавајућег окружења за одрастање деце и развој подстицајног родитељства, са посебним фокусом на потребама друштвено осетљивих група.
- ✓ Препоручује се доношење годишњег плана рада МСРТ, са динамиком седница, планираним резултатима и активностима и лицима/институцијама одговорним за спровођење мера.
- ✓ Неопходно је да се дефинишу жељене промене, циљеви и исходи којима се тежи.
- ✓ Међусекторско радно тело треба интензивно да сарађује са свим актерима који су заинтересовани за тему родитељства, али и носе одговорност за подршку родитељству и развоју деце раног узраста, у складу са својом улогом (професионалном, привредном, политичком или грађанском).
- ✓ Могуће је и успостављање међуопштинске сарадње са другим ЈЛС у области подршке породици и деци у годинама раног развоја.

Решењем о формирању МСРТ дефинишу се и задаци радног тела¹¹. Основни задатак МСРТ је да планира мере јавних политика у различитим областима које су усмерене на подршку подстицајном родитељству и развоју деце и да врши надзор над њиховим спровођењем. У оквиру тог кључног задатка, МСРТ може да:

- » спроводи анализу постојећег стања у локалној заједници и мера које спроводи и финансира локална самоуправа и дефинише кључне приоритете за деловање у локалној заједници у области подстицајног родитељства и развоја деце;
- » учествује у изради и имплементацији локалних мера за унапређење подршке подстицајном родитељству у првим годинама развоја детета и предлаже општинском/градском већу измене и допуне релевантних постојећих стратешких и програмских докумената, односно израду нових докумената јавних политика којима би се планирале посебне мере за подршку подстицајном родитељству и развоју деце;
- » даје подршку општинској/градској управи која се бави пословима друштвене бригае о деци и општинском/градском већу у процесу припреме предлога буџета општине/града и предлоге за одређивање финансијских средстава за финансирање програма и сервиса за подршку подстицајном родитељству и развоју деце унутар стратешких одређења и јавних политика ради обезбеђивања континуитета и праћења спровођења мера;
- » координира размену информација и података између установа, институција и организација које су у локалној заједници задужене за посебна питања подршке родитељству и развоју деце и разматра и дефинише мере заједничког односно интегрисаног мултисекторског деловања у пружању јавних услуга и спровођењу мера подршке у овим областима;
- » учествује у процесу дефинисања тема и начина комуникације локалних органа са родитељима и будућим родитељима у вези са питањима подршке родитељству и развоја деце и, по потреби, предлаже општинском/градском већу посебну локалну стратегију комуникације и друштвене промене у вези са овим темама;
- » остварује сарадњу са организацијама цивилног друштва, међународним и домаћим развојним партнерима, који дају подршку родитељству и развоју деце, припрема идеје и предлоге за спровођење локалних програма, пројеката и/или услуга подршке у овој области и учествује у изради и спровођењу пројеката и програма за подршку родитељству и развоју деце, у којима је локална самоуправа носилац или партнер.

Пословник о раду МСРТ — Међусекторско радно тело, уколико је образовано као радно тело општинског/градског већа или скупштине општине/града, може да примењује:

- » пословник о раду органа који га је формирао или
- » пословник о раду међусекторског радног тела, који доноси на својој седници.

Пословником се ближе уређују организација, начин рада и одлучивања МСРТ и друга питања од значаја за рад овог радног тела. Одредбе пословника обавезне су за све чланове, као и за сва друга лица која учествују у раду МСРТ.

Седницу МСРТ припрема и сазива његов **координатор или председник**. Препорука је да се чланови радног тела састају најмање **једном месечно**, а по потреби и чешће. Решењем о формирању, поред председника/координатора и чланова и заменика чланова, МСРТ одређује и **заједничког извршног/градског управника који обавља стручне и административне послове**.

МСРТ има обавезу да доставља информације и **извештаје о свом раду**, и то најмање једанпут годишње, а по потреби или захтеву и чешће, органу који га је формирао. Јавност такође треба да буде упозната са активностима и деловањем радног тела. **Јавност рада** може да се обезбеди објављивањем извештаја и информација путем медија или објавом на интернет страници ЈЛС,

¹¹ У прилогу Приручника се налазе модел решења о оснивању МСРТ, као и пословника о раду међусекторског радног тела.

организовањем састанака отворених за јавност, присуством медија на састанцима и на друге начине.

Препорука је да Међусекторско радно тело **врши вредновање учинка**, које обухвата оцену релевантности, ефикасности, ефективности и одрживости предложених мера с циљем њиховог испитивања и унапређења, односно ревизије и даљег планирања. Потребно је да се вредновање учинка и анализа спроведу пре усвајања мере, током периода реализације мере и након истека важења мере која се реализује.

Припремљени материјали и модели докумената:

- ✓ Модел решења о оснивању међусекторског радног тела за подршку подстицајном родитељству током раног развоја деце
- ✓ Пословник о раду међусекторског радног тела за подршку подстицајном родитељству током раног развоја деце

2

АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА У СИСТЕМУ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ У ПРВИМ ГОДИНАМА ОДРАСТАЊА ДЕТЕТА

ВОДИЧ ЗА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
У СТВАРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА
ЗА РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ И ПРУЖАЊУ
СИСТЕМСКЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉИМА

2.1. Преглед и анализа постојећег стања у систему подршке родитељству у првим годинама одрастања детета

Преглед и анализа постојећег стања у систему подршке родитељству у првим годинама одрастања детета спроводе се како би се мапирани постојећи ресурси које већ има локална самоуправа, али и како би се дошло до сазнања о потребама, приликама и могућностима за унапређење система подршке. Дакле, **циљ њочейне анализе стања јесте процена квалитета локалне самоуправе за подршку подстицајном родитељству и раном развоју деце ради креирања препорука и планирања мера за унапређење система подршке.**¹²

На нивоу јединица локалне самоуправе **израду анализе иницира, води и координира међусекторско радно тело.**

У овом процесу користе се различите **методе и технике** с циљем свеобухватнијег сагледавања предмета анализе и квалитетније процене стања. У почетној фази користи се деск метода, која би требало да обухвати:

- 1) преглед и анализу релевантних докумената на локалном нивоу, као што су:
 - » стратешка планска документа на локалном нивоу;
 - » градске/општинске одлуке и други релевантни документи;
 - » одлуке о буџету локалне самоуправе и др.;
- 2) преглед кључних важећих планских докумената на националном и покрајинском нивоу који су од интереса и значаја за подршку родитељству и деци у периоду раног развоја;
- 3) мапирање институција, организација и удружења који учествују у подршци родитељству и деци у периоду раног развоја;
- 4) преглед извештаја који се односе на реализацију планских докумената на локалном нивоу (извештаји о расподели буџета, извештаји о праћењу реализације и евалуација планских докумената из свих повезаних сектора);
- 5) прикупљање и анализу статистичких података из републичких или локалних база података;

Препорука:

У овом процесу је од примарног значаја координирано деловање свих актера на нивоу локалне самоуправе и сагледавање заједничких капацитета како би се адекватно утврдили приоритети и сагледале расположиве могућности. Искуства показују да је управо овај процес недовољно развијен у локалној самоуправи и да плану сарадње и синергијског деловања међу различитим ресорима и различитим секторима треба посветити посебну пажњу.

Како је реч о захтевном процесу, на самом почетку је потребно постићи заједничко разумевање процеса. Препорука је да се на првом састанку свим члановима међусекторског радног тела представи документ који је израђен као модел почетне анализе стања у области подршке родитељству у периоду раног развоја детета. На том састанку би се потом и поделила задужења по појединим областима анализе. Ово је важно пошто ће чланови међусекторског радног тела у својим органима, организацијама и институцијама са сарадницима радити на прикупљању информација и података потребних за почетну анализу стања. Прикупљени подаци су изузетно значајни и за активности које следе, тј. за планирање и програмирање мера, праћење, извештавање и евалуацију постигнутих резултата.

Такође, пошто у ЈЛС постоје различита МСРТ / комисије/ радна тела који су релевантни за област родитељства, предлог је да се успоставе комуникација и систем извештавања, како би се појачао синергијски ефекат и како не би долазило до беспотребног преклапања у раду.

¹² У овом приручнику дат је приказ израде анализе стања у складу са методолошким оквиром, структуром и показатељима развијеним у оквиру пројекта „Подршка локалним самоуправама за ширење добрих политика и пракси подршке родитељству”.

- 6) преглед доступних резултата истраживања у области подршке родитељству и деци у периоду раног развоја спроведених на територији ЈЛС;
- 7) преглед доступности и приступачности информација на интернет презентацијама јавне управе, релевантних институција и организација.

Препорука:

Приликом процеса израде анализе стања било би корисно да се у различитим политикама локалне самоуправе препознају и анализирају циљеви, мере и активности који се односе на област подршке родитељству и раном развоју деце, при чему се пре свега користе извештаји о реализацији. Уколико не постоје извештаји о реализацији циљева, мера и активности, требало би извршити процену релевантности, нивоа остварености и постигнутих ефеката дефинисаних циљева и мера подршке родитељству.

Основни скуп података значајних за праћење и планирање подршке родитељству у периоду раног развоја детета може се преузети из **џосџојеђих база џогашака** / регистара јавне управе, организација и институција са националног и/или локалног нивоа.

Препорука:

Полазни основ за прикупљање података у ЈЛС могу бити подаци из базе DevInfo, доступни на сајту Републичког завода за статистику: <http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/>

Наиме, довољно је у претраживачу укуцати DevInfo/Профили¹³ и онда у менију који се отвара укуцати назив ЈЛС и преузети све податке.

Поред тога, могу се користити подаци који се налазе у оквиру Аналитичког сервиса ЈЛС¹⁴ на презентацији Републичког секретаријата за јавне политике, затим евиденције и извештаји јавних институција на локалном и националном нивоу. Уколико постоји потреба за неким подацима који се не прикупљају у оквиру постојећих извора, могу се урадити додатна истраживања.

Модел анализе стања у систему подршке родитељству у периоду раног развоја детета, који се налази у прилогу, ослања се на логички модел Оквира подстицајне неге за развој у раном узрасту (енгл. *Nurturing Care Framework for Early Childhood Development*). Анализом су обухваћене кључне активности у домену:

- » управљања, планирања и финансирања;
- » оснаживања родитеља и заједнице за активно учешће и пружање квалитетне бриге и неге деци;
- » спровођења програма, мера и услуга и подстицања међусекторске и међуинституционалне сарадње;
- » праћења напретка, коришћења релевантних показатеља и информисања о постигнутом напретку;
- » унапређивања локалних база података и ширења модела добрих пракси.

¹³ Преузето са: http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Grocka_EURSRB001001001004.pdf

¹⁴ <https://rsjp.gov.rs/cir/analiticki-servis/>

2.2. Анализа подршке која се пружа у различитим областима

У периоду раног развоја деце пружа се системска подршка родитељима и деци преко програма, мера, активности и услуга из више сектора, а посебно у области здравства, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања. Поред тога, посебан фокус треба ставити и на међусекторску сарадњу, али и на финансирање мера подршке родитељству и деци узраста до 6,5 година у оквиру буџета локалне самоуправе.

2.2.1. Почетна анализа стања у систему здравствене заштите

Систем здравствене заштите пружа свеобухватне услуге намењене родитељима и деци, те почетна анализа стања има велики значај. Циљ анализе је сагледавање свих постојећих услуга за родитеље и децу, њихове доступности и коришћење за сврху планирања унапређења квалитета/доступности или предлагања нових услуга. Неопходно је сачинити преглед свих здравствених установа у ЈЛС, али и установа којима гравитирају осигураници уколико се ради о општинама са мањем броја становника ради будуће сарадње (окружна породилишта, дечје клинике и институти, завод за јавно здравље), али и капацитета приватне праксе.

Анализу треба усмерити на службу за здравствену заштиту жена, службу за здравствену заштиту деце и/или предшколске деце и патронажну службу у дому здравља, као и породилишта. У фокусу су превентивне пренаталне услуге за труднице, превентивни прегледи педијатра у прве три године и патронажне посете трудницама и деци до навршене три године, као и све услуге саветовалишта (за планирање породице, психофизичка припрема трудница, школе родитељства, развојно саветовалиште, за дојење и др.). Треба анализирати испуњеност обухвата услуга у складу са препорученим циљевима и број корисника услуга саветовалишта. Уз постојеће услуге на терет РФЗО-а, треба анализирати и да ли постоје додатне услуге пилотиране кроз пројекте (нпр. услуге видео-саветовања патронажне службе, услуге подршке раном развоју на терену), као и постојеће услуге подржане од ЈЛС кроз пројекте или програме јавног здравља. Даље, треба анализирати постојање различитих тимова и њихове резултате (превенција злостављања и занемаривања, подршка дојењу). Треба анализирати радно време саветовалишта, садржаје саветовалишног рада и/или информисаност у вези са темама подстицајног родитељства, доступност услуга запосленим родитељима и укљученост очева у саветовалишном раду. У оквиру породилишта, треба анализирати могућности безболног порођаја, присуства пратиоца по избору, примену пракси „кожа на кожу”, рани подој, искључиво дојење, примену кодекса „мајка уз дете”, упознавање са породилиштем и процедурама пре порођаја и учесталост ових пракси.

Ништа мањег значаја није ни анализа кадрова у овим службама, посебно доступност логопеда, дефектолога и психолога, као и досадашње едукације и потребе за додатном обуком особља о раном развоју и респонзивном родитељству. У анализи треба користити планско-извештајне табеле, постојеће регистре, базе показатеља квалитета рада, базе подршке дојењу, анализе задовољства пацијената и, по потреби, спровести анкете потребних и незадовољених услуга преко патронажне службе.

Треба анализирати и постојећу сарадњу са другим институцијама и секторима и могућности унапређења (нпр. ромске медијаторке, социјална заштита, предшколске установе). Такође, треба укључити и информисаност и транспарентност услуга за циљне групе (преко локалних медија, веб-странице дома здравља, друштвених мрежа и др.).

Свеобухватна анализа је основ за одабир приоритетних мера, било у правцу унапређења квалитета (нови садржаји обуке о респонзивном родитељству, употреба нових алата и приступа) и доступности постојећих услуга (већи обухват или већи број корисника, ван радног времена), било у креирању нових услуга које ће бити подршка родитељима, деци и породицама у целини или подршка појединим породицама (нпр. маргинализована домаћинства са децом, психолошка подршка родитељима деце са развојним сметњама, ретким болестима или инвалидитетом).

2.2.2. Почетна анализа стања у систему предшколског васпитања и образовања (ПВО)

Циљ почетне анализе стања у систему предшколског васпитања и образовања (ПВО) јесте да пружи информације за планирање унапређења обухвата деце и већу разноврсност понуде програма и сервиса за децу и родитеље. Анализа треба да да објективну слику, засновану на реалним подацима о праведности уписних политика и праксе, просторним и другим капацитетима, људским и стручним ресурсима, програмима и услугама у конкретној општини/граду. Анализа не треба да се бави проценом свих домена квалитета рада предшколске установе, већ да се фокусира на понуду, обухват и праведност програма и услуга¹⁵, односно којим породицама су они доступни, а којима нису и из којих разлога. Анализа треба да обухвати процену инклузивности установе и пружања подршке деци и породици, као и процену да ли се планирање и реализација програма и услуга врше у складу са исказаним потребама породица.¹⁶ Начин на који се сагледавају потребе породица, и могућности које родитељи имају да искажу у којој мери су им понуђени програми и услуге за децу и за њих саме корисни и колико су њима задовољни, значајан су део почетне анализе.

Један од циљева предшколског васпитања и образовања¹⁷ јесте подршка васпитној улози породице. Осим програма и услуга за децу и сарадње са породицама на његовом остваривању, предшколска установа је у обавези да родитељима (старатељима, хранитељима) пружи подршку за васпитавање деце. Сваки програм и услуга за децу могу се посматрати из угла подршке развоју, учењу и општој добробити детета, а тиме и као подршка родитељима. У анализи је важно сагледати не само програме и услуге за децу, већ и оне који се директно тичу сарадње са родитељима, као што су разне форме едукација, информисања, саветовања и других видова подршке за родитељску улогу.

Требало би да почетна анализа пође од улоге предшколске установе, уз разумевање тога да закон не ограничава њену делатност на услуге породицама чија су деца уписана у редовне целодневне и полудневне програме. У том смислу, анализа треба да се бави програмима и услугама за све породице и сву децу у једној општини/граду. Почетна анализа стања треба да обухвати не само јавне предшколске установе већ и друге пружаоце услуга у области предшколског васпитања и образовања у ЈЛС (верификоване приватне предшколске установе, основне школе и сл.).

Анализа стања у предшколском васпитању и образовању је комплексна јер обухвата не само редовне целодневне и полудневне програме за децу и сарадњу са њиховим породицама, већ и понуду различитих програма за децу, услуга за породицу, као и специфичне програме и активности за подршку родитељству. Да би анализа осликала реално стање, у њу треба укључити што више запослених у установи, родитеља, као и представника других пружалаца услуга, поред јавне предшколске установе.

Анализа треба да обухвати и процену компетенција запослених у предшколској установи које се односе на рад са породицама, посебно из осетљивих друштвених група, проширење програмске понуде и успостављање нових сервиса и услуга које одговарају на специфичне потребе породица, као и то у ком домену је потребно унапређивати њихове стручне капацитете.

Анализа треба да допринесе сагледавању улоге ЈЛС у развоју инклузивних политика предшколске установе, обезбеђивању финансијске подршке и других видова подршке реализацији различитих програма и услуга за децу и родитеље и професионалном развоју и другим активностима у домену надлежности ЈЛС. Анализа треба да укаже на то на који начин ЈЛС може на основу објективних података боље да планира програме и услуге за све породице са своје територије, да активно тражи додатне изворе за њихову реализацију, да унапреди подршку јавној предшколској установи и другим пружаоцима услуга.

¹⁵ Правилник о ближим условима за остваривање различитих облика и програма васпитно-образовног рада и других облика рада и услуга које остварује предшколска установа („Службени гласник РС”, број 80 од 13. августа 2021).

¹⁶ Процена потреба родитеља се врши кроз различита истраживања испитивања потреба. Такође, анкете задовољства корисника ПУ могу бити значајне.

¹⁷ Члан 4. Закона о предшколском васпитању и образовању („Службени гласник РС”, бр. 18/2010, 101/2017, 113/2017 — др. закон, 95/2018 — др. закон, 10/2019, 86/2019 — др. закон, 157/2020 — др. закон, 123/2021 — др. закон и 129/2021).

2.2.3. Почетна анализа стања у систему социјалне заштите

Како надлежност локалне самоуправе у области социјалне заштите не произлази само из Закона о социјалној заштити већ, пре свега, из одговорности према грађанима и локалној заједници, требало би да се јединице локалне самоуправе, у оквиру социјалне политике, усмере ка далеко ширем спектру услуга, чији циљ није само ублажавање последица кризе у коју услед различитих околности грађани дођу. Развој услуга превентивног карактера и оних услуга које подржавају групе у ризику представља темељ одговорне социјалне политике. У ширем смислу, услуге којима локална заједница позитивно утиче на социјалну сигурност грађана могу да се поделе у три групе:

- » услуге које користе сви грађани, кроз принцип укључивања у коришћење универзалних, свима доступних услуга;
- » посебне услуге и интервенције подршке за групе које су у повећаном ризику, као и селективне услуге и интервенције које су усмерене на маргинализоване друштвене групе и породице којима треба подршка у старању о рањивом члану;
- » индиковане услуге и интервенције, које се користе у ситуацијама када су негативне последице ризика већ наступиле да би се минимализовали ефекти стања које омета оптималан развој и благостање.

Комплексност услуга подршке родитељству, као и трајање услуга које се могу пружати привремено, повремено и континуирано, наводи на потребу да се планира развој услуга које обезбеђује ЈЛС. Први корак, односно основни предуслов за успостављање услуга подршке родитељству јесте да ЈЛС донесе програм унапређења социјалне заштите. Овим програмом се у планираном периоду обухватају:

- » процена потребе за услугама у области социјалне заштите;
- » приоритети у задовољавању потреба у социјалној заштити;
- » мере за развој и подстицај постојећих и нових услуга социјалне заштите;
- » ресурси који су на располагању и које треба ангажовати.

Програмом социјалне заштите ће, сходно демографским, социјалним и економским показатељима, бити приказане и потребе, положај и проблеми родитеља¹⁸ са децом, укључујући родитеље и децу из посебно осетљивих група.

Због планског карактера програма унапређења социјалне заштите у ЈЛС, овај документ својом утемељеношћу на поузданим подацима пресудно утиче на стабилност и одрживост локалних услуга социјалне заштите. У складу са тим, неопходно је да ЈЛС прикупи и детаљно анализира све податке од виталног значаја за родитеље и децу. МСРТ је на располагању значајан број лако доступних извора података из Републичког завода за статистику, из Републичког завода за социјалну заштиту, из Републичког завода за јавно здравље и др. Први корак који ЈЛС треба да предузме јесте анализа на локалном нивоу података који се односе на доступне услуге социјалне заштите за децу и породице у ЈЛС, затим на њихову економичност и искоришћеност у погледу расположивих ресурса, као и сагледане постојеће и недостајуће капацитете пружалаца услуга за иновирање, унапређење, проширење корисничке групе или прилагођавање програмских садржаја како би се боље одговорило на потребе деце и родитеља.

Сви наведени прикупљени подаци указаће недвосмислено на то које су потребе родитеља са децом у датој ЈЛС, а посебно родитеља из осетљивих група, и послужиће као показатељ које мере и услуге треба развијати да би се адекватно одговорило на те потребе. Након тога је потребно сагледати расположиве ресурсе на нивоу ЈЛС — људске, материјалне, просторне, финансијске.

¹⁸ Када говоримо о родитељима, у даљем тексту подразумевамо како биолошке родитеље тако и старатеље односно одрасле који се непосредно брину о детету и њиховим потребама.

Пример:

У априлу 2019. извршена је процена институционалних капацитета јединица локалне самоуправе (ЈЛС) у области социјалне заштите и остваривању социјалне укључености рањивих група¹⁹. Процена је била кључна активност прве фазе компоненте „Подршка јединицама локалне самоуправе у подизању нивоа социјалне укључености кроз унапређење услуга социјалне заштите” у оквиру програма Swiss PRO. Истраживање је урађено у 31 ЈЛС и, према подацима на нивоу целог узорка, постојећи ниво развијености капацитета ЈЛС у обезбеђивању интегрисаних и међуопштинских услуга за рањиве групе становништва у просеку износи само 1,3%. Ово је уједно и најлошији резултат у процени капацитета ЈЛС у остваривању социјалне укључености рањивих група у заједници. Према овим налазима, ни у једној ЈЛС међусекторска сарадња није процењена као сарадња заснована на формалном успостављању међусекторских интегрисаних услуга.

2.3. Почетна анализа међусекторске сарадње, сарадња са родитељима и невладиним сектором

Подршка подстицајном родитељству и развоју деце јесте мултисекторско питање јер унапређење положаја родитеља и развоја деце подразумева учешће више институција/организација/установа са различитим надлежностима.

Почетна процена стања у погледу међусекторске сарадње у једној ЈЛС врши се кроз процену постигнућа у областима које су од кључног значаја за унапређење подршке родитељству и деци у периоду раног развоја, а то су јавне политике, услуге, институционални капацитети и информисање.

Процена међусекторске сарадње у домену локалних јавних политика усмерена је на све фазе управљања јавним политикама. Први корак у деск анализи јесте утврђивање да ли постоји јединствена међусекторска јавна политика која укључује визију, циљеве и мере у области подршке деци у периоду раног развоја и њиховим породицама, али и утврђивање да ли се у оквиру других важећих секторских и међусекторских јавних политика могу пронаћи циљеви, мере и активности који би могле бити основ за унапређење система подршке родитељству и деци у периоду раног развоја.

Након тога, прелазимо на процену процеса планирања, коју вршимо кроз анализу праћења и извештавања о усвојеним документима. Законом о планском систему и пратећом регулативом утврђен је начин праћења и извештавања. Анализом доступних докумената и информација током спровођења пројекта „Подршка локалним самоуправама за ширење добрих политика и пракси подршке родитељству” утврђено је да је ово сегмент у управљању јавним политикама који је у наредном периоду потребно унапредити.

Подаци који се прикупљају за анализу стања могу бити први корак ка успостављању међусекторске базе података у области подршке родитељству и деци у периоду раног развоја. Размена података је кључна компонента међусекторске сарадње; међутим, постизање ефикасне размене информација и података међу партнерима из здравствене заштите, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања може бити изазовно.²⁰ Подаци и информације се могу прикупљати и размењивати ради:

¹⁹ Процена институционалних капацитета јединица локалне самоуправе у области социјалне заштите и остваривање социјалне укључености рањивих група, 2019, https://www.swisspro.org.rs/uploads/files/139-240-sp_procena_institucionalnih_kapaciteta_sr.pdf

²⁰ Прикупљање и обрада података мора се вршити у складу са одредбама Закона о заштити података о личности („Службени гласник РС”, број 87/2018).

- » унапређеног вођења случаја који се односи на појединца и породицу;
- » размене података међу различитим актерима ради постављања циљева и праћења трендова у области подршке родитељству;
- » планирања и праћења постављених циљева јавних политика.

Циљ прикупљања података утиче и на **гос­тљивост њогајака**. Анализа размене и доступности података се врши како у оквиру анализе управљања јавним политикама, тако и у оквиру анализе управљања услугама. За потребе унапређења система у области подршке родитељству, циљ прикупљања података је креирање интегрисаног система података који ће пружити могућност повезивања података из више извора ради бољег сагледавања стања и разумевања потреба родитеља и деце у периоду раног развоја и, на основу тога, бољег планирања, праћења и евалуације мера и услуга. Аналитички приказ података, настао међусекторском сарадњом, који је отворен за јавност омогућио би коришћење података од стране свих заинтересованих институција, што би позитивно утицало на квалитет како планирања, тако и пружања услуга, на боље планирање и праћење пројеката, програма и политика и повећану транспарентност у раду јавне управе.

Партиципација родитеља

У уводном делу, приликом одређења појма међусекторске сарадње, указали смо на то да она укључује и сарадњу са родитељима, широм породицом и заједницом. Оснаживање и мотивисање **родитеља, локалне заједнице и невладиног сектора за укључивање у процесе одлучивања** доприноси изградњи поверења у институције система и од великог је значаја за унапређење система подршке родитељству у општини/граду. Стога, кад се процењује сарадња са родитељима, пре свега је потребно извршити преглед доступности, ажурности и обухватности информација. Оснаживање родитеља за дијалог помаже локалној управи, јавним институцијама и организацијама цивилног друштва да максимално искористе постојеће ресурсе, пронађу нове ресурсе и створе могућности за развој нових интегрисаних програма, партнерстава и мрежа. Да би ово поставили као циљ ком се тежи приликом почетне процене стања, чланови МСРТ прикупљају информације како би сазнали да ли су, у којој мери и на који начин родитељи оснажени за учешће у процесу планирања, реализације и праћења мера и услуга намењених родитељима и деци у периоду раног развоја, да ли је успостављен канал комуникације са родитељима, да ли се испитује задовољство родитеља пруженим услугама и др.

Препорука:

Када прикупљамо податке за анализу међусекторске и међуопштинске сарадње у домену пружања услуга подршке родитељству сагледавамо:

- ✓ да ли је сарадња регулисана потписаним протоколима/споразумима и да ли се редовно извештава о њиховој реализацији и постигнутим резултатима;
- ✓ да ли постоје формирани међусекторски институционални механизми (међуресорна комисија, мобилни тим за инклузију Рома или подтим за рани развој у оквиру овог тима, тим за спречавање злостављања и занемаривања);
- ✓ да ли постоји јединствено управно место за неке од административних поступака значајних за родитеље, а који су у надлежности ЈЛС;
- ✓ да ли постоје програми јавних институција намењени родитељима у чију су реализацију укључени представници различитих ресора (развојна саветовалишта, онлајн саветовање итд.);
- ✓ да ли су успостављене интегрисане услуге намењене родитељима и деци у периоду раног развоја;
- ✓ да ли је у развојном саветовалишту формиран тим за породично орјентисане ране интервенције;
- ✓ да ли је у пружање услуга намењених родитељима које се финансирају из буџета ЈЛС укључен приватни сектор и сектор НВО и др.

2.4. Почетна анализа процеса буџетирања система подршке родитељству у локалној самоуправи

Основни контекст израде почетне анализе стања у систему подршке родитељству у првим годинама одрастања детета из угла локалних финансија јесте анализа процеса буџетирања у одређеној локалној самоуправи, и то у одговарајућим програмима буџета ЈЛС, са посебним освртом на постојеће механизме и издвајања финансијских средстава за подршку родитељству и деци у годинама раног развоја. Таква анализа истражује и потврђује формалне и процедуралне кораке у изради буџета јединице локалне самоуправе, односно анализира конкретне одлуке о буџету ЈЛС у периоду од (минимално) три године са аспекта досадашњег начина финансирања мера подршке родитељству кроз буџетиране апропријације у конкретним програмима, програмским активностима и пројектима. Такође, овај део анализе треба да да одговор на питања повезаности усвојених докумената јавних политика на нивоу ЈЛС и других нормативно-правних аката који имају релевантан утицај на могућности финансирања мера и активности на плану подршке родитељству из буџета ЈЛС.

Анализа почетног стања врши буџетску квантификацију начина финансирања појединих области интервенције у којима се реализују, између осталог, мере за подршку родитељству и раном развоју деце, као што су области предшколског васпитања и образовања, здравствене заштите, социјалне заштите, као и расхода у областима културе, спорта и програма удружења грађана намењених деци узраста 0–6,5 година и њиховим родитељима. Средства за реализацију тих надлежности по областима обезбеђују се у буџету сваке јединице локалне самоуправе у различитим вредностима и степену приоритета, те се ове диспропорције идентификују управо путем овог поступка анализе, а за даљи процес планирања и програмирања мера подршке.

Поред тога, значај израде почетне анализе стања огледа се у бољем разумевању ефикасности буџетског процеса у самој реализацији подршке родитељству односно деци, а са друге стране, ови подаци могу послужити као основа за идентификацију потреба, правилно усмеравање ресурса и унапређење програма подршке. Употребна вредност анализе произлази из информација које омогућавају доносиоцима одлука боље разумевање алокације средстава за подршку породици и деци у локалној заједници, сходно социјалним, васпитним, здравственим и културолошким потребама. Такође, овај прелиминарни део целокупног процеса успостављања система подршке у локалним самоуправама треба да анализира постојеће и потребне финансијске капацитете ЈЛС за развијање локалних механизма подршке родитељству и раном развоју деце помоћу средстава из буџета ЈЛС из различитих извора финансирања.

Припремљени материјали и модели докумената:

Модел почетне анализе стања у области система подршке родитељству у првим годинама одрастања детета

3

ДЕФИНИСАЊЕ ПРЕПОРУКА И МЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ СИСТЕМА

ВОДИЧ ЗА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
У СТВАРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА
ЗА РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ И ПРУЖАЊУ
СИСТЕМСКЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉИМА

3.1. Дефинисање препорука

Кључни налази анализе стања указују на капацитете система, потребе и изазове са којима се суочава локална заједница у области подршке родитељству. Препоруке се дефинишу на основу анализе стања и/или неког другог спроведеног истраживања. Оне указују на могућа унапређења постојећег система подршке родитељству на локалном нивоу, а ради примене концепта подстицајне неге, који је заснован на међународним и националним документима.

Припрема препорука је једна од активности које би требало да **спровођу МСРТ**, као саветодавно радно тело извршне власти или скупштине општине/града. На овај начин формирано радно тело даје допринос ефективности у планирању, реализацији, праћењу и процени ефеката мера подршке родитељству.²¹

Први корак у припреми препорука је **дефинисање циља препорука**. Постављање јасног циља за препоруку засновану на анализи стања, истраживању и/или евалуацији је од суштинског значаја за доношење праве одлуке. Како је у уводу поглавља наведено, **општи циљ** препорука је унапређење подршке родитељству у првим годинама развоја детета.

Након тога препоруке се могу усмерити ка унапређењу:

- » управљања локалним јавним политикама;
- » општинских одлука и правилника;
- » праксе у спровођењу јавних политика;
- » комуникације/дијалога са заинтересованим странама и циљним групама;
- » институционалних капацитета;
- » знања и вештина пружалаца услуга;
- » других области које су биле предмет анализе или неког додатног истраживања.

Ради систематичности, прегледности и обухватности препорука може се користити листа индикатора попуњена након прикупљених података и извршене анализе. Ова листа индикатора нам указује на кључне ресурсе и потенцијалне изазове и представља алат за самопроцену ЈЛС у области подршке родитељству.

Након утврђивања циља препорука требало би утврдити ко је **циљна јублика (група), њј. коме су препоруке намењене**. Препоруке могу бити намењене доносиоцима одлука на локалном нивоу, руководиоцима институција које су пружаоци услуга или пак доносиоцима одлука на локалном нивоу. Свакако да је први избор за представљање препорука оснивач међусекторског радног тела. Препоруке могу бити намењене и другим заинтересованим странама које имају стручност, знање и одговорности, а, у складу са тим, и моћ да утичу на доносиоце одлука у правцу доношења промена у складу са препорукама (лобирање). Због тога је приликом припреме препорука важно утврдити и ко су кључне заинтересоване стране, попут, на при-

Препорука:

У првој фази пројекта „Подршка локалним самоуправама за ширење добрих политика и пракси подршке родитељству”, након сумирања налаза анализе стања и консултација са представницима пет локалних самоуправа које су биле укључене, дефинисане су препоруке које су усмерене према појединачним јединицама локалне самоуправе и препоруке које указују на главне правце деловања с циљем унапређења система подршке родитељству на локалном нивоу, а које су настале након сумирања података за све ЈЛС укључене у ову фазу пројекта. Дефинисане препоруке се налазе у прилогу овог приручника.

²¹ У члану 40. Закона о планском систему Републике Србије наводи се да се праћење спровођења и вредновање учинака јавних политика спроводи уз узимање у обзир података и информација добијених од свих органа и организација које су одговорне за спровођење мера односно активности јавних политика, као и података и информација које су прибављене из других извора, а које се односе на учинке тих јавних политика.

мер, одређених НВО, стручњака у области која је предмет препорука, одељења/секретаријата у општинској/градској управи и др.

Препоруке се могу приказати као посебан документ или као саставни део анализе стања. Требало би да структура приказа препоруке обухвати:

- 1) **обласи** у којој је мапирана потреба за унапређивањем;
- 2) **крајњак исказ о мапираном проблему**;
- 3) **кључне налазе анализе стања** у области у којој је проблем мапиран и најбитније податке и информације који ближе одређују овај налаз:
 - » стратешко планирање, институционални оквир и капацитете локалне самоуправе;
 - » услуге и мере подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце у области здравља, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања;
 - » међусекторску сарадњу у области подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце и укључивања и оснаживања родитеља за припрему, реализацију и праћење политика и услуга на локалном нивоу;
 - » финансирање услуга и мера везаних за подстицајно родитељство и рани развој деце на нивоу јединице локалне самоуправе;
- 4) препоруке за унапређење система подршке родитељству у првим годинама одрастања детета.

Пример:

- ✓ ОБЛАСТ: Ефикасност и квалитет мера и услуга намењених родитељима у периоду раног развоја детета
- ✓ ИСКАЗ О МАПИРАНОМ ПРОБЛЕМУ: Недовољно развијен систем праћења и извештавања о реализацији потписаних протокола/споразума о међусекторској сарадњи
- ✓ НАЛАЗ АНАЛИЗЕ СТАЊА: Прегледом извештаја, информација објављених на интернет презентацијама општина/градова и урађених анализа у пилот-фази пројекта уочено је да постоје примери и пракса унапређене међусекторске, међуресорне и међуинституционалне сарадње у области пружања подршке/услуга родитељима и деци. Активности сарадње које се реализују на локалном нивоу основ имају у националној правној регулативи и стратешким усмерењима или су инициране и успостављене путем пројеката који су реализовани у ЈЛС. Успостављена сарадња је регулисана потписивањем споразума/протокола о сарадњи или формирањем међусекторских радних тела — савета, међуресорних комисија, мобилних тимова и сл. Оно што је уочено прегледом докумената и током процеса консултација са представницима ЈЛС је недовољно развијен систем праћења и извештавања о реализованом активностима успостављене сарадње. Поред тога, уочено је да потписане протоколе о сарадњи често не прати њихова операционализација, тј. прецизно дефинисање улога и одговорности актера, очекиваних резултата и индикатора постигнућа на нивоу сарадње и на нивоу сектора/институција који су укључени.
- ✓ ПРЕПОРУКА: Након потписивања протокола/споразума о сарадњи припремити детаљан план сарадње, са дефинисаним улогама, одговорностима релевантних актера и успоставити систем за редовно праћење и извештавање.

После извршене почетне процене стања и анализе и дефинисања препорука корисно је да оне буду представљене заинтересованим странама, као што су релевантне невладине организације, родитељи, стручњаци и сл. Препоруке треба да буду представљене на јасан, конкретан и разумљив начин, у складу са интересовањима и знањима циљне публике.

3.2. Планирање мера

Следећи корак у планирању унапређења подршке родитељству у периоду раног развоја детета је **планирање мера**. Под мерама, у смислу овог документа, подразумевамо *све иницијативе у иницијативи или ван ње које се већ примењују или се планира њихова примена, а које на најбољи могући начин подржавају родитеље, иницијативу, групе неговатеље да пружају подстицајну негу деци*. Постоје одређене специфичности, али и сличности међу мерама подршке родитељству и деци у периоду раног развоја које се спроводе у локалним самоуправама. Локалне самоуправе се разликују по величини, географском положају и разуђености, структури становништва, економској развијености и другим карактеристикама, стога приступи и мере треба да буду прилагођени тим специфичностима, околностима и потребама.

Приликом планирања мера утврђује се које приступе и услуге би требало унапредити, где је потребно успоставити нови приступ, програм или услугу. Пошто би мере требало да буду засноване на постојећим локалним и/или националним политикама и програмима, постоји могућност да путем препорука укажемо на потребу и за ревизијом постојећих политика и програма или чак и за развојем нових. Планирање мера треба да буде у складу са Законом о планском систему и документима заснованим на овом закону, а нарочито треба узети у обзир прописе и упутства који се односе на средњорочно планирање. Мере које планирамо је потребно повезати и са структуром у програмском буџету, те оне могу бити у саставу одређених програмских активности или засебни пројекти у оквиру неког програма.

Урађена почетна процена стања, извршена анализа и мапирање кључних изазова и дефинисане препоруке јесу полазна основа за планирање мера. Како програм подршке родитељству реализује више сектора и ресора, препоручује се мултисекторски и мултиресорни приступ у планирању. МСРТ би требало да координира овај процес. Предност оваквог приступа је што се он надовезује на постојећу структуру и организацију, мада је понекад тешко подједнако укључити све секторе и ресоре. Планирање почиње унутар одређеног сектора, ресора или организације, а након тога се мултисекторски на нивоу радног тела утврђују приоритети. Током фазе планирања формирано радно тело може радити у ширем саставу. Могућност за овакав начин рада ја дата у оснивачком документу радног тела.

За избор приоритетних мера треба **дефинисати критеријуме**. Критеријуми треба да укажу на мере/приоритете који ће се програмирати и бити укључени у финансирање било из локалног буџета или из других извора финансирања. Дефинисањем критеријума постиже се систематичност и ефективност у постизању резултата.

Постоје разне методе и технике које се могу користити приликом избора мера које ће бити разрађене током процеса програмирања. Састанак МСРТ на ком се врши избор приоритетних мера могао би бити организован у виду радионице. Ову радионицу може да води или координатор радног тела или нека друга особа која добро познаје методе и технике које ће олакшати процес избора мера и постизање сагласности унутар групе. Ово је сложен процес, пошто без обзира на прикупљене податке и препоруке, постоје различити начини виђења проблема, узрока проблема и, у складу са тим, могућих решења.

Пример:

Пример критеријума за одабир мера²² које ће бити укључене у план за унапређење подршке родитељству:

- ✓ број особа/корисника који ће бити обухваћени мером;
- ✓ доступност/расположивост људских, материјалних и финансијских ресурса; да ли је мера која се планира предуслов за неку другу меру;
- ✓ да ли мера доприноси постизању циљева и ефеката планираних јавним политикама;
- ✓ да ли мера доприноси смањењу неједнакости и повећању доступности услуга за посебно осетљиве категорије становништва и др.

²² Мера може бити нова или представљати унапређење већ постојеће мере.

Припремљени материјали и модели докумената:

Предлог препорука за унапређење подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце — документ развијен током реализације пилот-фазе пројекта „Подршка локалним самоуправама за ширење добрих политика и пракси подршке родитељству” у пет изабраних градова.

4

ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ МЕРА ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ

ВОДИЧ ЗА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
У СТВАРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА
ЗА РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ И ПРУЖАЊУ
СИСТЕМСКЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉИМА

У процесу ефикасног управљања јединицом локалне самоуправе, кључно је успоставити чврсту везу између циљева, мера и активности утврђених у плану развоја ЈЛС, релевантних јавних политика које се заснивају на надлежностима и обавезама ЈЛС или се примењују у оквиру послова институција, органа и организација које функционишу на локалном нивоу и буџета ЈЛС, односно финансијских планова буџетских корисника.

Програмирање мера се у првој фази одвија у оквиру институција, органа и/или организација одговорних за њихово спровођење, а затим се ови предлози разматрају на **сасијанку МСРТ**. Веома је значајно координирање процеса програмирања мера у чијој реализацији учествује више сектора и ресора. Ради повезивања са програмским буџетом, неопходно је укључити и представнике који се баве буџетом и јавним финансијама у локалној самоуправи.

Програмирање мера подршке родитељству у периоду раног развоја обухвата **мере укључене у предлоз мера које је утврдило међусекторско радно шело**. У овој фази се даје **дејтаљан опис мера**, тј. приказују се информације потребне за финансирање, реализацију и праћење мера. Кроз програмирање мера дају се одговори на следећа питања:²³

- » Који промену желимо да постигнемо?
- » Који су важећи прописи и документи јавних политика од значаја за промену која се предлаже?
- » Којим активностима ћемо постићи жељену промену?
- » Ко ће бити носиоци и реализатори тих активности?
- » Којом динамиком ће се реализовати активности?
- » Који ресурси су потребни и на који начин ће бити обезбеђени?
- » Како ћемо мерити постигнуте резултате?

Основне информације о мери

Назив предложене мере за унапређење подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце треба да буде кратак, информативан и да директно указује на кључну промену коју желимо да постигнемо. То може бити успостављање или унапређење неке услуге, промена у правцу ефикаснијег управљања у области подршке родитељству, јачање међусекторске сарадње и др.

За сваку предложену меру потребно је навести **јавни основ и јлански документи** који су кључни, тј. којима се утврђује основ за планирање. Предложену меру можемо да повежемо са републичком или покрајинском јавном политиком из које проистичу обавезе ЈЛС у области релевантној за меру коју програмирамо.

Пример:

Навешћемо неколико примера назива мера:

- ✓ Успостављање саветовалишта за родитеље
- ✓ Развој и успостављање онлајн платформе за информисање родитеља
- ✓ Спровођење едукативне кампање о значају подршке родитељству и деци у периоду раног развоја
- ✓ Унапређење рада међуресорне комисије
- ✓ Јачање компетенција стручњака из три система (социјалне заштите, предшколског васпитања и образовања и здравства)
- ✓ Унапређење транспарентности и у одговорности у реализацији средстава за пројекте/програме од јавног интереса које спроводе невладине организације.

²³ У оквиру пројекта припремљен је предлог обрасца за програмирање мера, који се налази у прилогу овог приручника.

Пример:**Мера: Унапређење рада међуресорне комисије**

Правни основ:

- ✓ Закон о основама система образовања и васпитања
- ✓ Закон о локалној самоуправи
- ✓ Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику и одраслом
- ✓ Решење о образовању међуресорне комисије

Уколико меру повезујемо са планом развоја ЈЛС или локалном секторском/међусекторском политиком, из ових докумената наводимо **развијни/сйрашешки йравац и йриоршешни циљ из йош сйрашешкош йраваца**. Да бисмо овај део лакше урадили, значајно је већ приликом анализе стања издвојити циљеве и мере у области подршке родитељству и раном развоју деце. У предлогу структуре документа анализе стања попуњава се табела у коју уносимо мере дефинисане локалним јавним политикама.

Утврђене правце развоја, односно реализацију дефинисаних мера није могуће спроводити без финансијских средстава, па је **кључно йовезаши их са йрограмима у буџету**. Како мере и активности на плану унапређења подршке родитељству припадају различитим секторима и различитим буџетским програмима из униформне програмске структуре коју примењују јединице локалне самоуправе у складу са Упутством за израду програмског буџета²⁴, потребно је у оквиру информација о мери повезати меру са одређеним буџетским програмом. Са становишта реализације основних циљева подршке родитељству и деци у раном развоју на нивоу локалне заједнице, посебно место припада Одељењу за друштвене делатности, које треба да се бави, између осталог, пословима праћења и обезбеђивања услова за функционисање и развој у области предшколског васпитања и образовања, дечијом и социјалном заштитом, пословима јавног здравља и примарне здравствене заштите; надзором над радом установа у друштвеним делатностима у којима је оснивач општина и израдом предлога одлуке о буџету општине у делу који се односи на област друштвених делатности. Средства за мере подршке родитељству се обично обезбеђују из следећих програма:

- » Програм 8 — Предшколско васпитање и образовање
- » Програм 11 — Социјална и дечја заштита
- » Програм 12 — Здравствена заштита.

Средства за мере у области подршке родитељству могу се обезбедити и у оквиру других програма, у зависности од носиоца и типа мере.

У наведеном Упутству за израду програмског буџета спровођење одређених мера треба планирати као **йрограмску активност или йројекат**. (Напомена: У наредном поглављу ћемо се детаљније позабавити финансијским делом мере.)

Пример:**Мера: Јачање улоге НВО у реализацији циљева усмерених на подршку родитељству**

План развоја града Крагујевца за период 2021–2031, године

Приоритет III — Развој ванпривредних и друштвених делатности

Приоритетни циљ 3.4. — Унапредити систем социјалне заштите у граду

Мера 3.4.4. — Подршка организацијама цивилног друштва (ОЦД) у спровођењу социјално-иновативних пројеката и социјално-иновативних активности

²⁴ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/uputstvo-za-izradu-programskog-budzeta>

Примери:

Програмска активност

Мера: Успостављање и функционисање саветовалишта за родитеље

Програм: Програм 12 — Здравствена заштита

Програмска активност: 0003 Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље

Пројекат

Мера: Формирање јединственог управног места за обједињавање финансијске подршке за новорођено дете коју пружа локална самоуправа у оквиру јединственог управног места е-Беба

Програм: Програм 15 — Опште услуге локалне самоуправе

Пројекат: 0602 — 4XXX

Циљ спровођења мере као основу треба да има циљеве дефинисане и јавним политикама. Циљ треба да прикаже исход коме се тежи и који ће бити достигнут реализацијом активности које се планирају. Циљеви у области подршке родитељству су најчешће усмерени на унапређење неке услуге која ће бити доступна корисницима.

Оџис спровођења мере треба да садржи кратак приказ стања и активности које ће се реализовати, сврху реализације и кључне реализаторе активности. Уколико се ради о неким финансијским давањима, нпр. у области социјалне заштите, требало би навести износ средстава који је планиран по кориснику и циљну групу. Уколико се ради о пројекту, потребно је навести трајање пројекта и време реализације.

Примери:**Мера: Формирање јединственог управног места за обједињавање финансијске подршке за новорођено дете коју пружа локална самоуправа у оквиру јединственог управног места е-Беба**

Циљ: Унапређење ефикасности и доступности финансијске подршке за новорођено дете поједностављивањем административних процедура за приступ правима

Мера: Успостављање и функционисање саветовалишта за родитеље

Циљ: Јачање вештина и спремности родитеља за подстицање раног развоја и квалитетну бригу о детету

Примери:**Мера 1: Мера предшколске установе**

Назив мере: Информативно-едукативна подршка родитељима

Циљ: Обезбедити родитељима деце предшколског узраста приступ одговарајућим и провереним информацијама, теоријски заснованим едукативним садржајима и идејама за игру и активности са децом.

Мера ће допринети подизању квалитета и доступности информативних, саветодавних и едукативних садржаја које установа нуди родитељима, коришћењем нових технологија и активним укључивањем запослених, родитеља и других актера.

Активности: Припрема плана развоја и коришћења веб-сајта, странице на Фејсбуку и других канала комуникације са родитељима, успостављање критеријума и процедура за избор садржаја, формирање тима и дефинисање улоге других запослених. Анализа потреба родитеља и могућности за коришћење интернета (онлајн анкета, фокус групе, родитељски састанци). Редизајнирање и проширење капацитета веб-сајта, линковање са веб-сајтом локалне самоуправе и одговарајућих установа и удружења. Успостављање YouTube канала за постављање видео-садржаја (активности и

игра са децом). Избор постојећих и креирање нових текстуалних, аудио и видео садржаја и редовно постављање. Преводити садржаје на језике мањина по потреби. Унапређивати капацитете запослених за осмишљавање садржаја, снимање и продукцију видео-материјала и сл. Информисање и промоција предшколске и других установа, удружења преко странице на Фејсбуку и у локалним медијима. Евалуација од стране корисника у вези са доступношћу веб-сајта, посебно за породице из осетљивих група и релевантношћу садржаја. Изналажење начина да свим родитељима буду доступни постављени садржаји (путем веб-сајта, странице на Фејсбуку, група на Вајберу и других родитељских група, презентовање на састанцима, у насељу и сл.).

Мера 2: Мера из области здравља

Назив мере: Јачање компетенција запослених у области подршке родитељству

Циљ: Унапређење постојећих знања и развој нових вештина за развој подстицајног родитељства

Правни основ: Закон о здравственој заштити, Закон о јавном здрављу, План јавног здравља ЈЛС, Правилник о континуираној медицинској едукацији и континуираном медицинском развоју

Програм: Програм 12 — Здравствена заштита

Програмска активност: 003 Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље

Опис мере: Континуирано унапређење знања и развој вештина и техника за здравствене раднике и сараднике укључене у услуге породици, родитељима мале деце и деци у области раног развоја и оснаживања породице. Здравствено особље укључено у услуге за малу децу и породице стећи ће нова знања и практичне вештине уз супервизију експертског тима. Након обуке биће оспособљени за пружање доследне, континуиране и увремењене подршке родитељима и старатељима.

Носилац мере: ДЗ, развојно саветовалиште, патронажна служба

Партнери: Едукативни тим, ЈЛС

Трајање: 12 месеци

Буџет: 500.000 РСД

Мера 3: Мера из области здравља

Назив мере: Школа родитељства са алтернативним онлајн спровођењем

Циљ: Активно укључивање оба родитеља деце до три године у подстицајне активности здравствене и васпитне неге малог детета

Правни основ: Закон о здравственој заштити, Закон о јавном здрављу, План јавног здравља ЈЛС, Национални програм (НП) унапређења здравствене заштите, НП за унапређење развоја у раном детињству

Програм: Програм 12 — Здравствена заштита

Програмска активност: 003 Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље

Опис мере: Унапређење постојећих услуга саветовалишног рада (психофизичка припрема трудница, репродуктивно саветовалиште, развојно саветовалиште, саветовалиште за ментално здравље) новим садржајима (акцент на емоционалној повезаности, значају игре, унапређењу вештина респонзивности) укључивањем оба родитеља

Носилац мере: ДЗ, патронажна служба

Партнери: Породилиште, предшколска установа, социјална служба, локални медији

Трајање: Успостављање и континуитет

Буџет: 2.000.000 РСД

Мера 4: Мера из области социјалне заштите и популационе политике

Назив мере: „Програм бриге за родитеље” за младе родитеље из рањивих и маргинализованих група и породица у ризику

Циљ: Јачање родитељских компетенција младих родитеља из посебно осетљивих и маргинализованих група и породица у ризику и унапређивање капацитета професионалца у систему социјалне заштите за рад са младим родитељима из посебно рањивих група

Правни основ: Закон о социјалној заштити, Закон о финансијској подршци породици са децом, Породични закон

Програм: Програм 11 – Социјална и дечија заштита

Програмска активност: ПА 0902-0004 Саветодавно-терапијске и социо-едукативне услуге

Опис мере: Иновативни „Програм бриге за родитеље” биће састављен од најмање две иновативне, саветодавно-терапијске и социо-едукативне услуге интензивне подршке младим родитељима из посебно осетљивих група и породица у ризику (особе са инвалидитетом, Роми, млади у сукобу са законом, повратници по споразуму о реадмисији, мигранти и др.). Програм је усмерен на јачање капацитета младих родитеља из посебно осетљивих група да самостално или уз минимално ослањање на службе и институције система социјалне заштите подижу децу у њиховом најбољем интересу, обезбеђујући им сигурно, подстицајно место за одрастање и развој. Стручни рад који ће бити обезбеђен у оквиру појединачних услуга подршке као циљ имаће и економско и социјално оснаживање младих родитеља и подршку њиховој бољој социјалној интеграцији у заједници.

Носилац мере: Градски центар за социјални рад Града Новог Сада

Партнери: Градска управа за социјалну и дечију заштиту

Трајање: Успостављање и континуитет

Буџет: (за период 2022–2024): 1.915.000,00 РСД

Иако су већ у кратком опису спровођења мера наведени реализатори активности, потребно је утврдити **ко је носилац мере, а ко су партнери на реализацији**. Ако планирана мера подразумева међусекторску сарадњу, носилац мере ће бити институција, организација или орган локалне управе у чијем програму ће бити планирана финансијска средства за реализацију мере. Ради координације, праћења и извештавања о реализацији мере, носилац мере утврђује и одговорно лице.

У оквиру основних информација за планирану меру, даје се информација о потребним финансијским средствима и извору средстава. Планирани трошкови се онда алоцирају у оквиру програма, програмских активности или пројеката у програмском буџету. Мере и активности се могу финансирати из буџета ЈЛС, из донаторске подршке или других извора.

4.1. План реализације мере

За успешну реализацију мера, потребно је дефинисати све активности које доприносе реализацији мере. Активности треба да су конкретне, али и груписане у одређене целине које указују на резултат ком се тежи или редослед у реализацији. За сваку активност се наводе:

- 1) носилац активности, односно институције одговорне за њену реализацију, укључујући и партнере у реализацији, ако их има
- 2) циљ активности

Циљеви се односе на непосредне излазне резултате који се остварују спровођењем активности. Они треба да упућују на степен унапређења или корак који је постигнут при реализацији активности.

3) показатељ

Показатељима упућујемо на постигнути напредак. Кад год је могуће, утврђују се квантитативни показатељи који упућују на обим пружене услуге. Неки од примера показатеља су: проценат родитеља обухваћених услугом; проценат родитеља обухваћен проценом задовољства пруженом услугом; број сектора или институција који учествују у планирању програма и пружању услуге; број спроведених кампања за јачање свести о значају подстицајног родитељства; број посетилаца сајта на ком су информације намењене родитељима, итд.

4) финансијска средства потребна за реализацију активности

На основу очекиваних резултата и дефинисаних показатеља, утврђујемо ресурсе потребне за реализацију активности. Прецизним дефинисањем потребних ресурса стварамо основ за финансијски план за меру и дајемо потребне информације за програмски буџет.

5) извори финансирања

Активности у оквиру мере могу бити финансиране из различитих извора, те је за сваку активност потребно навести да ли је планирано финансирање из буџета или донаторског програма, или пак из оба извора.

Препорука:

- ✓ Планирање потребних људских ресурса је саставни део процеса када планирамо пружање неке услуге. Стога би било корисно у делу који се односи на финансијске ресурсе навести тип трошка који се планира; нпр. по ком основу ће бити ангажовани пружаоци услуге (уговор о раду, уговор о делу, у оквиру радног времена или као додатни послови за које се обезбеђује додатна зарада итд.).
- ✓ Уколико се планира штампање материјала, наводе се обим и количина материјала који се штампа, као и да ли ће се материјал штампати у оквиру институције или ће бити потребно извршити набавку услуге штампања материјала.

Припремљени материјали и модели докумената:

Модел матрице за програмирање мера

5

ФИНАНСИРАЊЕ МЕРА И АКТИВНОСТИ ИЗ ОБЛАСТИ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ И РАНОМ РАЗВОЈУ ДЕЦЕ

ВОДИЧ ЗА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
У СТВАРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА
ЗА РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ И ПРУЖАЊУ
СИСТЕМСКЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉИМА

5.1. О програмском буџету

У Републици Србији, нормативно-правно уређење буџетирања у јединицама локалне самоуправе прописано је Законом о буџетском систему, који представља основни правни оквир за управљање буџетом на различитим нивоима власти, укључујући и виши ниво власти. Овај закон дефинише поступке планирања, доношења, извршења и контроле буџета, пружајући правила за прикупљање, расподелу и коришћење јавних прихода, укључујући и локалне приходе. У контексту локалних самоуправа, Закон о локалној самоуправи, као и Закон о финансирању локалне самоуправе додатно регулишу различите механизме при формирању буџета ЈЛС. Посебно место припада одредбама Закона о планском систему, који као такав доприноси изради процене трошкова за мере и активности у спровођењу јавних политика у наредном периоду, а ресурси се алоцирају преко одговарајућих буџетских програма, програмских активности и пројеката.

У процесу буџетирања, посебно место заузимају различита упутства која издаје министарство надлежно за област финансија, укључујући Упутство за израду програмског буџета, Упутство за праћење и извештавање о учинку програма, Упутство за припрему одлуке о буџету локалних власти и Упутство за проверу усаглашености одлука о буџету локалних власти.

Предности примене програмског буџета (почев од 2015. године) у финансирању надлежности ЈЛС огледају се у способности унапређења буџетских ефеката и остваривања резултата у складу са дефинисаним циљевима кроз имплементацију буџетских програма, програмских активности и пројеката, односно кроз извршење планираних расхода и издатака у складу са овим начином буџетирања. Програмски буџет наглашава важност мерења учинка и резултата јавног сектора у односу на исправно утврђене и циљеве из јавних политика имплементираних у буџетски процес. Ти циљеви се представљају кроз програмске информације у образложењу одлуке о буџету ЈЛС, уз предвиђене индикаторе и циљне вредности које треба постићи током буџетске године и у наредном периоду од две године.

Имајући у виду наведено, као и чињеницу да је у моделу програмског буџета мерење учинка усмерено на излазне резултате, односно на производњу јавних добара и пружање јавних услуга, модел програмског буџета, који је оријентисан на резултате, пружа свеобухватнији простор за дефинисање и постизање утврђених циљева и у области подршке родитељству и раном развоју деце. Израдом предложених матрица за предлагање/буџетирање мера испуњени су сви претходно наведени критеријуми за инкорпорирање важних мера у буџет ЈЛС, сходно потребама конкретне локалне заједнице. Правилном употребом формираних матрица мера у поступку израде финансијског плана директног корисника — општинске/градске управе, органу надлежном за послове финансија, који израђује нацрт одлуке о буџету, пружене су све потребне информације за укључивање формираних мера у буџет општине/града ради њихове реализације.

Одлука о буџету је најважнија годишња одлука у пословању сваке ЈЛС и њена израда, као и доношење, уређени су законским прописима. Прво, израда те одлуке је чврсто везана за конкретни буџетски календар и приликом планирања мера за подршку родитељству и деци ради њиховог финансирања из буџета, и предлагач мера мора поштовати крајње датуме у том поступку:

БУЏЕТСКИ КАЛЕНДАР ЛОКАЛНИХ ВЛАСТИ

- (1) 1. август - локални орган управе надлежан за финансије доставља упутство за припрему нацрта буџета локалне власти;
- (2) 15. септембар - директни корисници средстава буџета локалне власти достављају предлог финансијског плана локалном органу управе надлежном за финансије за буџетску и наредне две фискалне године, који садржи извештај о учинку програма за првих шест месеци текуће године;
- (3) 1. новембар - локални орган управе надлежан за финансије доставља нацрт одлуке о буџету надлежном извршном органу локалне власти;
- (4) 15. новембар - надлежни извршни орган локалне власти доставља предлог одлуке о буџету скупштини локалне власти;
- (5) 20. децембар - скупштина локалне власти доноси одлуку о буџету локалне власти;
- (6) 25. децембар - локални орган управе надлежан за финансије доставља министру одлуку о буџету локалне власти.

Друго, Законом о буџетском систему су тачно утврђени и саставни делови одлуке о буџету локалне власти, и то према следећем:

Приликом припреме и извршења буџета морају се поштовати принципи ефикасности, економичности, ефективности, јавности, потпуности, тачности, транспарентности, јавне доступности и јединствене буџетске класификације. Посебан део одлуке о буџету се управо израђује на основу јединствене буџетске класификације, која је уређена Правилником о стандардном класификационом оквиру и контном плану за буџетски систем. Основну структуру овог дела буџета локалне власти представимо у наставку текста.

Организациона класификација исказује издатке по корисницима средстава са расподелом апропријација између корисника.

Програмска класификација у посебном делу одлуке о буџету регулисана је *Упутством за израду програмског буџета*, према којем су програмске категорије: програм, програмска активност и пројекат.

- » **Програм** представља скуп активности са заједничким жељеним друштвено-економским исходом, које корисници буџета спроводе у складу са својим кључним надлежностима и утврђеним средњорочним циљевима. Програм се састоји од независних, али тесно повезаних компонената — програмских активности и/или пројеката.
- » **Програмска активност** је текућа и континуирана делатност корисника буџета чијим спровођењем се постижу циљеви који доприносе достизању циљева програма. Програмска активност није временски ограничена.
- » **Пројекат** је временски ограничен пословни подухват корисника буџета, са јасно дефинисаним исходом, односно променом која се жели постићи, потребним ресурсима и управљачком структуром. Спровођењем пројекта се постижу циљеви који доприносе достизању циљева програма коме пројекат припада. Пројекат се може односити на капитално улагање, информациону кампању, унапређење процедуре у јавној администрацији, усавршавање државних службеника и сличне подухвате који доприносе квалитетнијем пружању јавних услуга. Пројекат мора бити део програма.

Програмска структура локалног буџета предвиђена је Анексом 5. Упутства за израду програмског буџета, према којем постоји 17 различитих програма за ниво ЈЛС и то (болдовани су програми од посебног значаја за буџетирање мера у областима подршке родитељству и раног развоја деце):

Буџетски програми ЈЛС	Назив буџетског програма према Упутству за израду програмског буџета — Анекс 5
Програм 1	Становање, урбанизам и просторно планирање
Програм 2	Комуналне делатности
Програм 3	Локални економски развој
Програм 4	Развој туризма
Програм 5	Пољопривреда и рурални развој
Програм 6	Заштита животне средине
Програм 7	Организација саобраћаја и саобраћајна инфраструктура
Програм 8	Предшколско васпитање и образовање
Програм 9	Основно образовање и васпитање
Програм 10	Средње образовање и васпитање
Програм 11	Социјална и дечја заштита
Програм 12	Здравствена заштита
Програм 13	Развој културе и информисања
Програм 14	Развој спорта и омладине
Програм 15	Опште услуге локалне самоуправе
Програм 16	Политички систем локалне самоуправе
Програм 17	Енергетска ефикасност

Функционална класификација исказује издатке по функционалној намени за одређену област и независна је од организације која ту функцију спроводи. Карактеристичне функционалне класификације при буџетирању мера за подршку родитељству су следеће:

040 — Породица и деца

070 — Социјална помоћ угроженом становништву неklasификована на другом месту

090 — Социјална заштита неklasификована на другом месту

760 — Здравство неklasификовано на другом месту

860 — Рекреација, култура, спорт и вере, неklasификовано на другом месту

911 — Предшколско образовање

960 — Помоћне услуге образовању.

Класификација расхода и издатака према изворима финансирања исказује приходе и примања, расходе и издатке према основу остварења тих средстава.

Класификација извора финансирања обухвата различите врсте прихода и примања којима се финансирају надлежности ЈЛС. Та класификација обухвата шифре од 01 до 17, односно 56, међу којима су, из угла финансирања подршке родитељству, најзначајнији:

» Општи приходи и примања буџета — извор 01;

» Сопствени приходи буџетских корисника — извор 04;

» Донације од међународних организација — извор 06;

- » Трансфери од других нивоа власти — извор 07;
- » Финансијска помоћ ЕУ — извор 56.

У делу образложења одлуке о буџету, као трећем званичном и обавезном делу, **пошребно је презентовати програмске информације**, које обухватају назив, сврху и опис програма, програмских активности и пројеката, одговорно лице, циљеве и показатеље за мерење учинака. Приликом дефинисања буџетског пројекта (или пројеката), нужно је идентификовати поменуте елементе у сврху израде буџета ЈЛС, а ови елементи треба да буду у синхронизацији с планираним подацима из докумената јавних политика (оптимални случај). Значај тачног утврђивања програмских информација у буџетима ЈЛС огледа се у могућности, али и захтеву за праћење реализације програма, програмске активности и пројекта (или пројеката) у односу на усвојени буџет ЈЛС. То је пословни процес који обухвата прикупљање, анализу и евидентирање релевантних информација о томе како се програми, односно програмске активности и пројекти као компоненте програма, реализују у односу на очекиване резултате. Праћење је фокусирано на редовно прикупљање података о постигнутим вредностима показатеља за мерење учинака и упоређивање остварених и циљних вредности показатеља током дефинисаног периода. У том процесу, пружа се објашњење евентуалних одступања или напретка у достизању циљних вредности.

У складу са постављеним захтевима за планирање програмског буџета на нивоу ЈЛС, кључно је да се приликом дефинисања мера и активности у областима којима се овај приручник бави, праћење и мерење будућих резултата темељи на вођењу одговарајуће евиденције од стране лица одговорних за спровођење конкретних мера (извори верификације).

5.2. Финансирање мера и активности из области подршке родитељству и раном развоју деце

Када је реч о **финансирању мера и активности из области подршке родитељству и раном развоју деце**, према методологији процене финансијских средстава по носиоцима активности, партнерима и временским оквирима, неопходно је узети у обзир финансијске могућности конкретне општине (однос расхода за функционисање — класа 4, издатака за инвестиције — класа 5, приоритизацију конкретних буџетских програма у односу на просек извршења код других ЈЛС и сл.). Такође, треба проценити могућности прибављања донаторских и других средстава (извори финансирања ван извора 01 — Општи приходи и примања буџета) са циљем да се максимирају резултати имплементације различитих мера у области подршке родитељству и раном развоју.

Требало би да један од кључних фактора у постављању веза између активности, рокова и извора финансирања буде **динамика планирања и спровођења програмских активности / пројеката**, било да се они финансирају из буџета или коришћењем других извора, нпр. донаторских средстава. Осим тога, сложеност буџетирања је повезана и с постојећим механизмима социјалне и здравствене заштите, односно предшколским васпитањем на нивоу конкретне општине, који се спроводе у складу с важећим нормативно-правним актима које је донео највиши орган ЈЛС.

Финансирање предвиђених мера, у складу с предложеним начином планирања, треба спроводити помоћу датог модела матрице, која ће пружити све неопходне податке за израду програмског буџета ЈЛС према свим претходно наведеним захтевима. Врло је важно да се, у складу с Упутством за израду програмског буџета, спровођење одређених мера планира као програмска активност (текућа и континуирана делатност корисника буџета која доприноси постизању циљева програма) или као пројекат (временски ограничен пословни подухват корисника буџета са јасно дефинисаним исходом, ресурсима и управљачком структуром). У наставку следи неколико примера за

буџетирање мера у оквирима посебног дела одлуке о буџету ЈЛС.

- 1) **Оквир програмског буџета за спровођење мера у области предшколског васпитања** треба посматрати аналитички и, у зависности од карактера мера и садржаних активности, треба буџетирати расходе. Средства за потребе обезбеђивања различитих додатних активности на плану подизања родитељских компетенција које би спроводила локална предшколска установа, за потребе информисања родитеља о потреби за предшколским васпитањем и подизањем квалитета развоја у раном детињству, за потребе смањења јазу у учењу деце различитих друштвених група у предшколском васпитању и сл. треба планирати и извршавати кроз финансијски план индиректног корисника буџета општине — предшколске установе. Планирана средства могу бити утрошена за повећање капацитета саме установе кроз ангажовање већег броја запослених, обезбеђивање различитих модела информисања кроз уговорене услуге и друга средства, односно материјале.

Раздео	Глава	Програмска класификација	Функција	Позиција	Економска класификација	Опис	Средства буџета ²⁵
1	2	3	4	5	6	7	8
xx						ОПШТИНСКА УПРАВА	
	уу					Предшколска установа	
		2002				ПРОГРАМ 8 – ПРЕДШКОЛСКО ВАСПИТАЊЕ	
		2002-0002				ПА – Предшколско васпитање	
			911			<i>Предшколско образовање</i>	
				xxx	411	Плате и додаци запослених	1.500.000.00
				xxx	412	Социјални доприноси на терет послодавца	270.000.00
				xxx	423	Услуге по уговору	400.000.00
				xxx	426	Материјал	300.000.00
						Извори финансирања за ПА 2002-0002	
					01	Општи приходи и примања буџета	2.470.000.00
						Свега за ПА 2002-0002	2.470.000.00

²⁵ Представљене величине планираних средстава буџета односе се на износ опредељених средстава ЈЛС за реализацију појединих мера подршке родитељству и раном развоју деце.

- 2) **Средства за унапређење информисаности родитеља о здравственој заштити деце раног узраста, информативне кампање, школе родитељства и групе мере** треба обезбедити из буџета општине закључењем уговора о реализацији мера за друштвену бригу за здравље на територији конкретне општине са локалним домом здравља, сходно члану 13. Закона о здравственој заштити. На основу тог уговора, могу да се финансирају мере које су дефинисали носиоци и партнери предлагачи. Конкретно, ради се о финансирању мера којима се стварају услови за бољу информисаност, доступност и приступачност у коришћењу здравствене заштите на територији једне општине, у здравственим установама у јавној својини, који су виши од норматива, односно стандарда прописаних законом и другим прописима. Буџетирање наведених мера треба да буде извршено на следећи начин:

Раздео	Глава	Програмска класификација	Функција	Позиција	Економска класификација	Опис	Средства буџета
1	2	3	4	5	6	7	8
xx						ОПШТИНСКА УПРАВА	
		1801				ПРОГРАМ 12 – ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	
		1801-0003				ПА – Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље	
			760			<i>Здравство неklasификовано на грудом месцу</i>	
				xxx	464	Дотације организацијама за обавезно социјално осигурање	500.000.00
						Извори финансирања за ПА 1801-0003	
					01	Општи приходи и примања буџета	500.000.00
						Свега за ПА 1801-0003	500.000.00

- 3) За **унапређење доступности материјалних давања за децу раног узраста и породицама са децом** сходно дефинисаним мерама и кроз проширење ових права изменом и допуном постојећих локалних одлука о подршци породици са децом, потребно је предвидети средства у буџету општине у програму 11, на следећи начин:

Раздео	Глава	Програмска класификација	Функција	Позиција	Економска класификација	Опис	Средства буџета
1	2	3	4	5	6	7	8
xx						ОПШТИНСКА УПРАВА	
		0902				ПРОГРАМ 11 – СОЦИЈАЛНА И ДЕЧИЈА ЗАШТИТА	
		0902-0019				РА – Подршка деци и породици са децом	
			040			Породица и деца	
				xxx	472	Накнада за социјалну заштиту из буџета	2.000.000.00
						Извори финансирања за ПА 0902-0019	
					01	Општи приходи и примања буџета	2.000.000.00
						Свега за ПА 0902-0019	2.000.000.00

Ради осигурања видљивости буџетираних мера, потребно је формулисати адекватне програмске информације у образложењу одлуке о буџету општине користећи формулисане циљеве, индикаторе и циљне вредности из матрица за предлагање појединих мера. Такође, уколико таква пракса постоји, у образложењу одлуке о буџету предлаже се представљање свих важних информација о буџетираној мери, планираним активностима које ће се спроводити и информација о очекиваним резултатима. Управо тај циљ у погледу обезбеђивања потребне видљивости појединих буџетираних мера, постиже се коришћењем матрице за буџетирање мера у поступку предлагања, које могу послужити израђивачу годишње одлуке о буџету да стекне увид у све детаље о предложеној мери, али и предлагачу да у спровођењу конкретне мере има своје смернице и путоказ (активности, носиоци, индикатори по активностима, извор верификације, динамички план спровођења активности).

Из угла локалних финансија, за поступак праћења реализације мера предлаже се коришћење следећих индикатора:

Индикатор 1. Број планираних програма, мера и услуга из докумената развојног планирања који су усмерени на подршку родитељству, а укључени су у програмски буџет града односно општине / број програма, мера и активности који се планирају одлуком о буџету;

Индикатор 2. Просечна годишња вредност издвајања за буџетиране програме, мере и активности за подршку родитељству по планираној вредности и према извршењу буџета;

Индикатор 3. Релативно учешће расхода и издатака извршених према потребама финансирања рада предшколске установе у односу на укупне расходе и издатке буџета града/општине;

Индикатор 4. Релативно учешће просечних планираних расхода и издатака намењених за реализацију програмске активности ПА 1801-0003 — Спровођење активности из области друштвене бригае за јавно здравље (које укључује програме, мере и активности за подршку родитељству) у укупним планираним расходима и издацима буџета града/општине и према извршењу буџета;

Индикатор 5. Релативно учешће просечних планираних расхода и издатака намењених за реализацију програмске активности ПА 0901-0019 — Подршка деци и породици са децом (које укључује програме, мере и активности за подршку родитељству) у укупним планираним расходима и издацима буџета града/општине и према извршењу буџета;

Индикатор 6. Релативно учешће просечних планираних расхода и издатака намењених за реализацију програмске активности ПА 0901-0020 — Подршка рађању и родитељству (које укључује програме, мере и активности за подршку родитељству) у укупним планираним расходима и издацима буџета града/општине и према извршењу буџета.

Припремљени материјали и модели докумената:

- ✓ Буџетски календар
- ✓ Упутство за израду програмског буџета — Анекс 5
- ✓ Примери програмираних мера са финансијама (школа родитељства, кутак за родитеље, онлајн платформа за родитеље)
- ✓ Предлог решења за формирање кутка за родитеље — „Разиграни простори” (аутор ХАРМОНИЈА)

6

ЈАЧАЊЕ МЕЂУСЕКТОРСКЕ САРАДЊЕ

RAZIGRANO
ODITELJSTV

Podsticajno roditeljstvo kroz igru
„Podrška lokalnim samoupravama za širenje
dobrih politika i praksi podrške roditeljstvu“

Opština BAČKA PALANKA
Opština BAJKI PETROVAC
Opština BEĀLA PALANKA
Opština BOLJEVAC
Opština ČUPRIJA
Opština NOVA
Grad KIKINDA
Opština KNIC
Grad KRALJEVO
Grad KRUŠEVAC
Opština LOZOVICA
Opština MIONICA
Opština NOVA VAROŠ
GO PALILULA Beograd
Opština PRUEPOLJE
Opština RAŠKA
Opština SJEVICA
Opština STARA PAZOVA
Opština TEBERIN
Opština TITEL
Opština VELIKO GRADIŠTE
Grad VRŠAC
Opština ŽABALJ
Gradsko Opština
Opština VRBAS

Stalna konferencija gradova i opština
Savez gradova i opština Srbije

ВОДИЧ ЗА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
У СТВАРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА
ЗА РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ И ПРУЖАЊУ
СИСТЕМСКЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉИМА

З а јачање међусекторске сарадње у области подршке родитељству у периоду раног развоја детета значајно је одређење оквира међусекторске сарадње и циља ради ког се она успоставља. У контексту јачања сарадње користе се различити термини, као што су: *међуресорна сарадња, међусекторска сарадња, интeрдисциплинарна сарадња, тeрансдисциплинарна сарадња, вертикално повезивање међу различитим нивоима власти, међуопштинска сарадња, сарадња са родитељима и локалном заједницом, интeгрисане услуге* и др., и све ове видове сарадње треба узети у обзир када се разматра подршка родитељству.

У области подршке родитељству може се користити одређење које указује на усмерену комуникацију и сарадњу која се успоставља ради постизања утврђених циљева на ефикаснији и одрживији начин, а укључује тимски рад, координацију, управљање и партнерства. Основни циљ успостављања међусекторске сарадње јесте креирање подстицајног окружења на нивоу ЈЛС које треба да допринесе томе да деца раног узраста, од рођења до 6. године, имају услове за подстицајну негу, тј. добро здравље и квалитетну исхрану, подстицајне односе са својим родитељима/старатељима засноване на разиграним и негујућим интеракцијама, прилике за рано учење кроз игру, сигурно и безбедно окружење.

Међусекторску сарадњу треба базирати на постојећем законском и планском оквиру, уз проналажење могућности за оснаживање и унапређење услуга успостављањем ближе сарадње и боље координације између различитих актера. Закони, национални програми и стратегије указују на значај јачања међусекторске сарадње.

Примери:

- ✓ У Закону о социјалној заштити²⁶ наводи се да се, зависно од потреба корисника, услуге социјалне заштите могу пружати истовремено и комбиновано с услугама које пружају образовне, здравствене и друге установе.
- ✓ Национални програм за унапређење развоја у раном детињству²⁷ у оквиру полазних основа указује на то да су унапређење развоја и превенција развојних проблема у раном детињству ефикасни уколико се остварују кроз интегрисани приступ система здравствене заштите, социјалне заштите, образовања и других друштвених чинилаца.
- ✓ Један од принципа предшколског васпитања и образовања који је наведен у Закону о предшколском васпитању и образовању²⁸ јесте отвореност. Он подразумева грађење односа са породицом, другим деловима у систему образовања (школа), заједницом (институције културе, здравства, социјалне заштите), локалном самоуправом и широм друштвеном заједницом.

Добро управљање у области међусекторске сарадње у подршци родитељству на нивоу ЈЛС подразумева:

- » постојање свести о значају области у којој се сарадња остварује;
- » заснованост у јавним политикама и усклађеност са законским оквиром;
- » успостављање правног оквира сарадње — протокол, споразум итд.
- » развијене механизме координације и сарадње;
- » развијање заједничке визије, општих и посебних циљева којима се тежи у области подршке родитељству;
- » јасно дефинисан оквир активности и дефинисане индикаторе;
- » јасно дефинисане улоге појединих сектора и актера у оквиру успостављене сарадње;
- » адекватне људске, финансијске и материјалне ресурсе;
- » дефинисане процедуре за размену података и информација.

²⁶ „Службени гласник РС”, бр. 24/2022 — 15, 117/2022 — 22 (УС).

²⁷ „Службени гласник РС”, бр. 22/2016.

²⁸ „Службени гласник РС”, бр. 18/2017, 113/2017 — др. закон, 10/2019 и 129/2021.

На самом почетку процеса успостављања и јачања међусекторске сарадње у локалној заједници се спроводе **кампане за подизање нивоа свесности и знања** доносилаца одлука, релевантних актера и шире јавности о значају раног развоја детета. У овој раној фази се успоставља дијалог међу одељењима у оквиру општинске/градске управе, са релевантним институцијама и организацијама, са цивилном друштвом, академском заједницом и приватним сектором, а незаобилазан партнер су родитељи, чије потребе од самог почетка морају бити препознате. Потписивањем **ипрошокола о сарадњи у области подршке родитељству и развоју деце** између локалне самоуправе, пружалаца услуга из области здравствене, социјалне заштите, образовања и васпитања, релевантних институција, организација и органа, успоставља се правни оквир за сарадњу, дефинишу се циљ сарадње, области у којима се сарадња остварује и основе за комуникацију страна потписница.

Координација рада у оквиру сарадње се може организовати на више начина. Према моделу који је пилотиран кроз овај пројекат и изложен у овом документу, координацију рада на унапређењу подршке родитељству у периоду раног развоја детета на нивоу ЈЛС врши међусекторско радно тело, које се оснива као **стално саветодавно радно тело општинског/градског већа или скупштине**. С друге стране, искуства из других земаља нуде и могућност да координацију врши радно тело формирано при кабинету председника општине / градоначелника. Оваквим приступом координацију не преузима ниједан сектор, већ се рад одвија координацијом рада различитих сектора и заинтересованих страна, а одлуке се доносе на највишем нивоу.

Искуства са националног нивоа отварају још једну могућност која постоји, а то је да целокупан процес координира неко одељење/управа. У овом случају тај сектор је одговоран за укључивање у процес планирања, реализације и праћења других сектора и релевантних заинтересованих страна. Предност овог система је што се праћење и извештавање заснивају на већ постојећим структурама, али постоји опасност да се не ангажују подједнако сви сектори и заинтересоване стране.²⁹

Сарадња у области пружања услуга усмерених на подршку родитељству и раном развоју детета треба да се заснива на холистичком приступу потребама детета и породице, на доброј координацији и управљању, индивидуализованом приступу и треба да има јасно постављен циљ.

²⁹ Пример координације и управљања од стране једног сектора на националном нивоу је Национални програм за унапређење развоја у раном детињству, где систем здравствене заштите има водећу улогу и активности које су планиране овим програмом се буџетирају на разделу Министарства здравља.

Примери:

У брошури „Ране интервенције”³⁰, коју је објавио УНИЦЕФ, у оквиру препорука за унапређење развоја раних интервенција у Србији наводи се препорука која се односи на испитивање могућности за међуресорну сарадњу и усаглашавање приступа.

„Делотворан национални систем раних интервенција се не може успоставити без транспарентног рада и сарадње између Министарства здравља, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

Приоритети су:

- ✓ одређивање министарства које ће предводити развој система раних интервенција у Србији, дефинисање међуресорног оквира политике раних интервенција, начина финансирања и одговарајућих прописа;
- ✓ утврђивање стандарда за различите услуге и успостављање заједничких механизма за обезбеђивање одговорности;
- ✓ активирање националне међуресорне радне групе, уз одговарајуће подгрупе на регионалном нивоу;
- ✓ израда протокола међуинституционалне сарадње (првенствено између здравства, просвете и социјалне заштите) у дефинисању, реализацији и праћењу индивидуалних планова интервенције – јединствен план подршке за једно дете/породицу.”

Добар пример дефинисане сарадње је Општи протокол о заштити деце од злостављања и занемаривања³¹, чији циљ је успостављање ефикасне, оперативне, мултисекторске мреже за заштиту деце од злостављања, занемаривања, искоришћавања и насиља. За успостављање ефикасне, оперативне, мултисекторске мреже за заштиту деце од злостављања и занемаривања неопходна је сарадња министарстава у чијој су надлежности послови породично-правне и социјалне заштите, правосуђа, унутрашњих послова, здравља и образовања. Координацијску улогу у процесу заштите права деце има Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. Министарства треба да подстичу склапање споразума о сарадњи на локалном нивоу између установа и других организација чија је сарадња неопходна за ефикасно остваривање и спровођење заштите деце од злостављања и занемаривања.

Међусекторска сарадња се може развијати у области:

- » управљања јавним политикама
- » јавног заговарања
- » истраживања
- » формирања базе података
- » размене информација
- » пружања услуга
- » унапређења знања запослених
- » праћења и извештавања
- » евалуације
- » реализације програма и пројеката и др.

Одређени видови међусекторске сарадње постоје на нивоу ЈЛС, али је она још увек недовољно развијена, координирана и формализована. Често се сарадња своди на неформалне контакте, познанства, дописе, формирање међусекторских радних тела и/или на потписивање протокола о сарадњи, али се не предузимају наредни кораци који би допринели операционализацији те сарадње, тј. недостају годишњи планови, извештаји и сл. **На нивоу ЈЛС ујачавањем**

³⁰ <https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-07/Rane-intervencije.pdf>

³¹ https://www.paragraf.rs/propisi/opsti_protokol_za_zastitu_dece_od_zlostavljanja_i_zanemarivanja.html

међусекторског радног тела и годишњем прегледу мера које су усмерене на подршку родитељству из локалних јавних политика и пратећих акционих планова. Затим треба да се организује процес током ког би представници институција, организација и органа заједно разматрали те мере и своје улоге и одговорности. Као пример може да се узме једна мера дефинисана у плану јавног здравља општине/града.

Примери:

Мера: Унапређење квалитета услуга и увођење иновативних услуга за подршку раном развоју и подстицајном родитељству (почевши од трудноће до 6 године)

Ова мера има дефинисане показатеље, носиоце и партнере, као и потребна средства и изворе финансирања. Поред ових основних података, дефинисани су и активности, носиоци активности и партнери. За унапређење сарадње би било значајно на годишњем нивоу дати обједињен приказ листе активности које ће поједини партнери спроводити и показатеља који треба да укажу на непосредне излазне резултате тих активности. На овај начин би се допринело доброј подели улога и одговорности, бољем прикупљању података и праћењу утрошка средстава.

Једна од активности дефинисаних у оквиру мере је „јачати компетенције практичара и доносилаца одлука за пружање квалитетних услуга и доношење мера заснованих на савременим доказима о раном развоју, раним интервенцијама и приступима усмереним на подршку целој породици и социјалној инклузији“. Корисно би било да на годишњем нивоу постоје подаци о броју обучених практичара, о броју практичара који ће бити обухваћени у години за коју се ова активност организује, о томе ко ће бити организатор обуке, запослени из којих институција или организација ће се укључивати у обуке, да ли су годишњим плановима стручног усавршавања на нивоу здравствене и социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања ове обуке планиране, ко ће прикупљати податке о броју обучених практичара на нивоу ЈЛС, а ко у оквиру институција и др.

Припремљени материјали и модели докумената:

Модел протокола о сарадњи локалних институција и ЈЛС у области подршке родитељству и развоју деце

7

СТРАТЕГИЈА КОМУНИКАЦИЈЕ ЗА РАЗВОЈ И ДРУШТВЕНУ ПРОМЕНУ И ДИЈАЛОГ ЗА РОДИТЕЉСТВО

ВОДИЧ ЗА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
У СТВАРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА
ЗА РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ И ПРУЖАЊУ
СИСТЕМСКЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉИМА

7.1. О Стратегији комуникације ЈЛС за развој и друштвену промену до заједнице у којој је родитељ увек у центру пажње

7.1.1. Шта је стратегија комуникације за развој и друштвену промену?

Стратегија комуникације за развој и друштвену промену једна је од стратегија подстицања друштвене промене и промене понашања, која, према дефиницији УНИЦЕФ-а, подразумева, скуп процеса, приступа, алата и тактика који промовишу позитивне и мерљиве промене у друштвеним окружењима, заједницама и понашању људи. Радећи са заједницама, појединцима и партнерима, стратегије за друштвену промену и промену понашања ослањају се на научне доказе у овој области, као и на принципе инклузивности, партиципаторности у развијању решења, како у развојном тако и у хуманитарном контексту. Стратегије друштвене промене и промене понашања препознају као приоритет остваривање људских права кроз системску анализу когнитивних, друштвених и структурних покретача промена и баријера, као и рад са заједницама на њиховом превазилажењу.

Данас су комуникације за развој, друштвену промену и промену понашања суштински део сваког програма изградње заједнице, развојне иницијативе или одговора у ванредним околностима.

С обзиром на то да је већ сам наслов, „Стратегија комуникације ЈЛС за развој и друштвену промену до заједнице у којој је родитељ увек у центру пажње”, веома сложен и дугачак, најпре га је потребно разложити на појединачне изразе и пружити објашњење коришћених термина. *Једноставно и јасно речено, стратегија је начин на који ћемо постићи своје циљеве за родитеље и децу на раном узрасту.* Другим речима, стратегија је начин да стигнемо од места где смо до места где желимо да будемо, док је стратешки документ опис начина на који ћемо то постићи. На пример, да се од окружења у коме је присутно вербално или физичко насиље стигне до окружења које подстиче емпатију, разумевање и међусобно поштовање чланова заједнице. Такво подстицајно окружење је оријентисано на породицу и подразумева оснаживање родитеља и старатеља да се ангажују у подстицајном, одговорном, родно-балансираном родитељству како би деци омогућили чврсту базу за остваривање својих развојних потенцијала, онда када је прозор развојних могућности најотворенији — у првих 6 година живота.

Подршка родитељству и деци у периоду раног развоја значајна је тема за све актере који се директно или индиректно баве породицом и децом. Свака заједница треба да има механизам да прати породице, да чује њихове потребе и благовремено одговара на њих и на томе темељи

Препорука:

Када је реч о програмима усмереним на оснаживање родитеља за подстицајну бригу о детету (према Оквиру подстицајне неге) и подстицајном родитељству, програми, мере и политике подршке родитељству треба да сагледају и подстичу бар три важне димензије понашања родитеља и старатеља: тражење подршке (кроз систем услуга или од блиског окружења), активну бригу о себи и својој добробити кроз примену стратегија ношења са стресом и подстицајно старање о детету.

Сходно томе, програми унапређења пракси подршке родитељству и родитељских пракси треба да обухвате деловања:

- ✓ у правцу обезбеђивања подршке за јачање основних вештина родитеља за ношење са стресом, планирање, прилагођавање променама, тражење подршке и решавање проблема, бриге о себи,
- ✓ у правцу јачања привржености и респонзивних односа родитеља и деце, као и
- ✓ у правцу унапређења вештина родитеља за подстицање развоја детета кроз игру од првог дана живота, уз активно ангажовање и равномерну расподелу одговорности оба родитеља (када је то могуће).

планирање, развој и финансирање, као и праћење квалитета и ефективности услуга. Рани развој значајан је за сазнајне, емоционалне, психолошке и физичке потенцијале детета, за његово здраво и срећно одрастање. Локалне заједнице имају надлежност да кроз различите јавне политике подрже породицу и децу у периоду раног развоја и планирају средства за развој програма, проширење људских и просторних капацитета, као и њихово опремање.

7.1.2. Шта је стратегија комуникације из угла локалне самоуправе?

У својој писаној форми, ***старајтељија комуникације суштински представља документ који описује главне правце комуникације с циљем укључивања родитеља и ресурса у заједници у изградњу система подршке подстицајном родитељству кроз игру***. Формално, у нашем законодавно-правном оквиру, стратегија комуникације као документ није стратегија, односно није документ јавне политике, како је дефинисано Законом о планском систему Републике Србије. Због тога локалне самоуправе могу овом документу дати било који други назив: стратешки оквир комуникације града/општине за промену до заједнице у којој је родитељ увек у центру пажње, стратешки оквир комуникације града/општине за развој и друштвену промену, дијалог за подстицајно родитељство и слично.

Суштински је битно да постоји документ који описује како ће локалне самоуправе комуницирати са локалном заједницом да би се створило негујуће окружење које подстиче родитеље да кроз игру стимулишу развој своје деце и граде позитивна искуства која трају цео живот. Управо подстицајно окружење подразумева различите комуникационе канале, нивое и међусекторске приступе ка пуној интеграцији приступа подржавања подстицајног родитељства у пракси једне породице, организацију система пружања услуга подршке и изградње заједнице која негује родитељство. Стратегија комуникације полази од кључних баријера са којима се родитеље суочавају кад је реч о респонзивном старању о детету и подстицајном родитељству, уз активно учешће мајки и очева, од кључних друштвених неједнакости, норми, ставова, уверења, пракси, знања која обликују родитељске праксе у стварном дневном животу, и помаже да се сагледају и увежу постојећи ресурси у локалној заједници, да родитељ (или старатељ) и дете буду у центру бриге локалне заједнице, да локална заједница буде „орбита подршке”, која се гради заједно са родитељима, не у име родитеља.

Оваква стратегија комуникације је замишљена као мост између различитих актера, постојећих ресурса, мрежа, породица и њихове деце у раном детињству. Она чува родитеље и старатеље високо на листи приоритета бриге локалне заједнице ***и заговара међусекторски и међуресорни приступи оријентисан на породицу, који подразумева оснаживање родитеља и старатеља да се ангажују у подстицајном, респонзивном, родно-балансираном родитељству*** како би деца могла да остваре своје развојне потенцијале. Стратегије комуникације за развој и друштвену промену изазивају друштвене норме и помажу афирмисање жељених понашања — родитеља, али и система подршке тако што „откључавају решења, ресурсе који помажу људима да подстакну промену — личну промену, промену породица, промену заједница за друштвено добро” (C4D Orientation Package, C4D Section, Cross-Cutting Cluster, Program Division, UNICEF HQ).

Стратегијом комуникације се описује и како ће се родитељима омогућити лако доступне информације о услугама подршке кроз које добијају јасно вођење кроз све аспекте подстицајног родитељства од стране практичара у области раног развоја. Стратегија обезбеђује јасне, међусобно усклађене поруке, како кроз систем здравствене заштите, тако и кроз систем предшколског васпитања и образовања, кроз систем социјалне заштите или кроз подршку других актера из заједнице.

Такође, стратегија комуникације сагледава и механизме који подстичу изградњу односа поверења међу практичарима у области раног развоја и чланова породице, боље разумевање укупних животних околности са којима се једна породица суочава, као и подршку породицама да идентификују и захтевају ону врсту подршке и приступ који најбоље одговарају њиховим потребама.

Подстицајно окружење пуно љубави од првих година живота па све до раног одраслог доба, као основа доброг менталног здравља и благостања током целог живота, није датост и не настаје

спонтано, само од себе. Подстицајно окружење се гради и негује. Подстицајно окружење се ствара и подржава помоћу разних интервенција за које се показало да поспешују такво подстицајно окружење. Што је већи степен подршке за родитеље, што је подршка усмеренија на јачање снага за старање о деци, за ношење са родитељским стресом, за подстицајну интеракцију родитеља и деце, то је већа вероватноћа да ће се родитељи окренути оним праксама које зовемо респонзивним, усмереним на потребе детета, да ће родитељи имати веће самопоуздање и градити топло, сигурно и стимулативно окружење за своје дете. Истраживања су показала и да, ако дете одраста у подстицајном окружењу, оно има шансе да оствари своје пуне потенцијале, а позитивни ефекти ће бити присутни током читавог живота.

Добра теоретска основа стратегија вођења друштвене промене и промене понашања је и Бронфенбренеров социо-еколошки модел разумевања људског развоја. Према овом моделу, на индивидуу и њено понашање, здравље, односно добробит „утиче интеракција карактеристика појединца, заједнице односно окружења које укључују физичке, друштвене и политичке компоненте”³².

Локалне самоуправе, у свом процесу доношења одлука, ослањајући се на социо-еколошки модел, могу јасније да сагледају детерминанте понашања родитеља на релацији са децом и на релацији са окружењем, да спроведу свеобухватну ситуациону анализу, мапирају потребе родитеља и деце, канале комуникације и тачке интервенције и увезивања ресурса, те изграде, кроз партиципативни приступ, ефикасне стратегије за оснаживање родитеља, као и њиховог окружења.

Пратећи социо-еколошки приступ, локална заједница која негује подстицајно родитељство родитељу односно старатељу пружа подршку на различитим тачкама у систему и у животу заједнице на усаглашен начин, што подразумева следеће:

- » **Заједница прати породице, чује њихове потребе и благовремено одговара на њих, и на томе темељи планирање, развој и финансирање услуга** (заједница може да планира или интензивира рад неких специфичних услуга, али и да финансијски или нефинансијски подржи удружења, клубове родитеља (усвојитеља, хранитеља, очева, самохраних родитеља) или сличне вршњачке облике подршке, и то не само унутар једне заједнице, већ и међу заједницама кроз механизме међуопштинске сарадње.
- » **Без обзира на то где се подршка породици пружа, у ком интензитету или од стране ког практичара, програм подршке родитељству нуди исти сет знања, вредности и вештина практичарима у области раног развоја и обезбеђује механизме размене међу системима.**
- » **Поруке о томе шта је квалитетно старање о деци и како игра може бити савезник у родитељству преноси целокупна заједница, а подршка се налази тамо где је породица** (осим практичара који раде са породицама у здравственом систему, систему предшколског васпитања и образовања и систему социјалне заштите, или доносилаца одлука који раде на унапређењу мера, процедура и политика, у заједници постоје и други ресурси који могу да се ставе у функцију подршке родитељству — медији, организације цивилног друштва, установе културе, спорта, удружења или неформалне групе родитеља, истакнути индивидуалци, организације, установе, центри у којима се породице крећу или бораве — чекаонице у домовима здравља, ходници вртића или центара за социјални рад, простор сигурних женских кућа, библиотеке, паркови, играонице и сл.).
- » **Заједница прати потребе практичара који раде са породицама и на препознатим потребама темељи планирање, развој и финансирање опремања, стручног усавршавања и изградње кадра.**

Као помоћ у изради Стратегије комуникације, развијен је модел документа, са упутствима за попуњавање.

³² Kilanowski, J. F. (2017). Breadth of the Socio-Ecological Model. *Journal of Agromedicine*, 22(4), 295–297, <https://doi.org/10.1080/1059924X.2017.1358971>

7.1.3. Зашто су нам потребни стратегија комуникације за друштвену промену и процес њене израде?

Процес израде стратегије комуникације, а затим и сам документ, има значајне користи за ЈЛС с обзиром на то да:

- » пружа могућност доносиоцима одлука да јасно сагледају потребе родитеља и мале деце и баријере са којима се суочавају и да заједно са актерима у заједници дефинишу правце интервенције, тачке ослонца, повезивања и координације, и приступе у јачању кохезивности заједница којима се превенирају лоши исходи за децу;
- » ствара заједничко власништво код свих актера који су учествовали у креирању интервенција;
- » омогућава доносиоцима одлука да ефективно и ефикасно делегирају задатке и одговорности, али и да прате ефекте интервенција и редефинишу стратешке правце;
- » пружа могућност различитим актерима да утичу на процес доношења одлука заснован на информисаности;
- » пружа различитим актерима прилику и простор за лични развој и даје им јасан правац за њихов допринос, као и јасно разумевање њихових улога и одговорности;
- » повећава транспарентност рада ЈЛС;
- » осигурава усклађеност напора и спречава различите индивидуалне интерпретације стратегије комуникације;
- » пружа прилику да се успоставе или унапреде већ успостављени односи са другим локалним актерима;
- » представља добру основу за припрему конкретних предлога пројеката.

У многим случајевима веза и сарадња између различитих актера нису адекватно успостављене и не функционишу. Постоји неколико главних слабости типичних за такву ситуацију:

- » недостатак механизма и процедура за координацију међу актерима односно услугама,
- » организације/институције из различитих сектора не разумеју једна другу или не познају у довољној мери надлежности институција из других сектора,
- » низак ниво сарадње између организација/институција из истог сектора,
- » конкуренција између организација/институција из истог сектора
- » недостатак људских ресурса.

Процес израде стратегије комуникације управо омогућава ЈЛС да се повежу релевантни интерни и екстерни актери, уз креирање платформе на којој би се, кроз партиципативан процес, планирале све локалне комуникационе активности.

Како да дођемо до стратегије комуникације?

Ако желимо да добијемо корисне инпуте за нашу стратегију из консултативног процеса, неколико ствари је потребно узети у обзир приликом припреме и имплементације самог процеса.

Успешан процес израде стратегије комуникације треба да се заснива на следећем:

- » разумевање потреба и баријера за подстицајно родитељство (детерминанти које утичу на родитељска понашања)
- » партиципативни приступ — морамо се побринути да сви (који су релевантни) имају једнаке шансе да буду укључени и да им се пружи прилика да учествују у изради овог документа; истовремено, то ће нам пружити прилику да се уверимо да сви разумеју да имају право да изразе своје ставове и предлоге, као и да се боље сагледају приоритети;
- » партнерства — консултације са екстерним заинтересованим странама, међу којима неке јесу или би могле постати будући партнери, кључне су за испитивање и екстерно комуницирање о стратешким намерама за стварање и подржавање подстицајног окружења;

» учење — процес израде стратегије комуникације такође као циљ треба да има јачање капацитета, што значи да су грешке и понављања у процесу не само дозвољени, већ и веома добродошли.

Поштовање ових основа је својеврсни предуслов за успешан процес израде овог документа, који захтева и одређене вештине. Основне вештине потребне за процес израде стратегије комуникације јесу вештине тимског рада, активног слушања, постављања питања, размишљања, давања и примања повратних информација, управљања састанцима и учешћа на састанцима, постављања циљева итд. Сложеније потребне вештине су вештине разјашњавања улога, дијагностичке вештине, решавање проблема, доношење одлука, преговарање, организовање, теорија и пракса мотивације.

Примери комуникационих активности

Као што је претходно наведено, стратегија комуникације описује актере, начине, путеве и поруке помоћу којих се јача платформа за интегрисано пружање услуга у области раног развоја деце и унапређује локално окружење за подршку деци на раном узрасту, њиховим родитељима и старатељима. Многе локалне самоуправе, учеснице пројекта у прве две фазе, направиле су озбиљан корак и унапредиле окружење у својим локалним заједницама за све родитеље и њихову децу како би родитељи имали подршку, ресурсе, капацитете, вештине, време за подстицајно родитељство кроз игру. Стратегије комуникације су представљале документ који је информисао о процесу доношења одлука релевантним информацијама и на доказима заснованим приступима, а којим се постигла видљивост свих постојећих мера и подстакло усвајање нових мера подршке родитељству које су ЈЛС одлучиле да спроводе у наредном периоду. Ово је отворило прилике за јачу повезаност свих релевантних институција, актера, појединаца у једној заједници.

Стратегије комуникације могу да предвиђају многе комуникационе активности, али примарни циљ јесте да активности буду адекватно планиране и успешно реализоване. Свака комуникациона активност има одређеног главног носиоца, партнере у планирању и спровођењу, циљну групу, временски период реализације активности, начин мерења успешности активности (индикатор) и, уколико је мера финансијског карактера, износ средстава потребних за реализацију. Носилац активности је задужен за извештавање МСРТ о напретку имплементације одређене активности за чије спровођење је задужен, али се, уз подршку, МСРТ брине и о видљивости спроведене активности, односно о благовременом информисању локалних медија, као и родитеља о њеном спровођењу.

У овом пројекту израда стратегија комуникација укључила је све локалне актере и институције, који су се удружили да заједничким снагама унапреде системе и удруже ресурсе и на тај начин дају свој допринос за своју локалну заједницу. Интерсекторска сарадња у овом пројекту била је од изузетног значаја. Размењујући идеје, искуства и погледе на родитељство, све релевантне институције учеснице пројекта постале су посвећеније, опредељеније и усмереније кад је реч о стварању нечег лепог, креативног, иновативног и корисног за њихово окружење. У појединим локалним заједницама МСРТ је, поред локалне самоуправе, дома здравља, предшколске установе и центра за социјални рад, укључио и удружења грађана (пре свега удружења родитеља), невладине организације, приватни сектор, медије, установе културе, јавна предузећа и јавне личности.

Кроз две фазе пројекта, највећи део активности које су ЈЛС планирале у оквиру стратегије комуникације јесу активности у којима је главни носилац или предшколска установа или дом здравља.

Примери:**Школа родитељства**

Оно што је приметно код већег броја локалних самоуправа јесте то да је исказана потреба за покретањем међусекторске школе родитељства по моделу школе која је у првој фази отворена у Бору у оквиру Поливалентне патронажне службе Дома здравља Бор. Према моделу Града Бора и њихове Школе родитељства заживели су и Школа за труднице у Темерину, Кутак за родитеље и децу у Бачкој Паланци, Кутак за родитеље и бебе у Зрењанину, Школа родитељства у Великом Градишту. Циљне групе за ове активности су труднице, будући родитељи (и мајке и очеви), породиље, родитељи деце узраста 0–6 година. Кроз саветодавно-едукативне активности са трудницама и будућим очевима, породиљама и младим родитељима планиран је низ радионица и трибина у оквиру патронажних служби домова здравља, а све ради оснаживања родитељских улога у раном развоју кроз равноправно укључивање оба родитеља, јачање самопоуздања и самоефикасности. Патронажне сестре су понеле главну улогу у реализацији многих активности као значајне особе у животу једне труднице, породиље, али и читаве породице. Патронажне сестре су особе од поверења, које су ту да у првим данима родитељства пруже подршку родитељима. Оне су те које имају прилику и привилегију да обиђу породице и да и у кућним условима пруже подршку, моделују позитивне родитељске праксе кроз игру, дају савет и охрабре и усмере родитеље. Партнери у спровођењу ових активности су стручна лица из предшколских установа, центара за социјални рад и основних школа, док ће средства обезбедити локална самоуправа.

Препознате су потребе у вези са едукацијом родитеља на теме значаја раног развоја деце у прве 3 године живота детета, пружања едукативне подршке за родитеље из осетљивих група, као и за родитеље из руралних подручја, унапређења менталног здравља породица са малом децом, као и значаја развоја деце кроз игру. Индикатор успешности свакако је број родитеља укључених у ове активности и родитеља који су исказали да им је порастао степен знања, вештина, самопоуздања у дневној интеракцији са дететом.

Организована су и многа дружења и трибине, где је акценат стављен на интеракцију родитељ–дете кроз игру. Носилац активности углавном је била предшколска установа. Игра је најзначајнији део одрастања у животу сваког детета, а игра са родитељима је предуслов за здраво и срећно детињство и одрастање. Локалне заједнице су организовале кутке за читање у домовима здравља, вртићима и парковима, као и мобилне радионице за осетљиве породице из руралних крајева, Креативне, разигране радионице где су главни актери родитељи и деца, где је кључна интеракција између деце и родитеља, интеракција отац–дете и мајка–дете реализоване су у многим градовима и општинама на различите начине: у Сврљигу под називом „Укључи кликер”, у Бољевцу „Дан за парк”, у Крагујевцу „Клуб тата”, у Новом Пазару „Разиграно родитељство”, у Новом Саду „Разиграни четвртак”, у Великом Градишту „Растимо заједно, растимо уз плес”. Играње, трчање, скакање, плесање, цртање, вајање и низ других веселих активности на отвореном и у затвореном простору значајне за дечије одрастање реализовани су током протеклих неколико година.

Да су сајмови родитељства одличан начин за подизање нивоа свести у локалној заједници о значају родитељске улоге у одрастању и развоју деце и промоцији правих вредности први су уочили градови Кикинда, Лозница, Вршац и Врање, а касније су се прикључиле и многе друге ЈЛС. Између осталог, сајмови родитељства су добар корак ка унапређењу родитељских вештина и информисању родитеља о услугама и видовима подршке које локална самоуправа пружа.

Месец родитељства

У протеклом периоду јун као Месец родитељства обележен је у многим градовима и општинама широм Србије. Месец родитељства је отворио мноштво нових прилика за интеракцију родитељ–дете кроз игру на различитим тачкама у заједници, уз усмерење васпитача, патронажних сестара, педијатара, социјалних радника или саветника за хранитељство. Месец родитељства позвао је заједнице да пронађу тачке ослонаца за родитеље како би се подигли њихови капацитети за ношење са стресом, бригу о себи, ослањање на подршку из блиског окружења или доступних сервиса и отворио платформу за заговарање развоја интегрисаних услуга за децу и породице кроз дијалог у заједници са доносиоцима одлука. У ове активности укључили су се сви актери у локалним срединама који су препознали значај оваквих организација значајних за добробит својих окружења, породице као најважније ћелије друштва и најмлађих суграђана. Родитељи и деца, све јавне установе и предузећа, приватни сектор, удружења, медији, у неком домену, дали су свој допринос у организацији и реализацији активности поводом Месеца родитељства.

Кључна порука овог приступа је да је игра главни савезник у одрастању и родитељству. Наука данас има јасну и непоколебљиву поруку за доносиоце одлука. Исходи за децу највише зависе од капацитета родитеља и старатеља, од вештина подстицајног и ненасилног родитељства, у ужем смислу, до вештина самоефикасности, планирања, разрешавања конфликта, повезаности са социјалним окружењем и праксама бриге о себи. Серијал за рани развој деце „Ланцет” из 2016. године наглашава значај раног детињства, разматра нове научне доказе и предлаже путеве за обухват, ширење и одрживост интервенција кроз животне циклусе и мултисекторски приступ³³.

Обележавање месеца родитељства је још један добар начин ширења свести грађана о значају родитељства и укључивања оба партнера у одгајање детета, о значају присутности у дететовом животу, о значају игре са дететом, али, поред тога, скреће се пажња и на подједнаку важност потреба и родитеља (старатеља) и детета.

7.2. Дијалог о родитељству (локалне мреже за унапређење подршке родитељству и развоју у раном детињству)

7.2.1. Развој дијалога за родитељство кроз међусекторску сарадњу

Локална самоуправа, заједно са другим локалним заинтересованим странама, игра значајну улогу у разумевању потреба заједнице, планирању, спровођењу и праћењу права, мера и услуга намењених родитељима и деци у периоду раног развоја. То се односи како на права, мере и услуге намењене свим родитељима и деци у периоду раног развоја, тако и на оне усмерене на угрожене и најмаргинализоване породице и децу. Развој међуинституционалне и међусекторске сарадње и партнерства и оснаживање родитеља за активно учешће у процесу доношења одлука и стварању амбијента за развој и бригу о детету од кључног су значаја за унапређење система подршке родитељству на локалном нивоу.

Добро управљање на локалном нивоу у области подршке родитељству и деци у периоду раног развоја усмерено је на:

1. дефинисање смерница и програма који побољшавају надређени систем подршке, а који су вођени подацима и усклађени са локалним контекстом
2. јачање капацитета локалних самоуправа за добро управљање и обезбеђивање адекватних ресурса за спровођење усвојених политика

³³ Lancet Advancing Early Childhood Development: from Science to Scale, October 2016.

3. унапређење постојећег система пружања услуга ка приступачности, континуитету и квалитету кроз јачање капацитета пружалаца услуга и кроз међусекторску сарадњу, посебно за најугроженије породице
4. оснаживање локалне заједнице кроз јавно заступање значаја подршке родитељству и раном развоју детета
5. оснаживање родитеља да подстакну родитељство и активно учествују у доношењу одлука.

Међусекторска сарадња у овим областима треба да се заснива на развоју сарадње и комуникације између владиног и невладиног сектора, пословне заједнице, научне заједнице, локалног становништва и јавних служби, које укључују учешће, тимски рад, управљање умрежавање, координацију и партнерство са родитељима. Да би се допринело даљем развоју међусекторске сарадње, неопходно је да се:

1. развије свест о значају области у којој се сарадња остварује
2. међусекторска сарадња заснива на јавним политикама
3. дефинишу заједничка визија и циљеви свих партнера који учествују
4. формирају институционална сарадња и механизми координације
5. улаже у унапређење људских и материјалних ресурса и повећање финансијских издвајања
6. развијају канали размене информација и јасно дефинише оквир активности.

Први корак у унапређењу међусекторске сарадње и развоју дијалога локалних актера у оквиру пројекта направљен је формирањем међусекторских радних тела за подршку хранитељству и развоју деце на нивоу локалних самоуправа, чији су чланови доносиоци одлука у системима здравства, предшколског васпитања, социјалне заштите и администрације. Решења о формирању ових радних тела дефинишу задатке, који обухватају низ активности у области прикупљања података, планирања и спровођења мера за унапређење подршке родитељству и интегрисаних услуга, праћење ефикасности мера, информисање локалне заједнице, јавно заступање и др.

Ова основана међусекторска радна тела имају улогу у процени капацитета и претходних активности јединица локалне самоуправе у области подршке родитељу (старатељу) и деци у периоду раног развоја. Ова процена се спроводи на основу методологије која омогућава мапирање снага и слабости у овој области, и она је основа за заједничку дефиницију препорука и планске мере за унапређење система. Радно тело је задужено за процес планирања и буџетских мера и мобилизацију ресурса за унапређење и јачање система подршке родитељству.

Једна од компоненти развоја међусекторске сарадње и дијалога о родитељству на нивоу јединица локалне самоуправе је документ у оквиру којег су дати главни правци комуникације између сва три релевантна сектора, и институције и администрације, као и активности за укључивање родитеља у развој окружења за хранитељство. Развојна комуникација је „процес заснован на доказима који користи мешавину комуникационих алата, канала и приступа како би се олакшало учешће и ангажовање деце, породица, заједница, мрежа за позитивне друштвене промене и промене понашања како у развојном тако и у хуманитарном контексту”³⁴.

7.2.2. Развој дијалога о родитељству кроз укључивање родитеља у процесе доношења одлука

Оснаживање и мотивисање родитеља, локалне заједнице и невладиног сектора за укључивање у процесе доношења одлука доприноси изградњи поверења у институције система и од великог је значаја за унапређење система подршке родитељству у општини/граду. Да би се постигло веће учешће свих актера у процесу доношења одлука, могу се користити разни алати, механизми и методе. У претходном периоду у Србији је развијен правни основ, створени су механизми и стечено је искуство у управљању јавном политиком. Највећи напредак постигнут је у процесу планирања

³⁴ Communication for Development Strategic Framework, 2018–2021, UNICEF, Regional Office for South Asia 2018.

јавних политика, док је потребно додатно ојачати учешће родитеља, локалне заједнице и невладиног сектора у делу спровођења и праћења јавних политика.

Закон о планском систему Републике Србије³⁵, као једно од начела које треба поштовати у процесу управљања јавним политикама, наводи начело јавности и партнерства, које подразумева да се јавне политике одређују у оквиру транспарентног и консултативног процеса; наиме, да се током израде и примене планских докумената, као и анализе ефеката и оцењивања утицаја јавне политике, спроводи транспарентан процес консултација заинтересованих страна и циљних група, укључујући удружења и друге организације цивилног друштва, научна истраживања и друге организације, при чему се води рачуна о томе да се омогући реализација појединачних правних и других интереса свих заинтересованих страна и циљних група, док се истовремено штити јавни интерес.

У оквиру Индекса доброг управљања на локалном нивоу наведени су и показатељи за праћење достигнућа у области транспарентности, учешћа и партиципације. Кроз индикаторе се прати транспарентност и учешће грађана у процесу усвајања јавних политика на локалном нивоу, у креирању и праћењу буџетске потрошње општине/града, транспарентност информација о административним процедурама / услугама које пружају локалне општине и др. (погледати Индикаторе доброг управљања на локалном нивоу).

Невладине организације су и актери и канали комуникације у развоју родитељског дијалога. Оне играју улогу у информисању родитеља и заједнице, јавном заступању и подизању нивоа свести заједнице о одабраним темама. Могу да пруже стручну и саветодавну подршку, а могу бити и пружаоци услуга. У управљању јавним политикама и процесима доношења одлука, оне су важан партнер јавним органима с обзиром на то да могу да пруже подршку у прикупљању података, организацији јавних расправа, директном контакту са циљним групама и слично.

Иако су успостављени предуслови и дефинисани механизми кроз које је омогућено директно учешће родитеља у процесима доношења одлука о темама од значаја за родитељство и стварање стимулативног окружења за рани развој детета, још увек се не може рећи да су родитељи довољно оснажени и мотивисани да учествују. Локалне самоуправе имају интерес да отворе дијалог за родитељство јер директно учешће родитеља може да пружи нове идеје, иновативна решења за превазилажење изазова и пружање услуга у локалној средини, које одговарају на најхитније потребе грађана.

Партнерство са родитељима и укључивање родитеља у процес доношења одлука може се остварити у различитим фазама управљања јавном политиком. Први и неопходан корак је добро информисање локалне заједнице, и то је основа за све наредне нивое укључивања у процес доношења одлука. Различити актери могу да учествују у информисању родитеља и могу се користити различити алати и канали комуникације. Следећи ниво учешћа су консултације спроведене током утврђивања јавне политике и израде докумената, као и током израде прописа, а њихова сврха је прикупљање мишљења и података од заинтересованих страна и циљних група приликом дефинисања оптималних мера јавне политике или решења у прописима. Консултације су нижи ниво учешћа грађана, с обзиром на то да иницијативе и предлоге углавном даје локална самоуправа, а грађани и невладине организације се изјашњавају на основу датог предлога. Постоје разне иновативне методе које могу да утичу на повећање интересовања родитеља и локалне заједнице да учествују у консултативном процесу. Успостављање сталног дијалога са родитељима је први корак ка развоју партнерства између локалне самоуправе и њених институција са родитељима. Партнерство подразумева дијалог са добро обавештеним и мотивисаним родитељима, који подједнако могу да представе своје идеје и предложе теме које треба размотрити, као и континуирану и редовну комуникацију свих укључених страна. Више о теми укључивања грађана и цивилног друштва у процес доношења одлука можете погледати у Приручнику. Оснаживање родитеља за дијалог помаже локалној управи, јавним институцијама и организацијама цивилног друштва да на најбољи начин искористе постојеће ресурсе, пронађу нове ресурсе и створе могућности за развој нових интегрисаних програма, партнерстава и мрежа.

³⁵ Закон о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/2018).

7.2.3. Јачање међусекторске сарадње и партнерства са родитељима — модели и могућности

Кроз ово поглавље ће се представити модели и могућности за јачање међусекторске сарадње, заједничких иницијатива и партнерских друштава са родитељима.

1. Унапређење сарадње међусекторског радног тела за подршку родитељству са родитељима

Ради унапређења сарадње са родитељима и јачања њиховог активног учешћа у планирању спровођења и праћења јавних политика и услуга, радна тела формирана у јединицама локалне самоуправе треба да отворе и успоставе успешан и континуиран дијалог са родитељима користећи различите методе, алате и канале комуникације.

С циљем успостављања различитих нивоа сарадње и ангажовања родитеља, пре свега, потребан је лак и отворен приступ релевантним и провереним информацијама. У складу са принципима доброг управљања, неопходно је радити на унапређењу доступности информација о основном радном телу, усвојеним јавним политикама и одлукама од значаја за систем подршке родитељима и деци у периоду раног развоја, извештајима о праћењу ових јавних политика и ефектима спровођења, као и свим другим информацијама важним за вршење права и услуга за родитеље и децу, као што су процедуре, потребна документа, институције одговорне за прикупљање документације и доношење одлука, мишљења итд. Ове информације могу да се консолидују на једном месту у оквиру званичног веб-сајта града/општине или као засебне веб-локације.

Почетни корак ка саветовању родитеља о актуелним и релевантним темама и успостављању дијалога који би радно тело могло да направи је отварање и објављивање е-адресе, постављање анкете за родитеље или отварање неког другог канала комуникације. Кроз тако успостављене канале комуникације, родитељи би могли да прикупљају предлоге, сугестије и интересовања за одређене теме, услуге, иницијативе итд. Ове активности радног тела могле би да буду најављене током Месеца родитељства, на догађајима организованим тим поводом, путем медија или информисањем унутар институција као што су ПУ, ДЗ или ЦСР.

Радно тело такође може да користи друге методе за информисање и консултације родитеља с циљем успостављања дијалога. Неке од најчешће коришћених метода су форуми, конференције, фокус групе итд. Да би се повећала мотивација родитеља за активно учешће у унапређењу система подршке родитељству на нивоу града/општине, било би важно користити неке иновативне, адаптиране методе и алате, посебно догађаје организоване у оквиру одређеног дела града, за одређену циљну групу родитеља или на одређену тему, кроз које се може остварити директан контакт са родитељима и њиховим непосредним окружењем. Детаљније објашњење можете пронаћи на сајту <https://urbact.eu/> или погледати УНИЦЕФ „Child Friendly Cities Initiative”, а овде само наводимо неке од њих: мапирање непосредног окружења, предлог зида/кутије, изложба фотографија родитеља на одређену тему, организована шетња за подизање нивоа свести о некој теми, догађаји са учешћем локалних јавних личности / родитеља.

Ради информисања свих релевантних заинтересованих страна и фокусирања на теме важне за унапређење окружења за омогућавање подстицајног родитељства и раног развоја деце, могу се организовати стручни скупови, родитељски састанци, догађаји везани за планирање локалних политика, састанци на нивоу институција, јавне управе итд.

2. Протокол о сарадњи у области подршке родитељству и развоју деце

Модел протокола израдио је пројектни тим у консултацији са стручњацима ангажованим за овај пројекат, координаторима међусекторских радних тела из јединица локалне самоуправе које су учествовале на пројекту и стручном службом СКГО-а. Сврха овог протокола је подизање капацитета општине/града у области подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце кроз јачање сарадње надлежних институција с циљем бољег планирања и спровођења јавних политика и услуга у овим областима. Стране потписују овај протокол са циљем развоја и унапређивања

међуинституционалне и међусекторске сарадње усмерене на размену информација, планирање и спровођење мера и заједничких активности, као и развој и успостављање међусекторских услуга. У зависности од анализе стања, утврђених приоритета, надлежности међусекторског радног тела, оквир сарадње, тј. специфични циљеви и области сарадње дефинисани у моделу протокола могу да буду допуњени/проширени.

Пример:

Међусекторско умрежавање и информисање у функцији унапређења услова за раст и развој деце у Новом Саду³⁶

НСМЕДЕ – Новосадска мрежа за децу, формирана је због:

- ✓ повезивања различитих иницијатива на локалном нивоу које су усмерене на добробит детета
- ✓ потреба да професионалци више комуницирају једни са другима како би се повећао ефекат њихових услуга
- ✓ креирања флексибилног модела сарадње глумца, осмишљеног у складу са специфичним потребама и околностима деце у Новом Саду
- ✓ олакшавања учинка свих функција заједнице које стварају оптимално окружење за живот и развој све деце.

Области сарадње:

- ✓ Унапређење методологије истраживања о потребама деце, идентификовање проблема и потреба на терену
- ✓ Учешће у националним, регионалним и међународним иницијативама у области заштите деце и бриге о деци
- ✓ Израда локалног оквира за праћење, процену и унапређење квалитета услуга за децу
- ✓ Организовање заједничких акција и других активности с циљем подизања нивоа друштвене свести о потребама, проблемима и правима деце
- ✓ Мобилизација потенцијалних нових ресурса у заједници кроз сарадњу родитеља, локалне самоуправе и служби локалне подршке
- ✓ Узајамна стручна и техничка помоћ ради побољшања квалитета услуга које се пружају деци у Новом Саду
- ✓ Развијање и дефинисање јасних процедура у сарадњи различитих институција и организација и подстицање успостављања билатералних протокола о сарадњи у области бриге о детету
- ✓ Промовисање међусекторске сарадње
- ✓ Организовање обуке и стручног усавршавања у релевантним областима за представнике институција и организација укључених у Мрежу
- ✓ Правовремено ажурирање информација о члановима мреже.

3. Родитељски ХУБ – кутак за родитеље

Овај концепт/модел је развијен на пројекту са циљем да се укаже на једну од могућности јачања партнерства са родитељима и оснаживања родитеља за подстицај родитељства. Родитељски хуб може бити организован у облику онлајн платформе или физичког простора са адекватном структуром и програмом.

Циљеви формирања кутка за родитеље су:

- » јачање сарадње између локалних институција, јавне управе и родитеља и размена знања и добрих пракси у области хранитељства и раног развоја детета
- » оснаживање родитеља кроз повезивање, информисање, размену искустава и знања, међусобно учење, примање и пружање подршке у области родитељства.

³⁶ Текст у целости је преузет са: <https://cpzv.org/nsmede/>

Услуге које се могу пружити у кутку за родитеље су:

- » информисање родитеља о расположивим услугама и активностима на општинском/градском нивоу у домену родитељства у периоду раног развоја детета
- » приступ различитим едукативним и саветодавним материјалима — у простору или преко референци на едукативне материјале и вебинаре доступне онлајн
- » простор за родитеље где се активности одвијају у складу са установљеним програмом, у коме се родитељи међусобно повезују, размењују искуства, повезују са пружаоцима услуга и професионалцима
- » континуирана подршка кроз обуку родитеља за хранитељство
- » организоване активности за родитеље и децу
- » електронски билтен са информацијама, кључним темама, доступним и новим услугама, предстојећим догађајима који се могу доставити регистрованим родитељима или се расејати путем друштвених мрежа
- » умрежавање иницијатива које организују различити актери на локалном нивоу и расположивог простора за њих
- » укључивање родитеља у локалне иницијативе или подршка у покретању и вођењу иницијатива од значаја за родитељство.

Организација и неопходни ресурси за кутак за родитеље су следећи:

А — Онлајн платформа

- » техничко креирање платформе
- » дефинисање садржаја и приступа
- » промовисање платформе с циљем оснивања заједнице родитеља на платформи
- » успостављање мреже професионалаца, родитеља, активиста, невладиних организација
- » администратор

Б — Кутак за родитеље у локалној заједници

- » физичка инфраструктура — простор, опрема, намештај
- » људски ресурси — менаџер/координатор простора, онлајн администратор ресурса, координатор програма и догађаја, волонтери
- » родитељи
- » реализатори програма — сарадници професионалци у области родитељства, НВО
- » финансијски ресурси за одржавање простора и активности

Кутак за родитеље може се формирати у јавном простору, у просторијама локалних институција или у сарадњи са приватним сектором. Управљање простором и програмом је прилично захтевно, али постоје различите могућности и ресурси локалне заједнице који се могу искористити.

Ц — Скуп порука о подстицајном родитељству

- » припрема пакета порука као видео или штампаног материјала
- » места за мапирање — јавне установе или локалитети које породице са малом децом посећују или где се селе (вртићи, здравствени центри, ЦСР, апотеке, паркови, тржни центри, играонице, шеталишта...), избор и дистрибуција одговарајућег припремљеног материјала на овим местима.

Припремљени материјали и модели докумената:

- ✓ Модел документа о стратегији комуникације града/општине за развој и друштвену промену до заједнице у којој је родитељ увек у центру пажње
- ✓ Пример — Стратегија комуникације Града Бора за развој и друштвену промену до заједнице у којој је родитељ увек у центру пажње, за период 2022–2023. године

8

ПРАЋЕЊЕ И ПРОЦЕНА НАПРЕТКА У ОБЛАСТИ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ

ВОДИЧ ЗА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
У СТВАРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА
ЗА РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ И ПРУЖАЊУ
СИСТЕМСКЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉИМА

Праћење напретка у области подршке родитељству у периоду раног развоја детета се заснива на системском и континуираном прикупљању података. Праћење омогућава увид у оно што је урађено и постигнуто, али указује и на оно што је пропуштено и шта треба побољшати. Ради доношења одлука заснованог на утемељеним информацијама и чињеницама и унапређења транспарентности и доступности информација о постигнутим резултатима, потребно је извршити обраду и анализу података и припрему извештаја. Извршена анализа не указује само на постигнути напредак, већ и на изазове на које се наилази у примени мера усмерених на унапређење подршке родитељству.

Праћење се спроводи на нивоу:

- а) предложених и спроведених мера;
- б) система подршке родитељству у периоду раног развоја детета.

8.1. Праћење спровођења мера

Праћење спровођења мера се заснива на показатељима утврђеним приликом планирања мере и приказује се однос остварених и циљних вредности показатеља. За праћење користимо податке из евиденција које воде институције, установе, организације или органи који су надлежни за пружање одређене услуге или за прикупљање података у појединим областима. Пожељно је већ приликом дефинисања мера утврдити ко је одговоран за прикупљање, а ко за обједињавање података и извештавање. Систем за прикупљање потребних података треба да омогући разврставање података по полу, да нам пружи информације о односу броја корисника према месту становања корисника мере/услуге (седиште општине града/насељена места у околини), затим информације о томе да ли корисници припадају посебно осетљивој групи и др.

Ослањање само на податке, тј. вредности показатеља вршимо када процењујемо непосредне излазне резултате мере која се спроводи. За процену исхода или ефеката мера, поред података прикупљених током праћења, често је потребно извршити нека додатна истраживања или прикупити податке из других извора. Уколико користимо анкете за родитеље да бисмо пратили промене, капацитете родитеља за подстицајно родитељство и задовољство пруженим услугама, потребно је ради упоредивости података и праћења напретка користити иста питања и методологију за прикупљање података. За праћење исхода и ефеката мера може се ангажовати нека спољна агенција или институција.

Пример:

Мера: Школа родитељства

Показатељ: 50% родитеља деце узраста до 12 месеци обухваћено школом родитељства.

Анализа: Уколико је на крају извештајног периода постотак родитеља деце узраста до 12 месеци обухваћен школом родитељства мањи од планираног за тај временски период, потребно је утврдити узроке насталог одступања. То може бити недовољна информисаност родитеља, недовољна заинтересованост за теме које се обрађују, недовољно опредељених буџетских средстава за реализацију мере, недовољно обучених кадрова у оквиру здравствене, заштите, социјалне заштите и предшколског образовања и васпитања за саветовање родитеља за подстицајно родитељство и др. На основу овакве анализе могуће је предложити корективне мере.

8.2. Праћење напретка система подршке родитељству у периоду раног развоја детета

Оквир за праћење напретка система подршке родитељству у периоду раног развоја је алат који се састоји од скупа показатеља који омогућава праћење промена у односу на полазно стање. Показатељи су груписани у четири области и указују на циљеве које желимо да постигнемо:

- 1) **релевантност и одговорност у иланирању, праћењу и финансирању подршке родитељству** у првим годинама развоја детета
- 2) **ефикасност, доступност и квалитет мера, права и услуга** намењених родитељима и деци током раног развоја
- 3) **транспарентност и партиципацивност система подршке родитељству** у првим годинама развоја детета
- 4) **ефикасност и квалитет мера и услуга** намењених родитељима у периоду раног развоја детета.

Показатељи су дефинисани на нивоу кључних група активности које би требало да допринесу стварању подстицајног окружења, у ком деца раног узраста, од рођења до 6. године, имају услове за подстицајну негу, тј. добро здравље и квалитетну исхрану, подстицајне односе са својим родитељима/старатељима, засноване на разиграним и негујућим интеракцијама, прилике за рано учење кроз игру, сигурно и безбедно окружење. Сет показатеља у оквиру ових области је сјајна основа за почетну процену капацитета система подршке родитељству и полазна база за праћење напретка.

Већ приликом почетне анализе стања приказује се степен достигнућа по областима дефинисаном листом показатеља, и ти показатељи су полазна основа за праћење напретка у систему подршке родитељству. Након тога се (нпр. једном годишње) прате промене које су настале, коришћењем исте листе показатеља. Ову листу показатеља попуњава, разматра и на њу даје коментаре међусекторско радно тело, а на основу информација које добија од институција, организација и органа релевантних за област подршке родитељству. На нивоу ЈЛС могу се утврдити и додатни показатељи за области или циљне групе за које је утврђено да су од посебног интереса за општину/град.

Поред прикупљања података и информација потребних за праћење реализације мера и капацитета система подршке родитељству у периоду раног развоја детета, редовно се ажурирају подаци приказани у Табели број 1.

Пример:

Пример примене листе показатеља

У области транспарентности и партиципативности система подршке родитељству у првим годинама развоја детета дефинисан је показатељ 3.1. Информације потребне и намењене родитељима су транспарентне и доступне. У оквиру показатеља су дати следећи параметри:

- ✓ На веб-презентацији општине/града на једном месту су обједињене информације о услугама и мерама подршке намењене родитељима
- ✓ На веб-презентацијама институција у области здравства, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања су доступне информације о услугама и мерама подршке намењене родитељима
- ✓ На веб-презентацији општине/града су доступни подаци о административним процедурама које примењује ЈЛС, а које су намењене родитељима
- ✓ Штампани материјали о родитељству доступни у ЈЛС, институцијама и на другим местима које посећују родитељи или је извршена дистрибуција материјала у оквиру кампања.

За сваки параметар бира се једна од 3 наведене опције које указују на тренутно стање у овој области. Опције су: ДА, НЕ и ДЕЛИМИЧНО. Уколико у једној ЈЛС, на веб-презентацији предшколске установе постоје информације о услугама и мерама подршке намењене родитељима, а на веб-презентацији центра за социјални рад и дома здравља не постоје, бирамо опцију ДЕЛИМИЧНО. У простору за коментар се даје образложење изабране опције или се коментар обележи бројем и у наставку табеле у документу упишу се сви коментари.

Табела 1.

Показатељ ³⁷	202x	202x	202x
Број живорођених			
Стопа живорођених			
Стопа неонаталне смртности			
Број деце узраста од 0–3 године			
Број деце узраста од 3–6 година			
Број превремено рођене деце испод 37. недеље гестације			
Број рођене деце са мање од 2500 грама на рођењу			
Број малолетничких трудноћа, тј. рођене деце где је старост мајке испод 18 година			
Обухват деце вакцинисане ММР вакцином, са две дозе			
Број деце узраста од 0 до 3 године у регистру деце са сметњама у развоју			
Обухват деце узраста од 1 до 3 године редовним програмима предшколског васпитања и образовања			
Обухват деце узраста од 3 до 5,5/6 година редовним програмима предшколског васпитања и образовања			
Обухват деце припремним предшколским програмом			
Број деце узраста од 0 до 6 година која су корисници права и услуга из области социјалне заштите			
Број деце узраста од 0 до 6 година која су користила услуге смештаја у установама социјалне заштите или у породичном смештају			
Број упута које је ЦСР издао током године за коришћење дневних услуга у заједници за децу предшколског узраста			
Број породица које остварују мере подршке из области популационе политике на нивоу ЈЛС			
Број породица које остварују право на новчану социјалну помоћ, а имају децу узраста 0–6 година			
Број пријављених и процесуираних случајева злостављања и занемаривања деце узраста од 0 до 6 година			
Број процена потреба детета на узрасту до 6 година за пружањем додатне подршке које је извршено од стране међуресорне комисије на годишњем нивоу			

8.3. Организација праћења извештавања

Припрема плана праћења и извештавања доприноси ефикасности овог процеса. У оквиру плана праћења дефинишу се:

- » врста података и информација потребних за праћење и процену;
- » извори података;
- » задаци појединих институција/организација/органа у прикупљању података и информација;
- » рокови за достављање података;
- » орган на нивоу ЈЛС одговоран за обједињавање података и припрему извештаја.

³⁷ Ово су индикатори који се прате кроз Циљеве одрживог развоја (ЦОР) или су постављени кроз национална стратешка документа или евиденције.

Координирање процеса праћења и извештавања је задатак МСРТ. На годишњем нивоу оно је одговорно за припрему извештаја о постигнутом напретку. Извештај се предаје оснивачу међусекторског радног тела, тј. општинском/градском већу или скупштини. Након прихватања извештаја, требало би га објавити на веб-презентацији ЈЛС. Међусекторско радно тело може да утврди орган или лице које ће се бавити обједињавањем података и припремом нацрта извештаја.

Добро постављени показатељи ограничавају и фокусирају прикупљање података. За предложену листу показатеља је потребно утврдити податке и информације који омогућавају праћење, као и изворе тих података.

Приликом планирања мера дефинисани су носиоци мера, и они координирају прикупљање података потребних за праћење и процену ефеката мера. У оквиру плана праћења и извештавања могу се планирати потребне обуке које би допринеле унапређењу капацитета релевантних актера за праћење и извештавање.

Једном успостављен систем праћења није непроменљив, већ се континуирано унапређује, пошто се кроз примену јасно утврде нејасноће на које се наилази приликом прикупљања података и информација.

Пример:

За област релевантности и одговорности у планирању, праћењу и финансирању подршке родитељству и деци у периоду раног развоја је дефинисан показатељ 1.5. Одговорност у управљању јавним финансијама у области система подршке родитељству и деци у периоду раног развоја. У оквиру показатеља су дати следећи параметри:

- ✓ У програмски буџет су укључени планирани програми, права, мере и услуге из Плана развоја јавних политика и других докумената који су усмерени на подршку родитељству
- ✓ Релативни показатељ извршења позиције буџета предвиђених за програме и пројекте подршке родитељству и деци у периоду раног развоја је усклађен са релативним показатељем извршења буџета ЈЛС у целини
- ✓ Мере и услуге за родитеље и децу у периоду раног развоја планиране су и у оквиру програма који се не односе на три кључна сектора (култура, заштита животне средине, саобраћај)
- ✓ Релативно учешће расхода и издатака за подршку родитељству у односу на укупне расходе и издатке у 3 кључна секторска програма на основу извештаја о извршењу буџета у %. (Овде се прате расходи за социјалну заштиту, здравствену заштиту и ПВО, за претходне три године, тј. да ли је учешће стабилно, расте или се смањује)

За податке који су потребни да би се пратио овај показатељ може бити задужен орган општинске управе надлежан за финансије или неки члан међусекторског радног тела, а извор података су одлуке о буџету и одлуке о извршењу буџета.

Припремљени материјали и модели докумената:

Алат са сетом индикатора за праћење система подршке родитељству

„УНИЦЕФ-ов програм ‘Разиграно родитељство’ жељно смо ишчекивали у општини Темерин. Дао нам је ‘ветар у леђа’, нову енергију и потврду о неопходности интензивне подршке родитељству. Подстицање психосоцијалног развоја деце раног узраста кроз стимулације, рано учење, рану превенцију је наше дугогодишње деловање које смо, захваљујући програму, уобличили: од стварања међусекторске перспективе деловања и сарадње тима, израде недостајућих ситуационих секторских анализа и планова, до усвојених локалних политика за децу. Значајно је повећан обухват оба родитеља у раду са децом локалним услугама. Програм је понудио боље услове за системско пружање подршке деци раног узраста и њиховим родитељима, повећавајући шансе и за будуће акције.”

Биљана Маричић

Дневни центар за децу младе Темерин

„Највећи бенефит ове иницијативе је унапређење постојеће интерсекторске сарадње и усвајање интерсекторског приступа кроз размену информација и података у процесу поступања везаних за подршку породици, као и у процесу дефинисања локалних политика које подржавају родитељство.

Добро дугогодишње искуство које Град Зрењанин има са СКГО умногоме је допринело да се да се унапреди систем подршке родитељима. То је довело до тога да су главни циљеви Пројекта ‘Подршка локалним самоуправама за ширење добрих политика и пракси подршке родитељству’ уврштени у План развоја града Зрењанина 2023-2030, у Програму рада установа учесница у пројекту, као и да се у буџету Града издвоје додатна средства за подршку родитељству.”

Оливера Лисица

Центар за социјални рад Зрењанин

„Велика је част и привилегија што смо, као тим из Ћуприје, имали прилику да присуствујемо свим едукацијама, што смо упознали друге колеге, сараднике, унапредили квалитет рада, а најважније што смо сам појам родитељство разумели и из неког другог угла и што то можемо да пренесемо корисницима наших услуга — сваки сектор из тима на свој начин, али опет са истом поруком. Битна је заједница, мапирање ресурса, повезивање система за добробит појединца, породице, а онда и друштва. Све смо то и научили и повезали кроз подршку СКГО, УНИЦЕФ-а, Центра Хармонија, кроз програм ‘Разиграно родитељство’ и ‘Брига о родитељима и старатељима’. Важно је да се нагласи да се програм примењује и да је заживео.”

Ивана Николић

Развојно саветовалиште, Дом здравља Ћуприја

„Има ли чега лепшег на овоме свету од деце?”

Пројекат нам је помогао да ми као општина препознамо потенцијале и значај подршке родитељству. Наши највећи бенефити су препознавање подршке коју ми као локална самоуправа можемо да пружимо да бисмо побољшали стандарде, буџетирали и на ефикасан начин релизовали мере подршке кроз средства општине Сјеница, затим умрежавање, међусобна координација и размена искустава са другим учесницима, као и радионице за оснаживање професионалних компетенција које су водили стручни људи са огромним капацитетом и посвећеношћу.

Кроз стратегију развоја општине Сјеница покренули смо манифестацију у месецу родитељства у сарадњи са ПУ ‘Маслачак’ и актерима из заједнице, како би подстакли интеракцију родитеља и детета кроз игру.

Била је част и привилегија бити део пројекта.”

Ален Буровић

Општинска управа Сјеница

„Препознати смо као водећи град у примени програма са циљем јачања капацитета локалне самоуправе Бора за континуирану координацију и сарадњу свих партнера.

Највећи бенефит је оснаживање породица у стицању вештина подстицајног родитељства.”

Снежана Милутиновић

Патронажна служба, Дом здравља Бор

„Највећи бенефит ове иницијативе за нас, као релативно малу јединицу локалне самоуправе, јесте да смо успели да међусобно увежемо институције и секторе и што та сарадња постаје све интезивнија и боља. Плодови тога су нови програми и нове мере подршке родитељству. Оно што бих посебно истакла је што су брига о раном развоју и међусекторска сарадња препознати као приоритетни циљеви развоја општине Велико Градиште.

Пуно је значило постојање ослоња у партнерима приликом упознавања са нечим што сто нам се чинило страно, али и могућност да једни другима будемо подршка, мотивација и пример добре праксе. Свакако, не треба да заборавимо диван приступ и неизмерну стручну и пријатељску подршку коју смо осетили од сваког укљученог, било да су представници СКГО, УНИЦЕФ-а или други партнери.”

Јасмина Штрбац

Општинска управа Велико Градиште

„Континуирана стручна, техничка, финансијска подршка од стране УНИЦЕФ-а и СКГО, упућивање на различите изворе финансирања мера подршке родитељима, прилике за размену добрих пракси, усмеравали су представнике сва три система, као и чланове Радног тела на промишљање и мењање угла сагледавања подршке родитељима и деци. Резултат овакве сарадње су нови програми успостављени на нивоу локалне заједнице, као и нови темељи за континуирану интерсекторску координацију и стручну подршку родитељима и деци у локалној заједници.”

Дејан Милетић

Предшколска установа „Полетарац” Сврљиг

9 ПРИЛОЗИ

ВОДИЧ ЗА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
У СТВАРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА
ЗА РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ И ПРУЖАЊУ
СИСТЕМСКЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉИМА

Формирање међусекторског радног тела

Модел решења о формирању међусекторског радног тела

На основу члана 20. став 1. тачка 10. и члана 78. став 1. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Србије”, бр. 129/2007, 83/2014 — др. закон, 101/2016 — др. закон, 47/2018), члана _____ Статута општине/града _____ („Службени лист општине/града _____”, бр. _____), члана _____ Пословника Градског/Општинског Већа („Службени лист општине/града _____”, бр. _____), Градско/Општинско Веће _____, на седници одржаној _____ доноси

РЕШЕЊЕ О ОБРАЗОВАЊУ РАДНОГ ТЕЛА ЗА ПОДРШКУ ПОДСТИЦАЈНОМ РОДИТЕЉСТВУ И РАЗВОЈУ ДЕЦЕ

Предмет решења

Члан 1.

Образује се Радно тело за подршку подстицајном родитељству и развоју деце (у даљем тексту: Радно тело), као мулти-секторско тело, у циљу унапређењу постојећих и дефинисању нових мера јавне политике усмерених на подршку подстицајном родитељству и развоју деце на територији _____ (општине/града)

Радно тело образује се као стално³⁸ стручно-саветодавно Радно тело Већа општине/града.

Овим Решењем уређују се састав, задаци, начин функционисања, и средства за рад Радног тела.

Састав Радног тела

Члан 2.

Радно тело чине по један члан и заменик члана из следећих органа, установа, организација:

- » Органа управе који је непосредно задужен за послове дечије заштите;
- » Предшколске установе [назив предшколске установе];
- » Дома здравља;
- » Центра за социјални рад;
- » _____ (назив организације цивилног друштва)³⁹.

³⁸ Сугестија СКГО је да се Радно тело формира као стално радно тело. У случају да се Радно тело формира као повремено, овим актом је потребно уредити и трајање истог.

³⁹ Препорука СКГО је да Радно телу у саставу има барем једну а пожељно више локалних или регионалних организација цивилног друштва које се баве питањима раног развоја деце и подршке родитељству. Препорука СКГО је да у радном телу градске општине учествују и представници Града односно надлежне градске управе (нпр. Београд, Секретаријат за образовање и дечију заштиту).

» Опционо: Регионалног Завода за јавно здравље⁴⁰

Председник општине/градоначелник је председник Радног тела по функцији.

Задаци радног тела

Члан 3.

Задаци Радног тела су да планира и надзире спровођење мера јавне политике из различитих области које су усмерене на подршку подстицајном родитељству и развоју деце, а посебно:

- » Анализира постојеће стање у локалној заједници и мере које спроводи и финансира локална самоуправа и дефинише кључне приоритете за деловање у локалној заједници у области подстицајног родитељства и развоја деце;
- » Учествоје у изради и имплементацији локалних мера за унапређење подршке подстицајном родитељству у првим годинама развоја детета и предлаже Градском/Општинском Већу измене и допуне релевантних постојећих стратешких и програмских докумената односно израду нових докумената, јавних политика којима би се планирале посебне мере за подршку подстицајном родитељству и развоју деце;
- » Даје подршку Градској/Општинској управе и Градском/Општинском већу у процесу припреме Предлога буџета града/општине и предлоге за одређивање финансијских средстава за финансирање програма и сервиса за подршку подстицајном родитељству и развоју деце унутар стратешких одређења и јавних политика;
- » Координира размену информација и података између установа, институција и организација које су у локалној заједници задужене за посебна питања подршке родитељству и развоју деце и разматра и дефинише мере заједничког односно интегрисаног мулти-секторског деловања у спровођењу јавних услуга и мера подршке у овим областима;
- » Учествоје у процесу дефинисања тема и начина комуникације локалних органа са родитељима и будућим родитељима у вези са питањима подршке родитељству и развоја деце и по потреби предлаже Градском/Општинском већу посебну локалну стратегију комуникације у вези са овим темама;
- » Остварује сарадњу са организацијама цивилног друштва, међународним и домаћим развојним партнерима, који дају подршку родитељству и развоју деце, припрема идеје и предлоге за спровођење локалних програма, пројеката и/или услуга подршке у овој области и учествује у изради и спровођењу пројеката и програма за подршку родитељству и развоју деце, у којима је Град/општина носилац или партнер;
- » Предузима и друге активности неопходне за остваривање наведених задатака које му додели Градској/општинско веће.

Функционисање Радног тела

Члан 4.

Председник радног тела сазива и председава седницама Радног тела.

Радно тело одржава састанке најмање једном у два месеца. Стручну и административно-техничку подршку Радном телу пружа градска/општинска управа.

На састанке Радног тела могу се позивати стручњаци и представници других органа, установа или организација који немају своје представнике у Радном телу, ако је то потребно ради информисања чланова Радног тела о одређеном питању.

Радно тело доноси пословник којим детаљније уређује начин рада.

⁴⁰ Сугестија СКГО је да представник Завода буде члан тела поготово у случајевима када је седиште Завода у граду/градској општини.

Радно тело подноси годишње извештаје о свом раду Градском/општинском већу.

Средства за рад

Члан 5.

Средства за рад Радног тела обезбеђује Општина/Град.

Чланови Радног тела не примају посебну накнаду за рад у Радном телу.

Именовање чланова

Члан 6.

Општинско/градско веће донеће решење о именовању чланова радног тела у року од _____ дана⁴¹ од дана доношења овог решења.

Објављивање

Члан 7.

Ово решење објављује се у *Службеном листу/гласнику* _____ (службено гласило у коме се објављују акти органа Општине/Града).

Општинско/Градско веће _____

Број _____, _____ 2021. године

⁴¹ Препорука СКГО је да се чланови Радног тела изабере у најкраћем могућем року

Пословник о раду радног тела за подршку родитељству и развоју деце

На основу Решења о образовању радног тела за подршку подстицајном родитељству и развоју деце бр. од дана _____ члана _____, а у складу са Пословником Градског/Општинског већа („Службени лист општине/града _____”, бр. _____), Радно тело за подршку подстицајном родитељству и раном развоју деце, на састанку одржаном дана _____ доноси

ПОСЛОВНИК О РАДУ РАДНОГ ТЕЛА ЗА ПОДРШКУ ПОДСТИЦАЈНОМ РОДИТЕЉСТВУ И РАЗВОЈУ ДЕЦЕ

1. ПРЕДМЕТ

Члан 1.

Овим Пословником ближе се уређује организација рада, начин одлучивања и јавност рада Радног тела за подршку подстицајном родитељству и развоју деце (у даљем тексту: Радно тело), као сталног/или повременог стручно-саветодавног радног тела Већа општине/града, као и друга питања од значаја за рад Радног тела.

2. ДЕЛОКРУГ РАДНОГ ТЕЛА

Члан 2.

Радно тело је образовано као стално мулти-секторско тело, у циљу унапређења постојећих и дефинисања нових мера јавне политике усмерених на подршку подстицајном родитељству и развоју деце на територији _____ (општине/града).

3. САСТАВ РАДНОГ ТЕЛА

Члан 3.

Радно тело чине председник Радног тела и чланови радног тела.
Председник Радног тела је Председник општине/градоначелник.

Члан 4.

Председник радног тела сазива и председава састанцима Радног тела.

Председник Радног тела:

- » представља Радно тело у јавности и на састанцима;
- » у сарадњи са координатором Радног тела дефинише предлог дневног реда састанака Радног тела;
- » води састанке Радног тела, стара се да рад Радног тела тече у складу са овим Пословником;
- » потписује акте које доноси Радног тела;
- » врши друге послове које му повери Радно тело.

4. ПРАВА И ОБАВЕЗЕ ЧЛАНОВА РАДНОГ ТЕЛА

Члан 5.

Чланови Радног тела:

- » учествују у раду Радног тела;
- » извршавају задатке Радног тела које им Радно тело повери, врше појединачне послове које им повери Радно тело у складу са наведеним задацима Радног тела;
- » врше размену искустава, информација, података и добре праксе између установа, институција, ради интегрисаног мулти-секторског деловања у дефинисању и спровођењу јавних услуга и мера подршке у овим областима.

Члан 6.

Радно тело има координатора који обавља стручне, административне и друге послове за Радно тело и његова повремена радна тела.

Координатор Радног тела:

- » у договору са председником Радног тела припрема и заказује састанак Радног тела и дефинише предлог дневног реда за састанак;
- » стара се о прибављању потребних материјала и благовременом упућивању позива и материјала за састанак члановима Радног тела;
- » води записник са састанка Радног тела;
- » стара се о стручној обради аката Радног тела усвојених на састанку и њиховом достављању субјектима на које се односе;
- » стара се о евиденцији рада Радног тела;
- » стара се о спровођењу плана рада Радног тела и извршавању задатака Радног тела;
- » прикупља иницијативе и предлоге упућене Радном телу;
- » припрема годишње извештају о раду Радног тела који се подносе Градском/ општинском већу;
- » обавља друге послове у вези са радом Радног тела, а у складу са овим Пословником.

Члан 7.

О раду Радног тела координатор Радног тела води документацију.

Обавезну документацију чине позив за састанак, материјали за одлучивање, записник са састанка, листа присутних чланова Радног тела, као и потписани и оверени акти које је Радно тело усвојило.

Члан 8.

Радно тело одржава састанке по потреби, а најмање једном у два месеца.

На састанке Радног тела могу се позивати стручњаци и представници других органа, установа или организација који немају своје представнике у Радном телу, ако је то потребно ради информисања чланова Радног тела о одређеном питању.

Радно тело подноси годишње извештаје о свом раду Градском/Општинском већу.

5. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА РАДНОГ ТЕЛА

Припрема и заказивање састанака

Члан 9.

У договору са председником Радног тела, састанак Радног тела припрема и сазива координатор Радног тела писменим или електронским путем.

Састанак Радног тела обавезно се сазива на писани захтев најмање 1/3 чланова од укупног броја чланова Радног тела, као и на захтев Председника.

Састанак Радног тела сазива се најкасније пет дана пре њеног одржавања.

Састанак се може сазвати и у краћем року, када за то постоје оправдани разлози.

Председник и координатор Радног тела дефинишу предлог дневног реда састанка Радног тела.

Уз позив за састанак, члановима Радног тела доставља се и предлог дневног реда, као и пратећи материјали, све писменим путем.

Чланови Радног тела који нису у могућности да физички присуствују састанку могу учествовати у њеном раду преко интернета, уколико за то постоје технички услови.

Вођење састанка и одлучивање

Члан 10.

Председник Радног тела односно председавајући састанком Радног тела, отвара састанак, утврђује број присутних чланова Радног тела и након тога приступа утврђивању дневног реда.

Кворум за одлучивање и рад постоји ако седници присуствује најмање половина чланова Радног тела.

Дневни ред утврђује се на основу предлога дневног реда и предлога чланова Радног тела за измену и допуну.

По утврђивању дневног реда усваја се записник са претходног састанка.

Члан Радног тела има право да стави примедбу на записник.

При усвајању записника Радно тело прво одлучује о примедбама које су стављене на записник.

Разматрање и одлучивање на састанку врши се по тачкама утврђеног дневног реда.

Члан 11.

Састанак Радног тела се прекида: када се у току седнице број присутних чланова смањи тако да не постоји кворум за њено одржавање; када састанак због дугог трајања не може да се заврши истог дана; када дође до тежег нарушавања реда на састанку, а председавајући није у стању да га поврати редовним мерама.

Састанак прекида председавајући.

Члан 12.

Радно тело одлучује јавним гласањем.

Одлука се сматра усвојеном ако за њу гласа већина присутних чланова Радног тела.

Члан 13.

О току састанка води се записник.

Записник састанка садржи редни број састанка Радног тела, датум и место одржавања састанка, име председавајућег, имена учесника састанка по позиву, имена других присутних, утврђени дневни ред, садржај расправе и одлуке о појединим тачкама дневног реда.

Уколико постоје издвојена мишљења појединих чланова Радног тела, битни делови изјаве којом је изражено издвојено мишљење се уносе у записник.

О вођењу и чувању записника стара се секретар Радног тела.

Електронске седнице Радног тела**Члан 14.**

У случају неопходности Радно тело може одржати састанак електронским путем.

Акти Радног тела**Члан 15.**

О питањима које разматра, Радно тело заузима ставове и предлоге, усваја препоруке и мишљења и покреће иницијативе.

Акт који доноси Радно тело потписује председавајући састанка на којој је акт донет.

Записник састанка Радног тела потписују председавајући и секретар Радног тела.

6. ЈАВНОСТ РАДА РАДНОГ ТЕЛА**Члан 16.**

Састанци Радног тела су јавни.

Састанцима Радног тела могу присуствовати овлашћени представници средстава јавног информисања и обавештавати јавност о њеном раду.

Радно тело може одлучити да састанак буде затворен за јавност.

Члан 17.

У циљу обавештавања јавности о раду Радног тела на интернет презентацији Општине/Града, објављују се: обавештење о времену и месту одржавања састанка Радног тела са предлогом дневног реда и извештај са одржаног састанка.

На интернет презентацији Општине/Града се по потреби могу објављивати и други акти (иницијативе, предлози, мишљења) усвојени на састанку Радног тела, као и значајнији информативни и документациони материјали везани за рад Радног тела.

О благовременом обавештавању јавности о раду Радног тела на интернет презентацији стара се координатор Радног тела.

О раду Радног тела може се обавештавати јавност и на други начин (давањем саопштења за јавност, одржавањем конференција за штампу и на други погодан начин) о чему се у складу са важношћу разматраних питања посебно договарају председник Радног тела и остали чланови јавног тела.

7. СРЕДСТВА ЗА РАД

Члан 18.

Средства за рад Радног тела обезбеђује Град/Општина.

8. ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ

Члан 19.

Измене и допуне Пословника врши Радно тело.

Предлог о изменама и допунама Пословника може поднети Председник или члан радног тела.

Предлог мора бити образложен.

9. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 20.

Овај Пословник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу Града/Општине” (или у складу са Одлуком о објављивању аката ЈЛС).

Председник Радног тела

Анализа постојећег стања система подршке родитељству у првим годинама одрастања детета

Модел анализе стања у области система подршке родитељству у првим годинама одрастања детета за град/општину...

УВОД

Прве године живота имају изузетан значај за целокупни физички, психо-моторички, психо-социјални развој, као и развој детета у сензорној и говорној области, са битним утицајем на каснија постигнућа у одраслом добу. Развој мозга је најинтензивнији у првим месецима и годинама живота и ангажовање тог огромног природног развојног потенцијала директно зависи од искустава и стимулуса којима је дете изложено у овом периоду. Улагање у развој раног детињства (ЕЦД) једна је од најбољих инвестиција којом земља може да подстакне економски раст и елиминисхе екстремно сиромаштво и неједнакост. Да би се развила до свог пуног потенцијала, деци је потребна подстицајна нега — услови који промовишу здравље, исхрану, сигурност и безбедност, подразумевају бригу о нези и могућности за рано учење.

Светска здравствена организација, Дечји фонд Уједињених нација и Светска банка, у сарадњи са Партнерством за здравље мајки, новорођенчади и детета, Акционом мрежом за рани развој детета, на 71. Светској здравственој скупштини усвојиле су документ *Оквир за њогштицајну негу за развој деце раног узраста* (енгл. *Nurturing Care Framework for Early Childhood Development*). Овај документ заправо представља оквир и мапу пута за креирање политика и услуга у друштву које на најбољи могући начин подржавају родитеље, породицу, друге неговатеље да пружају подстицајну негу деци.

На националном нивоу, поред секторских стратегија и институционалног оквира, најважнији оквир приликом израде почетне процене стања јесте Уредба о Националном програму за унапређење развоја у раном детињству⁴², коју је донела Влада Републике Србије. Овим програмом за унапређење развоја у раном детињству обухватају се активности на промоцији, заштити и унапређењу развоја детета у првим годинама у Републици Србији. Посебна пажња је усмерена на заштиту, унапређење и промоцију здравља најмлађег нараштаја, као значајне компоненте укупне визије развоја система здравствене заштите у Републици Србији.

У оквиру Савета за права детета, Влада Републике Србије потписала је национални *Позив на акцију: Подршка развоју деце у раном детињству*. Позив на акцију има циљ да покрене свеобухватне одговоре друштва у домену стварања услова подршке деци на раном узрасту (који су усмерени на децу и њихове родитеље и старатеље) — од пренаталног периода до поласка деце у школу. Како би програми намењени деци у раном детињству били делотворни, у њихово спровођење морају да буду укључени различити сектори, институције и организације.

⁴² „Службени гласник РС”, број 22 од 4. марта 2016.

Методологија за израду анализе стања, као и модели пратећих докумената, су развијени у оквиру пројекта **Подршка локалним самоуправама за ширење добрих политика и пракси подршке родитељству**. Овај пројекат је спроводила Стална конференција градова и општина у периоду 2020–2024. године, а пројекат је био усмерен на унапређење система подршке родитељима у локалним самоуправама у првим годинама одрастања детета. Овај пројекат је реализован у оквиру ширег програма **Подршка подстицајном родитељству кроз игру**, који је спроводио УНИЦЕФ, уз велики број националних партнера, а уз финансијску подршку Фондације ЛЕГО. Циљ овог програм је било унапређење капацитета система за доступну, праведну и квалитетну подршку родитељима и старатељима деце раног узраста, од рођења до 6 године, како би деца раног узраста имала услове за подстицајну негу, тј. добро здравље и квалитетну исхрану, подстицајне односе са својим родитељима/старатељима засноване на разиграним и негујућим интеракцијама, прилике за рано учење кроз игру, сигурно и безбедно окружење.

1. МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ АНАЛИЗЕ СТАЊА

Анализа стања у погледу подршке родитељству у првим годинама развоја детета у _____ (општина/град) спроведена је у оквиру пројекта „Подршка локалним самоуправама за ширење добрих политика и пракси подршке родитељству”, у периоду _____ (месец/година — месец/година).

Предмет анализе је систем подршке родитељима и деци у _____ (општина/град) у периоду раног развоја како би се дошло до сазнања о потребама, приликама и могућностима за унапређење система подршке и окружења за рани развој деце.

Циљ анализе стања је процена капацитета локалне самоуправе за подршку подстицајном родитељству и раном развоју деце ради креирања препорука за развој подстицајног окружења за развој деце у раном детињству.

Анализа стања је спроведена у складу са методолошким оквиром, структуром и показатељима развијеним у оквиру пројекта „Подршка локалним самоуправама за ширење добрих политика и пракси подршке родитељству”, који је спроводила СКГО.

Приликом израде анализе стања коришћене су различите методе ради свеобухватнијег сагледавања предмета анализе и квалитетније процене стања. У првој фази истраживања се користи **деск мејнога**, која обухвата:

- а) деск преглед и анализу јавних политика, програма и других релевантних докумената на локалном нивоу као што су:
 - планска документа на локалном нивоу;
 - релевантне градске/општинске одлуке и друга документа;
 - одлуке о буџету локалне самоуправе;
- б) мапирање институција и организација које учествују у подршци родитељству и деци у периоду раног развоја;
- в) преглед извештаја који се односе на реализацију јавних политика и програма на локалном нивоу (извештаји о расподели буџета, извештаји о праћењу реализације и евалуација јавних политика из свих повезаних сектора);
- г) прикупљање и анализу статистичких података из републичких или локалних база података;
- д) преглед доступних резултата истраживања у области подршке родитељству и деци у периоду раног развоја спроведених на територији ЈЛС;
- ђ) преглед доступности и приступачности информација на интернет презентацији јавне управе, релевантних институција и организација.

Након припреме нацрта анализе, спроведени су консултативни састанци са мапираним релевантним актерима и размењени су кључни налази анализе, планови и препоруке за успостављање уна-

пређених услуга/мера за подршку родитељству и деци раног развоја на локалном нивоу. Након тога, анализа је представљена на заједничкој радионици са представницима радног тела из других општина/градова укључених у пројекат.

Израду анализе је координирало _____ (назив међусекторског радног тела за подршку родитељству).

1.1. ПРОЦЕНА КАПАЦИТЕТА ЈЛС ЗА ПОДРШКУ РОДИТЕЉСТВУ И ДЕЦИ У ПЕРИОДУ РАНОГ РАЗВОЈА

Процена капацитета система подршке родитељству и деци у периоду раног развоја је извршена у три области, то су:

- 1) релевантност и одговорност у планирању, праћењу и финансирању подршке родитељству и деци у периоду раног развоја
- 2) ефикасност, доступност и квалитет мера и услуга намењених родитељима и деци у периоду раног развоја
- 3) транспарентност и партиципативност система подршке родитељству и деци у периоду раног развоја.

Модел анализе је заснован на кључним изјавама о систему подршке у ове три области и оне су дате у прилогу овог документа. Ове изјаве повезане су са очекиваним резултатима активности (енгл. *outputs*) које се спроводе у домену:

- » управљања, планирања и финансирања
- » оснаживања родитеља и заједнице за активно учешће и пружање квалитетне бриге и неге деци
- » спровођења програма, мера и услуга и подстицања међусекторске и међуинституционалне сарадње
- » праћења напретка, коришћења релевантних показатеља и информисања о постигнутом напретку
- » унапређивања локалних база података и ширења модела добрих пракси.

Сет индикатора у оквиру ових области анализе приказује капацитете система подршке родитељству у локалној заједници, омогућава даље планирање, спровођење и праћење мера и услуга опште, специфичне и циљане подршке родитељству. На основу прегледа докумената и извршене анализе попуњена је табела у којој су приказани дефинисани индикатори.

1.2. ПРОФИЛ ОПШТИНЕ/ГРАДА⁴³

У овом делу у оквиру једног пасуса представите вашу општину/град. У овом делу можете представити податке везане за географски положај, националну структуру, као и друге карактеристике значајне за креирање подстицајног окружења за родитељство и децу у периоду раног развоја. Наведите основне демографске и економске показатеље. Податке можете преузети од Републичког завода за статистику — из DevInfo профила градова и општина у Србији.

⁴³ Текст који је написан курсивом служи као смерница и додатно упутство приликом спровођења анализе. У коначној верзији документа га је потребно избрисати.

Предлог:

Табела 1

Основни подаци	
Површина (km ²)	
Број насеља	
Становништво – процена средином године	
Број становника који живи у насељеним местима ван седишта општине	
Густина насељености (број становника/km ²)	
Стопа природног прираштаја	
Просечна старост (у годинама)	
Просечан број чланова домаћинства	
Степен развијености у односу на републички просек	
Стопа незапослености (2021)	
Просечне зараде без пореза и доприноса (РСД) (2021)	

Основни скуп показатеља значајних за праћење и планирање подршке родитељству у периоду раног развоја детета су преузети из постојећих база података / регистра јавне управе, организације и институције са националног и/или локалног нивоа.

Табела 2

Показатељ	202_.	202_.	202_.
Број живорођених			
Стопа живорођених			
Стопа неонаталне смртности			
Стопа смртности деце до 5 година			
Број деце узраста од 0–3 године			
Број деце узраста од 3–6 година			
Број превремено рођене деце испод 37. недеље гестације			
Број рођене деце испод 2.500 гр на рођењу			
Процент деце која су добила контакт кожа на кожу у породилишту****			
Процент деце која су добила рани подој у породилишту****			
Процент одојчади храњених искључиво мајчиним млеком до 15. дана****			
Процент искључиво дојене деце до навршеног петог месеца****			
Број малолетничких трудноћа тј рођене деце где је старост мајке испод 18 година			
Обухват деце вакцинисаних ММР вакцином са две дозе			
Процент деце до шест година чија је тежина у односу на узраст испод медијане референтне популације за више од две стандардне девијације*****			
Процент деце до шест година чија је висина у односу на узраст испод медијане референтне популације за више од две стандардне девијације*****			
Број регистрованих сумњи на злостављање и занемаривање деце 0–5 година*****			

Број деце 0–3 године у регистру деце са сметњама у развоју			
Обухват деце узраста од 1 до 3 године редовним програмима предшколског васпитања и образовања			
Обухват деце узраста од 3 до 5,5/6 година редовним програмима предшколског васпитања и образовања			
Обухват деце припремним предшколским програмом			
Обухват деце са сметњама у развоју и инвалидитетом и из осетљивих друштвених група свим редовним програмима			
Обухват деце различитим програмима, специфичним услугама и сервисима предшколске установе*****			
Обухват деце са сметњама у развоју и инвалидитетом и из осетљивих друштвених група различитим програмима и специфичним услугама и сервисима предшколске установе предшколске установе			
Број деце узраста од 0–6 година корисника права и услуга из области социјалне заштите*			
Број деце узраста од 0–6 година која су користила услуге смештаја у установама социјалне заштите			
Број деце узраста од 0–6 година која су користила услуге смештаја у породичном смештају (у сродничким и другим хранитељским породицама)			
Број сродничких и других хранитељских породица на евиденцији ЦСР у току године			
Број деце узраста 0–6 година издвојене из биолошке породице у току године			
Број упута које је ЦСР издао у току године за коришћење дневних услуга у заједници за децу узраста 0–6 година			
Број деце узраста 0–6 година чијим родитељима су донета решења о мерама превентивног надзора над вршењем родитељског права у току године			
Број деце узраста 0–6 година чијим родитељима су донета решења о мерама корективног надзора над вршењем родитељског права у току године			
Број деце узраста 0–6 година чији родитељи се споре око вршења родитељских права			
Број породица које остварују мере подршке из области популационе политике на нивоу ЈЛС**			
Број породица које остварују право на новчану социјалну помоћ, а имају децу узраста од 0–6 година			
Број деце узраста 0–6 година обухваћен правом на помоћ и негу другог лица (укључујући и увећану помоћ и негу)			
Број пријављених и процесуираних случајева злостављања и занемаривања деце узраста 0–6 година***			
Број процена потреба детета на узрасту 0–6 година за пружањем додатне подршке које је извршено од стране интересорне комисије на годишњем нивоу			
Број деце која су добила услугу препоручену од стране интересорне комисије на годишњем нивоу			

* евиденција ЦСР

** пример: родитељски додатак за прворођено дете, опрема за новорођену децу...

*** подаци из евиденције центара за социјални рад

**** Евиденција Сервиса јавног здравља (СЈЗ) база дојења

***** Евиденција здравствених картона превентивних прегледа у првој, другој, четвртој години и пред упис у школу

***** СЈЗ — База евиденције пријава сумњи на злостављање и занемаривање деце

***** Васпитно-образовни рад са децом на болничком лечењу у здравственој установи, путујући вртић, путујући васпитач, различити кратки и повремени програми, специфичне услуге и сервиси

2. ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА ЛОКАЛНИХ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА, ПРОПИСА И ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ ОКВИРА ЗНАЧАЈНОГ ЗА ПОДРШКУ РОДИТЕЉСТВУ У ПЕРИОДУ РАНОГ РАЗВОЈА ДЕТЕТА

У оквиру овог дела анализиране су релевантност и одговорност у планирању, праћењу и финансирању подршке родитељству и деци у периоду раног развоја. Анализом су обухваћена следећа документа и прописи:

Наведите анализирана документа као листу докумената. У наставку теста је дат пример листе докумената:

- » План развоја општине/града
- » План јавног здравља
- » Планска и нормативна документа на локалном нивоу у области социјалне заштите — Стратегија развоја социјалне заштите, Програм унапређења социјалне заштите, Одлука о социјалној заштити, Локални акциони план за социјалну инклузију Рома и Ромкиња, Локални акциони план за унапређење положаја особа са инвалидитетом и др.
- » Локална ЈП у области предшколског васпитања и образовања — Стратегија/План развоја предшколског васпитања и образовања
- » Друге јавне политике усмерене према појединим циљним групама/областима од значаја за подршку родитељству у периоду раног развоја.

Уколико ЈЛС има посебан међусекторски документ који се односи на подршку родитељству и деци у периоду раног развоја, анализу овог документа треба дати на почетку поглавља.

2.1. ВАЖЕЋИ ДОКУМЕНТИ ЈАВНИХ ПОЛИТИКА И ПРОПИСИ ЗНАЧАЈНИ ЗА ПОДРШКУ РОДИТЕЉСТВУ У ПЕРИОДУ РАНОГ РАЗВОЈА ДЕТЕТА

У овом поглављу се анализирају усвојена докумената / акти јавне политике које се појављују у прелиминарном поглављу, а у којима се директно уређују области које непосредно утичу на подршку родитељству и раном развоју деце. Након извршеног увида и анализе, на крају овог дела наведиће која важећа локална докумената у локалној самоуправи директно уређују области које непосредно утичу на подршку родитељству и раном развоју деце, односно садрже циљеве, мере и активности усмерене на подршку родитељству и раном развоју деце.

За сваку од усвојених и важећих јавних политика дају се одговори на питања:

- » Да ли садржи циљеве, мере или активности усмерене на подршку родитељству у периоду раног развоја детета?
- » Да ли се циљеви и мере усмерени на подршку родитељству у периоду раног развоја детета у оквиру планских докумената заснивају на анализи стања и потреба? (Овде се наводи да ли је, поред прикупљања секундарних података, рађено неко истраживање потреба циљних група — родитеља, професионалаца у здравству, СЗ, ПВО, породица из осетљивих категорија, да ли су приликом припреме документа рађене консултације и сл. Ове податке можете прикупити из извештаја о припреми документа, из уводног дела где је образложена методологија припреме или из анализе стања у оквиру документа.)
- » Уколико је раније постојао документ који анализирамо, напишите да ли је урађена ex post анализа претходног документа и да ли у оквиру ове анализе постоје делови који су значајни за предмет ове анализе — зашто неке мере нису реализоване, шта се показало као успешно...

ПРОПИСИ — Да ли поред јавних политика постоје прописи којима се регулише област здравства, СЗ или ПВО на нивоу локалне самоуправе. На пример, да ли постоје следећа документа:

- » Одлука о социјалној заштити
- » Одлука о мрежи јавних предшколских установа на територији града/општине

» Елаборат о мрежи јавних предшколских установа на територији града/општине.

Ово се не односи на планове рада које доноси установа; то ће бити обрађено у оквиру програма, мера и услуга.

Пример текста који можете користити:

Како је тема ове анализе подршка родитељима и деци у периоду раног развоја на нивоу општине/града _____, преглед усвојених докумената указује на то да постоји / не постоји јединствена међусекторска јавна политика која укључује визију, циљеве и мере у овој области, али се у оквиру других важећих секторских и међусекторских јавних политика могу / не могу пронаћи циљеви, мере и активности који би могли бити основ за унапређење система подршке родитељству и деци у периоду раног развоја.

План развоја ЈЛС

У периоду припреме ове анализе општина/град _____ има/нема усвојен план развоја ЈЛС. У оквиру Плана развоја ЈЛС постоје планирани циљеви/мере/активности које су усмерене на родитељство у периоду раног развоја детета. Планирани циљеви/мере/активности се налазе у табели у поглављу 5. овог документа.

Приликом планирања је/није урађено истраживање потреба циљних група релевантно за област подршке родитељству. У радној групи за припрему документа су учествовали представници НВО, професионалци, представници институција, циљне групе и спроведене су/нису спроведене консултације са циљним групама.

План јавног здравља

Савет за јавно здравље _____ (ујисаџи име ЛС) основан је _____ (ујисаџи годину) и у свом саставу има представнике _____ (ујисаџи институције). Скупштина _____ (ујисаџи име ЛС) је усвојила План јавног здравља _____ (ујисаџи датум).

Уколико план јавног здравља није усвојен, уписати у којој фази је процес израде.

Навести све програме који су финансирани средствима ЛС (у вези са репродуктивним здрављем, менталним здрављем, у вези са децом са сметњама у развоју и инвалидитетом, биомедицински потпомогнутом оплодњом и подршком капацитетима родитеља), број корисника програма, носиоце програма (дом здравља / болница / организације цивилног друштва), да ли су садржаји програма креирани у сарадњи са корисницима којима су намењени, да ли су информације о овим програмима видљиве корисницима (описати како), да ли се раде мониторинг и евалуација програма/пројеката и ко их ради и да ли постоји анализа задовољства корисника услуга.

Пример текста за прописе:

У Одлуци о мрежи јавних предшколских установа на територији града/општине за период _____ планирани су различити програми за децу која не похађају редовне програме (навесџи) _____; услуге које одговарају на специфичне потребе деце и родитеља (навесџи) _____; програми/активности подршке родитељству (навесџи) _____.

Елаборат о мрежи јавних предшколских установа на територији града/општине за период _____ садржи детаљну анализу потреба породица која је спроведена (ојисаџи како) _____.

У Одлуци о социјалној заштити на територији града/општине донетој _____ (ујисајни датум) предвиђена су следећа права, услуге и мере за подршку родитељству и деци узраста до 6 година: _____ (навести права и услуге чији корисници су родитељи и деца до 6 година старости).

2.2. ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА И ИЗВЕШТАВАЊЕ О РЕАЛИЗАЦИЈИ ЈАВНИХ ПОЛИТИКА ЗНАЧАЈНИХ ЗА ПОДРШКУ РОДИТЕЉСТВУ У ПЕРИОДУ РАНОГ РАЗВОЈА ДЕТЕТА

У овом делу треба праћити следећу структуру за сваку јавну политику која има циљеве и мере које се односе на подршку родитељству:

- » Да ли је успостављено редовно праћење и извештавање о напретку у реализацији циљева релевантних за област подршке родитељству и деци у периоду раног развоја дефинисаних у документима развојног планирања?
- » Да ли је успостављено радно тело за подршку родитељству у периоду раног развоја деце као стално/привремено радно тело и да ли је састав радног тела међусекторски — ресори, НВО, приватни сектор, стручна удружења...?
- » Да ли у су у оквиру послова радних тела успостављених за управљање и праћење других јавних политика релевантних за подршку родитељству дефинисани послови усмерени на подршку родитељству — која су то радна тела, какав је њихов састав, да ли редовно извештавају о својим активностима и да ли су извештаји доступни на веб-презентацији ојине?

Пример текста који можете користити:

Успостављено је / није успостављено редовно праћење и извештавање о напретку у реализацији Плана развоја. Извештаји о реализацији се усвајају од стране _____ и доступни су / нису доступни на веб-презентацији општине/града _____. Формирано је стално/привремено радно тело за управљање спровођењем Плана развоја — Координационо тело за управљање Планом развоја града/општине. Састав овог радног тела чине представници _____.

У општини/граду _____ је формирано Радно тело за подршку подстицајном родитељству и развоју деце. Иницијатива за формирање овог радног тела је покренута у оквиру пројекта „Подршка локалним самоуправама за ширење добрих политика и пракси подршке родитељству”. Ово радно тело је формирало Градско веће / Скупштина _____ (ујисајни датум) и оно у свом раду примењује Пословник о раду Градског већа / Пословник о раду радних тела Скупштине ЈЛС _____ или ово радно тело је донело Пословник о раду. У оквиру Решења о формирању радног тела се наводи да се ради о међусекторском, повременом, мултисекторском, стручно-саветодавном радном телу и овим решењем су уређени састав, задаци, начин функционисања и средства за рад. Састав овог тела чине представници: *јавне управе, супружници услуга из јавних институција у области образовања, здравства и социјалне заштите, представници удружења приватних предшколских установа. У састав тела нису укључени представници цивилног друштва, родитеља ни приватни супружници услуга у области здравства, социјалне заштите и образовања.* Наведени послови указују на значајну улогу овог тела у планирању и праћењу спровођења мера у области подршке родитељству и деци у периоду раног развоја, као и у координирању активности различитих сектора, сарадњи са организацијама цивилног друштва, размени информација и јачању међусекторске сарадње и партнерства са родитељима.

На нивоу ЈЛС су успостављена и друга међусекторска радна тела која чији послови обухватају и оне који се односе на креирање и праћење политика и програма који садрже мере усмерене на подршку родитељству и деци у периоду раног развоја. Ту наводимо: (на пример) Савет за попу-

лациону политику општине/града, Савет за унапређење положаја особа са инвалидитетом, Савет за здравље општине/града, Савет за унапређење положаја Рома на територији општине/града. Заједничко за ова радна тела је да су: _____ (на пример=) решењем формирана као повремена радна тела Градског већа, у саставу имају и представнике НВО, док представници пословне заједнице тј. приватни пружаоци услуга углавном нису заступљени. У оквиру описа послова свугде је истакнут значај међусекторске сарадње и њеног јачања.

Навести да ли су извештаји формираних радних тела доступни на веб-презентацији општине/града

3. ФИНАНСИРАЊЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ И ДЕЦИ У ПЕРИОДУ РАНОГ РАЗВОЈА

3.1. АНАЛИЗА ПРОЦЕСА БУЏЕТИРАЊА У ГРАДУ/ОПШТИНИ _____ (уписајте назив ЈЛС) И ПРЕГЛЕД КАРАКТЕРИСТИЧНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВНИХ РЕШЕЊА ЗА ПОДРШКУ РОДИТЕЉСТВУ И ДЕЦИ У ГОДИНАМА РАНОГ РАЗВОЈА

Одлуке о буџету града/општине _____ (уписајте назив ЈЛС) у буџетским годинама у периоду 2019–2021. сачињене су, у формалном смислу и процедурално, у складу са Законом о буџетском систему и подзаконским актима који су донети у складу са овим законом (пре свега Правилником о стандардном класификационом оквиру и Контном плану за буџетски систем) у сврху његове примене, односно спровођења. У поступку израде локалног буџета примењује се програм и модел буџетирања. _____ (уписајте назив уже организационе јединице – нпр. Одељење за друшћивене делатности и сл.) је надлежно за састављање предлога финансијског плана за потребе израде општинског/градског буџета, који садржи захтев за финансијска средства ради пружања подршке родитељству, односно деци раног узраста.

Релативне показатеље извршења буџета града/општине _____ (уписајте назив ЈЛС) у односу на планирану висину укупних расхода и издатака буџета града/општине показује следећи табеларни приказ:

Година	Планирана вредност свих расхода и издатака у години (кл. 4, 5 и 6)	Извршење свих расхода и издатака према завршном рачуну у години	Процент извршења расходне стране буџета
202_.			%
202_.			%
202_.			%

Када је реч о буџетирању апропријација у буџету града/општине које могу бити у тесној вези са потребама деце, односно родитељства, оне су засноване на карактеристичним локалним планским документима и нормативно-правним актима града/општине, као што су:

- >> _____
- >> _____
- >> _____

На пример, можеће користијти неки од следећих докумената: План развоја града/општине _____, Одлуку о социјалној зашћивању града/општине, Одлуку о финансијској подршци породици са децом, Одлуку о финансирању целодневног боравака шћрећ и/или четвртог дећеша, Одлуку о праву на накнаду дела шћрошкова боравака деце у ПУ чији је оснивач друћо правно или физичко лице и сл.

Број планираних програма, права, мера и услуга из докумената развојног планирања који су усмерени на подршку родитељству, а укључени у програмски буџет града/општине је _____ (ујисајши број мера које се буџетирају Одлуком о буџету града/општине). Просечна годишња вредност издвајања за буџетиране мере по планираној вредности износи _____ динара, а према извршењу буџета _____ динара (уколико се програми, права, мере и услуге буџетирају, ујисајши планирану просечну годишњу вредност из одлука о буџету, односно вредности просечног извршења према одлукама о завршним рачунима).

3.1.1. Анализа надлежности и финансирање расхода предшколског васпитања и образовања у граду/општини _____ (ујисајши назив ЈЛС)

Финансирање предшколског васпитања и образовања, у складу са чланом 189. Закона о основама система образовања и васпитања, обезбеђује се из буџета јединице локалне самоуправе. Обавеза сношења дела трошкова предшколског васпитања и образовања, односно начин утврђивања висине цене боравка деце у установи утврђени су чланом 50. Закона о предшколском васпитању и образовању.

Висину укупно извршених расхода и издатака из буџета града/општине _____ (ујисајши назив ЈЛС) намењених за функционисање предшколске установе „_____” (ујисајши назив установе и њено седиште) показује следећи табеларни приказ:

у динарима

Шифре прогр. активности/пројекта	Назив програмске активности у програму, односно пројекта	Буџетска година		
		202_.	202_.	202_.
2001-0001	Функционисање и остваривање предшколског васпитања и образовања			

Учешће расхода и издатака извршених према потребама финансирања рада предшколске установе у односу на укупне расходе и издатке буџета града/општине _____ (ујисајши назив ЈЛС) у анализираном периоду показује наредна табела, према којој просечно релативно учешће ових расхода износи _____% (учешће податак из следећег табеларног приказа обележен са *) у односу на укупно извршење буџета града/општине.

у динарима

Година	Укупно извршење расходне стране буџета ЈЛС	Укупно извршење програма 8 — Предшколско васпитање и образовање	Процентуално учешће расхода програма 8 у односу на укупне расходе буџета
202_.			%
202_.			%
202_.			%
Укупно*:			%

Према Решењу о _____ (ујисајши назив правног акта о утврђивању економске цене програма васпитања и образовања у предшколској установи) за 2022. годину бр. _____ од _____. Године, износ економске цене за целодневни боравак је _____ динара, односно _____ динара за припремни предшколски програм — целодневни боравак. Према предметном решењу / предметној одлуци, учешће корисника (родитеља) у економској цени износи _____ динара.

3.1.2. Анализа надлежности и финансирање расхода примарне здравствене заштите у граду/општини _____ (уписати назив ЈЛС)

Према члану 13. Закона о здравственој заштити, друштвена брига за здравље на нивоу јединице локалне самоуправе обухвата мере за обезбеђивање и спровођење здравствене заштите од интереса за грађане, као што су праћење здравственог стања становништва, стварање услова за приступачност и уједначеност коришћења примарне здравствене заштите, планирање и остваривање сопственог програма за очување и заштиту здравља од загађења животне средине, сарадња са хуманитарним и стручним организацијама, обезбеђивање средстава за пружање хитне медицинске помоћи, обезбеђивање рада мртвозорске службе на територији ЈЛС. У складу са наведеним, јединице локалне самоуправе обезбеђује средства за остваривање друштвене бриге за здравље у буџету ЈЛС, у програму 12 – Здравствена заштита.

Општина/град _____ (уписати назив ЈЛС) финансирањем _____ (уписати назив локалне здравствене установе) обезбеђује _____ (навести намену устројка буџетских средстава, и то као: „боља опремљеност за редовно функционисање установе (уређаји, апарати, аутомобили, рачунари, софтвери)” и/или „финансирање расхода текућег одржавања/поправки” и/или „учешће у суфинансирању програма унапређења здравља деце” и/или „финансирање јединичних кадрова у локалној здравственој установи”).

Величину, као и структуру годишњих издвајања из буџета општине/града за потребе унапређења и финансирања примарне здравствене заштите, односно релативно учешће тих расхода и издатака у укупним расходима и издацима буџета општине/града показују следећи табеларни прикази.

у динарима

Година	Укупно извршење расходне стране буџета ЈЛС	Укупно извршење програма 12– Здравствена заштита	Процентуално учешће расхода програма 12 у односу на укупне расходе буџета
202_.			%
202_.			%
202_.			%
Укупно:			%

у динарима

Шифре прог. активности/ пројеката	Назив програмских активности и пројеката у програму	Буџетска година	
		202_.	202_.
1801-0001	Функционисање установа примарне здравствене заштите		
1801-0002	Мртвозорство		
1801-0003	Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље		
1801 – Пројекти /*/			
	Укупно по буџетским годинама:		

/*/ будетиране и финансиране пројекте навести по њиховом називу и по потреби отворити више редова за њихово приказивање

Релативно учешће просечних планираних расхода и издатака намењених за реализацију програмске активности ПА 1801-0003 Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље (која укључује програме, мере и активности за подршку родитељству) у укупним планираним расходима и издацима буџета града/општине износи _____%, а према извршењу буџета _____% (ујисајти релативне показатеље према просеку планираних ПА 1801-0003 и просеку укупних расхода и издатака из одлуке о буџету, односно према подацима из завршних рачуна буџета).

3.1.3. Анализа надлежности и финансирање расхода социјалне заштите у граду/општини _____ (ујисајти назив ЈЛС)

Према члану 209. Закона о социјалној заштити, обезбеђивање средстава за финансирање социјалне заштите из буџета јединице локалне самоуправе врши се за потребе реализације конкретних услуга социјалне заштите, материјалне подршке, помоћи, програме у социјалној заштити. Поред тога, општина/град _____ (ујисајти назив ЈЛС) финансира плате и накнаде зарада за _____ (ујисајти број запослених у ЦСР чије се плаће обезбеђују из буџета ЈЛС) запослених који обављају послове признавања права која проистичу из правних аката општине/града. Вредност укупних издвајања за финансирање рада центра и средстава за призната права по годинама анализе су следећа:

- у 2019. години — _____ динара,
- у 2020. години — _____ динара и
- у 2021. години — _____ динара (ујисајти вредности извршења расхода и издатака према ЦСР у конкретним буџетским годинама).

Извршене расходе из буџета општине/града _____ (ујисајти назив ЈЛС) у програму 11 — Социјална и дечија заштита у периоду 202_—202_ . године показује следећи табеларни приказ:

у динарима

Шифре прогр. активности	Назив програмских активности у програму	Буџетска година	
		202_.	202_.
0001	Једнократне помоћи и др. облици помоћи		
0002	Породични и домски смештај, прихватилишта и друге врсте смештаја		
0003	Дневне услуге у заједници		
0004	Саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге		
0005	Подршка реализацији програма Црвеног крста		
0006	Подршка деци и породици са децом*		
0007	Подршка рађању и родитељству		
0008	Подршка особама са инвалидитетом		
	Укупно:		

* Напомена: Програмска активност ПА — 0006 Подршка деци и породици са децом односи се на _____ (навести врсте расхода — давања, нпр. родитељски додатак незајосленим мајкама, родитељски додатак за прво дете и вишеструка рађања и сл.)

Удео извршених расхода и издатака из буџета општине/града за програм 11 — Социјална и дечија заштита у односу на укупно извршење буџета општине/града, у релативним показатељима, представљен је у следећој табели:

у динарима

Година	Укупно извршење расходне стране буџета ЈЛС	Укупно извршење програма 11 — Социјална и дечија заштита	Процентуално учешће расхода програма 11 у односу на укупне расходе буџета
202_.			%
202_.			%
202_.			%
Укупно:			%

Релативно учешће просечних планираних расхода и издатака намењених за реализацију програмске активности ПА 0901-0006 Подршка деци и породици са децом (која укључује програме, мере и активности за подршку родитељству) у укупним планираним расходима и издацима буџета града/општине износи _____%, а према извршењу буџета _____% (уписати релативне показатеље према просеку планираних ПА 0901-0006 и просеку укупних расхода и издатака из одлуке о буџету, односно према завршним рачунима буџета — примењује се сива ознака за ПА према Анексу 5 до 202 године).

Релативно учешће просечних планираних расхода и издатака намењених за реализацију програмске активности ПА 0901-0007 Подршка рађању и родитељству (која укључује програме, мере и активности за подршку родитељству) у укупним планираним расходима и издацима буџета града/општине износи _____%, а према извршењу буџета _____% (уписати релативне показатеље према просеку планираних ПА 0901-0007 и просеку укупних расхода и издатака из одлуке о буџету, односно према завршним рачунима буџета — примењује се сива ознака за ПА према Анексу 5 до 2021. године).

3.1.4. Анализа финансирања расхода у областима културе, спорта и програма удружења грађана намењених деци узраста 0–6 година и њиховим родитељима из буџета општине/града _____ (уписати назив ЈЛС)

Подршка раном развоју деце и пружање неопходне помоћи њиховим родитељима од стране стручних/оспособљених лица, осим финансирања надлежности у областима образовања, социјалне и здравствене заштите, треба да укључује и реализацију тематских целина у оквирима других надлежности ЈЛС, као што су култура, спорт, подршка цивилном сектору.

Реализацију расхода и издатака из буџета општине/града у оквирима програма 13 — Развој културе и информисања, односно програма 14 — Развој спорта и омладине у периоду од 202_–202_ године у оквирима буџетираних програмских активности и/или пројеката показује следећи табеларни приказ:

у динарима

Шифре прогр. активности	Назив програмских активности у програму	Буџетска година	
		202_.	202_.
1201-0001	Функционисање локалних установа културе		
1201-0002	Јачање културне продукције		
1201-0004	Остваривање и унапређење јавног информисања		
1201 — пројекти			
1301-0002	Подршка предшколском и школском спорту		
1301-0001	Подршка локалним спортским организацијама, удружењима и савезима		
1301 — пројекти			
	Укупно:		

Према доступним подацима, у односу на укупна издвајања за област културе, висина извршених расхода за потребе деце у раном развоју, односно деце узраста од 0 до 6 година износи _____ хиљада динара, а расходи су реализовани у _____ години/годинама у виду _____ који је намењен _____ (навести назив програма или активности), док у области спорта, слободног времена, развијања личних интересовања/вештина за децу, планирана и исплаћена су буџетска средства у вредности од _____ хиљада динара за спровођење појединих активности и мера усмерених најмлађој популацији (0–6 година старости). (Уколико није било ових издвојених средстава у анализираном периоду од 3 године, треба уписати 0 хиљада динара и обрисати остатак реченице).

Из буџета општине/града, у посматраном периоду од три године подржани су програми и/или пројекти удружења грађана _____ (навести називе подржаних удружења), који заступају интересе породица са децом у укупној вредности од _____ хиљада динара до-тације.

4. ПРОГРАМИ, МЕРЕ И УСЛУГЕ УСМЕРЕНИ НА ПОДРШКУ РОДИТЕЉСТВУ У ПЕРИОДУ РАНОГ РАЗВОЈА ДЕТЕТА

4.1. ОРГАНИЗАЦИЈА ЗАЈЕДНИЦЕ

У овом делу кратко представите актере у заједници који су значајни у области подршке родитељству и деци у периоду раног развоја

За сваког актера представите основну структуру, послове који су у њиховој надлежности, а имају значаја у систему подршке родитељству и деци у периоду раног развоја.

4.1.1. Локална самоуправа

Опишите административну организацију и структуру градске/општинске управе. Детаљније описите делове управе који се баве областима битним за подршку родитељству и деци у периоду раног развоја.

4.1.2. Институције у области здравства

Представите Дом здравља, организационе јединице, саветовалишта, службе које постоје или формиране тимове значајне за подршку родитељству и деци у периоду раног развоја. Такође, уколико у локалној самоуправи постоји општа болница / породилиште, укратко их представите

4.1.3. Институције у области социјалне заштите

Установе социјалне заштите чији је оснивач јединица локалне самоуправе су:

- 1) Центар за социјални рад
- 2) _____ (навести назив установе)
- 3) _____ (навести назив установе).

Опишите центар за социјални рад (колико тренутно има запослених, а колико би према прописима требало да има, колико организационих јединица, колико корисника је имао током претходне календарске године, имају ли своје возило за теренски рад, какви су им просторни и технички капацитети за рад, имају ли просторију посебно намењену за саветодавни рад са родитељима и децом...).

Центар за пружање локалних социјалних услуга који је основала локална самоуправа — наведите које услуге пружа и да ли има лиценце за све услуге, колико има запослених, колико корисника користи те услуге, постоје ли услуге које су намењене родитељима и деци, колико породица их користи и сл.)

Услуге социјалне заштите пружа лиценцирани пружалац (нпр. Дневни боравак за децу са сметњама у развоју или Лични пратилац детета) — наведите колико корисника користи њихове услуге, како се финансирају, у ком проценту ЈЛС учествује у финансирању, постоје ли израђене студије задовољства корисника услугом и др.

Навести да ли ЈЛС обезбеђује саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге за родитеље и децу и ко их пружа.

Саветодавно-терапијске или социо-едукативне услуге родитељима и деци пружа нпр. Саветовалиште за родитеље деце са сметњама у развоју, Удружење самохраних родитеља и сл. Наведите колико корисника окупљају, које активности реализују, како се финансирају, како њихови корисници процењују њихов рад (ако су спровели истраживање задовољства корисника).

4.1.4. Институције у области предшколског образовања и васпитања

Програме предшколског васпитања и образовања у општини/граду _____ организују (јавна) предшколска установа (или установе) _____, верификована предшколска установа (или установе) _____, основна школа (или школе) _____, ШОСО _____.

Наведите да ли има приватних предшколских установа, да ли ЈЛС суфинансира боравак деце у приватним предшколским установама, колико има регистрованих приватних предшколских установа у ЈЛС.

4.1.5. Формирана међусекторска тела на нивоу ЈЛС

У овом делу наведите да ли имате формирану међуресорну комисију, мобилни тим за инклузију Рома (под тим за рани развој у оквиру овог тима), тим за спречавање злостављања и занемаривања и сл. Представите њихову структуру, начин рада и извештавања, да ли имају дефинисане програме рада, редовност и транспарентност у извештавању.

4.1.6. Остали актери у заједници који су од значаја за систем подршке родитељству

У овом делу можете представити организације/институције из невладиног сектора, приватног сектора, као и друге пружаоце услуга од значаја за подршку родитељству.

4.2. ПРОГРАМИ, МЕРЕ И УСЛУГЕ**4.2.1. Ефикасност, доступност и квалитет програма, мера и услуга**

У оквиру овог дела се анализирају ефикасност, доступност и квалитет мера и услуга намењених родитељима у периоду раног развоја детета, а које пружају актери наведени у претходном поглављу.

У овом делу је потребно одговорити на следећа питања:

А. Доступности услуга у сектору здравства, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања

- » Да ли на нивоу институција постоје програми за подршку родитељима и оснаживање родитеља за подстицајно родитељство који су дефинисани у плановима и програмима институција у оквиру здравства, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања (навести и укратко описати програме)?

Здравство:

Да ли дом здравља има школу родитељства (да/не)? Колики је број породица укључен (мајка и отац) и колики је обухват породица са децом од 0–3 године (%) школом? Како је организовано радно време? Да ли се може приступити онлајн? Да ли постоји теле-видео саветовање? Колики је број породица укључен у услуге? Да ли спроводите испитивање задовољства корисника?

- » Да ли постоје посебни програми и услуге подршке родитељима и деци из осетљивих и социо-економски угрожених група?

Социјална заштита:

На пример, Саветовалиште за брак и породицу (свеједно да ли је при центру за социјални рад или ову услугу пружа други пружалац услуге): Колико корисника је имао током претходне године, а колико просечно месечно? Могу ли да користе услугу сви којима је услуга потребна? Ко упућује на коришћење услуге? Да ли корисници учествују у плаћању услуге? ... Наведите да ли постоје посебне услуге подршке за родитеље деце са сметњама у развоју, за породице у ризику или самохране родитеље.

На пример, услуга дневног боравка за децу са сметњама у развоју: Ко су пружаоци услуге? Имају ли лиценцу? Колико имају корисника? Да ли родитељи плаћају услугу? Има ли неких ограничења у погледу броја корисника (имају ли листу чекања и, ако имају, како се одређују приоритети)? Могу ли услугу да користе деца из удаљених сеоских средина? ...

Здравство:

Да ли је здравствено особље укључено у мобилне тимове? Да ли су организоване посебне услуге на терену, нпр. имунизација деце у ромским нехигијенским насељима? Да ли постоје посебни програми за рад на терену са ромском заједницом? Да ли спроводите испитивање задовољства корисника?

- » Да ли постоји подршка родитељима која им олакшава административне процедуре?

Пример:

Постоје ли сликовно приказана објашњења која олакшавају родитељима сналажење? Постоји ли Ромски медијатор? Постоји ли и да ли је доступан тумач за знаковни језик? ...

Да ли функционише пријава рођења и здравственог осигурања из е-услуге „Бебо, добро дошла на свет”, односно да ли сва деца имају здравствено осигурање? Који је проценат деце узраста 0–3 године са здравственим осигурањем у ЈЛС?

- » Да ли постоји могућност праћења и разврставања података о доступности услуга по полу? Какав је однос обухвата услугама породица из седишта ЈЛС и околних места? Какав је однос обухвата услугама породица из опште популације и маргинализованих група?

Да ли се анализирају подаци из регистра деце са сметњама у развоју и из базе пријава сумњи на злостављање и занемаривање? (Могуће је разврставање по полу, узрасту, брачном статусу родитеља.)

Б. Ефикасност и квалитет мера и услуга намењених родитељима у периоду раног развоја детета

- » Да ли је успостављена сарадња ресора и сектора ради унапређења пружања услуга родитељима?
- » Да ли су оснажени капацитети професионалаца у здравству, социјалној заштити и ПВО за подстицајно родитељство?
- » Постоји јединствено управно место за неке од административних поступака који су у надлежности ЈЛС, а значајни су за родитеље?
- » Постоје програми јавних институција намењени родитељима у чији су реализацију укључени представници различитих ресора (развојна саветовалишта, онлајн саветовање)?
- » Да ли су успостављене интегрисане услуге намењене родитељима и деци у периоду раног развоја?
- » Да ли је у пружање услуга намењених родитељима које се финансирају из буџета ЈЛС укључен приватни и невладин сектор?
- » Да ли је успостављено редовно праћење и извештавање о реализацији потписаних протокола о сарадњи у реализацији мера и услуга?

За опис квалитета програма едукације запослених анализирајте стање у односу на следеће:

- » У план едукације на нивоу институција у области здравства, социјалне заштите и ПВО укључене обуке из области подршке родитељима деце у раном узрасту
- » Практичари у сва три система прошли обуку за подстицајно родитељство
- » Успостављена менторска подршка за реализацију активности након обука
- » Установа/запослени су носиоци акредитованих обука за подршку родитељству у првим годинама развоја детета
- » Дефинисан јединствени сет индикатора за праћење напретка у реализацији мера и услуга подршке родитељству на нивоу ЈЛС
- » Дефинисан сет података на нивоу сва три сектора на основу ког се прате индикатори
- » На основу прикупљених података могу се издвојити подаци који се односе на родитеље и децу из осетљивих категорија
- » Успостављена је међусекторска сарадња у прикупљању и размени података потписивањем протокола/споразума
- » Прикупљени подаци доступни свим секторима и широј јавности.

Пример текста:

Здравствена заштита

Дом здравља пружа превентивне, дијагностичке, куративне, специјалистичке услуге и услуге физикалне медицине и рехабилитације. Посебан значај у здравственој заштити трудница и мале деце имају служба за здравствену заштиту деце (педијатрија), служба за здравствену заштиту жена (гинекологија) и служба поливалентне патронажне службе.

У односу на оно прописано нормативним актима, педијатријска служба има/нема задовољавајући број тимова изабраног педијатра (1 на 850 деце старости 0–6 година), односно на једног педијатра има _____ деце (*ујисајти број деце старости 0–6 година по изабраном педијатру*). Дневни број прегледа по педијатру у просеку је _____ (*ујисајти просечан број дневних прегледа по педијатру у служби*) и није/јесте у складу са нормативима (30 дневно), односно годишњи број прегледа по педијатру износи _____ (*ујисајти просечан број годишњих прегледа по педијатру у служби*) (6300 годишње по нормативу), што је мање/више у односу на нормирану меру извршења у овој служби.

У односу на оно прописано нормативним актима, гинеколошка служба има/нема задовољавајући број тимова изабраног гинеколога (1 на 6500 жена старости 15 и више година), односно на једног гинеколога има _____ жена (*ујисајти број жена старости 15 и више година по изабраном гинекологу*). Дневни број прегледа по педијатру у просеку је _____ (*ујисајти просечан број дневних прегледа по гинекологу у служби*) и није/јесте у складу са нормативима (30 дневно), односно годишњи број прегледа по гинекологу износи _____ (*ујисајти просечан број годишњих прегледа по гинекологу у служби*) (6300 годишње по нормативу), што је мање/више у односу на нормирану меру извршења у овој служби.

У складу са нормативним актима поливалентна служба је основана као самостална / у саставу службе за здравствену заштиту деце / у саставу службе опште медицине и обезбеђује _____ (*ујисајти број становника по патронажној сестри*) становника по патронажној сестри, што није/јесте у складу са нормативом који прописује 1 сестру на 5000 становника. Просечан дневни број посета по патронажној сестри у служби је _____ (*ујисајти просечан број дневних посета по патронажној сестри*), односно годишњи просечан број посета по сестри је _____ (*ујисајти просечан број годишњих посета по патронажној сестри*), што је мање/више у односу на норматив, који износи 7 дневних и 1435 посета годишње по патронажној сестри.

Дом здравља је/није акредитована здравствена установа на _____ година (*ујисајти колико година*).

У складу са нормативима, дом здравља има следећа саветовалишта која могу пружити здравствено-васпитне и превентивне услуге намењене унапређењу капацитета родитеља за правилан, садржајан, подржавајући и респонсиван став у нези и васпитању деце: саветовалиште/школа за труднице, психо-физичка припрема за труднице, школа родитељства, саветовалиште за ментално здравље, телефонско саветовалиште „Деца Србије”, развојно саветовалиште (*обележијти којим кајацијетима расјолаже дом здравља у функционалном и/или организационом смислу*).

У складу са нормативним актима, дом здравља има/нема стручни тим за заштиту деце од злостављања и занемаривања, тим за подршку дојењу, стручни тим за породично / родно засновано насиље (*ујисајти који од наведених тимова су формиран*). Здравствени радници су обучени (*КМЕ са садржајима*) о раном расту и развоју деце, раним интервенцијама, комуникацији и употреби ИТ технологије, злостављању и занемаривању, значају природне исхране, постпарталној депресији, значају имунизације... (*ујисајти шеме значајне за подршку родитељима и подизање кајацијетима родитеља*).

Дом здравља редовно извештава / не извештава за регистар деце са сметњама у развоју, о показатељима о природној исхрани (база дојења сервиса јавног здравља), пријавама родно заснованог насиља, пријавама сумњи о злостављању и занемаривању деце (*ујисајти да ли дом здравља извештава у складу са нормативима нагледни ЗЈЗ*).

Дом здравља _____ је установа примарне здравствене заштите у саставу здравственог центра / самостална установа примарне здравствене заштите (*ујетити одговарајуће*). У организационој структури постоје службе изабраних лекара опште медицине, педијатрије, гинекологије, затим служба поливалентне патронаже, а специјалистичке службе доступне у оквиру опште болнице, тј. здравственог центра су следеће: / а доступне су следеће специјалистичке службе (*ујетити одговарајуће и навешти здравствене службе*). У оквиру дома здравља постоји саветовалиште за планирање породице, за труднице, за психо-физичку припрему за порођај, школа родитељства,

развијно саветовалиште и саветовалиште за ментално здравље (*ујисаји одговарајуће, уколико постоји организационо и/или функционално*).

Рад саветовалишта: кадар, доступност и коришћење

- » Саветовалиште за планирање породице: У саветовалишту раде _____ гинеколога и _____ бабице, радно време је од _____ часова, услуге саветовалишта у 202_ . години користило је _____ корисника (*ујисаји број породица које су користиле услуге саветовалишта*).
- » Саветовалиште за труднице: У саветовалишту раде _____ гинеколога / бабице / патронажне сестре (*навесити кадар и број*), радно време је од _____ часова, услуге саветовалишта у 202_ . години користило је _____ трудница (*ујисаји број*), односно _____% трудница (*ујисаји % трудница*). Услуге саветовалишта јесу/нису са садржајима за подржавајуће родитељство и намењене родитељима оба пола.
- » Саветовалиште за психо-физичку припрему за порођај: У саветовалишту раде _____ гинеколога/бабице (*унесити кадар који пружа услуге*), радно време је од _____ часова, а у 202_ . години услуге је користило _____ трудница, односно _____% трудница (*ујисаји број трудница које су користиле услуге овог саветовалишта и % у односу на укупан број трудница у служби гинекологије у одговарајућој години*).
- » Развијно саветовалиште: У саветовалишту ради _____ педијатар(а), _____ логопед(а), _____ психолог(а), _____ медицинских сестара и социјалних радника, радно време је од _____ часова, услуге саветовалишта у 202_ . години користило је _____ корисника/породица.
- » Телефонско саветовалиште патронажне службе „Деца Србије” ради _____ часова (*ујисаји радно време саветовалишта, ангажовани кадар и број породица/корисника услуга саветовалишта у одговарајућој години*).

Радно време служби и саветовалишта јесте/није видљиво на интернет страници дома здравља

Здравствена установа врши / не врши пријаву у Сервис јавног здравља (СЈЗ) о броју деце са сметњама у развоју и у регистру има _____ деце (*ујисаји број*) узраста 0–5 година са развојним кашњењем/сметњама.

У раду ИРК-а учествују _____ педијатра (*ујисаји број*), а _____ педијатар са стручним тимом учествује у изради индивидуалног плана развоја (ИПР). У израду плана јесу/нису укључени и родитељи. План је сачињен за _____ деце (*ујисаји број деце са израђеним ИПР*).

Дом здравља јесте/није учествовао у пројектима који подржавају унапређење услуга намењених трудницама, родитељима мале деце, деци са развојним кашњењем (рани раст и развој, ране интервенције, теле-видео саветовање, употреба скрининг тестова УРД, скрининг постпарталне депресије...), обучено је _____ професионалаца, и обухваћено _____ корисника (*ујисаји број породица/корисника*) (*навесити учешће у пројектима, број едукованог кадра, да ли су донирани опрема, шестови и сл. и број корисника услуга уколико су ови пројекти постојали*).

Анализа рада релевантних служби дома здравља

Служба за здравствену заштитну жена: Током 202_ . године кроз службу је вођено _____ трудноћа, од чега _____% као ризичне, односно _____% је било малолетничких. Обухват превентивним прегледом у првом триместру је _____%. Саветовање у вези са подршком дојењу и значају природне исхране је добило _____% трудница. Обухват бабињара са превентивним прегледом после шест недеља је _____%, а после шест месеци _____%.

Служба поливалентне патронаже: Служба има/нема сопствено возило. Располаже / не располаже дигиталним уређајима (таблети, паметни телефони, лаптопови) потребним за саветовалишни рад на даљину.

Током 202__ године кућну посету имало је _____ трудница, односно ____%. (ујисаџи број и % љрудница које су имале љосеџу љаџронажне службе).

Током 202__ године патронажна посета бабињари и новорођенчету остварена је у _____ породица (ујисаџи број и % љородица), од чега је ____% новорођенчади имало 5 и више посета (ујисаџи број и %).

Обухват породицама са малом децом и новорођенчади из руралних средина (ободних насеља ЛС) и ромских, нехиџијенских насеља је _____%.

Приликом посета бабињарама користи / не користи се скрининг тест за рано откривање симптома постпорођајне депресије. Процент деце са искључивим дојењем 15. дана по рођењу је _____%, а бабињаре са тешкоћама у успостављању и одржавању дојења упућују / не упућују се педијатрима на консултацију. Обухват посета одојчади са две посете је _____% (ујисаџи %). Током посета регистровано је _____ одојче (ујисаџи број) са развојним ризиком и _____% је упућено у развојно саветовалиште. Посете су реализоване и у породицама деце у другој години (_____ – унеџи број деце) и четвртој години (_____ – унеџи број деце) са обухватом _____%. Током ових посета обавезни су садржаји значаја игре, избора играчака и игара везано за узраст детета, укључивање оца у негу детета и раног предшколског образовања. Реализовано је и _____ (ујисаџи број) посета породицама по налогу изабраног педијатра (због мале телесне масе, успореног психо-физичког развоја, неправилног развоја, обраде пупка и др.), _____ (ујисаџи број) по налогу гинеколога услед постојања ризичних фактора у трудноћи. Патронажна служба јесте/није укључена у програме јавног здравља ЈЛС за вулнерабилну популацију (ромска популација, хранитељске породице, рурално становништво).

Служба за здравствену зашџиџу деце

У 202__ години превентивне прегледе је имало _____ деце у првој, _____ у другој години, односно у служби је регистровано укупно _____ деце предшколског узраста (старости од 0 до 6/7 година) (унеџи број деце одговарајућељ узраста). Обухват деце у првој години са шест превентивних посета је _____%, а обухват деце са оба превентивна прегледа у другој години живота је _____%. Обухват деце ММР вакцином у другој години живота је ____%. Обухват искључиво дојене деце са навршена три месеца је _____%, а деце која доје са шест месеци је _____%.

Педијатри приликом превентивних прегледа у првој и другој години користе/не користе стандардизоване инструменте за процену раста и развоја деце.

Напомена: Овде се могу унеџи све нестандардне услуге – услуге које се љружају за релевантне кориснике (родитеље деце узраста до џри године) кроз учешће у љројектима или љрограмима финансираним средствима ЛС или друљих донаџора, самостјално или са друљим љарџнерима. Навесџи име љројекта, џему и број корисника.

Породилиште (само ако је у ЛС)

Оџиџа болница _____ (унеџи име уколико је ЛС) љородилиште: У 202__ години обављено је _____ порођаја, од чега _____% царским резом. Порођаји у епидуралу су износили ____%. Постоји / не постоји могућност присуства супруга или друге блиске особе на порођају. Контакт „кожа на кожу” реализован је код _____% породиља, подој у првом сату по рођењу детета код ____%. Боравак мајка уз новорођенче 24 сата омогућен је за _____%, а дојење је у првих 48 сати успостављено код _____% мајки.

Социјална заштита

У овом делу треба описати:

Како се одвија сарадња, тј. како је регулисана сарадња између установа у јавном сектору (центар за социјални рад и центар за пружање локалних услуга или дом за децу) и организација цивилног друштва (НВО и удружења) која раде са родитељима и децом? Како се одвија сарадња између сектора социјалне заштите и сектора здравства и образовања?

Колико су запосленима у центрима за социјални рад, у центру за пружање локалних социјалних услуга и код лиценцираних пружалаца услуга доступни акредитовани програми обуке који доприносе унапређењу професионалних компетенција за рад са родитељима и колико је професионалца похађало неки од акредитованих програма обуке током претходне године? Да ли постоје потребе за додатним обукама и из којих области за рад са родитељима и децом на раном узрасту? Постоје ли планови професионалног усавршавања запослених у установама и код лиценцираних пружалаца услуга?

Да ли се води евиденција о израженим потребама за услугама и у случајевима када тражена услуга не постоји на територији локалне самоуправе? Да ли се реализују истраживања о потребама породица са децом на раном узрасту (и, ако постоје, навести где је доступно)?

Предшколско васпитање и образовање

Пример текста:

Јавна предшколска установа обезбеђује потребне капацитете за обухват деце _____ и има/нема листе чекања _____, има/нема одговарајућу опрему и услове за боравак деце _____. Мрежа објеката је у складу са потребама породица _____.

Установа има довољан стручни кадар за реализацију ПВО: васпитаче и медицинске сестре васпитаче _____. Има стручну службу коју чине _____. Запошљава сараднике _____ (нпр. за унапређивање социјалне заштите, физиотерапеуша, нутриционисту, за превентивну здравствену заштиту, педагошког асистента и сл.).

Установа организује обуке ради унапређивања компетенција запослених за рад са децом и пружање подршке васпитној улози породице _____ које ЈЛС финансира _____ и подржава хоризонтално учење запослених _____.

Установа има развијене инклузивне уписне политике _____ (навести докумената) и уписују децу из осетљивих група по приоритету у складу са Правилником о ближим условима за утврђивање приоритета за упис деце у предшколску установу. Установа има сегрегисане групе _____ (ако има, описати).

Установа има активан Тим за инклузивно образовање _____ и Тим за заштиту деце од насиља, дискриминације, злостављања и занемаривања _____, планира и спроводи мере у овим доменима у складу са законском регулативом _____. Има и спроводи програме социјалне и здравствене заштите деце у установи _____. Има и спроводи план подршке деци којој је потребна додатна подршка и сарађује са ИРК и другим институцијама _____.

Установа редовно испитује потребе родитеља при планирању програма и услуга, као и задовољство начином реализације _____.

Канали комуникације и информисања породица су разноврсни _____ (навести). Установа има одговарајућу опрему и приступ интернету за комуникацију са породицама на даљину _____.

Установа организује **редовне** програме ПВО за децу узраста од једне до три године: целодневни програм за _____ група (*навесџи број ђруџа*) и полудневни програм за _____ група (*навесџи број ђруџа*); за децу узраста од три до шест година: целодневни програм за _____ група (*навесџи број ђруџа*) и полудневни за _____ група (*навесџи број ђруџа*); за децу узраста од 5,5/6 до 7 година – целодневни ППП за _____ група (*навесџи број ђруџа*) и полудневни ППП за _____ група (*навесџи број ђруџа*). ППП се остварују и у _____.

Укупан број уписане деце се у последње три године се повећао / смањео / остао исти _____, _____ (*навесџи мођуђе разлође*).

Установа организује **различите** програме за децу _____ (*навесџи џиџ ѓрођрама и коме су намењени*). Укупан број обухваћене деце се у последње три године повећао / смањео / остао исти _____, _____ (*навесџи мођуђе разлође*).

Установа нуди **услуге** које одговарају на потребе деце и родитеља _____ (*навесџи услуђе и коме су намењене*). Укупан број обухваћене деце се у последње три године повећао / смањео / остао исти _____, _____ (*навесџи мођуђе разлође*).

У *Развојном ѓлану* установе за период _____ планиран је развојни циљ који се односи на подршку родитељству, _____ (*уџисаџи развојни циљ и загаџке*).

Сарадња са породицом и подршка родитељству планирају се као посебна целина, а не у оквиру сарадње са друштвеном средином _____. Планиране форме подршке родитељству су _____ (*нџр. ра-дионице, савешџовалиџије, ѓрођрама, рогџиџељске ђруџе за ѓогрџку, рогџиџељски клуб и сл.*). Планиране активности подршке родитељству намењене су породицама _____ (*уџисаџи: ѓорогџицама чија геца ѓо-хађају редовне ѓрођраме и/или различџије ѓрођраме или свим ѓорогџицама у окружењу и сл.*). Укупан број обухваћених породица у последње три године се повећао / смањео / остао исти _____, _____ (*навесџи мођуђе разлође*).

5. МЕЃУСЕКТОРСКИ ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ И ДЕЦИ У ПЕРИОДУ РАНОГ РАЗВОЈА

Међусекторска сарадња се остварује и путем формираних међусекторских институционалних механизма који су директно укључени у пружање услуга или путем интегрисаних услуга. Постоји _____ (*навесџије број*) успостављених међусекторских механизма подршке родитељству регулисаних протоколом или другим документом. (*Овде навесџије међусекџорске механизме ѓогрџке или усџосџављене инџеђрисане услуђе*.)

Подршка родитељима и деци у периоду раног развоја се пружа путем рада Међуресорне комисије за процену потреба детета ученика и одраслог за потребном образовном, здравственом и социјалном подршком на територији општине/града _____ (у даљем тексту: ИРК) и Мобилног тима за инклузију Рома.

Анализа рада ИРК је извршена на основу увида у документа о формирању и извештаја о раду. ИРК је формирана решењем у складу са законском регулативом и пратећим актима донетим на републичком нивоу. Актом о систематизацији послова, координатору ИРК опредељени су / нису опредељени и други систематизовани послови осим пружања стручне и административно-техничке подршке ИРК. У 202_⁴⁴ години су/нису ангажовани повремено чланови на начин прописан Правилником о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету, ученику и од-

⁴⁴ Претходне године.

раслом, али је ангажовано _____ (ујисајџи број) особа од поверења. ИРК је током 202_ . године имала ____ (ујисајџи број) састанака, _____ (ујисајџи број) састанака на којима је обављана опсервација деце и _____ (ујисајџи број) састанака на којима су доношена заједничка мишљења. _____ (ујисајџи број) захтева се односило на додатну подршку деци до поласка у школу, _____ (ујисајџи број) захтева на додатну подршку деци узраста 0–3 године и _____ (ујисајџи број) захтева на додатну подршку за децу узраста 3–6,5 година). Од укупно _____ (ујисајџи број) донетих мишљења која су се односила на додатну подршку деци до поласка у школу изречене су _____ (ујисајџи број) мере подршке у области образовања, _____ (ујисајџи број) у области социјалне заштите и _____ (ујисајџи број) у области здравствене заштите. _____ (ујисајџи број) процена потреба детета за пружањем додатне подршке међуресорне комисије је извршено у природном окружењу детета — породица, предшколска установа. Подаци о броју/односу препоручених и реализованих услуга су/нису приказани у упутнику.

Мобилни тим за инклузију Рома је формиран као радно тело при Градском/Општинском већу. Мобилни тим чине представници локалне самоуправе, институција из сектора социјалне заштите, образовања, здравства, као и представници НВО. Мобилни тим има/нема Пословник о раду. У оквиру Мобилног тима је/није формиран подтим који се бави децом у периоду од 0 до 6 година. У 202_ . години су/нису опредељена буџетска средства за рад тима _____ (ујисајџи износ), и утрошена су/нису утрошена већ су пренета у 202_ . годину. Мобилни тим подноси / не подноси редовне месечне и годишње извештаје.

Упишите да ли имате услуге раних интервенција (пројекат) и интерсекторски тим. Колико породица је укључено током прошле године? Колико посета месечно има породица (укључујући различите чланове тима)? Колико у просеку у месецима траје подршка породици? Да ли спроводите испитивање задовољства корисника?

Уколико ЈЛС има остварену међуопштинску сарадњу у области подршке родитељству и деци у периоду раног развоја, наведите у овом делу на које услуге се односи, која циљна група је у питању, како је регулисана сарадња.

6. ТРАНСПАРЕНТНОСТ И ПАРТИЦИПАТИВНОСТ СИСТЕМА ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ И ДЕЦИ У ПЕРИОДУ РАНОГ РАЗВОЈА

У оквиру овог дела анализирају се транспарентност и партиципативност система подршке родитељству и деци у периоду раног развоја.

Како бисте што боље описали овај сегмент, тј. дали опис активности информисања и укључивања родитеља и заједнице, можете мапирати све релевантне актере у вашој локалној заједници. Опис улоге и надлежности је делимично већ представљен у оквиру дела 3.1.

У овом делу представите на који начин су оснажени и мотивисани родитељи, локална заједница и невладин сектор за укључивање у процесе одлучивања.

С обзиром на горе наведено, у овом делу одговорите на следећа питања:

Да ли је и на који начин са родитељима успостављен дијалог у процесу планирања, реализације и праћења мера и услуга намењених родитељима и деци у периоду раног развоја?

- » Путем обука родитељи су оснажени за учешће у процесе планирања и доношења одлука.
- » Успостављен је стални канал комуникације са родитељима на нивоу ЈЛС/институција (редовни састанци, имејл...).
- » У оквиру институција/организација које пружају услуге родитељима редовно се прати задовољство пруженим услугама.
- » Формиран је физички или онлајн кутак за родитеље на нивоу институција или ЈЛС.
- » Дефинисан је програм/план комуникације са родитељима.

Напишите и на који начин су информације доступне родитељима тј. да ли су:

- » на веб-презентацији општине/града на једном месту обједињене информације о услугама и мерама подршке намењених родитељима
- » на веб-презентацијама институција у области здравства, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања доступне информације о услугама и мерама подршке намењеним родитељима
- » на веб-презентацији општине/града доступни подаци о административним процедурама које пружа ЈЛС, а које су намењене родитељима
- » штампани материјали о родитељству доступни у ЈЛС, институцијама и другим местима које посећују родитељи или је извршена дистрибуција материјала у оквиру кампања
- » одштампана обавештења и на ромском језику и на језицима мањина, постоје ли обавештења прилагођена слепим и слабовидим родитељима и глувима и наглувима и др.

Пример текста:

Локална управа, заједно са осталим локалним актерима, има значајну улогу у сагледавању потреба заједнице, планирању, реализацији и праћењу права, мера и услуга намењених родитељима и деци у периоду раног развоја. Ово се односи како на права, мере и услуге намењене свим родитељима и деци у периоду раног развоја, тако и на оне који су усмерени на осетљиве и најмаргинализоване породице и децу.

Партнерство са родитељима и укључивање родитеља у процес одлучивања је / није / делимично је остварено. Први и неопходни корак је добро информисање родитеља и локалне заједнице и оно је основа за све наредне нивое укључивања у процес доношења одлука, те стога невладине организације и медији играју значајну улогу у јачању свести родитеља и заједнице о значају подстицајног родитељства.

Локална управа

Приликом припреме локалних јавних политика, нарочито оних релевантних за подршку родитељству и деци у периоду раног развоја, водило се рачуна о мотивисању, информисању и оснаживању родитеља за активно укључивање у процес доношења одлука. *(Уколико јесће, навести примере.)*

На веб-презентацији општине/града доступни су документи који су значајни за информисање о правима и услугама значајним за родитеље, као и административне процедуре за остваривање права и услуга. Локална самоуправа пружа / не пружа и информације о пројектима које реализују невладине организације, јавне установе и институције, а које се односе на родитељство и децу у периоду раног развоја те на тај начин мотивише и подстиче родитеље да се укључе у њихову реализацију.

Савет родитеља активно учествује у припреми јавних политика, а информације о активностима Савета родитеља су доступни на веб-презентацији општине/града.

Успостављене су јасне двосмерне линије комуникације између грађана и јавне управе, а комуникација се реализује путем _____ *(навести на који начин: имејл, дан ошворених враша, форуми на одређену тему...).*

Здравство

Да ли на веб-страници здравствене установе постоје информације о свим услугама, радно време и програм, тј. садржај услуга? Да ли заинтересовани могу упутити питања и добити одговор електронском поштом или телефоном? Да ли се заинтересовани могу пријавити за одређене садржаје па их сачинити у складу са интересовањем родитеља?

Да ли установа има свој YouTube канал на коме би приказивала едукативне садржаје за родитеље (практична демонстрација стимулације развоја, теме здравог раста и развоја — хигијена, исхрана, облачење, ненасилно васпитавање, развојни миљокази, превентивни прегледи, вакцинација...)? Да ли родитељи могу оценити добијене услуге професионалаца (књига утисака, анкете задовољства посебним програмима)? Да ли родитељи учествују у креирању програма?

Пример текста:

У заједници се спроводи / не спроводи здравствено-васпитни рад у складу са календаром јавног здравља, у сарадњи са _____ (навесџи *парџнере*). Здравствено-васпитни рад се реализује / не реализује и у предшколским установама на тему исхране, хигијене и др. (*унесџи сагр-жаје*) у оквиру радионичарског рада и предавања.

Патронажна служба користи промотивне материјале намењене правилној нези деце узраста 0–6 година (препоруке родитељима, период упознавања, период успостављања рутине и усклађивања, период разноврсних искустава, период већих активности, период осамостаљивања, период све већих активности (*навесџи које маџеријале има и корисџи*)).

Предшколско васпитање и образовање

Установа креира програме за породице, брошуре, постере, видео-материјале и сл. _____ (*навесџи*). Има јасно структурисан део на веб-сајту који је у функцији едукације и оснаживања родитеља _____ (*ојисаџи*). Има YouTube канал на ком поставља прилоге за родитеље _____; реализује едукативне активности за родитеље и децу преко локалног радија и ТВ _____.

У установи је формиран Савет родитеља. Савет родитеља установа има/нема план рада, редовно се састаје (навести динамику одржавања састанака), даје препоруке. Претходне године одржано је _____ (*навесџи број*) састанака. Теме састанака су биле _____ (*навесџи џеме сасџанака*).

На нивоу ЈЛС функционише Градски/Општински савет родитеља _____ У Градском/Општинском савету родитеља представници родитеља предшколске установе учествују/не учествују активно у његовом раду. (*навесџи мере које је до сада овај савеџи џредложио, реализовао*)

7. ПРОГРАМИ, МЕРЕ И УСЛУГЕ ДЕФИНИСАНИ ПЛАНСКИМ ДОКУМЕНТИМА И ПРОПИСИМА (ОДЛУКА, ПРОГРАМ)

У овом делу прикажите циљеве и мере из планских докумената и прописа усмерених на подршку родитељству и деци у периоду раног развоја. Копирајте табелу за сваки документ у ком постоје дефинисани значајни циљеви и мере. По потреби треба додавати редове.

ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТ/ПРОПИС	
1. ДЕФИНИСАН ЦИЉ	
ИНДИКАТОР	
1.1. МЕРА	
ИНДИКАТОР(И) ЗА МЕРУ 1.1.	
1.2. МЕРА	
ИНДИКАТОР(И) ЗА МЕРУ 1.2.	

ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТ/ПРОПИС	
1. ДЕФИНИСАН ЦИЉ	
ИНДИКАТОР	
1.1. МЕРА	
ИНДИКАТОР(И) ЗА МЕРУ 1.1.	
1.2. МЕРА	
ИНДИКАТОР(И) ЗА МЕРУ 1.2.	

8. ПРЕГЛЕД ПРОГРАМА/УСЛУГА ПОДРШКЕ РАЗВОЈУ РОДИТЕЉСКИХ КОМПЕТЕНЦИЈА

На основу извршене анализе у овој табели упишите програме/услуге подршке развоју родитељских компетенција које институције/организације пружају.

Назив институције/организације	Број обухваћених породица		
Програм/услуга	202...	202...	202...

Назив институције/организације	Број обухваћених породица		
Програм/услуга	202...	202...	202...

Пример

Предшколска установа	Број обухваћених породица		
	202...	202...	202...
Саветовалиште уживо			
Саветовалиште на даљину			
Саветовалиште за родитеље деце са сметњама у развоју			
Програм за родитеље — сет радионица који се реализују уживо			
Програм за родитеље — сет радионица који се реализују на даљину			
Сусрети са стручњацима			
Клуб родитеља			
Родитељске групе за подршку			
Видео и аудио материјали/туторијали на вебсајту установе			
Брошуре и други писани материјали у електронском и штампаном формату			
...			

Дефинисање препорука и мера за унапређење система

Препоруке за унапређење подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце у ЈЛС

1. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ МЕРА И УСЛУГА У ОБЛАСТИ ЗДРАВЉА

Опшће препоруке за здравствене установе

Здравственим установама на територији јединице локалне самоуправе (здравствени центар, општа болница, породилиште, клиника, специјална болница, дом здравља) даје се општа препорука да укључе представнике установа у рад савета за здравље ЈЛС те да сарађују са међусекторским Радним телом за подршку родитељству и развоју деце.

Препоручује се да представници установа учествују у изради плана јавног здравља ЈЛС и акционог плана и предлажу мере за подршку подстицајном родитељству како би се кроз друштвену бригу за јавно здравље града/општине у оквиру програма јавног здравља у области физичког, менталног и социјалног здравља становништва, у области промоције и превенције и у области организације и функционисања здравственог система обезбедиле услуге које недостају, а које финансира ЈЛС.

Препоручује се унапређење сарадње локалне самоуправе и здравствених установа, међусобне сарадње здравствених установа те сарадње локалне самоуправе са предшколским установама, центром за социјални рад и удружењима родитеља.

Предлаже се потписивање протокола о међусобној сарадњи у превенцији породичног насиља и постављање тог документа на званичне веб странице институција потписница.

Планове рада, извештаје о раду, радно време служби и саветовалишта, најаве промотивних скупова те извештаје са промотивних активности које се односе на услуге за децу и родитеље треба редовно ажурирати и постављати на веб странице здравствене установе.

Потребно је развијати породичну оријентацију здравствених установа, што значи да родитељи треба да буду активни учесници у стварању и планирању садржаја услуга (групни и индивидуални здравствено-васпитни рад) те у едукацији за респонзивно родитељство и пружање здравствене неге. Осим тога, треба спроводити евалуацију кроз истраживања задовољства пацијената (родитеља), као и евалуацију стечених знања и вештина.

У складу са специфичним циљевима Националног програма за здравствену заштиту жена, деце и омладине (6.7.1.1. Оспособити будуће родитеље за одговорно родитељство и успостављање позитивне емоционалне везе родитељ–дете у раним фазама развоја детета до треће године и 6.3.1.1. Оспособити родитеље, старатеље и децу за активни однос према здрављу и преузимању одговорности за здравље) препоручује се синергија у раду свих служби како би се постојеће услуге доследно спроводиле и обогаћивале садржајима који ће побољшати знања и вештине будућих родитеља о факторима ризика, правилној хигијени, исхрани, значају превентивних прегледа и

редовне имунизације, безбедности деце итд. Обавезан садржај је и брига о сопственом здрављу родитеља (здрави стилови живота, превентивни прегледи, безбедност).

У оквиру постојећих капацитета треба стварати садржаје који подстичу равноправно учешће оба родитеља у нези и васпитању деце. Родитеље правовремено информисати о значају ране социоемоционалне и когнитивне стимулације и помагању детету у развоју самосталности. Подстицати и развијати схватање игре као прилике за учење и играчака као средства когнитивног развоја. Промовисати значај сликовница и читања детету као подстицај развоја матерњег језика, као и значај раног укључивања у предшколске установе.

Треба акредитовати програме КМЕ за здравствене раднике о постнаталној депресији те се препоручује да се у редован рад патронажних сестара, педијатара, гинеколога и лекара опште медицине уведу одговарајући упитници за препознавање симптома *baby blues*-а и постнаталне депресије.

Потребно је обезбедити што већи обухват здравствених радника додатном едукацијом о комуникацији са родитељима (значај имунизације, саопштавање неповољних исхода итд.).

Треба креирати кампање које информишу становништво о значају улагања у рани развој деце, о подстицајима за рађање и о улози родитеља/старатеља у нези, раном образовању и расту и развоју деце те учествовати у таквим кампањама.

Препоручује се да се акредитују програми КМЕ за стручњаке који раде са децом (и родитељима) о ненасилном дисциплиновању деце и да се ти принципи уведу у радну рутину.

Треба развијати посебне програме за обуку родитеља о ненасилном дисциплиновању деце и радити на изради брошура, постера, памфлета, интернет прилога и чланака стручњака на сајтовима здравствених установа. Разговор о позитивном родитељству и злостављању деце треба унети у све програме школа родитељства. Посебан фокус треба да буде на родитељима који имају децу са сметњама у развоју и/или инвалидитетом.

На друштвеним мрежама препоручује се оснивање профила (са администратором из здравствене установе, односно здравственог удружења) у оквиру којих ће се делити актуелне информације за родитеље.

Треба планирати постојеће услуге намењене трудницама, новорођенчету и малој деци у складу са Упутством за планирање ИЈЗС у препорученом обухвату те континуирано пратити реализацију услуга, тј. обима услуга. Такође, постојеће услуге треба квалитативно обогатити садржајима подстицајног родитељства.

Препоручује се редовна анализа кадрова у складу са прописаним нормативима, а у зависности од резултата анализе треба, у сарадњи са надлежним заводом за јавно здравље, захтевати да се обезбеде кадрови у складу са Правилником о ближим условима за обављање здравствене делатности.

Препоручује се доследно спровођење активности које препоручују Национални програм подршке дојењу, развојне и породичне неге у породилишту те релевантне службе дома здравља.

Преко сервиса јавног здравља потребно је унапређивати медицинску евиденцију и медицинско извештавање (пријаве сумњи на злостављање и занемаривање деце, унос индикатора подршке дојењу, регистар деце са сметњама у развоју).

Прејорукe за породилишта

Препоручује се организовање и спровођење школа за родитељство на одељењима патологије трудноће, што подразумева припрему труднице за порођај и разраду свих аспеката који се односе на успешно родитељство. Школе за родитељство се спроводе од 7. до 9. месеца трудноће кроз групни или индивидуални саветодавни рад. Препоручује се да се израде информативне брошуре и да се оне приказују путем видео презентација током боравка труднице на одељењу.

Породиљи треба омогућити да изабере како ће се порађати — са контролом бола (епидурална анестезија) или без контроле бола.

Треба развијати услове за унапређење социјалних компоненти према породиљама и омогућити присуство супруга или друге блиске особе порођају (психосоцијална подршка по потреби), као и упознавање породиље са породиштем и процедурама током порођаја и током боравка у породишту како би се умањили страх и ниво стреса.

Потребно је спроводити процедуре подршке дојењу „кожа на кожу“ и подој у првом сату, повећати проценат жена које искључиво доје у првих 48 сати и омогућити да мама и беба буду заједно 24 сата.

Саветује се поправка или набавка апарата за скрининг слуха новорођенчади и омогућавање овог скрининга који је важан за рано формирање говора и когнитивних способности детета. Размотрити разлоге односно индикације за царски рез јер он у ДСГ знатно поскупљује здравствену заштиту. Са домом здравља треба проверити вођење трудноће и разлоге високоризичних трудноћа и сарађивати на смањењу процента царских резова.

Прејоруке за домове здравља

Потребно је подржавати различите облике саветовалишног рада за труднице, родитеље и децу (развојно) са радним временом у две смене. На веб сајт треба поставити радно време и теме које се обрађују. Препоручује се да се промовише онлајн организовање саветовалишног рада како би био доступнији што ширем кругу родитеља.

Предлаже се да дом здравља отвори школу родитељства у складу са Националним програмом здравствене заштите жена, деце и омладине.

У оквиру школе родитељства треба стандардизовати здравствено-васпитни рад и саветовање родитеља за родно равноправно и подстицајно родитељство. Родитеље треба информисати о холистичком развоју детета и упознати их са важним догађајима у физичком/моторном, когнитивном, емоционалном, социјалном и вербалном развоја детета; Дом здравља треба да предлаже, демонстрира и моделује праксе којима родитељи стимулишу развој деце (симболично и кроз *рецеџи за игру и чишћење*), да предлаже праксе које ће помоћи родитељима да боље брину о себи, деле и организују родитељске обавезе, управљају родитељским стресом и побољшају своје опште емоционално благостање и функционисање те да их информише о правима која имају у оквиру других сектора (социјална заштита и образовање).

У сарадњи са здравственом медијаторком треба планирати додатне програме намењене родитељима и деци до три године у складу са актуелним потребама. Такође, треба повећати обухват вакцинисане деце и побољшати информисање родитеља о значају и предностима вакцинације. У ову активност могу да се укључе поливалентна патронажа, служба за здравствену заштиту деце и здравствена медијаторка током свакодневних контаката, ЗЈЗ и ЈЛС кроз кампање, али и предшколске установе (тако што ће непотпуно вакцинисану децу упућивати у здравствену установу пре пријема у јаслице или предшколску групу).

На нивоу установе треба јачати тимове за заштиту деце од злостављања и занемаривања, за подршку дојењу и за превенцију породичног насиља, који се састоје од представника више служби. Треба омогућити редован проток информација и унутар тимова и са мултисекторским институцијама које су укључене (ЦСР, МУП, тужилаштво, предшколске установе, здравствена медијаторка).

Дом здравља треба да омогући учешће здравствених радника и сарадника у КМЕ о раном расту и развоју те о подстицајном родитељству (чувајмо родитеље, негујмо родитељство). Када је потребно, у едукацији треба да учествује и здравствена медијаторка.

Предлаже се да се кадрови обуче да попуњавају пријаву деце у регистар деце са сметњама у развоју преко апликације Сервис јавног здравља.

Дом здравља треба да истражује потребе родитеља у ЈЛС и да предлаже програме јавног здравља који ће обогатити квалитет, садржај и врсте услуга, а који су усмерени на промоцију и превенцију здравља деце и респонзивно родитељство.

Препоручује се да се приликом превентивних прегледа примењују скрининг тестови за процену ризика од кашњења у расту и развоју.

Треба развијати нове интегрисане међусекторске услуге.

Дом здравља треба да развија услуге даљинског видео саветовања у патронажној служби по моделу УНИЦЕФ-а.

Служба за здравствену заштитну жена

Ову службу треба укључити у програме јавног здравља који се тичу превенције полно преносивих болести у популацији младих и унапређења репродуктивног здравља.

Током редовних превентивних прегледа треба повећавати свест о недозвољеним понашањима у трудноћи и материнству и упућивати труднице у одговарајућа саветовалишта.

Саветовалишним радом (школа родитељства, психофизичка припрема за порођај и сл.) треба обухватити што већи број (процент) трудница и укључивати партнере (очеве) када год је то могуће. Трудницу треба правовремено упознати са значајем природне исхране, раног подоја и контакта „кожа на кожу“ како би она могла да подстакне особље у породилишту да примењује ове праксе.

Треба радити на подизању свести трудница о стању *baby blues*-а и о постнаталној депресији, као и на томе како да правовремено препознају симптоме и обратe се здравственој служби.

Служба треба да учествује у едукацији пружалаца услуга подстицајног родитељства.

Потребно је унапредити сарадњу са другим службама дома здравља и породилиштем. Такође, треба повећати обухват жена превентивним прегледом на шест недеља (33%) и на шест месеци након трудноће (9%). Ти прегледи су значајни за здравствено-васпитни рад у вези са исхраном одојчета и превенцијом анемије. Они се могу допунити и другим садржајима који се односе на припрему родитеља за родитељску улогу, правилну негу одојчета и откривање фактора ризика (биолошких, психолошких, породичних и социјалних), као и на упућивање мајке и/или родитеља на одговарајуће услуге или сервисе.

Препоручује се унапређење услуга планирања породице за жене из старосне групе 30–39 године, јер се у тој старосној групи јавља половина свих прекида трудноће.

Поливалентна патронажна служба

Утврђено је да у овој служби постоји озбиљан недостатак кадра и у погледу броја и у погледу стручне спреме. Стога се препоручује да се ради на обезбеђивању кадра у складу са нормативима. Препоручује се набавка савремене дигиталне опреме (таблети, паметни телефони, интернет) и одговарајућих дидактичких средстава за рад са родитељима и децом.

Треба унапредити обухват трудница кућним посетама, посебно оних са ризичним трудноћама. Кућне посете омогућавају правовремено регистровање ризичних фактора и благовремено реаговање, тј. упућивање на одговарајуће службе или институције.

Патронажна служба може у оквиру првих пет редовних посета бабињари и новорођенчету да процени капацитете родитеља и ризик те да мобилише чланове породице да се укључе у даље програме подршке здравом расту и развоју детета.

Приликом кућних посета бабињари и новорођенчету предлаже се коришћење инструмента за процену ризика од постпорођајне депресије (единбуршка скала) као мере за спречавање суицида мајке и развоја поремећаја расположења различитог степена и трајања. Осим тога, и патронажне сестре треба обучити да користе ову скалу.

Потребно је радити на унапређењу обухвата искључивим дојењем 15. дана по рођењу и приликом посета проверавати усвојена знања и вештине мајке у вези са негом детета.

Саветује се планирање обука патронажних сестара за даљинско видео саветовања или наставити са коришћењем услуге даљинског видео саветовања.

Треба обезбедити континуирану обуку о раном расту и развоју деце, о значају игре и о вештинама којима патронажна сестра може подржати подстицајно родитељство.

У сарадњи са здравственом медијаторком по потреби треба обезбедити додатна групна или индивидуална саветовања за родитеље деце из нехигијенских насеља (хигијена, исхрана, имунизација, редовни прегледи деце и родитеља, здрави стилови живота, безбедност, подстицаји раста и развоја кроз игру, читање, упис у предшколске установе).

ППС треба ангажовати у програмима јавног здравља, посебно оним који се реализују у заједници.

Служба за здравствену заштитиу деце

Препоручује се потпуни обухват деце у првој години са шест превентивних прегледа. Саветује се да се приликом превентивних прегледа користе скрининг тестови за процену ризика од кашњења у расту и развоју. Приликом прегледа треба обавити и процену капацитета родитеља па им, по потреби, треба дати савете или их треба упутити на групно или индивидуално саветовања.

У оквиру развојног саветовалишта препоручује се набавка додатне опреме — тестова, дидактичких средстава и едукативних материјала за родитеље.

У развојно саветовалиште треба упућивати родитеље деце код које је утврђено кашњење у развоју и треба омогућити кућне посете педијатра и/или здравствених сарадника. Родитеље треба обучавати да подстичу социјални, психомоторни и когнитивни развоја. Такође, треба направити протоколе за проверу усвојених знања и вештина родитеља, а за свако дете треба израдити индивидуални план развоја у сарадњи са родитељима/старатељима.

Треба планирати додатне контролне прегледе деце са развојним сметњама те обуку родитеља за подстицање свих области развоја (моторике, когниције, говорно-језичког и социоемоционалног развоја) кроз игру, интеракцију и активно учествовање у дневним рутинама са родитељима и окружењем.

Треба организовати мобилни тим развојног саветовалишта за друге општине ван седишта округа.

Треба размотрити укључивање у обуку за ране интервенције са супервизијом и увођење услуга породичних раних интервенција (саветовање и обука родитеља деце са развојним кашњењем на терену) које подразумевају формирање интерсекторског тима (представник предшколске установе, социјални радник, дефектолог/логопед, педагог, психолог, педијатар) ради праћење напретка детета.

Такође, треба повећати обухват имунизацијом деце у првој и другој години живота. У сарадњи са ЗЈЗ треба се укључити у едукацију која се тиче комуникације са родитељима о значају имунизације.

Прејорукe за Завод за јавно здравље

Савет је да Завод за јавно здравље треба редовно ажурира сајт и постави свеже анализе и податке.

Потребно је унапредити надзор вакциналних пунктова и обезбедити редовно праћење националних програма.

Значајно је да Завод учествује у кампањама које се односе на подстицајно родитељство.

Треба израдити релевантне штампане брошуре и друге здравствено-едукативне материјале.

Треба пратити активности из планова рада здравствених установа, посебно циљеве превентивних прегледа трудница, патронажне посете, обухват имунизацијом, показатеље квалитета те податке унете у сервис јавног здравља (база дојења, пријаве сумње на злостављање и занемаривање деце, регистар деце са сметњама у развоју).

У рад Савета за здравље треба укључити и представника ЗЈЗ.

Треба пратити активности програма јавног здравља из области подстицајног родитељства, односно унапређења здравља мале деце.

2. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ МЕРА И УСЛУГА У ОБЛАСТИ ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

ПРЕПОРУКЕ ЗА јединице локалне самоуправе

- » **Финансирати обуку и друге форме стручног усавршавања** запослених у предшколским установама за пружање подршке родитељима.
- » **Подржати предшколску установу у реализацији програма за родитеље** кроз медијску промоцију, додатна финансијска средства, обезбеђивање стручне подршке и програмских ресурса и сл.
- » **Финансијски подржати реализацију различитих програма за децу** која не похађају редовне програме предшколске установе у складу са испитаним потребама породица.

3. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ МЕРА И УСЛУГА У ОБЛАСТИ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ И ПОПУЛАЦИОНЕ ПОЛИТИКЕ

Прејорукe за унапређење постојећих услуга и мера

- » Унапредити просторне, материјалне и техничке капацитете свих актера (ЦСР, центар за пружање локалних услуга, организационе јединице локалне самоуправе и др.) који учествују у пружању мера и услуга родитељима и деци раног узраста на нивоу ЈЛС, уз обавезно обезбеђивање основних предуслова за рад свих актера: 1) превоз за рад на терену и 2) одговарајућа дигитална опрема (рачунарска и телефонска опрема и стабилна интернет веза).
- » Унапредити функционалност, делотворност и ефикасност постојећих институција и организација које креирају, спроводе и прате успешност мера и услуга подршке родитељима и деци и извештавају о њима, а пре свега установа и организација које креирају и реализују програме намењене деци раног узраста и њиховим родитељима.
- » Повећати капацитете система за пружање квалитетне подршке породицама са малом децом које користе услуге социјалне заштите тако што ће се стварати предуслови за континуирани развој професионалних компетенција стручних радника у области развоја деце и саветовања родитеља и обезбедити две професионалне обуке (*Чувајмо родитељство, негујмо родитељство* и *Разиграно родитељство*), као и за развој других релевантних програма за све стручне раднике у систему социјалне и дечије заштите, запослене у установама социјалне заштите и у органима локалне самоуправе.
- » Повећати обухват постојећим правима и услугама тако што ће се унапредити систем информисања потенцијалних корисника права и услуга.
- » Успоставити систем сталне едукативно-информативне подршке родитељима из посебно осетљивих друштвених група и обезбедити начине да труднице и родитељи деце раног узраста који долазе у контакт са центром за социјални рад и органима локалне самоуправе који се баве правима у области социјалне и дечије заштите добију основне информације и практичне савете о подстицајном родитељству.
- » Унапредити приступ постојећим правима, мерама и услугама тако што ће се процедуре за њихово остваривање поједноставити и прилагодити стварним потребама родитеља и деце, а посебно родитеља и деце из осетљивих друштвених група.

Прејоруже за увођење нових услуга и мера

- » Развијати интегрисане услуге подршке родитељима и деци коришћењем расположивих ресурса на нивоу једне или више локалних заједница (подстицање међуопштинских услуга подршке родитељима из осетљивих група, нпр. услуга предах смештаја за родитеље деце са сметњама у развоју).
- » Развијати локалне услуге подршке засноване на међугенерациској солидарности које ће родитељима са децом олакшати бригу о старијим родитељима.
- » Поред мера финансијске подршке родитељству, развијати мере нефинансијске подршке родитељству и раном развоју деце уз коришћење расположивих ресурса на нивоу локалне самоуправе — материјалних, кадровских, организационих:
 - » социоедукативне услуге намењене родитељима из осетљивих група,
 - » саветодавно-терапијске услуге намењене појединим групама родитеља,
 - » информативно-едукативне услуге подршке родитељима које се пружају у електронском и онлајн окружењу и др.
- » Подстицати и развијати флексибилне начине ангажовања професионалаца различитих образовних профила (социјални радници, педагози, психолози и др.) у обезбеђивању подршке родитељима и деци из осетљивих група, у складу са расположивим ресурсима заједнице и са утврђеним потребама родитеља и деце.
- » Размотрити могућност успостављања општинског фонда за подршку родитељству и раном развоју деце како би се обезбедили ванбуџетски извори средстава за спровођење локалних програма и мера подршке родитељима и деци.

4. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ МЕРА И УСЛУГА У ОБЛАСТИ МЕЂУСЕКТОРСКЕ САРАДЊЕ

Интегрисање мера које се односе на подршку родитељима и деци у периоду раног развоја у приоритете планова развоја ЈЛС и секторске јавне политике

У оквиру приоритетних циљева плана развоја ЈЛС треба планирати мере које се односе на подршку родитељима и деци у периоду раног развоја. Формирано радно тело за подршку подстицајном родитељству и развоју деце треба да буде активни учесник у изради, спровођењу и праћењу плана развоја ЈЛС, као и у припреми средњорочних планова, како би се наведене мере повезале са буџетским програмима, програмским активностима и пројектима.

Мере усмерене на подршку родитељима и деци у периоду раног развоја требало би интегрисати и у секторске локалне јавне политике. Поред интегрисања мера у јавне политике у области здравља, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања, треба користити могућност да се значај подршке родитељству и деци у периоду раног развоја истиче и путем планирања мера у другим областима нпр. урбанизму, екологији, саобраћају и др.

Унапређење система рутинског прикупљања података за потребе информисаног и стратешког доношења одлука

Систем рутинског прикупљања података треба унапредити како би се олакшало информисано и стратешко доношење одлука о политикама и финансијама, које утичу на подршку родитељству и развоју деце у раном детињству и праћење напретка у овој области на нивоу локалне заједнице. Такође, треба користити ресурсе који постоје на нивоу локалне самоуправе у научним и стручним институцијама, у невладином сектору итд. да би се унапредило мапирање потреба родитеља, доступности услуга корисницима, покривености корисника услугама и задовољства корисника постојећим услугама.

Развијање интегрисане базе података за праћење система подршке родитељству и деци у периоду раног развоја

Стварањем интегрисаног система података омогућиће се повезивање података из више извора ради бољег сагледавања стања и разумевања потреба родитеља и деце у периоду раног развоја, а на основу тога и бољег планирања и праћења те боље евалуације мера и услуга. Први корак би био израда јединствене листе индикатора и података који ће се прикупљати утврђеном динамиком. Свим заинтересованим институцијама треба омогућити да приступају подацима и да их користе, а аналитички приказ података који настаје кроз међусекторску сарадњу и који је отворен за јавност омогућио би већу транспарентност рада јавне управе пошто би подаци били доступни широкој јавности.

Осим интегрисане базе података везане за више области подстицајне неге, могу се развијати и међусекторске базе података везане само за један приоритет или циљну групу, нпр. деца са сметњама у развоју, деца из социоекономски угрожених породица, смањење гојазности, смањење злостављање и занемаривање деце итд.

Јачање капацитета на нивоу локалних самоуправа за међусекторску сарадњу у реализацији мера и услуга подршке родитељству

Треба мапирати мере и активности из локалних јавних политика и програма институција за чију се реализацију планира учешће више сектора/институција те израдити план сарадње и припремити посебан документ којим ће се детаљније регулисати сарадња у спровођењу мера подршке — меморандум о сарадњи, протокол о сарадњи и сл.

Унапређење функционисања формираних међусекторских/међуресорних тела у области пружања услуга родитељима и деци у периоду раног развоја

Повезивање актера у систему додатне образовне, здравствене или социјалне подршке ради размене информација и пружања подршке родитељима деце са сметњама у развоју допринело би већој доступности и ефикасности услуга намењених тој циљној групи и побољшало би планирање засновано на процени потреба. Препорука је да се оснажи систем повратних информација о реализацији предложене подршке, да се примењују одредбе из Правилника о додатној здравственој или социјалној подршци које се односе на учешће повремених чланова у раду ИРК и да се повећа број процена у природном окружењу детета. Институција/организација одговорна за реализацију предложене подршке требало би да доставља међуресорној комисији информације о препорученој и пруженој подршци. Размена свих информација о детету треба да се одвија уз сагласност родитеља. Прикупљене информације о реализованој, потребној и недостајућој подршци представљају основ за планирање услуга које обезбеђује ЛС.

Локалне самоуправе у којима су формиран мобилни тимови за инклузију Рома требало би да побољшају извештавање и праћење достизања циљева из оперативних планова мобилних тимова, а мобилни тимови би требало да дају допринос прикупљању података за извештавање о реализацији локалних јавних политика.

Формирање јединственог управног места ради смањивања административног оптерећења родитеља

Треба мапирати поступке који се спроводе пред једним или више органа, а везани су за јединствени животни догађај или специфичне околности/стање, и размотрити одрживост повезивања два или више поступака како би се поједноставиле административне процедуре и како би се деци и родитељима олакшало остваривање права на услуге. За ову активност треба користити искуства и примере добре праксе из других ЈЛС, односно анализу примера добре праксе на нивоу ЈЛС за процедуре у којима већ постоји повезивање података, докумената и других релевантних информација.

Унапређење доступности актуелних и релевантних информација за родитеље

Треба израдити банере за посебне странице на званичним интернет презентацијама градова или посебне интернет странице на којима би се нашле информације о формирању радног тела, о усвојеним јавним политикама и одлукама релевантним за систем подршке родитељима и деци те о извештајима у којима се прате јавне политике и ефекти њихове примене, као и све остале информације значајне за остваривање права родитеља и деце на услуге: информације о предшколским установама, о саветовалишту за планирање породице, саветовалишту за труднице и другим саветовалиштима, о финансијским и другим мерама подршке намењеним породицама са децом, о услугама социјалне заштите и сл. Ту би се налазиле и информације о припреми и реализацији пројеката које би родитељима омогућиле да постану активни учесници у њима.

Да би се повећала доступност информација, између осталог треба предузети и следеће: подстицати и подржавати локалне медије да у своје програме уврсте што више едукативних садржаја намењених породицама деце раног узраста; припремати штампани и видео материјал и дистрибуирати га на местима која родитељи најчешће посећују; користити родитељске састанке, догађаје везане за планирање локалних јавних политика, локалне јавне догађаје и др. за ширење информација.

Унапређење дијалога са родитељима

Оснаживање и мотивисање родитеља, локалне заједнице и невладиног сектора да се укључе у процесе одлучивања доприноси стварању поверења у институције система и има велики значај за унапређење система подршке родитељству у општини/граду.

Радно тело би, као почетни корак у консултовању родитеља о актуелним и релевантним темама и у успостављању дијалога, могло да отвори и објави имејл адресу, да постави анкету за родитеље или да отвори неки други канал комуникације. Тако би могли да се прикупљају предлози родитеља за услуге, иницијативе и сл., односно могла би да се стекне слика о њиховом интересовању за поједине теме. Ове активности радног тела би се могле најавити током месеца родитељства, на догађајима који се организују тим поводом, путем медија или информисањем у оквиру институција као што су ПУ, ДЗ или ЦСР.

Кутак за родитеље

Кутак за родитеље може бити онлајн платформа или физички простор са одговарајућом структуром и програмом. У оквиру кутка за родитеље могле би се пружати следеће услуге:

- » информисање родитеља о доступним услугама и активностима на нивоу општине/града које су везане за родитељство у периоду раног развоја детета,
- » приступ разним едукативним и саветодавним материјалима — у физичком простору или упућивање на вебинаре и едукативне материјале који су доступни на интернету,
- » простор за родитеље у коме се активности одвијају по утврђеном програму, у коме родитељи размењују искуства и повезују се међусобно или са пружаоцима услуга и стручњацима,
- » континуирана подршка путем обуке родитеља за подстицајно родитељство,
- » организоване активности за родитеље и децу,
- » е-билтен са информацијама, важним темама, доступним и новим услугама, предстојећим догађајима (који се може достављати пријављеним родитељима или ширити путем друштвених мрежа),
- » умрежавање иницијатива које организују различити актери на локалном нивоу и обезбеђивање простора за њихову реализацију,
- » укључивање родитеља у локалне иницијативе или подршка у покретању и вођењу иницијатива које су значајне за родитељство.

5. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ МЕРА И УСЛУГА У ОБЛАСТИ ЛОКАЛНИХ ФИНАНСИЈА

Ове препоруке се односе на финансирање програма, мера и услуга везаних за подстицајно родитељство и рани развој деце у градовима/општинама:

- » повећати финансијску подршку из локалног буџета за досадашње акције, односно уврстити је у локални буџет за нове услуге и мере које ће унапредити рани развој деце и подстицајно родитељство;
- » развијати систем организације и подстицати спремност градске/општинске управе да поставља конкретне циљеве те индикаторе и циљане вредности за мерење учинка, пре свега за програме 8 — Предшколско васпитање и образовање, 11 — Социјална и дечија заштита и 12 — Здравствена заштита, како би се на одговарајући начин пратили резултати односно учинак програма, мера и услуга везаних за подстицајно родитељство и рани развој деце,
- » развијати и усавршавати знања запослених за буџетирање будућих мера и услуга у оквиру надлежних органа управе задужених за послове друштвене делатности,
- » утврдити могућности локалног буџета за годишње суфинансирање пројеката које подржавају различити донатори или органи вишег нивоа власти (сопствено учешће), а које спроводе установе, цивилни сектор или друга заинтересована лица (апликанти) у областима раног развоја деце и/или подршке родитељству,
- » пружати додатну подршку удружењима грађана кроз годишње суфинансирање програма и пројеката у областима раног развоја деце и/или подршке родитељству.

Прилог — образац буџета Мера: „xxxxxxx”						
Редни број	Назив активности Расходи по активностима	Конто расхода/ издатака	Назив економске класификације	Предлог финансијског плана по годинама буџета		
				2024	2025	2026
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
	Укупни расходи за меру:			0,00	0,00	0,00

Рекапитулација по врстама расхода и издатака за меру				
Конто расхода/ издатака	Назив економске класификације	Предлог финансијског плана по годинама буџета		
		2024	2025	2026
	Укупно за меру по годинама	0,00	0,00	0,00

Рекапитулација по изворима финансирања				
Шифра	Врсте извора финансирања	Године буџетирања мера		
		2024	2025	2026
01	Општи приходи и примања буџета			
	Пошребна финансијска средства — укупно	0,00	0,00	0,00

Рекапитулација по програмској класификацији				
Шифра ПА/П	Назив програмске активности/пројекта	Године буџетирања мера		
		2024	2025	2026
	Пошребна финансијска средства — укупно	0,00	0,00	0,00

Програмске информације за буџет⁴⁵

Мера: „xxxxxxx”

Програм и шифра програма, коме мера припада:	
Програмска активност и шифра ПА, којој мера припада:	
Назив пројекта, уколико је време спровођења мера ограничен на конкретан временски период:	
Носилац спровођења мера:	
Партнер(и) у спровођењу мера:	
Сврха мера:	
Основ спровођења мера:	
Опис мера:	
Одговорно лице за спровођење мера:	

Ред. бр.	Циљеви спровођења мера	Индикатори					Извор верификације
		Назив индикатора на нивоу мере (показатељ резултата)	Базна вредност 2022. г.	Циљана вредност у 2024. г.	Циљана вредност у 2025. г.	Циљана вредност у 2026. г.	
1							
2							
3							
4							

⁴⁵ Програмске информације формулисати на основу Упуства за израду програмског буџета и Анекса 5

Финансирање мера и активности из области подршке родитељству и рани развој деце

Буџетски календар локалних власти

- 1) **1. август** — локални орган управе надлежан за финансије доставља упутство за припрему нацрта буџета локалне власти;
- 2) **15. септембар** — директни корисници средстава буџета локалне власти достављају предлог финансијског плана локалном органу управе надлежном за финансије за буџетску и наредне две фискалне године, који садржи извештај о учинку програма за првих шест месеци текуће године;
- 3) **1. новембар** — локални орган управе надлежан за финансије доставља нацрт одлуке о буџету надлежном извршном органу локалне власти;
- 4) **15. новембар** — надлежни извршни орган локалне власти доставља предлог одлуке о буџету скупштини локалне власти;
- 5) **20. децембар** — скупштина локалне власти доноси одлуку о буџету локалне власти;
- 6) **25. децембар** — локални орган управе надлежан за финансије доставља министру одлуку о буџету локалне власти.

Упутство за израду програмског буџета — Анекс 5

Буџетски програми ЈЛС

Назив буџетског програма према Упутству за израду програмског буџета — Анекс 5

Програм 1	Становање, урбанизам и просторно планирање
Програм 2	Комуналне делатности
Програм 3	Локални економски развој
Програм 4	Развој туризма
Програм 5	Пољопривреда и рурални развој
Програм 6	Заштита животне средине
Програм 7	Организација саобраћаја и саобраћајна инфраструктура
Програм 8	Предшколско васпитање и образовање
Програм 9	Основно образовање и васпитање
Програм 10	Средње образовање и васпитање
Програм 11	Социјална и дечја заштита
Програм 12	Здравствена заштита
Програм 13	Развој културе и информисања
Програм 14	Развој спорта и омладине
Програм 15	Опште услуге локалне самоуправе
Програм 16	Политички систем локалне самоуправе
Програм 17	Енергетска ефикасност

Примери програмираних мера са финансијама

ШКОЛА РОДИТЕЉСТВА

Радно тело за подршку подстицајном родитељству и развоју деце		Град/општина:	x
ПРЕДЛОГ МЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОДРШКЕ ПОДСТИЦАЈНОМ РОДИТЕЉСТВУ И РАНОМ РАЗВОЈУ ДЕЦЕ			
Ред. бр.	Опис — наименовање	Напомене — предлози	
	Назив предложене мере за унапређење подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце — ниво средњорочног плана	Школа родитељства	
I.	Правни основ за предложену меру (законски, подзаконски акти, План развоја града/општине* и слично)	Члан 13. Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС”, бр. 25/2019) Закон о јавном здрављу („Службени гласник РС”, бр. 15/2016), План развоја града/општине	
Ia.	Назив приоритетне развојне области (области интервенције, приоритетног циља развоја) којој предложена мера припада	Друштвени развој	
Iб.	Назив посебног циља у чијем постизању предложена мера учествује	Циљ 6.4. Унапређене заштите деце и породице	
Iв.	Назив буџетског програма и програмске активности којима предложена мера припада у складу са Упутством за израду програмског буџета и Анекса 5**	Програм 12 — Здравствена заштита ПА 1801-0003 Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље	
Iг.	Назив буџетског програма и пројекта у складу са Упутством за израду програмског буџета, уколико предложена мера се спроводи као пројекат и временски је ограничен	/	
II.	Циљ спровођења предложене мере	Активно укљичавање оба родитеља деце до три године у подстицајне активности здравствене и васпитне неге малог детета	
IIa.	Опис спровођења предложене мере (опис треба да укључује да ли се ради о унапређењу постојеће мере, успостављању недостајућих мера/услуга, односно увођењу нових мера и услуга)	Подршка родитељству кроз пружање саветодавне подршке која укључује психофизичку припрема трудница, репродуктивно саветовалиште, развојно саветовалиште, саветовалиште за ментално здравље	
IIб.	Институционални оквир — носилац спровођења предложене мере и одговорно лице, носилац и одговорно лице праћења спровођења, извештавања и вредновања	Дом здравља, директор	
IIв.	Предложени партнери у спровођењу мера	Предшколска установа и Центар за социјални рад	
IIг.	Временски оквир спровођења мера	2024. година успостављање и континуално спровођење у наредном периоду	
IIд.	Предложени годишњи износ потребних средстава за реализацију мера	120.000,00	
IIђ.	Предложени распоред извора финансирања	Буџет града/општине	

* уколико План развоја за ЈЛС у складу са Законом о планском систему („Службени гласник РС”, бр. 30/2018) није израђен/усвојен, у наставку предлога мера формулисати елементе планирања у односу на саму предложену меру

** Упутство за израду програмског буџета заједно са прилогом — Анексом 5 је саставни део предлога мера

Радно тело за подршку подстицајном родитељству и развоју деце			Град/општина:	x	
ПЛАН АКТИВНОСТИ ЗА ПРЕДЛОЖЕНУ МЕРУ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОДРШКЕ ПОДСТИЦАЈНОМ РОДИТЕЉСТВУ И РАНОМ РАЗВОЈУ ДЕЦЕ					
Назив предложене мере за унапређење подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце — ниво средњорочног плана			Школа родитељства		
Активност	Носилац	Циљ, очекивани резултат	Индикатор	Потребна средства за финансирање активности	Извори финансирања
Именовање чланова тима за реализацију Школе родитељства	Дом здравља / Служба поливалентне патронаже/	Успостављана сарадња унутар службе дома здравља пружању саветодавно — едукативне услуге родитељима	Представници релевантних служби — патронажа, педијатрија, гинекологија, развојно саветовалиште		
Анкета о очекивањима и жељеним садржајима	Служба поливалентне патронаже	Учешће родитеља	Број додатних тема на основу њихових одговора		
Израда програма рада Школе родитељства	Тим за реализацију	Припремљени програм који доприноси респонзивном и подстицајном родитељству	Број тема обухваћених програмом и програм рада доступан родитељима		
Набавка опреме и потрошног материјала за радионице	Служба поливалентне патронаже	Струњаче, лаптоп, пројектор, интернет конекција, пилатес лопте, лутке бебе, потрошни материјали за вежбе	Број и врста набављене опреме	50.000,00	ЈЛС
Обука за онлине пружање услуге	Дом здравља / Служба поливалентне патронаже/	Здравствени радници чланови тима	Број обучених здравствених радника	70.000,00	ЈЛС
Реализација радионица у оквиру Школе родитељства	Тим за реализацију Школе родитељства	Повећање компетенције оба родитеља	Број одржаних радионица, проценат трудница које су укључене у програме, број породица (оба родитеља) деце 0–3 укључених у радионице		
Информисање корисника о услузи	Дом здравља / Служба поливалентне патронаже	Подизање свести јавности о значају и улози оба родитеља у развоју детета	Број медијских објава, број садржаја на друштвеним мрежама		

Евалуциони упитник — упитник задовољства родитеља	Дом здравља / Служба поливалентне патронаже	Процена задовољства родитеља о садржају и програму рада школе родитељства	Сачињена евалуација са предлогом за унапређење		
Ажурирање званичне интернет презентације Дома Здравља / Служба поливалентне патронаже	Дом здравља / Служба поливалентне патронаже	Боља информисаност	Слике са радионица уз сагласност родитеља и утисци са евалуације		
Видео саветовања	Дом Здравља / патронажне сестре, гинеколизи, бабице, педијатри и педијатријске сестре	Доступност саветодавне услуге	Број видео саветовања		

Временски план реализације активности						
Активности	Месеци реализације					
	1	2	3	4	5	6
Именовање чланова тима за реализацију	Април					
Анкета о очекивањима и потребама родитеља на подизању знања и вештина у оквиру школе родитељства	Април					
Израда програма рада	Април					
Набавка опреме	Април					
Обука за онлине пружање услуга		Мај – јун				
Реализација радионица			Јул	Август	Септембар	Октобар
Евалуциони упитник — упитник задовољства родитеља						Новембар – децембар

Прилог — образац буџета
Мера: Школа родитељства

у динарима

Ред. бр.	Назив активности Расходи по активностима	Кonto расхода/ издатака	Назив економске класификације	Предлог финансијског плана по годинама буџета		
				2024	2025	2026
1	Набавка опреме и потрошног материјала за радионице	464 (426)	Дотације организацијама за обавезно социјално осигурање	50.000,00	50.000,00	50.000,00
2	Обука за онлине пружање услуге	464 (423)	Дотације организацијама за обавезно социјално осигурање	70.000,00		
3						
4						
5						
6						
7						
	<i>Укупни расходи за меру:</i>			120.000,00	50.000,00	50.000,00

Рекапитулација по врстама расхода и издатака за меру

Кonto расхода/ издатака	Назив економске класификације	Предлог финансијског плана по годинама буџета		
		2024	2025	2026
464	Дотације организацијама за обавезно социјално осигурање	120.000,00	50.000,00	50.000,00
	<i>Укупно за меру по годинама</i>	120.000,00	50.000,00	50.000,00

Рекапитулација по изворима финансирања

Шифра	Врсте извора финансирања	Године буџетирања мера		
		2024	2025	2026
01	Општи приходи и примања буџета	120.000,00	50.000,00	50.000,00
	<i>Пошребна финансијска средства — укупно</i>	120.000,00	50.000,00	50.000,00

Рекапитулација по програмској класификацији

Шифра ПА/П	Назив програмске активности/ пројекта	Године буџетирања мера		
		2024	2025	2026
1801-0003	Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље	120.000,00	50.000,00	50.000,00
	<i>Пошребна финансијска средства — укупно</i>	120.000,00	50.000,00	50.000,00

Програмске информације за буџет*	
Мера: ШКОЛА РОДИТЕЉСТВА	
Програм и шифра програма, коме мера припада:	Програм 12 – Здравствена заштита
Програмска активност и шифра ПА, којој мера припада:	ПА 1801-0003 Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље
Назив пројекта, уколико је време спровођења мера ограничен на конкретан временски период:	/
Носилац спровођења мера:	Дом здравља
Партнер(и) у спровођењу мера:	Предшколска установа и Центар за социјални рад
Сврха мера:	Активно укљичавање оба родитеља деце до три године у подстицајне активности здравствене и васпитне неге малог детета
Основ спровођења мера:	Члан 13. Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС”, бр. 25/2019) Закон о јавном здрављу („Службени гласник РС”, бр. 15/2016), План развоја града/општине
Опис мера:	Подршка родитељству кроз пружање саветодавне подршке која укључује психофизичку припрема трудница, репродуктивно саветовалиште, развојно саветовалиште, саветовалиште за ментално здравље
Одговорно лице за спровођење мера:	директор Дома здравља

Ред. бр.	Циљеви спровођења мера	Индикатори					Извор верификације
		Назив индикатора на нивоу мере (показатељ резултата)	Базна вредност 2022. г.	Циљана вредност у 2024. г.	Циљана вредност у 2025. г.	Циљана вредност у 2026. г.	
1	Подизање нивоа компетентности родитеља за здравствену и васпитну негу малог детета	Број одржаних радионица	/	4	6	8	Извештај о одржаним радионицама
2		Број учесника – родитеља на радионицама	/	80	120	160	Листа учесника радионица
3	Подизање спремности трудница за подођај	Број трудница	0	20	40	60	Извештај са листом трудница
4							

* Програмске информације формулисати на основу Упустава за израду програмског буџета и Анекса 5

КУТАК ЗА РОДИТЕЉЕ

Радно тело за подршку подстицајном родитељству и развоју деце		Град/општина: x
ПРЕДЛОГ МЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОДРШКЕ ПОДСТИЦАЈНОМ РОДИТЕЉСТВУ И РАНОМ РАЗВОЈУ ДЕЦЕ		
Ред. бр.	Опис — наименовање	Напомене — предлози
	Назив предложене мере за унапређење подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце — ниво средњорочног плана	КУТАК ЗА РОДИТЕЉЕ И БЕБЕ СА АЛТЕРНАТИВНИМ ОЛИНЕ СПРОВОЂЕЊЕМ
I.	Правни основ за предложену меру (законски, подзаконски акти, План развоја града/општине* и слично)	Члан 13. Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС”, бр. 25/2019) Закон о јавном здрављу („Службени гласник РС”, бр. 15/2016) План јавног здравља града/општине (навести ако постоји)
Iа.	Назив приоритетне развојне области (области интервенције, приоритетног циља развоја) којој предложена мера припада	Унапређење здравља становништва — Здравствена заштита деце
Iб.	Назив посебног циља у чијем постизању предложена мера учествује	Циљ релевантан за меру дефинисан локалном јавном политиком / План јавног здравља, План развоја ЈЛС и др./
Iв.	Назив буџетског програма и програмске активности којима предложена мера припада у складу са Упутством за израду програмског буџета и Анекса 5**	Програм 12 — Здравствена заштита; Програмска активност 1801-0003 Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље
Iг.	Назив буџетског програма и пројекта у складу са Упутством за израду програмског буџета, уколико предложена мера се спроводи као пројекат и временски је ограничен	/
II.	Циљ спровођења предложене мере	Наведена мера се спроводи уживо и путем on-line идео саветовања са родитељима са циљем оснаживања родитељских улога у раном развоју (узраст до 3 године) кроз равноправно укључивање оба родитеља и повећања обухвата родитеља on-line едукацијама. Кутак за родитеље и бебе треба да резултира едукованим родитељима за пружање емоционалне и когнитивне стимулације детету и помагање у развоју самосталности детета.
IIа.	Опис спровођења предложене мере (опис треба да укључује да ли се ради о унапређењу постојеће мере, успостављању недостајућих мера/услуга, односно увођењу нових мера и услуга)	Унапређење постојећих услуга саветовалишног рада / психофизичка припрема трудница/ репродуктивно саветовалиште, развојно саветовалиште, саветовалиште за ментално здравље/ новим садржајима / акценат на емоционалну повезаност и значај игре / укључивањем оба родитеља
IIб.	Институционални оквир — носилац спровођења предложене мере и одговорно лице, носилац и одговорно лице праћења спровођења, извештавања и вредновања	Директор Дома здравља и координатор главна сестра Дома здравља
IIв.	Предложени партнери у спровођењу мера	Град/Општина, Радно тело за подршку подстицајном родитељству и развоју деце, Предшколска установа, Центар за социјални рада, Дом здравља, Центар за пружање услуга социјалне заштите града, Завод за јавно здравље, Едукативни центар
IIг.	Временски оквир спровођења мера	Јануар– децембар xxxx. године
IIд.	Предложени годишњи износ потребних средстава за реализацију мера	1.500.000,00
IIђ.	Предложени распоред извора финансирања	Буџет града/општине

* уколико План развоја за ЈЛС у складу са Законом о планском систему („Службени гласник РС”, бр. 30/2018) није израђен/усвојен, у наставку предлога мера формулисати елементе планирања у односу на саму предложену меру

** Упутство за израду програмског буџета заједно са прилогом — Анексом 5 је саставни део предлога мера

Радно тело за подршку подстицајном родитељству и развоју деце				Град/општина:	х
ПЛАН АКТИВНОСТИ ЗА ПРЕДЛОЖЕНУ МЕРУ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОДРШКЕ ПОДСТИЦАЈНОМ РОДИТЕЉСТВУ И РАНОМ РАЗВОЈУ ДЕЦЕ					
Назив предложене мере за унапређење подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце — ниво средњорочног плана			КУТАК ЗА РОДИТЕЉЕ И БЕБЕ СА АЛТЕРНАТИВНИМ ОЛИНЕ СПРОВОЂЕЊЕМ		
Активност	Носилац	Циљ, очекивани резултат	Индикатор	Потребна средства за финансирање активности	Извори финансирања
Именовање чланова тима и реализацију Кутка за родитеље и бебе	Главна сестра Дома здравља / Служба поливалентне патронаже	Успостављање сарадње унутар служби у пружању саветодавне едукативне услуге родитељима	Представници релевантних служби — Служба поливалентне патронаже, Служба за здравствену заштиту деце и Служба за здравствену заштиту жена Развојно саветовалиште		
Израда програма рада Кутка за родитеље и бебе	Тим за реализацију програма	Програм који доприноси респонзивном и подстицајном родитељству	Број тема обухваћених програмом и програм рада доступан родитељима		
Набавка опреме — столице, клубски сто, чивилук са делом за одлагање обуће, струњаче, јастуци за дојење, модел груди за вежбу дојења, плакат за дојење, модел бебе — основни ниво, модел бебе — напредни ниво, интерактивна табла, лап топ, рачунар и монитор, штампач у боји, штампани едукативни материјал	Служба поливалентне патронаже	Савремено опремљен простор	Број и врста набављене опреме	1.000.000,00	Буџет града
Обука за on-line пружање услуге	Дом здравља/ Служба поливалентне патронаже	Здравствени радници чланови Тима	Број обучених здравствених радника		

Прилог — образац буџета
Мера: КУТАК ЗА РОДИТЕЉЕ И БЕБЕ СА АЛТЕРНАТИВНИМ ОЛИНЕ СПРОВОЂЕЊЕМ

у динарима

Ред. бр.	Назив активности Расходи по активностима	Конто расхода/ издатака	Назив економске класификације	Предлог финансијског плана по годинама буџета		
				2024	2025	2026
1	Набавка опреме — столице, клубски сто, чивилук са делом за одлагање обуће, струњаче, јастуци за дојење, модел груди за вежбу дојења, плакат за дојење, модел бебе — основни ниво, модел бебе — напредни ниво, интерактивна табла, лап топ, рачунар и монитор, штампач у боји, штампани едукативни материјал	464 (426, 512)	Материјал Машина и опрема	1.000.000,00	300.000,00	200.000,00
2	Реализација радионица у оквиру Кутка за родитеље и бебе	464 (411, 412)	Плате и додаци запослених, Социјални доприноси	500.000,00	550.000,00	600.000,00
	<i>Укупни расходи за меру:</i>			1.500.000,00	850.000,00	800.000,00

Рекапитулација по врстама расхода и издатака за меру

Конто расхода/ издатака	Назив економске класификације	Предлог финансијског плана по годинама буџета		
		2024	2025	2026
464	Донације организацијама за обавезно социјално осигурање	1.500.000,00	850.000,00	800.000,00
	<i>Укупно за меру по годинама</i>	1.500.000,00	850.000,00	800.000,00

Рекапитулација по изворима финансирања

Шифра	Врсте извора финансирања	Године буџетирања мера		
		2024	2025	2026
01	Општи приходи и примања буџета	1.500.000,00	850.000,00	800.000,00
	<i>Пошребна финансијска средства — укупно</i>	1.500.000,00	850.000,00	800.000,00

Рекапитулација по програмској класификацији

Шифра ПА/П	Назив програмске активности/ пројекта	Године буџетирања мера		
		2024	2025	2026
1801-0003	Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље	1.500.000,00	850.000,00	800.000,00
	<i>Пошребна финансијска средства — укупно</i>	1.500.000,00	850.000,00	800.000,00

Програмске информације за буџет*	
Мера: КУТАК ЗА РОДИТЕЉЕ И БЕБЕ СА АЛТЕРНАТИВНИМ ОЛИНЕ СПРОВОЂЕЊЕМ	
Програм и шифра програма, коме мера припада:	Програм 12 — Здравствена заштита
Програмска активност и шифра ПА, којој мера припада:	ПА 1801-0003 Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље
Назив пројекта, уколико је време спровођења мера ограничен на конкретан временски период:	/
Носилац спровођења мера:	Дом здравља
Партнер(и) у спровођењу мера:	Град/општина, Радно тело за подршку подстицајном родитељству и развоју деце, Предшколска установа, Центар за социјални рада града, Дом здравља, Центар за пружање услуга социјалне заштите, Завод за јавно здравље, Едукативни центар
Сврха мера:	Наведена мера се спроводи уживо и путем on-line идео саветовања са родитељима са циљем оснаживања родитељских улога у раном развоју (узраст до 3 године) кроз равноправно укључивање оба родитеља и повећања обухвата родитеља on-line едукацијама. Кутак за родитеље и бебе треба да резултира едукованим родитељима за пружање емоционалне и когнитивне стимулације детету и помагање у развоју самосталности детета.
Основ спровођења мера:	Члан 13. Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС”, бр. 25/2019) Закон о јавном здрављу („Службени гласник РС”, бр. 15/2016) План јавног здравља града/општине
Опис мера:	Унапређење постојећих услуга саветовалишног рада/психофизичка припрема трудница/репродуктивно саветовалиште, развојно саветовалиште, саветовалиште за ментално здравље/новим садржајима/акцент на емоционалну повезаност и значај игре/ укључивањем оба родитеља
Одговорно лице за спровођење мера:	Директор Дома здравља

Ред. бр.	Циљеви спровођења мера	Индикатори					Извор верификације
		Назив индикатора на нивоу мере (показатељ резултата)	Базна вредност 2022. г.	Циљана вредност у 2024. г.	Циљана вредност у 2025. г.	Циљана вредност у 2026. г.	
1	Оснажити родитељске улоге у раном развоју	Број одржаних радионица, проценат трудница које су укључене у програме, број породица (оба родитеља), деце 0–3 година укључених у радионице, као и деце са сметњама у развоју и инвалидитетом	/	300	330	360	Извештај о обављеним активностима у ДЗ
2							
3							
4							

* Програмске информације формулисати на основу Упуства за израду програмског буџета и Анекса 5

ОНЛАЈН ПЛАТФОРМА ЗА РОДИТЕЉЕ

Радно тело за подршку подстицајном родитељству и развоју деце		Град/општина:	х
ПРЕДЛОГ МЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОДРШКЕ ПОДСТИЦАЈНОМ РОДИТЕЉСТВУ И РАНОМ РАЗВОЈУ ДЕЦЕ			
Ред. бр.	Опис — наименовање	Напомене — предлози	
	Назив предложене мере за унапређење подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце — ниво средњорочног плана	Онлајн платформа за родитеље	
I.	Правни основ за предложену меру (законски, подзаконски акти, План развоја града/општине* и слично)	1. Закон о општем управном поступку 2. Закон о локалној самоуправи 3. Закон о социјалној заштити 4. Закон о финансијској подршци породици са децом 5. Уредба Владе Републике Србије о Националном програму за унапређење развоја детета у првим годинама живота 6. Статут града/општине х 7. План развоја града/општине	
Ia.	Назив приоритетне развојне области (области интервенције, приоритетног циља развоја) којој предложена мера припада	Друштвени развој, Посебни циљ 1. Изградња општине као привлачне дестинације за нове резиденте и подршка повећању броја становника општине	
Iб.	Назив посебног циља у чијем постизању предложена мера учествује	Мера 1.3 Подршка младим брачним паровима и стимулисање политике повећања наталитета	
Iв.	Назив буџетског програма и програмске активности којима предложена мера припада у складу са Упутством за израду програмског буџета и Анекса 5**	Програм 11: СОЦИЈАЛНА И ДЕЧИЈА ЗАШТИТА ПА: 0902-0020 Подршка рађању и родитељству	
Iг.	Назив буџетског програма и пројекта у складу са Упутством за израду програмског буџета, уколико предложена мера се спроводи као пројекат и временски је ограничен	/	
II.	Циљ спровођења предложене мере	Креирање информативног и саветодавног сервиса за родитеље	
IIa.	Опис спровођења предложене мере (опис треба да укључује да ли се ради о унапређењу постојеће мере, успостављању недостајућих мера/услуга, односно увођењу нових мера и услуга)	Предложеном мером успоставља се нови сервис за родитеље у нашој општини. Важност овог сервиса огледа се у стварању јединствене заједнице једне циљне групе. План је да се оформи портал на ком ће се редовно објављивати различити садржаји са саветима за негу и подстицање развоја детета, информације од важности на локалном нивоу, најаве догађаја, а биће отворена и могућност постављања конкретног питања на које би одговарало стручно лице. Овај корак је значајан јер је локалног карактера па би се корисници осећали комфорније и били отворени за интеракцију, размену искустава, пружање међусобне подршке, учешће у понуђеним програмима. На тај начин створили бисмо заједницу родитеља која ради на себи, учи и преноси своја искуства и активно мења окружење у ком ће њихова деца расти. Изградња поверења људи у институције и системска подршка становништву чине друштво функционалним и повећавају ниво задовољства квалитетом живота код грађана, а то је најлепши могући исход сваког програма/пројекта.	
IIб.	Институционални оквир — носилац спровођења предложене мере и одговорно лице, носилац и одговорно лице праћења спровођења, извештавања и вредновања	ГУ/ОУ, Одељење за општу управу, заједничке послове, послове органа општине, друштвене делатности и људске ресурсе	
IIв.	Предложени партнери у спровођењу мера	Дом здравља, Предшколска установа, Основна школа, Библиотека, ЦСР „Солидарност” Мионица, Међусекторско тело за подршку родитељству у периоду раног развоја, Савети родитеља	
IIг.	Временски оквир спровођења мера	Јануар 2024. — децембар 2024.	
IIд.	Предложени годишњи износ потребних средстава за реализацију мера	208.480,00	
IIђ.	Предложени распоред извора финансирања	Буџет града/општине	

* Уколико План развоја за ЈЛС у складу са Законом о планском систему („Службени гласник РС”, бр. 30/2018) није израђен/усвојен, у наставку предлога мера формулисати елементе планирања у односу на саму предложену меру

** Упутство за израду програмског буџета заједно са прилогом — Анексом 5 је саставни део предлога мера

Радно тело за подршку подстицајном родитељству и развоју деце				Град/општина:	х
ПЛАН АКТИВНОСТИ ЗА ПРЕДЛОЖЕНУ МЕРУ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОДРШКЕ ПОДСТИЦАЈНОМ РОДИТЕЉСТВУ И РАНОМ РАЗВОЈУ ДЕЦЕ					
Назив предложене мере за унапређење подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце — ниво средњорочног плана			Онлајн платформа за родитеље		
Активност	Носилац	Циљ, очекивани резултат	Индикатор	Потребна средства за финансирање активности	Извори финансирања
Именовање чланова тима који ће се бавити вођењем онлајн платформе	Међусекторско тело за подстицајно родитељство	Формиран тим за вођење платформе, постављање садржаја, техничко одржавање, стручне консултације	Број чланова из из релевантних установа које се баве децом и родитељима	Нису потребна средства	
Техничка израда онлајн платформе	Међусекторско тело за подстицајно родитељство	Стављање сајта у функцију	Доступност сајта	44.000,00	ЈЛС
Израда визуелног идентитета сајта	Међусекторско тело за подстицајно родитељство	Креиран лого и пратећи дизајн, формиране рубрике	Лого и шема сајта, брзина отварања садржаја	38.000,00	ЈЛС
Постављање садржаја, информативних текстова на сајт	Међусекторско тело за подстицајно родитељство	Постављени први садржаји на сајту	Број постављених текстова и информација	Нису потребна средства	
Промоција новог дигиталног сервиса за родитеље	Међусекторско тело за подстицајно родитељство	Објаве на локалним друштвеним мрежама, промотивни материјал у Дому здравља, вртићу, ЦСР, на одељењу социјалне заштите	Број постављених објав и подељеног промотивног материјала (постери и флајери)	Нису потребна средства	
Редовно ажурирање, постављање текстова и информација, прегледа активности, одговори на постављена питања	Међусекторско тело за подстицајно родитељство	Доступност различитих садржаја везаних за родитељство на једном месту, отвореност ка корисницима	Број постављених текстова на месечном нивоу, број постављених питања и одговора, коментари корисника	116.480,00	ЈЛС
Редовно техничко ажурирање сајта	Међусекторско тело за подстицајно родитељство	Обезбеђено правилно функционисање сајта у техничком погледу	Брзина рада сајта	10.000,00	ЈЛС

Временски план реализације активности					
Активности	Месеци реализације				
	1	3	4	5	6
1. Припремне активности					
1.1. Именовање чланова тима који ће се бавити вођењем онлајн платформе	Јануар				
1.2. Техничка израда онлајн платформе	Јануар				
1.3. Израда визуелног идентитета сајта	Фебруар				
1.4. Постављање садржаја, информативних текстова на сајт	Фебруар				
2. Промоција новог дигиталног сервиса за родитеље		Март			
2.1. Редовно ажурирање, постављање текстова и информација, прегледа активности		Март – децембар			

Прилог — образац буџета
Мера: ОНЛАЈН ПЛАТФОРМА ЗА РОДИТЕЉЕ

у динарима

Ред. бр.	Назив активности Расходи по активностима	Конто расхода/ издатака	Назив економске класификације	Предлог финансијског плана по годинама буџета		
				2022	2023	2024
1	Техничка израда онлајн платформе	423	Услуге по уговору	44.000,00	0,00	0,00
2	Израда визуелног идентитета сајта	424	Услуге по уговору	38.000,00	0,00	0,00
3	Редовно ажурирање, постављање текстова и информација, прегледа активности, одговори на постављена питања	425	Услуге по уговору	116.480,00	120.000,00	130.000,00
4	Редовно техничко ажурирање сајта	426	Услуге по уговору	10.000,00	20.000,00	20.000,00
5						
6						
7						
	<i>Укупни расходи за меру:</i>			208.480,00	140.000,00	150.000,00

Рекапитулација по врстама расхода и издатака за меру

Конто расхода/ издатака	Назив економске класификације	Предлог финансијског плана по годинама буџета		
		2022	2023	2024
423	Услуге по уговору	208.480,00	140.000,00	150.000,00
	<i>Укупно за меру по годинама</i>	208.480,00	140.000,00	150.000,00

Рекапитулација по изворима финансирања

Шифра	Врсте извора финансирања	Године буџетирања мера		
		2022	2023	2024
01	Општи приходи и примања буџета	208.480,00	140.000,00	150.000,00
	<i>Пошребна финансијска средства – укупно</i>	208.480,00	140.000,00	150.000,00

Рекапитулација по програмској класификацији

Шифра ПА/П	Назив програмске активности/пројекта	Године буџетирања мера		
		2022	2023	2024
0902-0020	Подршка рађању и родитељству	208.480,00	140.000,00	150.000,00
	<i>Пошребна финансијска средства – укупно</i>	208.480,00	140.000,00	150.000,00

Програмске информације за буџет*	
Мера: ОНЛАЈН ПЛАТФОРМА ЗА РОДИТЕЉЕ	
Програм и шифра програма, коме мера припада:	Програм 11 — Социјална и дечија заштита
Програмска активност и шифра ПА, којој мера припада:	ПА 0902-0020 Подршка рађању и родитељству
Назив пројекта, уколико је време спровођења мера ограничен на конкретан временски период:	/
Носилац спровођења мера:	Општинска управа општине, Одељење за општу управу, заједничке послове, послове органа општине, друштвене делатности и људске ресурсе
Партнер(и) у спровођењу мера:	Дом здравља, Предшколска установа, Основна школа, Библиотека, Центар за социјални рад, Међусекторско тело за подршку родитељству у периоду раног развоја, Савети родитеља
Сврха мера:	Креирање информативног и саветодавног сервиса за родитеље
Основ спровођења мера:	1. Закон о општем управном поступку 2. Закон о локалној самоуправи 3. Закон о социјалној заштити 4. Закон о финансијској подршци породици са децом 5. Уредба Владе Републике Србије о Националном програму за унапређење развоја детета у првим годинама живота 6. Статут града/општине 7. План развоја града/општине
Опис мера:	Предложеном мером успоставља се нови сервис за родитеље у нашој општини. Важност овог сервиса огледа се у стварању јединствене заједнице једне циљне групе. План је да се оформи портал на ком ће се редовно објављивати различити садржаји са саветима за негу и подстицање развоја детета, информације од важности на локалном нивоу, најаве догађаја, а биће отворена и могућност постављања конкретног питања на које би одговарало стручно лице. Овај корак је значајан јер је локалног карактера па би се корисници осећали комфорније и били отворени за интеракцију, размену искустава, пружање међусобне подршке, учешће у понуђеним програмима. На тај начин створили бисмо заједницу родитеља која ради на себи, учи и преноси своја искуства и активно мења окружење у ком ће њихова деца расти. Изградња поверења људи у институције и системска подршка становништву чине друштво функционалним и повећавају ниво задовољства квалитетом живота код грађана, а то је најлепши могући исход сваког програма/пројекта.
Одговорно лице за спровођење мера:	Руководилац Одељења

Ред. бр.	Циљеви спровођења мера	Индикатори					Извор верификације
		Назив индикатора на нивоу мере (показатељ резултата)	Базна вредност 2022. г.	Циљана вредност у 2024. г.	Циљана вредност у 2025. г.	Циљана вредност у 2026. г.	
1	Креирање информативног и саветодавног сервиса за родитеље	Број постављених текстова на месечном нивоу	/	5	10	12	Извештај о раду сервиса
2							
3							
4							

* Програмске информације формулисати на основу Упуства за израду програмског буџета и Анекса 5

Програм Разиграно родитељство

Разиграни простори

Текст сачинио:

Тим Центра за подршку раном развоју и породичним односима „Хармонија”, Нови Сад

У публикацији су кориштени примери материјала настали на пројекту „Подстицајно родитељство кроз игру” (УНИЦЕФ уз подршку ЛЕГО фондације).

Основу за рад са породицама у програму Разиграно родитељство дају простори који су намењени интеракцији између родитеља и детета, једнако као и учење родитеља кроз моделовање заједничких активности са дететом. Ми их називамо Разиграним просторима јер им је основна сврха да омогуће игру и истраживање у ком учествују и родитељ и дете. На тај начин Разиграни простори омогућују јединство подршке негујућем и подстицајном старању, као и јединство подршке развоју и учењу у раном детињству.

У развоју и опремању, али и планирању активности у Разиграном простору важно је имати на уму основне принципе програма па (када год је могуће и у интересу детета):

- » укључивати оба родитеља (или све релевантне старатеље) у Разиграни простор
- » осигурати прилике за интеракцију родитеља и детета
- » бринути о добробити родитеља и детета током интеракција
- » пратити и ширити мрежу подршке за родитеље у развоју вештина квалитетног старања о детету грађењем и коришћењем различитих Разиграних простора у заједници.

Где могу да постоје и коме су намењени Разиграни простори?

У програму Разиграно родитељство одрасли — родитељи⁴⁶ уче кроз моделоване интеракције и подизање свести и знања о значају и начинима остваривања негујуће и подстицајне интеракције са дететом. Подизање знања кроз информативне и едукативне програме је тек први корак у грађењу вештина респонзивног и подстицајног родитељства. Суштинске вештине граде се кроз подршку квалитетним интеракцијама родитеља и детета. Зато су Разиграни простори намењени и родитељима и деци⁴⁷, а пре свега њиховој интеракцији — заједничким активностима.

Разиграни простори би, најпре, требало да постоје у дому породице. Патронажне сестре, али и други практичари који пружају подршку породицама у њиховом дому, имају за циљ да креирају са породицом овакве просторе када раде на грађењу подстицајног окружења.

Разиграни простори би, међутим, требало да постоје и у различитим институцијама и организацијама у локалној заједници како би се свим породицама из заједнице пружала континуирана могућност учења и подршке вештинама подстицајне неге у складу са њиховим контекстима живота, ресурсима, ризицима и нивоом потребе за подршком.

Разигране просторе је могуће градити у вртићима (заједнички простори вртића, отворени простори вртића), домовима здравља (чекаонице у саветовалиштима, простори школа за труднице и школа родитељства), установама и организацијама које пружају услуге социјалне заштите (саветовалиштима за брак и породицу, просторима центара за социјални рад који су намењени надзи-

⁴⁶ Овде се мисли на све одрасле који непосредно брину о деци — родитеље, а у систему соц. заштите — хранитеље, потенцијалне усвојитеље током периода адаптације, усвојитеље

⁴⁷ Узрост деце — од рођења до 5 година

раним сусретима биолошких родитеља и деце, центара за породични смештај и усвојење, али и услуга попут дневног боравка, сигурних женских кућа и материнског дома и слично).

Једнако тако, Разиграни простори могу да постоје и у библиотекама, књижарама, музејима, спортским организацијама, играоницама и слично, али и на отвореним просторима у заједници — парковима, шеталиштима, игралиштима и слично. Разигране просторе могу да креирају и све организације цивилног друштва које окупљају родитеље и децу.

Разиграни простори у овим, различитим, институцијама и организацијама, би требало да окупљају све породице из заједнице, те да подршку пружају у различитом интензитету и са различитим циљевима који прате развој породице.

Разиграни простори у Домовима здравља би требало пре свега да обухватају породице које су у транзицији ка родитељству и брину о деци од рођења до треће године и усмере се на подршку успостављању респонзивног старања о детету — емотивног повезивања са дететом и грађења првих вештина респонзивне интеракције са дететом. Разиграни простори вртића би требало да пружају подршку породицама деце од јасленог до предшколског узраста у развоју вештина подстицаја развоја и учења кроз игру и укључивање детета у различите рутине и активности породичног живота. Разиграни простори установа социјалне заштите могу да активностима обухвате породице из заједнице и понуде активности које су у складу са њиховим (интензивнијим) потребама за подршком квалитетном старању о детету и подстицају развоја детета. Тако Разиграни простори Саветовалишта за брак и породицу могу бити намењени породицама из опште популације, али и породицама које систем социјалне заштите циљано обухвата и интензивно подржава у грађењу квалитетног окружења за дете — биолошким породицама, потенцијалним усвојитељским породицама током периода адаптације. Разиграни простори Центара за породични смештај и усвојење могу да буду намењени хранитељским породицама. Разиграни простор Сигурних женских кућа или Материнског дома намењени су пре свега корисницима ових услуга и интензивном раду са њима на успостављању квалитетних интеракција са дететом које омогућују негујућа и подстицајна искуства за дете.

Разиграни простори различитих организација из заједнице могу да окупљају СВЕ породице из заједнице у складу са својим основним делатностима. Библиотеке или књижаре тако могу да пруже прилику родитељима да уче о значају и развијају вештине читања са дететом; Музеји могу да пруже прилику родитељима да уче и развијају вештине креирање подстицајних искустава истраживања и учења за дете; Играонице — могу да понуде искуства заједничке игре и креирања подстицаја за игру детету; Спортске организације — искуства укључивања детета у здраве животне навике и активности слободног времена породице (пешачење, спорт, игре на отвореном, вожња бициклом...) и слично.

Разиграни простори дома

Практичари који са породицама раде у њиховом дому, пре свега патронажне сестре (али и васпитачи у кућним посетама, или стручни радници система социјалне заштите који обилазе породице) имају за циљ да у домаћинству такође креирају Разигране просторе. Ти разиграни простори, између осталог, подразумевају да:

- » дете има своје књиге (прилагођене узрасту и интересовањима детета) које се налазе на, за дете, познатом месту и за дете доступне (тако да оно може да их узме када год пожели)
- » дете има своје играчке (прилагођене узрасту и интересовањима детета) које се налазе на, за дете, познатом месту и за дете доступне (тако да оно може да их узме када год пожели)
- » када је дете мало, а већ од периода одојчета, постоји безбедан и топао простор за игру на поду.

Осим тога, грађење Разиграних простора у дому породице подразумева и да постоје прилике и ресурси за игралике размене у свим просторијама дома које дете користи (купатило — на пример играчке за купање; кухиња — на пример играчке и материјали везани за рутине исхране и слично), као и да родитељ зна како да креира прилике да дете учи кроз игру користећи ове материјале и рутине.

Да би опремили Разиграни простор у дому, практичари који раде са породицом у њиховој кући требало би да:

- » саветују родитеље о томе које играчке и књиге могу бити подстицајне за дете (с обзиром на узраст, материјално стање породице и слично). У овом домену, важно је да су практичари свесни, а и да породице информишу о томе да не морају све играчке бити куповне, нити се за игру морају користити искључиво куповне играчке. Дете ће бити радознано да упозна, и радо ће се играти и стварима из домаћинства које су безбедне за њега, као и направљеним играчкама. Активност прављења играчке или осмишљавања игре од ствари из домаћинства је, сама по себи, веома подстицајна заједничка активност родитеља и детета. Такође, за читање се не морају користити само купљене књиге. За бебе су веома важни подстицаји једноставно исцртани папири контрастних боја, или (нешто касније) — папири са цртежима предмета којима је беба окружена или цртежима лица, папири са налепљеним материјалима различитих текстура што ствара различите осећаје при додиру; фотографије; илустрације и слично. И у овом случају — активност заједничке израде тактилних књига или личних књига од сецканих папира или фотографија је, сама по себи, активност богата приликама за интеракцију и игру родитеља и детета⁴⁸;
- » саветују родитеље о томе зашто је важно да играчке и књиге које су намењене детету буду доступне њему — да их дохвати и узме када пожели, али и да може само да их врати;
- » саветују родитеље о томе зашто је важно и како да креирају просторе за игру на поду од најранијих дана (где се са дететом може играти на поду; шта значи безбедан и топао простор; хиџенско одржавање простора за игру на поду).

Осим ових активности, практичари који раде са породицом у њеном дому, имају могућност и да истражују прилике које постоје за игру и играчке размене у другим просторима домаћинства које дете користи.

За ово могу користити технику израде картица. Она подразумева да се са породицом у простору разговара о следећем:

- » Које речи дете може да чује везано за овај простор? О чему можете да разговарате са дететом везано за овај простор?
- » Шта дете може да истражи или научи у овом простору?
- » Чеге дете може да се игра у овом простору (везано за овај простор)?
- » Које заједничке активности ви и дете можете да имате у овом простору?

Картице се израђују са породицом тако што се записује по неколико предлога за питања која су у фокусу разговора са родитељима. Током рада са породицом се континуирано дописују нови предлози — неки које је сама породица уочила, али и неки које је практичар увео како би се проширивала искуства детета и заједничке активности родитеља и детета.

Активности на картицама „расту” и мењају се са узрастом детета. Зато је израда ових картица, осим у грађењу разиграних простора у дому, важан алат и за учење родитеља о развоју и приликама за подстицај развоју детета.

⁴⁸ Израда књига или играчака, учење о начину на који је могуће подстаћи игру или читање материјалима који нису куповни, могу бити део активности у породици, али и теме групних учења родитеља у Разиграним просторима у заједници (у простору вртића, библиотеке, играонице, књижаре или продавнице играчака, или неке организације цивилног друштва, на пример)

Пример картице:

КУПАТИЛО — РУТИНА КУПАЊА (новорођенче)

Речи: Купање Пена Уживаш	Истраживање: Додир воде Мирис купке	Игра: Израз лица глас	Заједничка активност Разговор Игре гласом и изразима лица Праћење понашања детета
--	--	------------------------------------	--

КУПАТИЛО — РУТИНА КУПАЊА (одојче — додатак)

Речи: Бућкање Сапун Испирамо	Истраживање: Лупкање по води (прављење таласа) Додир сапунице на телу, на рукама Испод — на води	Игра: Паткице пливају Бућкање	Заједничка активност Игре покретима, гласом Певање Игре играчкама
--	--	--	---

КУПАТИЛО — РУТИНА КУПАЊА (дете 2 године)

Речи: Топло, хладно Мекано Туш	Истраживање: Како се испира Где нестаје вода Како настаје пена	Игра: Купање играчака	Заједничка активност Прављење списка и набавка за рутину купања Игре улогама Песме и приче о рутинама купања
--	--	---------------------------------	--

Када је потребно, ове картице могу представљати (и бити тако изложена) визуелна вођења за заједничке активности родитеља и деце у различитим просторима дома.

Разиграни простори у заједници

Како треба да изгледа Разиграни простор?

Простор треба да има изглед познатог за дете и породицу, зато би требало (када год је то могуће) да наликује просторима у домаћинству. Трбало би да омогући кретање и за игру на поду (уз безбедну, топлу и подлогу коју је могуће лако хигијенски одржавати) за родитеља и дете. Простор је могуће опремити лежајима или фотељама, јастуцима, каквих има у домаћинству и које могу удобно да користе и одрасли и деца.

Простор треба да буде подстицајан за дете. Подстицаје креирају различити материјали у простору који изазивају радозналост детета и позивају га на истраживање. Заинтересованост детета за нешто што види, чује или на друге начине опажа у својој околини, биће темељ за иницирање заједничке интеракције родитеља и детета.

Зато простор треба опремити различитим, за дете привлачним материјалима. То могу бити: играчке (лопте; фигурице; гумене, крпене, плишане играчке; животиње; возила — аутићи, камиони, авиони, возови...: коцке и други конструктори; уметалке; тактилне, звучне подлоге и играчке; кутије, кантице, лопатице); природни материјали (камење, гране и дрво генерално, лишће, цвеће, глина, земља, вода, различити плодови...), материјали различите намене (кофери; чиније за јело, шерпе и друге посуде, кашике, варјаче, кутлаче, кухињске даске, крпе; костими, стара одећа, материјали за шивење, вуна, конац, прибор за шивење и штрикање, разбој и опрема за израде таписерије; шрафцигери, шрафови...; сликарски материјали — папири, шарени папири, бојице и боје, четке, сунђере...; музички инструменти; часовници, батеријске лампе, транзистори, ваге, стари фотоапарати и слични мали апарати из домаћинства). Наравно, веома је важно водити рачуна о безбедности материјала који се налазе у простору и прилагодити их узрасту и вештинама деце која користе простор. Такође, важно је материјале начинити доступним деци — тако да могу сама доћи до њих: полице и кутије у којима се налазе материјали безбедни да их деца сама користе треба поставити сасвим ниско.

Кутије или полице на којима се налазе материјали које деца, због безбедности, могу да користе уз активно присуство одраслих (маказе, лепак, хефталицу или спајалице, прибор за шивење, ситни плодови...) треба подићи тако да их деца могу видети, али дохватити уз подршку одраслих.

Простор је могуће организовати и опремити и као кућну библиотеку. Полице са књигама би требало да су ниске тако да су књиге детету на дохват руке. Такав простор такође треба да омогућује заједничко читање, игру и кретање на поду или на лежајима и фотељама као у породичној кући (кад год је то могуће). У тако сачињеној библиотеци би требало да се налазе књиге за децу различитих узраста, али и велики број различитих илустрација — слика и цртежа, фотографија, репродукција уметничких дела и слично.

Разиграни простори који су намењени породицама у транзицији ка родитељству би требало, такође, да буду познати породици и да омогуће истраживање различитих рутина старања о детету. Зато их је могуће организовати и опремити као простор домаћинства: фотеља, креветац, простор за купање и пресвлачење бебе, простор за игру са бебом на поду. Када год је могуће ове просторе је потребно опремити и опремом за бебу (одећа, пелене, креветнина, опрема за исхрану (дојење и немлечну исхрану), купање, негу, подлоге за пресвлачење, колица и друго за шетњу, ношење...), као играчкама, илустрацијама и књигама за бебу и моделима беба (луткама). Облици рада у Разиграном простору тада се реализују као и када је беба/дете присутно и обухватају — групно учење родитеља, али и подстицај за „заједничке” активности родитеља и модела бебе уз визуелно вођење и моделовање интеракције и понашања родитеља. За различите сегменте простора, или потенцијалне активности у простору (које укључују „вежбање” са моделом бебе) — потребно је такође креирати визуелно вођење за родитеље.

Примери Разиђраних ѿросћора у заједници**Дом здравља — чекаоница ѿедијатријско саветовалишће Дом здравља Нови Сад**

Простор омогућује:

- заједничко читање родитеља и детета
- информисање родитеља о значају читања са дететом и одабиру књига спрам узраста и интересовања детета
- вођење родитеља о томе како се чита са дететом, како се разговара са дететом (спрам узраста детета)

Дом здравља — Школа родитељства и Родитељски кућак ДЗ Бор

Простор омогућује:

- групно учење (будућих) родитеља о приликама за игру и истраживање бебе у рутинама — исхране, купања, пресвлачења
- групно учење (будућих) родитеља о игри са бебом на поду, играма лицем у лице (игре гласом, изразима лица), играма додиром, звуцима
- групно учење (будућих) родитеља о разговору са бебом
- групно учење (будућих) родитеља о специјалном времену са бебом, начинима на које беба комуницира различите потребе („бебин језик“)

Школа за шруднице ДЗ Бела Паланка

Простор омогућује:

- групно учење (будућих) родитеља о приликама за игру и истраживање бебе у рутинама — исхране, купања, пресвлачења
- групно учење (будућих) родитеља о игри са бебом на поду, играма лицем у лице (игре гласом, изразима лица), играма додиром, звуцима
- групно учење (будућих) родитеља о разговору са бебом
- групно учење (будућих) родитеља о специјалном времену са бебом (интеракцијом у игри, разговору, праћењу понашања и активности бебе, ритуалима попут успављивања) начинима на које беба комуницира различите потребе („бебин језик“)
- групно учење (будућих) родитеља о организацији Разиграног простора у кући — играчке и књиге доступне деци, организација простора за игру на поду

Предшколска установа „Нага Наумовић“, Крагујевац

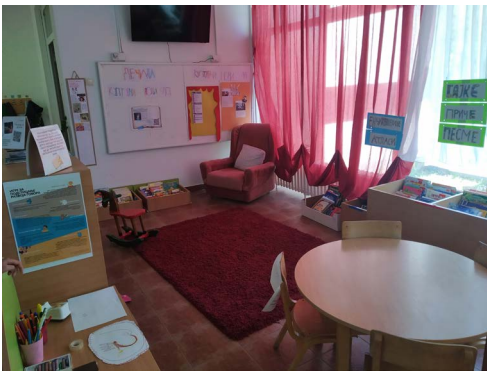
Простор омогућује:

- Игру родитеља и детета кроз истраживање материјала попут — картона, папира, сламчица...
- Заједничко цртање родитеља и детета
- Анализу и разговор родитеља са дететом о доступним материјалима и начинима на које се може њима играти
- Анализа и разговор родитеља са дететом о начинима на које оно са вршњацима користи овај простор
- Анализа и разговор родитеља са дететом о доступним фотографијама друге деце и њихових породица у игри

Предшколска установа „Радосно дејинство“, Нови Сад

Простор омогућује:

- Игру родитеља и детета материјалима за градњу
- Разговор родитеља и детета о начинима на које оно са вршњацима користи овај простор
- Разговор родитеља и детета о започетој грађевини
- Истраживање и игре родитеља и детета о облицима, текстурама
- Групно учење родитеља о играма које користе градњу, начинима проширивање игре грађења

- Заједничко читање родитеља и детета
- Групно учење родитеља о избору књига, укључивању детета у рутине читања; проширивања активности читања у игре ликовима или садржајем прича...
- Разговор родитеља и детета о ликовима или заплетима из једне или више различитих књига
- Заједничка активност родитеља на изради зидних новина — Деца препоручују књиге
- Проигравање приче — игром и цртежом

Које активности могу да се дешавају у разиграним просторима ван дома?

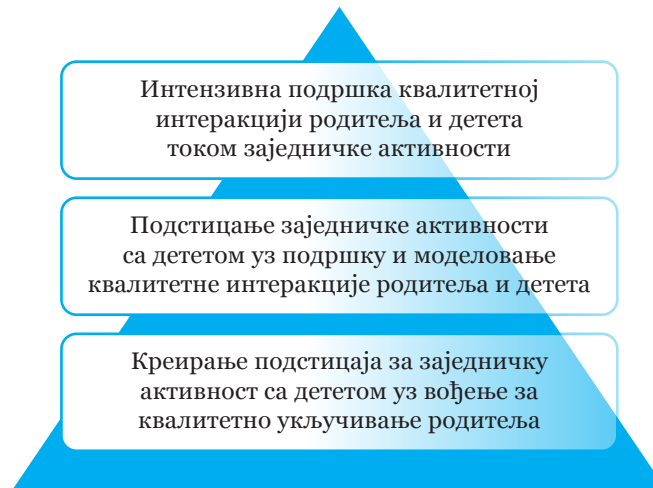
У Разиграним просторима могу да се реализују различите активности. Неке од њих окупљају само родитеље или родитељске парове, неке родитеље и децу. Сваки од ових облика активности има различите циљеве и различит начин рада. Организације које креирају Разигране просторе могу да прилагоде активности које у њима нуде ресурсима које имају (величина, локација и опремљеност простора, вештине практичара које у њима раде, могућност повезивања са другим организацијама из којих би долазили практичари са другачијим вештинама и приступом...).

Такође, Разиграни простори би требало да омогуће различите нивое подршке породицама у зависности од њихових ресурса, капацитета и ризика за развој негујућег и подстицајног окружења за дете.

Највећи број породица ће моћи да користи Разиграни простор као место где ужива у заједничкој активности са дететом. У том смислу, Разиграни простори ће за ове породице понудити идеје о томе како могу да изгледају заједничке активности, али и знања о томе зашто су те активности важне за дете (шта и на који начин дете у њима учи) и коначно смернице за то како родитељ може да учествује и подржи дете у току те активности.

Нешто мањи број породица тражиће интензивнију подршку. Неки њихови контексти живота или специфичности старања о детету (нпр. превремено рођење, породица настала након развода, хранитељска или усвојитељска породица током адаптације, снажни родитељски стрес, изазови за балансирање пословним и породичним улогама...) тражиће да уз прилику, подстицај и смернице за заједничку активност родитеља и детета, Разиграни простор понуди и подршку самој размени између родитеља и детета и моделовање — обликовање родитељевог учешћа и контакта са дететом током активности.

Тек мали број породица биће у потреби да имају снажну, интензивну и континуирану подршку током заједничке активности родитеља и детета у Разиграном простору (дакле, у препознавању прилика, започињању, току активности и завршавању активности — транзицији ка другој). То могу бити породице чији изазови значајно ометају развој вештина респонзивног старања о детету, тако што представљају изазов за прихватање детета или улоге родитеља, за разумевање дететове перспективе или усвајања вештина подстицаја развоју (породице из маргинализованих група, породице са трауматским искуствима, биолошка породица у ризику од напуштања или издвајања детета...). Рад са овим породицама у Разиграним просторима биће део обухватније и интензивније подршке старању о детету.

Слика 1. Нивои подршке интеракцији родитеља и детета у Разиграним просторима

Облици активности у Разиграним просторима

Простор би требало да омогућује *заједничко учење групе родитеља*. Циљ ових активности је, пре свега, *едукација*. Оне подижу ниво знања родитеља о развоју детета, начинима подстицаја развоју и значају различитих искустава које дете може да има у интеракцији са родитељем за целокупан развој и учење у раном детињству (и у целоживотној перспективи). Без обзира на то где се Разиграни простор налази, активности које омогућују учење родитеља могу бити *шемајске групе сусрећања родитеља* (у којима се родитељи окупљају са циљем размене својих искустава и питања везано за различите активности са дететом), *шемајска предавања* (која реализују професионалци), *едукативне радионице*, *заједничке анализе снимака квалитетних интеракција* (која реализују професионалци), али и *заједничке дискусије књига, прича, филмова* који могу да пруже прилику и подстицај за учење родитеља о теми која је у фокусу сусрета. Теме заједничког учења групе родитеља у било ком од формата могу бити везане за различите рутине породичног живота (путовања и излети, рутине неге, исхране, набавке, слободног времена и социјалног живота породице, породични ритуали — прославе празника...), различита искуства детета (читање, прављење тактичних књига, игре и играчке (у кући, на отвореном, подстицаји за игру, безбедност игре) развој и компетенције детета (како дете учи, учешће детета у интеракцијама, комуникација са дететом) или за вештине родитељства (емотивно повезивање са дететом, праћење дететовог понашања и упознавање детета, креирање подстицајног окружења за дете, укључивање детета у рутине породичног живота, вештине играња са дететом — подстицање игре, учешће у различитим типовима игре детета...) и контекст родитељства (стрес родитељства, брига о менталном здрављу родитеља, укључивање очеве, мрежа подршке за родитељство...).

Примарно, ипак, Разиграни простор би требало да омогућује интеракцију између родитеља и детета, дакле *заједнички боравак и заједничке активности родитеља и детета* уз одговарајући

ниво подршке практичара који са породицом раде. Заједничке активности подразумевају — истраживање, игре различитим материјалима и игре различитог типа (играчкама, улогама, музиком, кретањем...), читање са дететом. Разиграни простори (у зависности од тога у којој установи, организацији се налазе) могу омогућавати и различите рутине (пресвлачење/облачење, купање, исхрану, паковање за пут, припрему излета, анализу искустава са путовања — разгледање фотографија...) у којима учествују и родитељ и дете.

Начини подстицаја и подршке активностима у Разиграном простору

Разиграни простор би, пре свега, требало да подигне свест о томе шта је подстицај развоју и какве активности нуде прилике за учење детету кроз интеракцију са родитељем. Зато је први начин на који простор подржава активности родитеља и детета сам *изглед и досипујни материјали*. Они би требало да су позивајући и пријатни за дете и за родитеља, као и да омогућују да се родитељ ангажује са дететом у истраживању простора и материјала који у њему постоје.

У зависности од локације простора, начин на који је он креиран и шта од материјала нуди могу бити различити. Подстицаји за истраживање могу бити веома разнолики и могу, а не морају бити везани за неку конкретну тему која је специфична за локацију Разиграног простора (на пример — вртић — актуелна тема пројекта; библиотека: бајке; музеј: стари намештај; галерија: вајање...). Како је раније наведено, они би требали да нуде разнолике садржаје који могу подстакнути дететову радозналост и запитаност, жељу да нешто истражи и да се нечим игра. Зато би теме и елементе за подстицаје активности родитеља и детета требало тражити у:

- » природним материјалима (гране, лишће, цвеће — живо или пресовано, суво, плодови — орах, жир, кестен, кукуруз, пиринач..., камење, земља и глина, даске...; инсектаријуми, хербаријуми...)
- » играчкама (за градњу, фигуре, лутке, плишане играчке, возила...)
- » књигама, старим новинама енциклопедијама; празним свескама које могу постати књиге
- » визуалним садржајима: фотоалбумима или кутијама са фотографијама (старим, новијим, фото-негативи...), фотоапаратима; илустрацијама, постерима, репродукцијама слика рађеним разним техникама
- » материјалу за сликање и вајање
- » мапама, коферима, разгледницама из различитих градова; материјалима о различитим земљама или дестинацијама за путовање
- » одећи и обући; пешкирима, креветницима и другим тканинама из куће
- » тканинама за шивење и материјалима и алатима за шивање и игре концем (конец, вуна; игле за штрикање, шивење, разбој; гоблени — завршени или за прављење...)
- » елементима домаћинства — посуђе и кухињски апарати (стари), али и друга опрема везана за рутине (купање — кадица, фен; пресвлачење; шпорет; продавница или пијаца...); други апарати из домаћинства (усисивач, транзистор...) или алати
- » друштвеним играма
- » музици
- » слободном времену породице (камперска опрема (шатор, врећа за спавање, фењер...) на пример) и слично.

Тема једног разиграног простора може „повући” садржаје из великог броја ових „категорија” тако да омогући разнолико истраживање теме. На пример, тема Разиграног простора може бити кухиња. Тада простор може бити организован да личи на кухињу, опремљен посуђем (играчкама и/или правим — савременим или старинским), кухињским апаратима, плодовима који служе за припрему јела (правим или играчкама), али и тканинама везаним за кухињу (кухињске крпе, столњаци, куварске капе...), визуелним средствима (фотографијама различитих кухиња — старинских или модерних, или неких кухињских апарата, старог посуђа; „куварицама” — везеним сликама из кухиња); књигама рецепата или новинским исечцима са рецептима или рекламама за производе који су у кухињи важни; књигама и садржајима везаним за занимања куvara и друго.

Примери организације Разиграних њросџора

Тема: свејлосџ и сенке

Подстицаји за заједничке активности у простору:

- визуелни приказ — шеме прављења сенки рукама
- чаршав
- пројектор и лампе
- материјали за израду лутака за игре сенкама од картона
- лутке од картона за игре сенкама

Могући подстицаји:

- игра сенкама која је у току
- фотографије позоришта сенки
- музика

Тема: игре њравилима (шах)

Подстицаји за заједничке активности у простору:

- велика табла за шах и велике фигуре
- књиге о шаху, дечији приручник за шах
- визуелни материјал — приказ фигура и начина кретања фигура у шаху

Могући подстицаји:

- партија шаха која је у току
- фотографије познатих шахиста
- материјал за израду шаховске фигуре или табле
- фотографије или примери различитих шаховских комплета (старински, нови)
- дигитално игралиште — шах на рачунару

Смернице за укључивање родитеља у заједничке активности са дететом у простору могу бити дата кроз *досџуйна визуелна вођења за учешће у активносџи са дејшејом*. Неки од начина да то омогућите су:

1. Понудите родитељима идеје како активност могу да подстакну они: о чему могу да разговарају у овом простору са својим дететом? Чега могу да се играју са дететом у овом простору?
2. Подигните свест о подстицајима који постоје у простору: шта може да привуче пажњу или буде интересантно детету? Шта дете иначе ради у овом простору? Шта дете зна о овом простору?
3. Понудите родитељима вођење — како могу да користе овај простор ако разговарају са дететом или ако га истражују/играју се са дететом у њему?

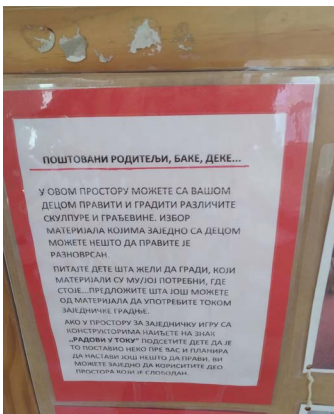
Визуелна вођења могу бити представљена речима и/или илустрацијама, а би требало да су прилагођена простору (специфична за простор) и могу да понуде одговоре на питања:

1. Које појмове дете може да чује везано за овај простор?

2. Које ситуације, социјалне односе... дете може да промишља, анализира, разуме везано за овај простор?
3. О чему може да се разговара са дететом у овом простору?
4. У које активности у овом простору можете да укључите и дете? На који начин?
5. Шта ће дете добити, научити захваљујући активностима у овом простору?
6. Чегу родитељ може да се игра са дететом везано за овај простор?

Визуелна вођења су такође облик едукативног рада са породицама. Она су усмерена на подизање знања и свести родитеља о томе како да креирају околности и укључе се у конкретне активности са дететом. У том смислу они су темељна тачка подршке у сваком простору за сваку породицу.

Примери визуелних вођења

Визуелно вођење нуди информације:

Шта се налази у простору?

Како деца могу да користе доступне материјале?

Како родитељ може да подстакне активности?

Како родитељ може да прати дететово вођење?

Како родитељ може да се укључи у игру?

Могући додаци:

- Како је — чиме — могуће проширити игру детета у овом простору?

Мањем броју породица ће бити потребно да, уз визуелна вођења и подстицаје за интеракцију родитеља и детета имају подршку практичара који учествује у активности родитеља и детета и моделује речима и понашањем ангажовање родитеља и интеракцију са дететом. Ово је могуће у Разиграним просторима који имају присутне практичаре обучене за пружање овакве врсте подршке (обучени библиотекар, музејски педагог, васпитач, педијатријска сестра, патронажна сестра, практичар у играоници, тренер, планинарски водич, волонтер у парку или игралишту...). Још мањем броју породица ће бити потребна интензивна подршка за интеракцију са дететом у Разиграном простору. У овој ситуацији могу бити породице са искуствима интензивног стреса или породице чије је интеракције са дететом потребно надзирати и интензивно, па овакав вид рада у Разиграним просторима спада у домен саветодавног и терапијског рада и „резервисан” је за просторе у систему социјалне заштите на пример, или долазак практичара са одговарајућим вештинама заједно са породицом у било који Разиграни простор заједнице.

Ко може да подржава заједничке активности родитеља и деце у Разиграном простору? Активности са родитељима и децом у Разиграним просторима реализују практичари — професионалци различитих струка, у зависности од тога где се простор налази.

Међутим, важно је имати на уму и истражити ресурсе у локалној заједници који омогућују да се више различитих практичара укључи у организацију и реализацију активности у Разиграним просторима. Важан ресурс могу бити и волонтери (студенти, пензионери, људи из заједнице).

Обуком волонтера за базични ниво подршке породицама у Разиграним просторима (подстицај заједничкој активности родитеља и детета), или укључивањем професионалаца из различитих установа и организација у заједници у реализацију групног учења за родитеље омогућује се значајно већи обухват породица, али и већи континуитет активности за породице у заједници.

Како осигурати квалитет активности у разиграним просторима?

Практичари и волонтери који реализују активности са родитељима у Разиграним просторима чине заједницу која учи. У том смислу — важно је да се омогући континуирано окупљање практичара и волонтера који раде у Разиграном простору са циљем:

- Промишљања самих простора — колико су подстицајни за дете, колико омогућују и позивају на интеракцију родитеља и детета
- Промишљања тема и садржаја који се родитељима и породицама могу понудити кроз групе учења у простору, или које могу подстаћи интеракцију родитеља и детета (креирати прилике за заједничке активности)
- Промишљања и креирања визуелних вођења за родитеље у простору
- Промишљања и праћења рада са породицама — са циљем анализе и унапређивања личних вештина, али и са циљем праћења напредовања у раду са породицом.

Када год је могуће, важно је и корисно повезивање са практичарима из других сектора, уз размену искустава и заједничко учење у свим претходно наведеним аспектима праћења квалитета активности у Разиграним просторима. Важан ресурс за развој, опремање и осмишљавање Разиграних простора, визуелних вођења у њима и подстицања заједничких активности родитеља и деце могу бити, на пример, практичари из вртића, те је важно, када год је могуће, планирати и реализовати стручне размене и заједничка учења са њима. Једнако тако — важан ресурс за разумевање како треба да изгледа Разиграни простор за породице које брину о бебама могу бити, на пример, патронажне сестре па је важно реализовати стручне размене и заједничко учење са њима када год и где год се у заједници креира Разиграни простор за родитеље и бебе.

Осим заједничког учења и размене искустава, овакви сусрети омогућују да заједница у Разиграним просторима које опрема у различитим институцијама и организацијама, пружи континуитет и јединствени језик порука за родитеље о томе шта је негујућа и подстицајна интеракција са дететом.

РАЗМИСЛИТЕ

Који простори у вашој установи/организацији могу постати Разиграни? Које теме и подстицаје заједничкој игри родитеља и детета могу да понуде?

Који простори у вашој заједници могу постати Разиграни? Које теме и подстицаје заједничкој игри родитеља и детета могу да понуде?

У којим све просторима у заједници можемо креирати визуелна вођења за заједничке активности родитеља и деце у њима? Како то можемо урадити на улицама, у парковима, у чекаоницама, у посластичарници, продавници — играчака, пијаци или супер-маркету?

Ко може да пружа подршку активностима родитеља и деце у Разиграним просторима: који практичари, који волонтери? Како их је могуће пронаћи и повезати? Кога и за шта треба обучити? Ко може да их обучи — од кога у вашој заједници могу да уче?

ЗАМИСЛИТЕ

Које поруке би могла да чује породица, када би различити простори у вашој организацији и заједници постали Разиграни?

Где би све породица могла да учи о подстицају развоју детета?

Како би се осећала породица у таквој заједници?

РАЗГОВАРАЈТЕ

Ко су кључни актери који могу да допринесу томе да простори ваше заједнице постану Разиграни?

Ко може да помогне и на који начин (учењем, искуствима, опремањем, волонтерима, прикупљањем подстицаја...)?

КРЕИРАЈТЕ

разигране просторе у својој заједници.

Креирајте прилике да дете учи кроз игру са родитељем у сваком простору заједнице у којој расте.

Јачање међусекторске сарадње

Модел протокола о сарадњи локалних институција и ЛС у области подршке родитељству и развоју деце

Град/Општина, Председник општине....., Предшколска установа, коју заступа директор....., Дома здравља, који заступа директор....., Центар за социјални рад, који заступа директор....., Завод за јавно здравље, који заступа директор.....

дана _____ између следећих страна потписница закључују:

ПРОТОКОЛ О САРАДЊИ У ОБЛАСТИ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ И РАЗВОЈУ ДЕЦЕ

Стране потписнице уређују своју сарадњу, ради свеобухватног развоја и унапређења у области подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце, у граду/општини _____.

Члан 1.

Сврха овог Протокола је унапређење подршке подстицајном родитељству и раном развоју деце у локалној заједници кроз јачање сарадње надлежних институција ради бољег планирања и спровођења јавних политика и услуга из ових области.

Стране потписнице потписују овај Протокол у циљу развоја и унапређења међуинституционалне и међусекторске сарадње усмерене на размену информација, планирање и спровођење мера и заједничких активности, као и развоја заједничких интергисаних услуга у области подршке родитељству и раном развоју деце.

За праћење спровођења овог Протокола одговорни су заступници, односно овлашћена лица установа, као и Радно тело за подршку подстицајном родитељству и развоју деце, општине/града...

Члан 2.

Сарадња страна потписница овог Протокола огледа се у следећем:

1. учествовање у планирању и спровођење мера јавне политике из различитих области које су усмерене на подршку подстицајном родитељству и развоју деце;
2. размену података, односно информација између установа, односно институција;
3. успостављање нових и унапређење постојећих система интегрисаног прикупљања података;
4. планирање и спровођење заједничких, односно интегрисаних услуга;
5. формирање заједничке мреже за сарадњу са родитељима, посебно за њихово укључивање у процес дефинисања јавних политика и мера подршке родитељству и развоју деце, као и у праћење њиховог спровођења;
6. спровођење радионица и других облика едукације у свим областима заједничког деловања усмерених на подршку подстицајном родитељству и развоју деце;

Члан 3.

Стране потписнице се обавезују да именују представнике, односно контакт особе задужене за међусобну комуникацију и размену података и информација, која се остварује поред уобичајених начина комуникације, одржавањем редовних кварталних, а по потреби и ванредних састанака.

Стране потписнице се обавезују да ће представник, односно контакт особе именовати 15 дана од дана потписивања овог Протокола о чему ће обавестити све стране потписнице и Председника, односно координатора Радног тела за подршку подстицајном родитељству и развоју деце.

Члан 4.

Стране потписнице се обавезују да ће приликом размене података, информација и документације које су предмет размене поступати у складу са прописима који уређују заштиту тајности података и заштиту података о личности.

Члан 5.

Размена података између страна потписница врши се електронским путем или на основу писаног захтева.

По захтеву се поступа у најкраћем року.

Стране потписнице ће писаним путем разменити обавештења о околностима које отежавају или онемогућавају благовремено поступање по захтеву за доставу података.

Код размене података сагласно овом Протоколу, све стране потписнице су обавезне да са повереном документацијом поступају са пажњом и у доброј вери, уз узајамну обавезу чувања пословне тајне.

Члан 6.

Трошкови који би могли настати у оквиру примене овог Протокола сносиће свака страна потписница, у оквиру граница својих буџета, са изузетком других начина предвиђених у сваком конкретном случају.

Члан 7.

Овај Протокол се закључује на неодређено време.

Протокол почиње да се примењује даном потписивања.

Члан 8.

Измене и допуне Протокола се могу вршити уз сагласност свих страна потписница, у писаној форми, у истоврсном поступку којим је овај Протокол сачињен.

Члан 9.

Протокол може престати раскидом свих страна потписница.

Свака од страна потписница има право једностраног отказа, односно иступања у конкретном случају, путем писаног обавештења свим странама потписницама, уз отказни рок од 30 дана.

Члан 10.

Овај Протокол је сачињен у истоветних примерака, за сваку страну потписницу по 2 (два) примерка.

Назив права	Број у 2020.	Број у 2021.	Број у 2022.*
Права на резервацију посебно обележеног паркинг места на општим паркиралиштима за особе са инвалидитетом и друга лица	18	18	
Права на превоз специјализованим комби превозом за особе са инвалидитетом	49	43	
Стицање статуса енергетски угроженог купца	660	659	
Права за коришћење обележеног паркинг места на јавним паркиралиштима	214	185	
Права из области борачко-инвалидске заштите у 2021. Години	1249	1683	
Права на накнаду вредности здравствених услуга добровољних давалаца крви	132	123	
Права на финансијску помоћ за вантелесну оплодњу	14	23	
Права на дечији додатак	2304	2304	
Права на родитељски додатак (1, 2, 3, 4. дете)	4538	4632	
Права на накнаду зараде за време породилског одсуства, одсуства са рада ради неге детета и посебне неге детета и остале накнаде по основу рођења детета и посебне неге детета	1476	2338	
Права на накнаду трошкова боравка у предшколској установи за децу* (без родитељског старања, са сметњама у развоју/инвалидитетом, корисника социјалне помоћи)	121	272	
Статуса енергетски заштићеног купца преко друштвене дриге о деци	880	1608	
Права на родитељски додатак за прво дете, вишеструка рађања, месечни родитељски додатак за тројке и новогодишње поклон честитке	144	175	
Права на родитељски додатак за незапослене породиље	290	204	
Права на финансирање целодневног боравка трећег детета у предшколској установи	438	450	
Права на накнаду дела трошкова боравка детета у приватној предшколској установи	2443	2317	
Права на бесплатну месечну карту за пратиоце деце која похађају припремни предшколски програм на удаљености већој од 2 km	31	46	
Права на бесплатну годишњу карту за ученике основних и средњих школа на територији града крагујевца	76	83	
Права на бесплатну месечну карту за превоз у јавном саобраћају пратилаца ученика основних и средњих школа са сметњама у развоју и инвалидитетом	54	48	
Права на бесплатну годишњу карту за превоз на територији града крагујевца ученика средње школе, која је на територији друге јединице локалне самоуправе	160	102	
Права на накнаду трошкова превоза ученицима основних и средњих школа са сметњама у развоју и инвалидитетом и њиховом пратиоцу	16	12	
Издавање уверења о просечном месечном приходу по члану домаћинства	1357	1265	
Право на бесплатне уџбенике за ученике првог разреда јавних основних школа	1610	1613	

* Број права у 2022. Биће ажуриран до 1. априла 2023. године

Стратегија комуникације и дијалог за родитељство

Модел документа о стратегији комуникације града/општине за развој и друштвену промену до заједнице у којој је родитељ увек у центру пажње

СТРАТЕГИЈА КОМУНИКАЦИЈЕ ГРАДА/ОПШТИНЕ ЗА РАЗВОЈ И ДРУШТВЕНУ ПРОМЕНУ ДО ЗАЈЕДНИЦЕ У КОЈОЈ ЈЕ РОДИТЕЉ УВЕК У ЦЕНТРУ ПАЖЊЕ

- Нацрт -

Садржај

О стратегији комуникација за развој и друштвену промену

Циљеви Програма и Стратегије

Ситуациона анализа

Мапирање актера и комуникационих канала

Изградња заједнице подстицајног родитељства

Кључни канали комуникације порука током Месеца родитељства

Праћење спровођења (мониторинг) и извештавање

Напомена:

Сви делови текста могу се прилагодити/изменити/допунити/изоставити/заменити итд. договором Радног тела. Обавезно је попунити делове у складу са инструкцијама, објашњењима и примерима за попуњавање (написаним црвеном бојом), а да затим инструкције, објашњења, примере и слично наведене црвеном бојом, укључујући и овај текст, обрисати. На крају треба ускладити нумерацију садржаја.

Сам назив документа, *Стратегија комуникације*, такође се може изменити, мада овај документ треба да назначи главне правце комуникације с циљем укључивања родитеља у процес подстицајног родитељства.

О стратегији комуникација за развој и друштвену промену

„Добро знамо шта је основ доброг менталног здравља и благостања током целог живота — то је подстицајно окружење пуно љубави од првих година живота па све до раног одраслог доба. Интервенције за које знамо да поспешују такво подстицајно окружење су апсолутно најбоља инвестиција сваког друштва у побољшање не само здравља и благостања током целог животног века, већ и економске продуктивности.”

Викрам Пател,

професор глобалног здравља на Медицинском факултету
Универзитета Харвард и оснивач организације Сангат

Принципе друштвене промене треба схватити као светионик у покретању промена кроз различите комуникационе канале, нивое и међусекторске приступе ка пуној интеграцији приступа разиграног родитељства у динамику и праксу једне породице, организацију система пружања услуга подршке и изградње заједнице која негује родитељство.

Комуникација за развој се дефинише као стратешко коришћење снага заједнице, истраживања и партиципативности заједнице за промовисање позитивних и мерљивих промена понашања и друштвене промене. То је „процес заснован на доказима који користи мешавину комуникационих алата, канала и приступа како би се олакшало учешће и ангажовање деце, породица, заједница, мрежа за позитивне друштвене промене и промене понашања како у развојном тако и у хуманитарном контексту.”

Ова стратегија својим принципима помаже да се сагледају и увежу постојећи ресурси у нашој заједници, да родитељ (или старатељ) и дете буду у центру бриге наше локалне заједнице, али и да наша заједница не говори у њихово име већ заједно са њима, поштујући кључне развојне принципе управљања променом и основне принципе људских права и теорија учења одраслих (усвајања нових модела понашања) и помаже да се препознају могућности, приступи, тактике и стратегије за обезбеђивање одрживости интервенције.

Стратегија комуникације је замишљена као мост између различитих актера, постојећих ресурса, мрежа, породица и њихове мале деце узраста од 0 до 6 година. Она чува родитеље и старатеље високо на листи приоритета бриге наше локалне заједнице. Приступ оријентисан на породицу подразумева оснаживање родитеља и старатеља да се ангажују у подстицајном, одговорном, родно балансираном родитељству како би мала деца могла да остваре своје развојне потенцијале онда када је прозор развојних могућности најотворенији — у првих 6 година живота. Такође, она подразумева изградњу односа поверења међу практичарима у области раног развоја и чланова породице, боље разумевање укупних животних околности са којима се једна породица суочава, као и подршку породицама да идентификују и захтевају врсту подршке или стратегије која најбоље одговара њиховим потребама.

Циљеви Програма и Стратегије

Циљ Програма „Подстицајно родитељство кроз игру” („Разиграно родитељство”) јесте да ојача мрежу интегрисане подршке у области раног развоја деце кроз унапређење локалног окружења за подршку деци на раном узрасту, њиховим родитељима и старатељима, како би деца раног узраста, од рођења до 6. године, могла да имају услове за ПОДСТИЦАЈНУ НЕГУ, тј. добро здравље и квалитетну исхрану, квалитетне односе са својим родитељима/старатељима засноване на разиграним и негујућим интеракцијама, као и прилике за рано учење и одрастање у сигурном, стимулишућем и безбедном окружењу.

Циљ ове стратегије, као и Програма „Подстицајно родитељство” јесте да се помогне стварању локалног окружења и обезбеђивању услова да младе девојчице и дечаци од зачећа до 6 године, посебно најмаргинализованији, имају разиграну интеракцију са својим примарним стараоцима,

што ће допринети остварењу њихових пуних развојних потенцијала (да развију креативност, самопоуздање, радозналост, критичко мишљење и способност доношења одлука и друге вештине).

Ситуациона анализа

Родитељи имају одлучујући утицај на развој детета, здравље и успех будућих генерација. Кључно је да подршка родитељима буде увременена, уграђена у системска решења и стандардизована тако да досеже до све деце, укључујући најрањивије популационе групе.

Резултати Истраживања вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији — MICS (2019), које је УНИЦЕФ спровео заједно са Републичким заводом за статистику, као и прелиминарни налази КАП истраживања знања, ставова и пракси родитеља мале деце из 2020–2021. године на неколико пилот-локација указују на следеће **(овај део можете да задржите, а и да га допуните резултатима локалне анализе са подацима, уколико их имате):**

- » Социјалне неједнакости међу децом/породицама су и даље велике (MICS 2019).
- » У домаћинствима која живе у сиромаштву тек половина деце до 5 година има 3 или више књига, у поређењу са чак 90% деце која имају ове услове у богатијим слојевима друштва.
- » И док се 90% родитеља слаже да физичку казну није потребно примењивати, још увек свако треће дете узраста од 3 до 4 године трпи физичко кажњавање;
- » Више од половине деце, односно чак 60% деце узраста од 2 до 4 године нема подршку очева у игрању и учењу.
- » Према подацима истраживања о развоју деце из 2018. године спроведеног као део стандардизације инструмента за скрининг развоја *Узрасћ и развој деце*, 60.000 мале деце у Србији суочава се са развојним ризицима и потешкоћама те је њиховим породицама потребна додатна подршка кроз услуге ране интервенције.
- » Истраживања су показала да је COVID-19 више него удвостручио преваленцију проблема менталног здравља, што је угрозило и родитељске улоге и детињство.
- » Родитељи знају више о физичком и моторичком развоју него о социо-емоционалном развоју (КАП).
- » Родитељи препознају значај игре за дете и развој детета, али се причање са дететом, а посебно игра, смешта у каснији узраст, после 2. или 3. године, када дете почиње да говори и почиње да се креће самостално (КАП).
- » Родитељи доживљавају игру као нешто што се односи на слободне активности детета, на старије узрасте, после 3. године, на игру са вршњацима, а њену корист виде у стицању вештина (нпр. за друштвене интеракције) (КАП).
- » Ставови о различитим улогама мајке и оца и даље су присутни — већа улога се приписује мајци у нези и бризи о детету; улога оца се повећава са узрастом детета и чешће се повезује са активностима као што су шетње, физичке игре и сл. Најупадљивија разлика се примећује када је реч о бризи о болесном детету (КАП).
- » Скоро сви родитељи наводе да објашњавају детету зашто је неко понашање погрешно, многи наводе да су користили позитивне методе дисциплиновања, али су и даље чести облици телесног кажњавања попут дрмања и шамарања детета (КАП).
- » Родитељима су потребни јача подршка 24/7, поверљиви савети и смернице у превазилажењу изазова (КАП).
- » Из грубих прелиминарних резултата може се закључити да, како у родитељском тако и у професионалном понашању и приступима, фокус треба да се помери са биолошког и физичког развоја на социо-емоционални развој.
- » Главни проблем представља чињеница да родитељи пропуштају прилике да се окрену подстицајном родитељству и тако створе прилике да дете оствари своје пуне потенцијале и превазиђе развојне ризике јер немају довољно тачака ослонца — ресурса, времена, подршке, прилика, знања, самопоуздања, мотивације, и овако се губи огроман људски потенцијал.

Процена подстицајног окружења за родитељство и рани развој детета у нашој локалној заједници:

Листа у наставку са 6 главних тачака са подтачкама треба да вам послужи као путоказ да наведете шта све имате од тога, односно шта недостаје, као што смо радили током вежбе 1 на нашој радионици, а затим треба да је обришете. Овде треба да наведете резултате те вежбе да би се описало постојеће стање у вашој локалној заједници. Између осталог, треба да се наведе и да ли план развоја Града/Општине или неки други стратешки документ обухвата ову тематику, које су мере до сада реализоване, шта је планирано итд.

1. ПОСТАВЉЕНА ОСНОВА ЗА ПОДСТИЦАЈНО ОКРУЖЕЊЕ НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ:

- » базе података — доступност, квалитет, редовно ажурирање, размена
- » локална заједница препознаје значај раног развоја — кампање за подизање нивоа свести заједнице, обуке професионалаца, истраживања
- » успостављена међусекторска и међуресорна сарадња и координација — сарадња образовања, здравства и социјалне заштите, сарадња ових сектора са другим секторима, сарадња са организацијама цивилног друштва и приватним сектором — потписани протоколи, постоје дефинисани циљеви и јасне процедуре

2. ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ:

- » дефинисани циљеви и мере у плановима развоја, секторским и међусекторским јавним политикама
- » планирано и обезбеђено финансирање мера и активности из јавних политика
- » успостављени механизми за реализацију и праћење
- » развијене активности за охрабривање и оснаживање родитеља за учешће у припреми и праћењу јавних политика

3. РЕАЛИЗАЦИЈА ЈАВНИХ ПОЛИТИКА:

- » јавне политике и програми промовишу правичност и доступност за сву децу узраста од 0 до 6,5 година, са посебним нагласком на деци до 3 године
- » путем јавних политика усмерена пажња на значај доступности услуга за осетљиве циљне групе — социо-економски, болести, сметње у развоју итд.
- » у оквиру јавних политика и програма постоје мере које су усмерене на повећање доступности услуга за родитеље и децу која не живе у седишту Града/Општине
- » обезбеђени су континуитет и одрживост пројеката

4. ПРАЋЕЊЕ И ПРОЦЕНА:

реализацијом јавних политика редовно се прикупљају и ажурирају подаци

- » постоји дефинисан основни систем индикатора за праћење резултата, исхода и ефеката
- » постоји подршка са националног нивоа за реализацију програма, пројеката и иновација

5. УПРАВЉАЊЕ И ПАРТНЕРСТВО:

- » значај подршке родитељству и деци у периоду раног развоја је постала тема за коју се залаже већи број актера на локалном нивоу

- » идентификовани и развијени механизми подршке за финансијску одрживост програма — донатори, национални, локални извори финансирања
- » успостављени ефикасни међусекторски механизми подршке за реализацију мера и услуга усмерених на родитељство и децу у периоду раног развоја
- » представници локалне власти промовишу значај раног развоја користећи научно засноване чињенице

6. УСЛУГЕ, МЕРЕ И АКТИВНОСТИ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ И ДЕЦИ У ПЕРИОДУ РАНОГ РАЗВОЈА:

- » постоје истраживања и подаци о знањима, ставовима и пракси родитеља с обзиром на кључне компоненте подстицајног родитељства
- » постоје активности усмерене на јачање свести и знања родитеља о подстицајном родитељству (читање, игра, рано учење) — професионалци, медији, платформе, догађаји
- » развијени мултисекторски приступ и координација између сектора у пружању услуга у периоду раног развоја
- » постоје развијене интегрисане услуге на нивоу града/општине
- » у оквиру услуга у сектору здравства, образовања и социјалне заштите које се пружају родитељима планирано је и реализује се саветовање о подстицајном родитељству
- » развијени сервиси подршке породицама у кризи, менталном здрављу родитеља и сл. кроз услуге се промовишу улога и значај равноправног укључивања оба родитеља у бригу и старање о деци
- » постоје програми, пројекти и иницијативе за подстицање заједнице (кварт, део града, комшилук) за изградњу здравог, сигурног и од породице и суседства подржаног окружења које погодује родитељству и деци у периоду раног развоја.

Мапирање актера и комуникационих канала за подршку родитељству

Снаге деце огледају се у снагама родитеља. Снаге родитеља огледају се у снагама заједнице.

Оно што повећава шансе за одрживост развојних програма и за савладавање препознатих ризика јесте добро мапирање актера, снага и постојећих ресурса заједнице, укључујући и неискоришћене, потцењене или недовољно развијене ресурсе или механизме. Ослањање на постојеће ресурсе заправо значи улагање у одрживост саме интервенције.

Ова стратегија подржава стварање прилика за родитеље и старатеље мале деце, посебно узроста до 3 године, да практикују подстицајне родитељске праксе у складу са оквиром подстицајне неге, да проводе квалитетно време заједно, обезбеде механизме који ће имати трајан позитиван утицај на рани развој детета и опште благостање породица у датим заједницама.

Корисници ове подршке нису само породице, посебно оне које живе у угроженим ситуацијама, које се боре са сиромаштвом, ромске породице, породице са децом или родитељи са инвалидитетом, породице са једним родитељем — родитељи, старатељи и њихова деца, већ и практичари и професионаци који раде са њима. У истој оној мери у којој ове циљне групе имају улогу корисника програма, у истој мери треба да заузму и улогу активног носиоца програма који говори у своје име када је реч о променама које утичу на њихове животе.

Овде је потребно навести стање у вашој локалној заједници на основу резултата вежбе 2 са наше Радионице, по следећим аспектима:

- » Главни мапирани актери у нашој заједници

Такође наведени канали комуникације на мапи треба да вам послуже да наведете које већ користите, а које бисте могли да користите.

Саме мапе можете да задржите или обришете, а ваше конкретне актере и канале комуникације, постојеће и могуће нове) да наведете у форми текста и/или неког графичког приказа).

Изградња заједнице подстицајног родитељства

Центар за подршку раном развоју „Хармонија” у опису Програма јачања капацитета професионалаца за подршку „Разиграно родитељство” наводи следеће:

Да би развили вештине подстицајног родитељства, већини родитеља је потребно да су им лако доступне информације и услуге подршке кроз које добијају јасно вођење кроз све аспекте подстицајног родитељства од стране практичара у области раног развоја. Ове породице би имале велику корист ако би имале могућност да чују јасне, међусобно усклађене поруке, како кроз систем здравствене заштите, тако и кроз систем предшколског образовања, систем социјале заштите или кроз подршку других актера из заједнице. А ово је посебно важно ако се родитељи суочавају са додатним извором стреса услед развојних ризика код детета или других вулнерабилности које уздрмавају добробит породице.

Концепт заједнице подстицајног родитељства

Заједница која негује подстицајно родитељство и родитељу/старатељу се обраћа истим језиком на различитим тачкама у систему подршке и у животу заједнице подразумева следеће:

- » Заједница прати породице, чује њихове потребе и благовремено одговора на њих и на томе темељи планирање, развој и финансирање услуга. (Заједница може да планира или интензивира рад неких специфичних услуга, развија специфичне програме, усмерене облике подршке, али и да буџетом подржи удружења, клубове родитеља (усвојитеља, хранитеља, очева, самохраних

родитеља...) или сличне вршњачке облике подршке који могу досегнути до специфичних група породица и њима пренети поруке везане за квалитетно старање о деци, и то не само унутар једне заједнице, већ и међу заједницама — кроз механизме међуопштинске сарадње).

- » Без обзира на то где се подршка породици пружа, у ком интензитету или од стране ког практичара, програм подршке родитељству нуди исти сет знања, вредности и вештина практичарима из сва три система и обезбеђује механизме размене међу системима. Заједница трага за начинима да се премости раздвојеност система и осигура доступност свих облика подршке за породице (на пример, да хранитељске и усвојитељске породице или мајке смештене у сигурним кућама и материнским домовима такође имају могућност патронажних посета; да се осигура да се у програме вртића укључе деца из хранитељских породица или деца која су са мајкама смештена у сигурне женске куће или материнске домове и слично).
- » Поруке о томе шта је квалитетно старање о деци и како игра може бити сапутник у родитељству преноси целокупна заједница, а подршка се налази тамо где је породица. (Зато програм „Разиграно родитељство” трага за начинима да се, осим практичара који раде са породицама у здравственом систему, систему предшколског образовања и васпитања и систему социјалне заштите, у заједници препознају и други ресурси, који могу бити медији, организације цивилног друштва, установе културе, спорта, удружења родитеља или било које друге организације, установе, центри у којима се породице крећу, бораве и у којима добијају подршку за друге аспекте свакодневног живота. Грађењу квалитетне бриге о детету, може да допринесе и библиотека која родитељима и деци нуди прилику за заједничко читање, факултет који има простор за дојење, као и посластичарница која одређеним даном у недељи нуди посебне цене за колаче на које тата доведе своје дете и уз колач „сервира” и кратки подсетник о заједничкој игри родитеља и детета. Играонице, продавнице дечијих играчака, опреме и хране за бебе могу да буду ангажоване на томе да допринесу грађењу вештина подстицајног родитељства. Ова партнерства за подршку родитељству могу се операционализовати не само унутар једне заједнице, већ и међу заједницама — кроз механизме међуопштинске сарадње. Сви ови ресурси имају моћ да пренесу кратке, јасне поруке о квалитетном старању. Заједно са порукама које породице добијају од практичара различитих струка, оваква комуникација у једној заједници пружа јасан водич за то шта значи бити добар родитељ).
- » Заједница прати потребе практичара који раде са породицама и на препознатим потребама темељи планирање, развој и финансирање опремања, стручног усавршавања и изградње кадра. Заједница не само да улаже у то да практичари у различитим системима имају дељена знања, вредности, приступ, вештине, већ улаже и у превенцију изгарања практичара који са породицама ради, обезбеђујући оквир за увођење супервизије и хоризонталне подршке међу практичарима и омогућујући континуитет менторске подршке где је потребно, трага за волонтерском снагом, препознајући универзитете или стручне школе, удружења грађана као ресурсе који могу да помогну и ојачају рад практичара са породицама.
- » Такође, у функцију оснаживања родитеља може да се стави и простор кроз који се родитељи крећу. Чекаонице у домовима здравља, ходници вртића, центра за социјални рад, простор сигурне женске куће, народних кухиња, материнског дома, али и института и других сличних установа — заједница може да опреми библиотекарима за заједничко читање или малим просторима за заједничку игру родитеља и деце који у њима бораве. Један од примера је и опредељивање простора за дојење са специфичним порукама и смерницама у радним организацијама, на факултетима или у средњим школама у којима има младих родитеља и слично. Дакле, информације о квалитетном старању о детету родитеље могу дочекати на најразличитијим местима.

Комуникационе активности које ће спровести наша локална заједница у сврху промоције заједнице подстицајног родитељства и укључивања родитеља:

Овде је потребно навести и разрадити резултате првог дела вежбе 3 са наше радионице, када је прво било потребно идентификовати 3–5 комуникационих актив-

ности путем којих ће се промовисати и остваривати укључивање родитеља у процес подстицајног родитељства.

Активност 1

Назив активности:

Нпр. *ПАРК дан, Родитељско шеталиште, Сајам родитељства, Породични центар, Дан за чај, Караван разиграног родитељства, Кућак за очеве, Дан у Бошаничкој башњи, Информациони даноу у гинеколошкој/педијатријској амбуланци, Позориште за друштвену промену* итд.

Циљне групе:

Нпр. главна циљна група су родитељи, остале циљне групе су стручњаци у области раног развоја (навести конкретно), доносиоци одлука (навести конкретно), општа јавност.

Кратак опис активности:

Нпр. Позориште/театар за друштвене промене ће бити организован у „нетрадиционалном” амбијенту, нпр. у пешачкој зони у центру града, или на обали реке, или у близини вртића (или у оквиру других отворених и затворених простора — предшколских установа и школа, на пример) на тему игре и интеракције родитељ–дете, интеракције детета са вршњацима и другим људима у околини, и, на крају, на тему важности игре у васпитању детета и очувања менталног здравља родитеља. Ово би била прилика у којој би они који су прошли кроз процес личне или професионалне трансформације, а које називамо шампионима игре, могли да узму активно учешће и омогуће несметан процес вршњачке размене, у случају да програм „Подстицајно родитељство” одлучи да примени приступ позоришта за друштвене промене. Партиципативно позориште за друштвене промене укључује представнике рањивих група из одређене заједнице који раде са уметником на истраживању тема од интереса за циљну публику и кључних порука које треба да се пренесу кроз перформанс, који би се кроз разговоре, питања, скечеве, рефлексију бавио идентификованим проблемима и промовисао жељене обрасце кроз инклузиван приступ који је креативан, изазован, оснажујући, прилагодљив и процесно-оријентисан.

Носилац активности:

Овде треба навести институцију/организацију одговорну за координацију спровођења активности.

Партнери у планирању и спровођењу активности:

Овде треба навести институције и организације, формалне и неформалне, које ће учествовати у спровођењу активности.

Временски период реализације активности:

Овде треба навести квартал и годину спровођења активности.

Начин мерења успешности активности (индикатор):

Овде треба навести конкретан показатељ успешности активности, нпр. конкретан број укључених родитеља, конкретан број попуњених упитника итд.

Потребна финансијска средства:

Овде треба уписати процењени износ за спровођење активности.

У наставку треба навести исто за још најмање две активности.

Активност 2

Назив активности:

Циљне групе:

Кратак опис активности:

Носилац активности:

Партнери у планирању и спровођењу активности:

Временски период реализације активности:

Начин мерења успешности активности (индикатор):

Потребна финансијска средства:

Активност 3

Назив активности:

Циљне групе:

Кратак опис активности:

Носилац активности:

Партнери у планирању и спровођењу активности:

Временски период реализације активности:

Начин мерења успешности активности (индикатор):

Потребна финансијска средства:

У наставку треба навести исто за активности 4 и 5, уколико су планиране.

Кључни канали комуникације порука током Месеца родитељства

Током Месеца родитељства, ове године под слоганом „Медаље за родитеље”, УНИЦЕФ са партнерима у центар пажње јавности подједнако ставља и потребе родитеља и потребе деце раног узраста за квалитетним орбитама подршке на које могу да рачунају онда када им је најпотребније. Главна нит кампање јесте жеља да се после једне за све врло изазовне године у центар пажње ставе и прославе снаге родитеља и свих оних који се старају о деци, али и снаге оних који родитеље подржавају на њиховом најважнијем задатку.

Родитељима који се боре са сиромаштвом, незапосленošћу, болешћу, дискриминацијом, а сада, услед актуелне пандемије, све више и са узнемиренošћу, забринутošћу или депресијом, родитељство може да представља изазов, али и ризик по одрастање малог детета.

Овде је потребно додатно разрадити једну од претходно описаних комуникационих активности за укључивање родитеља, а на основу резултата другог дела вежбе 3 са наше гадонице, током којег је одабрана активност која ће се спровести у Месецу родитељства, укључујући и промоционе поруке које ће се користити.

Сет порука које шаљемо кроз различите канале комуникације током Месеца родитељства

- 1. Снаге детета огледају се у снагама родитеља.**
- 2. Игра. Савезник у одрастању и родитељству.**
- 3. Негујмо родитељство за срећан живот и детета и родитеља.**
- 4. И тата и мама једнаки од првог дана.**
- 5. Кроз игру уче и расту и деца и родитељи.**
- 6. Блискост родитеља и детета — темељ менталног здравља.**
- 7. Заједничка игра — доза радости и за децу и за родитеље.**
- 8. Родитељ је детету први и најбољи друг за игру.**
- 9. Рана искуства трају цео живот.**
- 10. Игра је језик који сва деца говоре.**
- 11. Игра — круг сигурности за бескрајне могућности.**
- 12. О родитељству учимо и као деца и уз нашу децу.**
- 13. Где има игре, ту нема стреса.**
- 14. Родитељи су за децу први прозор у свет.**

Месец родитељства обухватиће следеће активности, како за родитеље, који су главна циљна група, тако и за стручњаке у области раног развоја, доносиоце одлука, општу јавност:

- » Видео-сведочанство о искуствима породица о томе како су оснаживане у родитељским вештинама и ношењу са изазовима и стресом кроз програм подршке подстицајном родитељству, а које ће бити пласирано на родитељским порталима и другим дигиталним каналима.
- » Текстурална и фото-сведочанства породица које су оснаживане кроз програм, а која ће бити пласирана на родитељским порталима, у штампаним и онлајн медијима.
- » Серија вебинара за родитеље (нека врста мале школе родитељства у разговору са стручњацима) биће покренута током Месеца родитељства, и одржаваће се у онлајн формату устаљеном динамиком, једном месечно.
- » Фокус групе — ментално здравље: Добробит и игра, Пандемија болести ковид-19 и изазови родитељства, Заједница, и програми подршке родитељству — Подршка чини разлику.
- » Унутрашњост аутобуса биће опремљена порукама о родитељству на инспиративним постери-ма.
- » На одабраним расположивим локацијама постери са важним порукама о родитељству биће постављени на билборде.
- » Друштвени канали УНИЦЕФ-а и имплементационих партнера биће платформа за активацију родитеља и размену о кључним темама родитељства и првим искуствима програма. Поред активација, наша локална заједница ће поздравити Месец родитељства кроз објаве у локалним медијима, гостовања, трибине за родитеље и слично.

Активност која ће се спровести током Месеца родитељства, јун 2022. године**Назив активности:**

Циљне групе: Нпр. главна циљна група су родитељи, а остале циљне групе су стручњаци у области раног развоја (навести конкретно), доносиоци одлука (навести конкретно), општа јавност.

Кратак опис активности:**Главне поруке:**

Навести поруке које ће се користити на визуалима и другим комуникационим средствима, у медијима итд.

Носилац активности:**Партнери у планирању и спровођењу активности:****Подактивности са носиоцем подактивности:**

Рецимо, родитељско шеталиште подразумева низ подактивности, на пример:

- >> постављање знакова са порукама поред шеталишта — носилац подактивности је ЈКП и сл.
- >> организовање штандова са промоционим материјалом — навести носиоца
- >> приказивање примера родитељске игре са децом — навести носиоца
- >> гост говорник / гошћа говорница — навести носиоца организације
- >> односи са медијима — навести носиоца подактивности
- >> итд.

Начин мерења успешности активности (индикатор):

Потребна финансијска средства: 200.000,00 РСД

Праћење спровођења (мониторинг) и извештавање

Циљ процеса праћења (мониторинга) спровођења Стратегије комуникације јесте да пружи адекватне информације о квалитету и ефикасности спровођења комуникационих активности, конкретно како је Стратегија комуникације спроведена и у којој мери је успела да допринесе процесу подстицајног родитељства. За мониторинг спровођења Стратегије комуникације надлежно је Радно тело.

Носилац активности извештава Радно тело о напретку имплементације Стратегије комуникације, спроведеним активностима информисања, публициитета, средстава комуникације и укључивања родитеља у процес подстицајног родитељства.

Основ за праћење и извештавање о реализованим активностима из Стратегије комуникације представљају индикатори дефинисани за сваку од активности која је дефинисана и описана у Стратегији. Индикатори су постављени као показатељи успешности доприноса процесу подстицајног родитељства, односно тога у којој мери активности доприносе том процесу.

Стратегија комуникације Града Бора

за развој и друштвену промену до заједнице у којој је родитељ увек у центру пажње

Садржај

О стратегији комуникација за развој и друштвену промену

Циљеви Програма и Стратегије

Ситуациона анализа

Процена подстицајног окружења за родитељство и рани развој детета у нашој локалној заједници

Јавне политике и програми који су усмерени на повећање доступности услуга за родитеље и децу која живе на територији града Бора

Мапирање актера и комуникационих канала

Изградња заједнице подстицајног родитељства

Концепт заједнице подстицајног родитељства

Комуникационе активности које ће спровести наша локална заједница у сврху промоције заједнице подстицајног родитељства и укључивања родитеља

Кључни канали комуникације порука током Месеца родитељства

Праћење спровођења (мониторинг) и извештавање

О стратегији комуникација за развој и друштвену промену

„Добро знамо шта је основ доброг менталног здравља и благостања током целог живота — то је подстицајно окружење пуно љубави од првих година живота па све до раног одраслог доба. Интервенције за које знамо да поспешују такво подстицајно окружење су апсолутно најбоља инвестиција сваког друштва у побољшање не само здравља и благостања током целог животног века, већ и економске продуктивности.”

Викрам Пател,

професор глобалног здравља на Медицинском факултету
Универзитета Харвард и оснивач организације Сангат

Принципе друштвене промене треба схватити као светионик у покретању промена кроз различите комуникационе канале, нивое и међусекторске приступе ка пуној интеграцији приступа разиграног родитељства у динамику и праксу једне породице, организацију система пружања услуга подршке и изградње заједнице која негује родитељство.

Комуникација за развој се дефинише као стратешко коришћење снага заједнице, истраживања и партиципативности заједнице за промовисање позитивних и мерљивих промена понашања и друштвене промене. То је „процес заснован на доказима који користи мешавину комуникационих алата, канала и приступа како би се олакшало учешће и ангажовање деце, породица, заједница, мрежа за позитивне друштвене промене и промене понашања како у развојном тако и у хуманитарном контексту”.

Ова стратегија својим принципима помаже да се сагледају и увежу постојећи ресурси у нашој заједници, да родитељ (или старатељ) и дете буду у центру бриге наше локалне заједнице, али и да наша заједница не говори у њихово име већ заједно са њима, поштујући кључне развојне принципе управљања променом и основне принципе људских права и теорија учења одраслих (усвајања нових модела понашања) помаже да се препознају могућности, приступи, тактике и стратегије обезбеђивања одрживости интервенције.

Стратегија комуникације је замишљена као мост између различитих актера, постојећих ресурса, мрежа, породица и њихове мале деце узраста од 0 до 6 година. Она чува родитеље и старатеље високо на листи приоритета бриге наше локалне заједнице. Приступ оријентисан на породицу подразумева оснаживање родитеља и старатеља да се ангажују у подстицајном, одговорном, родно-балансираном родитељству како би мала деца могла да остваре своје развојне потенцијале онда када је прозор развојних могућности најотворенији — у првих 6 година живота. Такође она подразумева изградњу односа поверења међу практичарима у области раног развоја и чланова породице, боље разумевање укупних животних околности са којима се једна породица суочава, као и подршке породицама да идентификују и захтевају врсту подршке или стратегије која најбоље одговара њиховим потребама.

Циљеви Програма и Стратегије

Програм „Подстицајно родитељство кроз игру” (Разиграно родитељство) има за циљ да ојача мрежу интегрисане подршке у области раног развоја деце кроз унапређење локалног окружења за подршку деци на раном узрасту, њиховим родитељима и старатељима, како би деца раног узраста, од родјења до 6. године, могла да имају услове за ПОДСТИЦАЈНУ НЕГУ тј. добро здравље и квалитетну исхрану, квалитетне односе са својим родитељима/старатељима засноване на разиграним и негујућим интеракцијама, као и прилике за рано учење и одрастање у сигурном, стимулишућем и безбедном окружењу.

Ова Стратегија, као и Програм Подстицајно родитељство, има за циљ да помогне стварању локалног окружења и обезбеђивању услова да младе девојчице и дечаки од зачећа до 6 године, посебно најмаргинализованији, имају разиграну интеракцију са својим примарним стараоцима што ће допринети остварењу њихових пуних развојних потенцијала (да развију креативност, самопоуздање, радозналост, критичко мишљење и способност доношења одлука и друге вештине).

Ситуациона анализа

Родитељи имају одлучујући утицај на развој детета, здравље и успех будућих генерација. Кључно је да подршка родитељима буде увременењена, уграђена у системска решења и стандардизована тако да досеже сву децу, укључујући најрањивије популационе групе.

Резултати Истраживања вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији — MICS (2019) које је УНИЦЕФ спровео заједно са Републичким заводом за статистику, као и прелиминарни налази КАП истраживања знања, ставова и пракси родитеља мале деце из 2020–2021. године у неколико пилот локација указују на следеће:

- » Социјалне неједнакости међу децом/породицама су и даље велике (MICS 2019);
- » У домаћинствима која живе у сиромаштву тек половина деце до 5 година има 3 или више књига у поређењу са чак 90 % деце која имају ове прилике у богатијим слојевима друштва;
- » И док се 90 % родитеља слаже да физичку казну није потребно примењивати, још увек свако треће дете на узрасту од 3 до 4 године трпи физичко кажњавање;
- » Више од половине деце, односно чак 60% деце на узрасту од 2 до 4 године нема подршку очевачу у игрању и учењу;
- » Према подацима истраживања о развоју деце из 2018. године спроведено као део стандардизације инструмента за скрининг развоја Узраст и развој детета 60.000 мале деце у Србији суочава се са развојним ризицима и потешкоћама те је њиховим породицама потребна додатна подршка кроз услуге ране интервенције.

- » Истраживања су показала да је ковид-19 више него удвостручио преваленцију проблема менталног здравља, што је угрозило и родитељске улоге и детињство.
- » Родитељи знају више о физичком и моторичком развоју него о социо-емоционалном развоју (КАП)
- » Родитељи препознају значај игре за дете и развој детета, али се причање са дететом, а посебно игра, смешта у каснији узраст, после 2. или 3. године, када дете почиње да говори и почиње да се креће самостално. (КАП)
- » Родитељи доживљавају игру као нешто што се односи на слободне активности детета, на старије узрасте, после 3. године, на игру са вршњацима, а њену корист виде у стицању вештина (нпр. за друштвене интеракције). (КАП)
- » Ставови о различитим улогама мајке и оца и даље су присутни — већа улога се приписује мајци у нези и бризи о детету; улога оца се повећава са узрастом детета и чешће се повезује са активностима као што су шетње, физичке игре и сл. Најупадљивија разлика се примећује када је у питању брига о болесном детету. (КАП)
- » Скоро сви родитељи наводе да користе да објасне детету зашто је неко понашање погрешно, многи наводе да су користили позитивне методе дисциплиновања, али су и даље чести облици телесног кажњавања попут дрмања и шамарања детета. (КАП)
- » Родитељима је потребна јача подршка 24/7, поверљиви савети и смернице у превазилажењу изазова. (КАП)
- » Из грубих прелиминарних резултата може се закључити како у родитељском тако иу професионалном понашању и приступима фокус треба да се помери са биолошког и физичког развоја на социо-емоционални развој.
- » Главни проблем представља чињеница да родитељи пропуштају прилике да се окрену подстицајном родитељству и тако створе прилике да дете оствари своје пуне потенцијале и превазиђе развојне ризике јер немају довољно тачака ослонца — ресурса, времена, подршке, прилика, знања, самопоуздања, мотивације и овако се губи огроман људски потенцијал. У трци за новцем и тежњом за бољим социо-економским статусом породице често се губи прилика за давањем пуног потенцијала окренутости ка породици.

Процена подстицајног окружења за родитељство и рани развој детета у нашој локалној заједници:

1. Постављена основа за подстицајно окружење на локалном нивоу:

Локална заједница препознаје значај подстицајног родитељства, усмереног на повећање наталитета и пружање финансијске помоћи родитељима. Ове мере предвиђене су Одлуком о финансијској подршци породици са децом. Финансирање оваквих мера у граду Бору датира од 2013 године.

Мере за подстицај родитељства су: једнократна новчана помоћ породиљама за прво, друго, треће и четврто дете и тако што се за прворођено дете даје једнократна новчана помоћ у износу од 25.000 динара, за друго 40.000 и за треће и четврто по 70.000 динара. У 2021. години ово право признато је за укупно 320 деце од чега 158 за прво дете, 116 за друго дете, 38 за треће и 8 за четврто дете. Друга мера је новчана помоћ незапосленим породиљама до навршене прве године живота детета у износу од 15.000 динара месечно.,_ово право у 2021. години остварило је 161 незапослених породиља.

Град такође омогућава финансирање целодневног боравка у ПУ „Бамби” за свако треће и свако наредно дете у породици са троје и више деце. У 2021. години ово право остварило је укупно 21 дете, и то 16 дечака и 5 девојчица.

Град финансира трошкове вантелесне оплодње највише два пута по пару, а износ који град финансира је 250.000 по једном покушају. У 2021. години ово право остварило је укупно 2 пара, а средства су планирана за 5 пара у износу од 1.250.000,00 динара

Град преко Центра за социјални рад обезбеђује и новогодишње пакетиће за 550 деце корисника новчане социјалне помоћи до 10 година старости. Град такође обезбеђује новогодишњи поклон пакетић за прворођено дете и свако дете рођено у новој години.

Средства које град Бор обезбеђује у свом буџету за ове намене износила су у 2021. години 46.620.000,00 динара. Сматра се да је тренд пада наталитета ублажен бар мало, а према показатељима број рођене деце уназад за 5 година на територији града Бора износио је:

- у 2017. год, укупно 424 деце од тога 210 девојчица и 214 дечака
- у 2018. год, укупно 369 деце од тога 189 девојчица и 180 дечака
- у 2019. год, укупно 375 деце од тога 190 девојчица и 185 дечака
- у 2020. год, укупно 351 деце од тога 165 девојчица и 186 дечака
- у 2021. год, укупно 394 деце од тога 183 девојчица и 211 дечака

У току прошле године имали смо 432 захтева родитеља који су остварили право на дечији додаток, право на социјалну помоћ њих 26, ометене деце у развоју 10 и треће дете у породици 29.

У планирању својих активности град Бор уско сарађује са цивилним сектором „Бебиронче”, Дневни боравак за децу са сметњама у развоју „Мозаик”, УГ Аурора Бор, УГ „Мали Принц” и осталим заинтересованим актерима од значаја за рани развој деце.

Град Бор је иначе потписао Протокол о сарадњи између установа који су учесници пројекта Подстицајно родитељство кроз игру (Предшколска установа „Бамби”, Дом здравља Бор и Центар за социјални рад Бор) у циљу лакше међусекторске сарадње и размене потребних података. У планирању и реализацији активности учествоваће и наведене организације које иначе уско сарађују са локалном самоуправом.

2. Јавне политике и програми који су усмерени на повећање доступности услуга за родитеље и децу која живе на територији града Бора.

Пружање услуга за родитеље и децу у области социјалне заштите садржане су у **Одлуци о социјалној заштити града Бора и постепено су се развијале поштујући Закон о социјалној заштити, Правилнике како на државном тако и на локалном нивоу и Закон о јавним набавкама.**

Развијање услуга:

Са финансирањем услуга се кренуло кроз пројектна финансирања као пилот програми и пројекти да би на крају резултирали услугама пружаним од стране лиценцираних пружаоца услуга и едукованих сарадника на пружању наведених. Град је обезбедио коришћење бесплатаног простора за пружаоце услуга.

Препознавањем потреба за пружањем услуга град одваја значајна финансијска средства, те су услуге одрживе и са тенденцијом развијања нових.

Развијање услуга и унапређење постојећих прати се и кроз Савет за социјалну политику, Савет за побољшање квалитета живота и положаја ОСИ у граду и у сарадњи са Центром за социјални рад Бор.

Стратешки план за социјалну политику града Бора за период 2018–2023 год. обухвата активности и мере које су усмерене ка особама са инвалидитетом и на развијању и унапређењу

услуга у социјалној заштити за децу и родитеље у Бору, укључујући кориснике како из градских тако и из сеоских средина.

Услуге:

Развијањем услуге **Личног пратиоца детета** са сметњама у развоју обухваћено је 15 деце узраста до 15 год. старости (11 дечака и 4 девојчице), где је 1 девојчица узраста од 6 год. На листи чекања се налази још 6 деце узраста до 6 год. старости (3 дечака и 3 девојчице)

Услугом **Помоћ у кући за децу са сметњама у развоју** обухваћено је 7 деце (5 дечака и 2 девојчице) узраста од 5 месеци до 6 год. старости).

Услугом **Дневни боравак за децу са сметњама у развоју** обухваћено је 23 деце различитих узраста (13 дечака и 10 девојчица), где је само 1 девојчица узраста 6 година старости.

Деца корисници услуге Лични пратилац детета су често и корисници услуге Дневног боравака, те међусобна сарадња између пружаоца услуга је неопходна и као таква пружа веома добре резултате.

Кроз стручне службе града, а у оквиру Интересорне комисије која за циљ има предлагање најадекватније мере за побољшање квалитета живота деце на раном узрасту у периоду 01.01.2021–31.12.2021. године обрађено је 44 деце (20 девојчица и 24 дечака) од чега 9 деце (5 дечака и 4 девојчица) узраста од 3–6,5 година старости.

Сагледавајући кориснике свих услуга и јављање пред ИРК уочено је да већи број корисника чине дечаци, а мањи девојчице.

Планским документом кроз **План јавног здравља за период 2019–2029 града Бора** у општем циљу 7: Приступачна и квалитетна заштита, а кроз Специфични циљ 7.1.: Подршка развоју приступачне и квалитетне заштите усмерен је ка свеобухватној здравственој заштити укључујући све категорије становништва без обзира на узраст.

Такође кроз плански документ **ЛАП за родну равноправност 2021–2024. године** једна од активности је и „Подстицање родно равноправног родитељства и бриге о деци (узраста од 0–3 године)“ са циљем равноправног укључивања оба родитеља у бригу и старање о деци.

Кроз ову активност су предвиђени састанци са родитељима деце овог узраста, израда промо материјала о значају родитељства, медијско представљање као и едукативне радионице на тему родитељства. Активности би се реализовале у сарадњи и партнерству са релевантним институцијама.

Сарадња са институцијама (Дом здравља, ПУ „Бамби“, Центар за социјални рад Бор, школе, цивилним сектором, Канцеларијом за младе) у унапређењу услуга и помоћи и подршке деци је веома добра.

Мапирање актера и комуникационих канала за подршку родитељству

Снаге дејшећа огледају се у снагама родитеља. Снаге родитеља огледају се у снагама заједнице.

Оно што повећава шансе за одрживост развојних програма и за савладавање препознатих ризика је добро мапирање актера, снага и постојећих ресурса заједнице укључујући и оне неискоришћене, потцењене или недовољно развијене ресурсе или механизме. Ослањање на постојеће ресурсе заправо значи улагање у одрживост саме интервенције.

Ова Стратегија подржава стварање прилика родитељима и старатељима мале деце, посебно узраста 0 до 3 године, да практикују подстицајне родитељске праксе у складу са оквиром подстицајне негде, да проводе квалитетно време заједно, обезбеде механизме који ће имати трајни позитивни утицај на рани развој детета и опште благостање породица у датим заједницама.

Корисници ове подршке нису само породице, посебно оне које живе у угроженим ситуацијама, које се боре са сиромаштвом, ромске породице, породице са децом или родитељи са инвалидитетом, породице са једним родитељем — родитељи, старатељи и њихова деца, већ и практичари и професионаци који раде са њима. У истој оној мери у којој ове циљне групе имају улогу корисника

програма, у истој мери треба да заузму и улогу активног носиоца програма који говори у своје име када су у питању промене које утичу на њихове животе.

Главни мапирани актери у нашој заједници:

- » Породица као носилац друштва и заједнице са посебним освртом на породице са децом од 0–6 година,
- » Професионалци здравствени радници из ДЗ и Опште болнице Бор и Саветовалишта за труднице (гинеколози, педијатри, патронажне сестре),
- » Професионалци из предшколских установа – васпитачи, медицинске сестре, логопеди, педагози, психолози
- » Здравствени медијатори
- » Педагошки асистенти у образовним установама
- » Центар за социјални рад Бор – стручне службе
- » Инресорна комисија града Бора састављена од професионалаца из области образовања, здравствене и социјалне заштите,
- » Организације цивилног друштва – „Бебиронче”, ДБ „Мозаик” за децу са сметњама у развоју, УГ „Аурора” Бор, УГ „Мали Пинц” и остали од значаја
- » Неформалне групе грађана, на друштвеним мрежама, вибер групе родитеља, сајтови установа, Vebbo апликација – Хало беба,
- » Савети МЗ претежно из сеоских средина
- » Градска управа града Бора
- » Медији који прате различите активности – Регионална ТВ „Бор” и радио Бор, приватне радиостанице, локални медији „Ист медија Бор”, „Бор озо”, „Соларис”,
- » Установе културе (Народна библиотека – дечије одељење, Центар за културу Бор, Музеј Бор),

Главни мапирани актери у нашој заједници који су идентификовани имају, између осталог и функцију канала комуникације главних мапираних актера који се активно користе у заговарању, подизању свести, умрежавању, интерперсоналном дијалогу и раду са породицама, као и:

1. Апликација креирана од стране УНИЦЕФ-а Vebbo – ваш сапутник родитељству
2. Тимски састанци радног тела за подршку подстицајном родитељству и развоју деце,
3. Информативни и саветодавни разговори са родитељима деце – формални и неформални (чекаонице у ДЗ, Општој болници Бор, на улици у току одржавања акција, међусобни разговори са родитељима, размена искустава, итд...)
4. Родитељски састанци у оквиру предшколских установа
5. Промотивне активности на јавним просторима – Недеља дојења, Месец родитељства, значај имунизације, Улица дечијег осмеха, итд...
6. Активности кретањем до здравља акција Предшколске Установе и Поливалентне патронажне службе
7. Подела флајера и промо материјала

Изградња заједнице подстицајног родитељства

У Бору се родитељима пружа подршка кроз информације које Дом здравља, Предшколска Установа, Градска Управа дају родитељима путем средстава информисања (медија, сајтова, друштвених мрежа). Доступне су све информације које су родитељима потребне (потребна документација, формулари, захтеви, информације о новчаним давањима, информације о упису деце у вртић...)

Концепт заједнице подстицајног родитељства

Заједница која негује подстицајно родитељство и родитељу/старатељу се обраћа истом језиком на различитим тачкама у систему подршке и у животу заједнице подразумева да:

- » Заједница прати породице, чује њихове потребе и благовремено одговора на њих и на томе темељи планирање, развој и финансирање услуга (Заједница може да планира или интензивира рад неких специфичних услуга, развија специфичне програме, усмерене облике подршке, али и да буџетом подржи удружења, клубове родитеља (усвојитеља, хранитеља, очева, самохраних родитеља..) или сличне вршњачке облике подршке који могу досегнути специфичне групе породица и њима пренети поруке везане за квалитетно старање о деци и то не само унутар једне заједнице, већ и међу заједницама кроз механизме међуопштинске сарадње).
- » Без обзира на то где се подршка породици пружа, у ком интензитету или од стране ког практичара, програм подршке родитељству нуди исти сет знања, вредности и вештина практичарима из сва три система и обезбеђује механизме размене међу системима (Заједница трага за начинима да се премости раздвојеност система и осигура доступност свих облика подршке за породице (на пример да хранитељске и усвојитељске породице, или мајке смештене у сигурним кућама и материнским домовима такође имају могућност патронажних посета; да се осигура укључивање деце из хранитељских породица или деце која су са мајкама смештене у сигурне женске куће или материнске домове у програме вртића и слично).
- » Поруке о томе шта је квалитетно старање о деци и како игра може бити сапутник у родитељству преноси целокупна заједница, а Подршка налази тамо где је породица (Зато програм Разиграно родитељство трага за начинима да се, осим практичара који раде са породицама у здравственом, систему предшколског образовања и васпитања и систему социјалне заштите, у заједници препознају и други ресурси који могу бити медији, организације цивилног друштва, установе културе, спорта, удружења родитеља, или било које друге организације, установе, центри у којима се породице крећу, бораве и у којима добијају подршку за друге аспекте свакодневног живота. Грађењу квалитетне бриге о детету, може да допринесе и библиотека која нуди прилику за заједничко читање родитеља и деце, факултет који има простор за дојење, као и посластичарница која одређеним даном у недељи нуди посебне цене за колаче на које тата доведе своје дете и уз колач „сервира” и кратки подсетник о заједничкој игри родитеља и детета. Играонице, продавнице дечијих играчака, беби опреме и хране, могу да буду ангажоване да допринесу грађењу вештина подстицајног родитељства. Ова партнерства за подршку родитељству могу се операционализовати не само унутар једне заједнице, већ и међу заједницама кроз механизме међуопштинске сарадње. Сви ови ресурси имају моћ да пренесу кратке, јасне поруке о квалитетном старању. Заједно са порукама које породице добијају од практичара различитих струка, оваква комуникација у једној заједници пружа јасан водич за то Шта значи бити добар родитељ).
- » Заједница прати потребе практичара који раде са породицама и на препознатим потребама темеље планирање, развој и финансирање опремања, стручног усавршавања и изградње кадра. Заједница не само да улаже у то да практичари у различитим системима имају дељена знања, вредности, приступ, вештине, већ улаже и у превенцију изгарања практичара који са породицама ради, обезбеђујући оквир за увођење супервизије и хоризонталне подршке међу практичарима и омогућујући континуитет менторске подршке где је потребно, трага за волонтерском снагом, препознајући универзитете или стручне школе, удружења грађана — као ресурсе који могу да помогну и ојачају рад практичара са породицама.
- » Такође у функцију оснаживања родитеља може се ставити и простор кроз који се родитељи крећу. У Бору низ информација родитељима се пружају преко сајтова, портала, инфотабли и постера у чекаоницама Дома здравља и болнице, ходницима вртића.

Комуникационе активности које ће спровести наша локална заједница у сврху промоције заједнице подстицајног родитељства и укључивања родитеља:

Активност 1**Назив активности: Радионица КУТАК ЗА ОЧЕВЕ**

Простор у коме ће се одвијати радионица је у Дому здравља, при служби поливалентне патронаже

Циљне групе: Родитељи, Педијатри, психолози, социјални радници, васпитачи и медицинске сестре из ПУ „Бамби”, Организација „Бебиронче” — родитељски савез, „Мозаик” — дневни боравак за децу са сметњама у развоју

Кратак опис активности: Једанпут месечно организовала би се активност КУТАК ЗА ОЧЕВЕ у просторијама Дома здравља при служби поливалентне патронаже, а сходно одређеним планом простор би се мењао и активности би се прилагођавале нетрадиционалном амбијенту, попут шеталиста, Борско језеро или Брсетовачка бања у близини зелених простора. Очеве би информисали о радионицама пре свега путем посете патронажних сестара, а кроз разговор сестара са очевима о значају радионица мотивисали би очеве за долазак на исте. Такође, путем медија и уз помоћ предшколске установе такође бисмо информисали очеве о радионицама. Рад са очевима подразумевао би давање нагласка у значају присутности очева у развоју деце и успостављању интеракције родитељ–дете са јасним циљем праћења сигнала детета као основ у формирању истраживачких вештина детета и креирања вештина кроз усмеравање родитеља и моделовања понашања у присуству професионалаца из области раног развоје деце. Такође, очеви би могли несметано да размењују искуства која су стекли у посматрању детета као и да кроз отворену двосмерну комуникацију сви заједно дођу до ресења а у корист детета.

Носилац активности: Дом Здравља Бор — поливалентна патронажна служба

Партнери у планирању и спровођењу активности: Педијатри, психолози, социјални радници, васпитачи и медицинске сестре из ПУ „Бамби”, Организација „Бебиронче” — родитељски савез, „Мозаик” — удружење деце и родитеља са поремећајем у развоју

Временски период реализације активности:

Активности на годишњем нивоу, једанпут месечно

Начин мерења успешности активности (Индикатор):

Евалуциони упитници који би подразумевали анонимне упитнике са оценом задовољства корисника услуга. По радионици се планира по 20 очева 1–2 пута месечно током годину дана.

Потребна финансијска средства: 600.000,00 РСД

Активност 2**Назив активности: ЗНАКОВИ КРАЈ ПУТА**

Циљне групе: родитељи, педијатри, психолози, социјални радници, васпитачи и медицинске сестре из ПУ „Бамби”, Организација „Бебиронче” — родитељски савез, „Мозаик” — удружење деце и родитеља са поремећајем у развоју

Кратак опис активности: У новоотвореном еко парку, поставити знакове који би трајно остали ту, са симболичним знацима о значају игре као и читања са децом, као и значају разговора од самог рођења детета. активности организовати у пролећним и летњим месецима када временске прилике дозвољавају. окупити родитеље и децу и све остале из циљне групе који су присутни и заједно моделовати понашање родитеља у складу са симболичним приказом знакова крај пута

Носилац активности: ДОМ ЗДРАВЉА БОР ПОЛИВАЛЕНТНА ПАТРОНАЖА

Партнери у планирању и спровођењу активности: Педијатри, психолози, социјални радници, васпитачи и медицинске сестре из ПУ „Бамби”, организација „Бебиронче” — родитељски савез, „Мозаик” — удружење деце и родитеља са поремећајем у развоју позвати и инфлуенсере да кроз музику и песму активност буде свеобухватнија

Временски период реализације активности: на годишњем нивоу планирати, конкретно април-септембар

Начин мерења успешности активности (Индикатор): Број присутних родитеља и деце. Планира се присуство око 250 родитеља и деце

Потребна финансијска средства: 200.000,00 РСД

Активност 3

Назив активности: КАРНЕВАЛ

Циљне групе: Педијатри, психолози, социјални радници, васпитачи и медицинске сестре из ПУ „Бамби”, Организација „Бебиронче” — родитељски савез, „Мозаик” — удружење деце и родитеља са поремећајем у развоју

Кратак опис активности: Беби карневал у првој недељи августа месеца са обележавањем светске недеље дојења обухватио би родитеље и бебе које би биле вожене у колицима и обишли шеталисте са паузама када би мајке дојиле своју децу без срама и стида са истицањем значаја дојења и мајчиног млека паузе би биле на зеленим површинама уз поделу воде и воћа као и промотивног материјала

Носилац активности: ДОМ ЗДРАВЉА БОР

Партнери у планирању и спровођењу активности: Педијатри, психолози, социјални радници, васпитачи и медицинске сестре из ПУ „Бамби”, Организација „Бебиронче” — родитељски савез, „Мозаик” — удружење деце и родитеља са поремећајем у развоју Позвати и инфлуенсере да кроз музику и песму активност буде свеобухватнија

Временски период реализације активности: Једанпут годишње — АВГУСТ месец прва недеља

Начин мерења успешности активности (Индикатор): БРОЈ ПРИСУТНИХ РОДИТЕЉА И БЕБА КАО И АНОНИМНЕ АНКЕТЕ. Планира се око 200 родитеља и беба

Потребна финансијска средства: 300.000,00 РСД

Активност 4

Назив активности: ХАЈДЕ ДА СЕ ИГРАМО

Циљне групе: Деца и родитељи деце од 1–3 године

Кратак опис активности: Едукативне радионице са децом и родитељима у којима би се родитељима моделовало понашање које стимулативно делује на целокупан развој детета.

Носилац активности: Предшколска установа „Бамби”

Партнери у планирању и спровођењу активности: Педијатријска служба ДЗ Бор

Временски период реализације активности: Једном месечно у периоду од октобра 2022. — децембра 2023.

Начин мерења успешности активности (Индикатор): Број присутних родитеља и деце као и анонимне анкете. Планирано је око 100 деце и родитеља да прође радионицу за 3 месеца

Потребна финансијска средства: 500.000,00 РСД

Кључни канали комуникације порука током Месеца родитељства

Током Месеца родитељства, ове године, под слоганом „Медаље за родитеље”, УНИЦЕФ са партнерима у центар пажње јавности подједнако ставља и потребе родитеља и потребе деце раног узраста за квалитетним орбитама подршке на које могу да рачунају онда када им је најпотребније. Главна нит кампање јесте жеља да се после једне за све врло изазовне године у центар пажње ставе и прославе снаге родитеља и свих оних који се старају о деци, али и снаге оних који родитеље подржавају на њиховом најважнијем задатку.

Родитељима који се боре са сиромаштвом, незапосленосћу, болешћу, дискриминацијом, а сада, услед актуелне пандемије, све више и са узнемиреносћу, забринутосћу или депресијом, родитељство може да представља изазов, али и ризик по одрастање малог детета.

За Месец родитељства у Бору планирана је активност „Знакови крај пута”. Поставиће се табле, знакови у парковима у којима родитељи проводе време са својом децом. Знакови су са порукама у духу родитељства:

Снаге детета огледају се у снагама родитеља.

И тата и мама једнаки од првог дана.

Кроз игру уче и расту и деца и родитељи.

Родитељ је детету први и најбољи друг за игру.

Где има игре ту нема стреса.

Родитељи су за децу први прозор у свет.

Обезбедићемо сликовнице и књижице које ћемо купити за децу, стављамо нагласак на читање од првог дана. Уз сваку сликовницу деца ће добијати и балоне. Дајемо значај и игри као моћном средству у интеракције родитељ — дете. Сви учесници ове активности максимално ће бити уључени у моделовању понашања родитеља и давању информација као и саветодавних улога. Преко центра за културу Бор обезбедићемо озвучење и током времена активности биће пуштане дечије песме. Децу ће анимирати запослени ПУ „Бамби” који ће бити обучени у костиме, а медицинске сестре Дома здравља Бор биће саветодавно на располагању родитељима. Предшколска установа припрема приредбу са децом припремно предшколског прогарама која ће бити изведена на платоу испред Дома културе. Манифестација је планирана у трајању од 2 сата у периоду од 18–20 часова. Обезбедићемо освежење и воће. С обзиром да је активност планирана на отвореном уколико временске прилике дозволе реализоваће се 15. или 16. јуна. Очекује се око 400 малишана и њихових родитеља. Ради безбедности деце скуп ће надгледати Полоцијска управа Бор, а служба хитне помоћи ће бити присутна све време. Целу активност пратиће, сликаће и снимаће локални медији.

Активност која ће се спровести током Месеца родитељства, ЈУН 2022. године

Назив активности: ЗНАКОВИ КРАЈ ПУТА

Циљне групе: Родитељи и деца, патронажне сестре, педијатри, психолози, социјални радници, васпитачи и медицинске сестре из ПУ „Бамби”, Организација Бебиронче — родитељски савез, Дневни боравак за децу са сметњама у развоју „Мозаик”

Кратак опис активности: Поставиће се табле, знакови у парковима у којима родитељи проводе време са својом децом које су планиране да трајно остану у парковима. Знакови су са порукама у духу родитељства са симболичним назнакама о значају игре и читања са децом, као и значају разговора од самог рођења детета:

Главне поруке:

Где има игре ту нема стреса.

Кроз игру уче и расту и деца и родитељи.

И тата и мама једнаки од првог дана.

Снаге детета огледају се у снагама родитеља.

Родитељи су за децу први прозор у свет.

Носилац активности: Дом здравља Бор — поливалентна патронажна служба

Партнери у планирању и спровођењу активности: Предшколска установа „Бамби”, Град Бор, Центар за културу Бор, ЈКП 3 октобар Бор, Полицијска управа Бор, локални медији

Подактивности са носиоцем подактивности:

- » постављање знакова са порукама– носилац подактивности је ЈКП 3. октобар
- » организовање штандова са промотивним материјалом — Дом здравља Бор и Предшколска установа „Бамби”
- » приказивање примера родитељске игре са децом — патронажне сестре, васпитачи
- » Обраћање и отварање скупа — Град Бор, Дом здравља Бор и представници УНИЦЕФ-а и СКГО

Начин мерења успешности активности (Индикатор):

Потребна финансијска средства: 200.000,00 РСД

Праћење спровођења (мониторинг) и извештавање

Процес праћења (мониторинга) спровођења Стратегије комуникације има за циљ да пружи адекватне информације о квалитету и ефикасности спровођења комуникационих активности, конкретно како је Стратегија комуникације спроведена и у којој мери је успела да допринесе процесу подстицајног родитељства. За мониторинг спровођења Стратегије комуникације надлежно је Радно тело.

Носилац активности извештава Радно тело о напретку имплементације Стратегије комуникације, спроведеним активностима информисања, публициитета, средстава комуникације и укључивања родитеља у процес подстицајног родитељства.

Основ за праћење и извештавање о реализованим активностима Стратегије комуникације представљају индикатори дефинисани за сваку од активности дефинисане и описане у Стратегији. Индикатори су постављени као показатељи успешности доприноса процесу подстицајног родитељства, односно у којој мери активности доприносе том процесу.

Праћење и процена напретка у области подршке родитељству

Алат за праћење система подршке родитељству

Релевантност и одговорност у планирању, праћењу и финансирању подршке родитељству и деци у периоду раног развоја					
Показатељ 1.1.	Постоје и важећа су планска и друга документа релевантна/значајна за систем подршке родитељству и деци у периоду раног развоја	Да	Не	У процесу припреме	Период важења
	План развоја општине/града				
	План јавног здравља				
	Локална ЈП у области социјалне заштите				
	Локална ЈП у области предшколског образовања				
	Локални акциони план за децу				
	Локални акциони план за унапређење положаја ОСИ				
	Локални акциони план за унапређење положаја Рома				
Показатељ 1.2.	У оквиру Плана развоја, локалних јавних политика и других докумената релевантних/значајних за систем подршке родитељству и деци у периоду раног развоја постоје циљеви и мере усмерене на подршку родитељству у периоду раног развоја детета	Да	Не	Делимично	Коментар
	План развоја општине/града				
	План јавног здравља				
	Јавна политика и нормативна документа на локалном нивоу у области социјалне заштите				
	Јавна политика и нормативна документа на локалном нивоу у области предшколског васпитања и образовања				
	Друге јавне политике усмерене према појединим циљним групама/областима				

Показатељ 1.3.	Циљеви и мере усмерени на подршку родитељству у периоду раног развоја детета у оквиру плана развоја и других докумената релевантна за подршку родитељству заснивају се на анализи стања и потреба (урадити анализу за сваки од докумената у ком постоје циљеви и мере усмерене на подршку родитељству)	Да	Не	Делимично	Коментар
	Урађена <i>ex-post</i> евалуација горе наведених планских докумената				
	Прикупљени секундарни подаци из области здравља, образовања и социјалне заштите				
	Урађена истраживања потреба циљних група				
	Приликом анализе стања и процене потреба урађене консултације са циљним групама				
Показатељ 1.4.	Успостављено редовно праћење и извештавање о напретку у реализацији циљева релевантних за област подршке родитељству и деци у периоду раног развоја по динамици дефинисаној у Плану развоја, планским и другим документима	Да	Не	Делимично	Коментар
	План развоја општине/града				
	План јавног здравља				
	Јавна политика и нормативна документа на локалном нивоу у области социјалне заштите				
	Јавна политика и нормативна документа на локалном нивоу у области предшколског васпитања и образовања				
	Друге локалне јавне политике усмерене према појединим циљним групама/областима				
Показатељ 1.5.	Одговорност у управљању јавним финансијама у области система подршке родитељству и деци периоду раног развоја	Да	Не	Делимично	Коментар
	У програмски буџет су укључени планирани програми, права, мере и услуге из Плана развоја, јавних политика и других докумената које су усмерене на подршку родитељству				
	Однос планираних и реализованих средстава за програме и пројекте подршке родитељству и деци у периоду раног развоја је усклађен са планираним и реализованим средстава у укупном буџету				
	Мере и услуге за родитеље и децу у периоду раног развоја планиране су и у оквиру програма који се не односе на три кључна сектора (култура, заштита животне средине, саобраћај.....)				
	Релативно учешће расхода и издатака за подршку родитељству у односу на укупне расходе и издатке у 3 кључна секторска програма на основу извештаја о извршењу буџета — у %. (Овде се прати расходи за социјалну заштиту, здравствену заштиту и ПВО, за претходне три године, тј. да ли је учешће стабилно, расте или се смањује)				

Ефикасност управљања јавним политикама и услугама у области подршке родитељству и деци у периоду раног развоја					
Показатељ 2.1.	Успостављен систем за управљање и праћење система подршке родитељству у периоду раног развоја детета	Да	Не	Делимично	Коментар
	Радно тело за подршку родитељству у периоду раног развоја детета формирано као стално радно тело				
	Радно тело за подршку родитељству у периоду раног развоја детета као привремено радно тело				
	У оквиру послова других радних тела успостављених за управљање и праћења јавних политика, а које у себи имају циљеве или мере релевантне за подршку родитељству дефинисани су послови усмерени на подршку родитељству (Савет за здравље, радно тело за унапређење положаја ОСИ, радно тело за родну равноправност и др.)				
Показатељ 2.2.	Успостављена међусекторска и међуопштинска сарадња у управљању јавним политикама и услугама у области подршке родитељству	Да	Не	Делимично	Коментар
	Састав формираних радних тела чине представници различитих ресора (здравство, социјална заштита, ПВО,.....)				
	У састав формираних радних тела су укључени представници НВО, циљне групе, научних и стручних институција/организација				
	Међусекторска сарадња у области подршке родитељству и деци је регулисана потписаним општим протоколима о сарадњи				
	Постоје потписаним протоколи о сарадњи у реализацији појединих услуга намењених породици, родитељима и деци				
	Потписани међуопштински протоколи о сарадњи у области пружања услуга родитељству и деци у периоду раног развоја				
Показатељ 2.3.	Успостављени међусекторски институционални механизми којим се обезбеђује подршку родитељима и деци из рањивих друштвених група	Да	Не	Делимично	Коментар
	Интересорна комисија				
	Мобилни тим за инклузију Рома				
	Подтим за рани развој у оквиру мобилног тима за инклузију Рома				
	Међусекторски тим за спречавање насиља у породици				
	Други механизми подршке				

Транспарентност, доступност и партиципативност система подршке родитељству и деци у периоду раног развоја					
Показатељ 3.1.	Успостављен је дијалог са родитељима у процесу планирања, реализације и праћења мера и услуга намењених родитељима и деци у периоду раног развоја	Да	Не	Делимично	Коментар
	Путем обука родитељи су оснажени за учешће у процесу планирања, реализације и праћења мера и услуга намењених родитељима и деци у периоду раног развоја				
	Успостављен је стални канал комуникације са родитељима на нивоу ЈЛС/институција (редовни састанци, е-маил...)				
	У оквиру институција/организација које пружају услуге родитељима редовно се прати задовољство пруженим услугама				
	Формиран је физички или он лине кутак за родитеље на нивоу институција или ЈЛС				
	Дефинисан је програм/план комуникације са родитељима				
Показатељ 3.2.	Информације потребне и намењене родитељима су транспарентне и доступне	Да	Не	Делимично	Коментар
	На веб презентацији општине/града на једном месту су обједињене информације о услугама и мерама подршке намење родитељима				
	На веб презентацијама институција у области здравства, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања су доступне информације о услугама и мерама подршке намењених родитељима				
	На веб презентацији општине/града су доступни подаци о административним процедурама које пружа ЈЛС, а које су намењене родитељима				
	Штампани материјали о родитељству доступни у ЈЛС, институцијама и другим местима које посећују родитељи или је извршена дистрибуција материјала у оквиру кампања				
Показатељ 3.3.	Услуге у сектору здравства, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања су доступне	Да	Не	Делимично	Коментар
	Институције у сектору здравства, социјалне заштите и ПВО имају услуге усмерене на подршку родитељима за подстицајно родитељство				
	У сектору здравства, социјалне заштите и предшколског васпитања и образовања број запослених који ради са родитељима и децом у периоду раног развоја је у складу са предвиђеним нормативима				
	Обухват родитеља/деце је у складу са предвиђеним нормативним актима или плановима и програмима				
	У извештајима о раду ИРК постоје информације о односу броја препоручених и реализованих услуга				
	Прати се однос обухвата услугама породица из седишта ЈЛС и околних места				
	Прати се однос обухвата услугама породица из опште популације и маргинализованих група				

Ефикасност и квалитет мера и услуга намењених родитељима у периоду раног развоја детета					
Показатељ 4.1.	Успостављена сарадња ресора и сектора ради унапређења пружања услуга родитељима	Да	Не	Делимично	Коментар
	Постоји јединствено управно место за неке од административних поступака значајних за родитеље, а који су у надлежности ЈЛС				
	Постоје програми јавних институција намењени родитељима у чији су реализацију укључени представници различитих ресора (развојна саветовалишта, онлајн саветовање.....)				
	Успостављене интегрисане услуге намењене родитељима и деци у периоду раног развоја				
	У развојном саветовалишту формиран тим за породично оријентисане ране интервенције				
	У пружање услуга намењених родитељима које се финансирају из буџета ЈЛС укључен приватни и НВО сектор				
	Успостављено редовно праћење и извештавање о реализацији протокола о сарадњи у реализацији мера и услуга				
Показатељ 4.2.	Оснажени капацитети професионалаца у здравству, социјалној заштити и ПВО за подстицајно родитељство	Да	Не	Делимично	Коментар
	У план едукације на нивоу институција у области здравства, социјалне заштите и ПВО укључене обуке из области подршке родитељима деце у раном узрасту				
	Практичари у сва три система прошли обуку за подстицајно родитељство				
	Успостављена менторска подршка за реализацију активности практичара након обука за подстицајно родитељство				
	Установа/запослени су носиоци акредитованих обука за подршку родитељству у првим годинама развоја детета				
	Успостављена међусекторска и међуопштинска сарадња у ширењу позитивних искустава и знања запослених за подстицајно родитељство				
Показатељ 4.3.	Мере и услуге се заснивају на релевантним подацима	Да	Не	Делимично	Коментар
	Редовно се ажурирају подаци који су потребни за праћење напретка у реализацији мера и услуга подршке родитељству на нивоу ЈЛС				
	На нивоу ЈЛС се редовно прикупљају подаци који су потребни за праћење и извештавање о напретку у реализацији циљева релевантних за област подршке родитељству и деци у периоду раног дефинисаних у Плану развоја, планским и другим документима				
	На основу прикупљених података могу се издвојити подаци који се односе на родитеље и децу из осетљивих категорија				
	Успостављена је међусекторска сарадња у прикупљању и размени података путем потписаних протокола/ споразума				
	Прикупљени подаци доступни свим секторима и широј јавности				

Коментаре можете обележити бројевима и писати их у наставку документа.

Приликом израде извештаја о напретку у области подршке родитељству потребно је да се доставе поред попуњене табеле и следећи подаци/информације:

- » Тело које координира процесом извештавања о напретку у систему подршке родитељству;
- » Институције/организације на нивоу сектора које су задужене за обједињавање података;
- » Институција/организација/управа задужена за припрему извештаја;
- » Потребна додатна истраживања;
- » Подаци за које је потребно дозвола захтев/за приступ;
- » Недостајући подаци чије прикупљање ће почети да се спроводи у току редовног рада професионалаца у систему подршке родитељству;
- » Да ли су за додатна истраживања и прикупљање података потребна додатна средства;
- » Коментари, где и како ће бити презентовани прикупљени подаци и извештаји.

ВОДИЧ ЗА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
У СТВАРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА
ЗА РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ И ПРУЖАЊУ
СИСТЕМСКЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉИМА

